

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KENTSEL KORUMA KAVRAMININ DEĞİŞİM SÜRECİNİN
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül ALTUNTAŞ

**ŞUBAT 2020
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KENTSEL KORUMA KAVRAMININ DEĞİŞİM SÜRECİNİN
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Betül ALTUNTAŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"YÜKSEK ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMACISI"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 30 / 12 / 2019

Tezin Savunma Tarihi : 05 / 02 / 2020

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında
Betül ALTUNTAŞ Tarafından Hazırlanan**

**TÜRKİYE'DE KENTSEL KORUMA KAVRAMININ DEĞİŞİM SÜRECİNİN
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 14 / 01 / 2020 gün ve 1837 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

Başkan : Doç. Dr. Sanem ÖZEN TURAN

Üye : Doç. Dr. Ayşegül ALTINÖRS ÇIRAK

Üye : Öğr. Gör. Dr. Nilgün KİPER

**Prof. Dr. Asim KADIOĞLU
Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Kentsel Koruma kavramının Değişim Sürecinin Lisansüstü Çalışmalar ve Yasal Düzenlemeler Üzerinden Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Karadeniz Teknik Üniversitesindeki lisansüstü öğrenimim boyunca benden, bilgilerini, tecrübelerini, zamanını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Sanem Özen Turan’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Tüm hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan eşim ve aileme, her an büyük içtenlikle yardımına koşan dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmayı oğlum Taha Berk’e ithaf etmek istiyorum.

Betül ALTUNTAŞ
Trabzon 2020

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kentsel Koruma kavramının Değişim Sürecinin Lisansüstü Çalışmalar ve Yasal Düzenlemeler Üzerinden Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Sanem Özen Turan’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri ve örnekleri kendi sorumluluğumda topladığımı, analizleri ilgili literatürü göz önüne alarak yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 06/02/2020

Betül ALTUNTAŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Araştırma Yöntem ve Teknikleri	11
1.2.1. Araştırma Deseni	11
1.2.2. Araştırmanın Amacı, Problemi ve Önemi.....	12
1.2.3. Kapsam ve Sınırlılıklar	14
1.2.4. Veri Toplama Yöntemi	17
1.2.5. Veri Analiz Tekniği	18
1.2. Kentsel Korumanın İçeriği ve Sorunlar	19
1.2.1. Kentsel Koruma Kavramı	19
1.2.1.1. Kentsel Korumayı Gerektiren Nedenler?.....	21
1.2.1.2. Kentsel Koruma Sürecinde Yaşanan Sorunlar.....	24
1.2.1.2.1. Kavramsal Sorunlar	26
1.2.1.2.2. Mekânsal Sorunlar	28
1.2.1.2.3. Planlama Süreci Sorunları.....	29
1.2.1.2.4. Yasal/Yönetmelik Sorunlar	31
1.2.1.2.5. Ekonomik Sorunlar	34
1.2.1.2.6. Sosyal Sorunlar	36
1.2.1.2.7. Teknik Sorunlar	38
1.2.1.2.8. Akademik Sorunlar	39
1.3. Koruma Mevzuatının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi	39

1.3.1.	Uluslararası Düzenlemeler.....	41
1.3.1.1.	1950 Yılı Öncesi Dönem	42
1.3.1.2.	1950 - 1960 Yılları Arası Dönem	43
1.3.1.3.	1960 - 1970 Yılları Arası Dönem	44
1.3.1.4.	1970 - 1990 Yılları Arası Dönem	44
1.3.1.5.	1990 Yılından Günümüze Kadarki Dönem	47
1.3.2.	Ulusal Düzenlemeler.....	48
1.3.2.1.	Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	51
1.3.2.2.	1923-1951 Yılları Arası Dönem	51
1.3.2.3.	1951-1971 Yılları Arası Dönem	52
1.3.2.4.	1971-1983 Yılları Arası Dönem	53
1.3.2.5.	1983-2004 Yılları Arası Dönem	53
1.3.2.6.	2004-2011 Yılları Arası Dönem	53
1.3.2.7.	2011 Yılından Günümüze Kadarki Dönem	56
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	58
2.1.	I. Aşama: Kentsel Koruma Alanına Yönelik Üretilen Lisansüstü Tez Çalışmalarının Analizi	58
2.2.	II. Aşama: Kentsel Koruma Mevzuatının Analizi	80
3.	BULGULAR.....	93
3.1.	III. Aşama: Ülkemizdeki Lisansüstü Tez Çalışmaları-Kentsel Koruma Mevzuatı İlişkisi.....	93
3.1.1.	Kavramsal Boyut	94
3.1.2.	Mekânsal Boyut	104
3.1.3.	Planlama Süreci Boyutu.....	111
3.1.4.	Yasal/Yönetmelik Boyut	120
3.1.5.	Ekonomik Boyut	131
3.1.6.	Sosyal Boyut	138
3.1.7.	Teknik Boyut	146
3.1.8.	Akademik Boyut	154
4.	SONUÇ	164
5.	ÖNERİLER.....	173
6.	KAYNAKLAR	175
7.	EK (1 cd)	

ÖZGEÇMİŞ

Yüksek Lisans

ÖZET

TÜRKİYE’DE KENTSEL KORUMA KAVRAMININ DEĞİŞİM SÜRECİNİN
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR VE YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Betül ALTUNTAŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Sanem Özen TURAN
2020, 187 Sayfa

Koruma kuramı ve pratiği, 19. yüzyıldan günümüze kavramsal gelişmeler, uygulanacak yöntemler ve koruma eyleminin uygulama aşamasına dair birçok tartışma sonucunda değişime uğramış, yeni yaklaşımlar ve kavramlar geliştirilmiş, değişiklikler önerilmiş ve bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Tarihi ve kültürel alanların sürekliliğinin sağlanması adına üretilecek politikaların hassasiyeti önem taşımaktadır. Bundan dolayı koruma alanına bilimsel açıdan bakılmalı ve koruma politikalarında süreklilik sağlanmalıdır. Bu yüzden Türkiye’de geçmişten günümüze kentsel korumaya ilişkin politikaların gidişatını yasal ve akademik düzlemlerle ilgili süreçlerin evrensel koruma ilkeleriyle ne ölçüde bağdaştırıldığına irdelenmesi ve birbirleri arasındaki ilişkinin boyutunun anlaşılmasına çalışılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, kentsel koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü çalışmaların ve yasal düzenlemelerin birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğu varsayımıyla, bu ilişkinin ne boyutta yönlenmiş olduğunun içerik analizi yönetimi ile analiz edilmesidir. Tezin amacına yönelik olarak üç aşamalı bir yöntem izlenmiştir. Birinci aşamada; Kentsel Koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmaları, içerdikleri anahtar kelimeleri üzerinden kentsel korumanın boyutları ile ilişkilendirilerek içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. İkinci aşamada; kentsel korumaya yönelik çıkarılan yasa metinlerinin kentsel koruma süreci boyutlarına ne ölçüde değindikleri irdelenmiştir. Üçüncü ve son aşamada ise; birinci aşamada ortaya konulan Kentsel Koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmalarına ilişkin analiz ile ikinci aşamada ifade edilen kentsel korumaya yönelik çıkarılan kanunlara ilişkin analiz birlikte değerlendirilerek sonuç olarak; lisansüstü tez çalışmaları-kentsel koruma mevzuatı arasında hangi yönde bir ilişki olduğu ortaya konularak ileride gerçekleştirilecek çalışmalara, rehber niteliğinde bir zemin oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Koruma, Kentsel Koruma Mevzuatı, Akademik Çalışmalar, İçerik Analizi

Master Thesis

SUMMARY

EVALUATION OF THE PROCESS OF CHANGE OF URBAN CONSERVATION
CONCEPT ON GRADUATE STUDIES AND LEGAL REGULATIONS IN TURKIYE

Betül ALTUNTAŞ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
City and Regional Planning Graduate Program
Supervisor: Doç. Dr. Sanem Özen TURAN
2020, 187 Pages

The theory and practice of conservation have changed as a result of many arguments about conceptual developments, methods to be applied and the application phase of conservation action from the 19th century to the present. As a result of these discussions, new approaches and concepts are being developed, changes are proposed and scientific studies are carried out. In order to ensure the continuity of historical and cultural areas, the sensitivity of the policies to be produced is important. For this reason, protection should be considered scientifically and continuity in protection policies should be ensured. Therefore, Turkey in the light of the developments from the past, can be used to determine the course of policy in relation to urban conservation laws and the processes related to the academic level, examination of the extent to reconcile the principle of universal protection and is considered to be studied to understand the dimensions of the relationship between each other. The purpose of this study is to analyze the extent of this relationship with content analysis management, assuming that the postgraduate studies and legal regulations produced for urban conservation are interacting with each other. In line with the objectives of the study a three-step method is followed. In the first stage; Postgraduate thesis studies produced in the field of Urban Protection have been evaluated with the content analysis method by associating them with the dimensions of urban protection based on their keywords. In the second stage; The extent to which the legal texts issued for urban protection touch on the dimensions of the urban protection process are examined. In the third and last stage; The analysis of the postgraduate thesis studies produced in the field of Urban Protection, which was put forward in the first stage, and the analysis of the laws regarding the urban protection expressed in the second stage, were evaluated together and as a result; By determining in which direction there is a relationship between postgraduate thesis studies and urban conservation legislation, a guideline will be created for future studies.

Keywords: Urban Conservation, Urban Conservation Legislation, Academic Studies, Content Analysis.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Çalışma Süreci.....	10
Şekil 2. YÖK Ulusal Tez Merkezi tarama ekranı.....	14
Şekil 3. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (1983 öncesi dönem).....	95
Şekil 4. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (1983/2004 arası dönem)	96
Şekil 5. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (2004-2011 arası dönem).....	98
Şekil 6. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (2011 sonrası dönem)	99
Şekil 7. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (1983 öncesi dönem).....	105
Şekil 8. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (1983-2004 arası dönem).....	106
Şekil 9. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (2004-2011 arası dönem).....	107
Şekil 10. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (2011 sonrası dönem)	108
Şekil 11. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (1983 öncesi dönem)	112
Şekil 12. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (1983-2004 arası dönem).....	113
Şekil 13. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (2004-2011 arası dönem).....	115
Şekil 14. Kentsel Koruma Kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (2011 sonrası dönem)	116
Şekil 15. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetmelik boyut (1983 öncesi dönem)	121
Şekil 16. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetmelik boyut (1983-2004 arası dönem).....	123
Şekil 17. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetmelik boyut (2004-2011 arası dönem).....	125
Şekil 18. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetmelik boyut (2011 sonrası dönem)	126
Şekil 19. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (1983 öncesi dönem)	132

Şekil 20. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (1983-2004 arası dönem).....	133
Şekil 21. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (2004-2011 arası dönem).....	134
Şekil 22. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (2011 sonrası dönem)	135
Şekil 23. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (1983 öncesi dönem)	139
Şekil 24. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (1983-2004 arası dönem).....	140
Şekil 25. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (2004-2011 arası dönem).....	142
Şekil 26. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (2011 sonrası dönem)	143
Şekil 27. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (1983 öncesi dönem)	147
Şekil 28. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (1983-2004 arası dönem).....	148
Şekil 29. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (2004-2011 arası dönem).....	150
Şekil 30. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (2011 sonrası dönem)	151
Şekil 31. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (1983 öncesi dönem)	155
Şekil 32. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (1983-2004 arası dönem).....	157
Şekil 33. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (2004-2011 arası dönem).....	159
Şekil 34. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (2011 sonrası dönem)	160

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Kentsel Koruma alanına yönelik ulusal/uluslararası düzenlemeler.....	15
Tablo 2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerin listesi	15
Tablo 3. Kentsel koruma alanına yönelik tez yapan üniversiteler ve yıllara göre tez sayısı	59
Tablo 4. Kentsel koruma alanında yayımlanan tez türü ve araştırma alanlarının dağılımı.....	61
Tablo 5. Lisansüstü tez çalışmalarının anabilim dalı/bilim dallarına göre dağılımı.....	63
Tablo 6. Benzer anlamı ifade eden anahtar kelimeleri birleştirme örneği.....	64
Tablo 7. Lisansüstü tezlerde en sık kullanılan anahtar kelimeler	65
Tablo 8. Koruma boyutu kategori ilişkilendirilmesi.....	67
Tablo 9. Kategorilere özgü anahtar kelimelerin frekansları	68
Tablo 10. Kentsel koruma mevzuatı incelemesi örneği.....	81
Tablo 11. Kentsel koruma süreci boyutlarının yasalarda bulunma durumlarını değerlendirme ölçütleri	85
Tablo 12. Ulusal kentsel koruma yasal düzenlemelerinde kentsel koruma süreci boyutlarının bulunma durumları	86
Tablo 13. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerde kentsel koruma süreci boyutlarının bulunma durumları	87

KISALTMALAR DİZİNİ

2863 sayılı Kanun	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
3386 Sayılı Kanun	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun
5226 sayılı Kanun	5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
5366 sayılı Kanun	5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
5835 sayılı Kanun	5835 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
6306 sayılı Kanun	6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun
648 sayılı KHK	648 sayılı "Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"
6498 sayılı Kanun	6498 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
Burra Tüzüğü	"Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması" konulu Burra Tüzüğü
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi
KUDEB	Koruma ve Uygulama Denetim Büroları
Narobi Tavsiye Kararı	Narobi' de duyurulan "Tarihi ve Geleneksel Alanların Korunması ve Çağdaş Yaşamdaki Rollerini Konusunda Tavsiye Kararı"
Şanghay Tüzüğü	Şanghay Tüzüğü: Müzeler ve Somut Olmayan Miras Konulu Çalıştay
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu
Valetta İlkeleri	Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri
Washington Tüzüğü	Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü: Washington Tüzüğü
YÖK	Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

1. GENEL BİLGİLER

1. 1. Giriş

Bizlere yaşama imkânı sunan kentlerimiz Lynch (1960)'ın da belirttiği üzere canlı bir organizmaya benzemektedir. Kentlerimize yönelik bahsedilebileceğimiz her bir kavram tıpkı bu canlı organizmanın işleyişine katkı sağlayıp canlı tutmaktadırlar. Bugün kentlerimizde bize aidiyet hissini uyandırarak kent kimliğinin kazanılmasına katkı sağlayan tarihi mekânlar, tıpkı kentlerimiz gibi yaşanan ekonomik, sosyo kültürel, teknolojik gelişme ve değişimlerden etkilenmekte, organizmanın işlerliğinin sağlanması ise önem kazanmaktadır (Yavruoğlu ve Özen Turan, 2013). Koruma kavramı, eski ile yeni arasında bağlantıyı objektif bir yaklaşımla en doğru şekilde okumamız adına bir köprü olmaktadır (Kan, 2009). Var oldukları günden bugüne barındırdıkları değerlerle var olma nedenlerimizi oluşturması ve gelecek için sağlam temeller olmaları sebebiyle bu değerleri korumamız çok önemli ve gereklidir (Çubuk, 1998). Kısaca koruma, bu değerlerin bizden sonraki gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması adına fiziksel, ekonomik, sosyal, teknik ve bilimsel boyutta her türlü gayretin gösterilmesi işlemidir (Tapan, 2007'dan aktaran: Oral, 2009).

İnsanın doğrudan ya da doğanın yönlendirici etkisiyle binlerce yıllık uygarlık tarihi içerisinde süregelen ve günümüzde "Kültür ve Tabiat Varlıkları Mirası" olarak tanımlanan değerleri koruma olgusu, süregelen bu süreçte çağımızın ortak meselesi haline gelmiş ve üzerinde önemle durulması gereken sorumluluk taşımaya başlamıştır (Örnek Özden ve Görgülü, 2006). Neyin, hangi amaç doğrultusunda, kimin için ve nasıl korunması bakış açıları tarihi süreçte farklı şekillerde ele alınmıştır. Bu noktada bu değerlerin korunması ve tarihi sürdürülebilirliğinin sağlanması adına ülkeler tarafından üst ölçekten alt ölçüğe bütüncül korumanın etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi adına bir takım koruma politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Bu gerekliliğin bilinciyle, kültür ve tabiat varlıklarını koruma konusunda uluslararası alanda bir takım çalışmalar gerçekleştirilerek uluslararası düzlemde kabul görecektir ortak bir ölçüt oluşturulup her ülkenin bu kriterleri hassasiyetle ele almaları gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu noktada bahsi geçen kriterlerin bir zemine oturtulması ve korumanın sürdürülebilirliğinin sağlanması adına yasal sistem oluşturulması gerekliliği kabul görmüştür. Geline bu noktada bireye özgü

gösterilen gayret ve teşebbüsler ile sınırlı kalan koruma çabası, gün geçtikçe yaşanan gelişmeler/sorunlar paralelinde ülkeler için evrensel sorumluluk taşıyan bir hal almıştır (Örnek Özden ve Görgülü, 2006).

Uluslararası alanda dünya mirasının korunması ve yaşatılması hususunda uzun yıllardan beri gerçekleştirilen çalışmalar; Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Avrupa Konseyi, bu iki kuruluşun yanında Uluslararası Müzeler Konseyi, Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi (ICOMOS), Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM), Miras için Birleşmiş Avrupa Federasyonu, Avrupa Tarihi Kentler Birliği gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yapılmaktadır (Yeşilbursa, 2011). Hem ulusal hem de uluslararası yaklaşımların ve dinamiklerin etkisinden söz edilebilen koruma alanı için kılavuz niteliğinde olan bu çalışmalar ülkemiz tarafından da benimsenerek bu alanda yapılan çalışmalar bambaşka boyut kazanarak evirilmekte ve evirilmeye devam etmektedir.

Yapılan çalışmalarda kültür varlıklarını koruma, onarma ve bu değerlerin değerlendirilmesi aracılığıyla milli belleğin canlı tutulmasının, artan koruma bilinciyle toplumsal birlikteliğin sağlanmasının ve zengin tarihi çevrenin yaşatılmasının gerekliliği üzerine birçok vurgu yapılmış (Karpuz, 1990), üretilen politikaların yeterli olup olmadığı, bu varlıklara yeterince sahip çıkılıp çıkılmadığı gibi soru çeşitlemeleri araştırmacılar tarafından kültür varlıklarını koruma kavramının en iyi şekilde anlaşılabilmesi için dile getirilmiş ve kültürel mirasın korunması ile ilgili sorunlar ve yanlışlar ortaya konulmaya çalışılmıştır (Yeşilbursa, 2011). Bu noktada, kültür ve tarihi mirasımızın kalıcılığını ve sürekliliğini tehdit eden faktörler karşısında uluslararası ve ulusal alanda, koruma alanına yönelik büyük yatırımlar yapılmış, bilimsel ve kapsamlı eğitim programları açılarak konuyla ilgili uzmanlar yetiştirilmiştir. İlk zamanlar mimarlık alanı tekelinde gerçekleştirilen eylemlere temellenen koruma alanı zaman içerisinde disiplinler arası bir boyut kazanarak bilimsel çalışmalar üretilerek bu değerlerin etkin bir şekilde korunmasının gerçekleştirilmesi konusuna dikkat çekilmeye çalışılmaktadır (URL-1).

Tarihi ve kültürel çevrenin korunması konusunda ülkemizde de bilimsel alanda birçok çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda ele alınan konu dağılımına bakıldığında, çalışmaların büyük bir çoğunluğunun koruma alanlarının ülkemizdeki tarihsel gelişimine, değişimine, yaşanan sürece ve süreçteki sorunların nitelik ve niceliğine yönelik irdelemeler olduğunu görmekteyiz. Ağırlıklı olarak kentsel koruma kavramının tarihsel gelişimi ve bu kavramın mevzuat sistemi içerisindeki yerini inceleyen çalışmalar

almaktadır. Bu çalışmalardan Akozan, 1977; Mumcu, 1969; Çeçener, 1982; Dönmez, 1985; Ahunbay, 1996; Larkham, 1996; Binan, 1999; Madran ve Özgönül, 1999; Madran, 2000; Pickard, 2001; Dağıstan Özdemir, 2005; Duyguluer, 2006; Kanadoğlu, 2007; Kejanlı, vd., 2007; Parlak, 2007; Sarıkaya Levent, 2009; Çolak, 2015 vd. bahsi geçen konuyu ele alan çalışmaların sadece bir kısmını teşkil etmektedir. Çalışmaların genelinde korumanın tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş olmasına rağmen bu gelişim sürecinde kentsel korumaya yönelik uluslararası platformda yapılan tartışmalar ve hukuksal belgeler bağlamında ülkemizde yaşanan ilgili yasal düzenlemelere yönelik değerlendirme yapan çalışmaların sayıca çok az olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmaların bir kısmı uluslararası politika ve mevzuatın ülkemiz hukuk sistemine yansımaları ele alırken (Özel, 1998; Toksöz, 2001; Ahunbay, 2005; Marmasan, 2007; Cansunar, 2011) , bir kısmı ise uluslararası ve ulusal alanda ilgili mevzuatın karşılaştırmalı bir değerlendirmesi şeklinde ele alınmıştır (Çoban, 1989; Kaya Altay, 2004; Yılmaz, 2004; Yılmaz, 2006; Ekşi, 2012; Kamacı, 2014).

Zeren'e (1990) göre, modern yaşamdaki gelişmelerin çağdaş topluma bütünleştirilmesi ve yaşatılması konusunda toplumun geçmiş zamandaki kültür değerlerini, sosyal ve ekonomik koşullarını barındıran fiziki çevrenin kaybolmasına engel olunmasını sağlayan tarihi çevre koruması birçok sorun içermektedir. Geçmişten gelinen süreçte kentsel koruma kavramına yönelik oluşan bu sorunların nitelik ve niceliğine yönelik çalışmaların ağırlıkla ele alınan konular arasında olmasının Zeren'in (1990) yapmış olduğu saptamayla paralellik taşıdığını dile getirebiliriz. Bu konuda ele alınan çalışmalar; konut bazında yaşanan sorunları irdeleyen (Bozkurt, 2014), kentsel koruma alanlarında ve çalışmalarında yaşanan sorunlara vurgu yapan (Süzen, 1998; Yücel, 2004; Kan, 2009; Büyükköksal, 2012), koruma uygulamalarında ve sürecinde yaşanan sorunlara vurgu yapan (Özgür, 1997; Karakan, 2006; Ömeroğlu, 2006; Özsoydan, 2007; Cinel, 2010; Arslan, 2012), koruma alanları yönetim araçları ve sorunlarına değinen (Aliefendioğlu, 2011) ve tarihi çevrelerde karşılaşılan genel sorunların değerlendirmesini yapan (Örnek Özden, 2005; Madran ve Özgönül, 2005; Tankut, 2005; Öztürk, 2007; Ekinci, 2009; Şahin, 2008; Eyüboğlu Erşen, 2009; Çelik, 2010; Hatami, 2013; Kayın, 2015; URL-2; URL-3) çalışmalar şeklinde çeşitlilik göstermektedir.

Tüm bu çalışmalarda da vurgulandığı üzere oldukça karmaşık sorunları içeren tarihi ve kültürel dokularımızın korunması konusunda temel sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

-Teori ile pratik alanın net bir biçimde ayrılması,

- Kavramsal olarak korumanın ele alınışı ve korumayla ilintili yapılan tanımların eksik ve tutarlı olmayışı,
- Ülkemizde kapsamlı ve etkin koruma politika ve anlayışın olmayışı,
- Yasal düzenlemelerin kentsel korumayı uygulamada yetersiz düzeyde oluşu,
- Merkezi ve yerel yetki karmaşası ve korumadan sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği, vd.
- Planlama, projelendirme, uygulama ve finansman sorunları,
- Kültür varlıklarının belgelenmesi ve arşivlenmesi çalışmalarındaki eksiklik ve yetersizlikler,
- Geleneksel dokuda yaşayan mülk sahiplerinin aidiyet bilinci taşınamaması, tarihi alanları terk ederek bu alanların çöküntü bölgelerine dönüşmesi,
- Fiziksel eskime ve insan eylemleri, ekonomik kaynakların yetersizliği sonucu tarihi yapıların/alanların bozulma süreciyle karşı karşıya kalması ve uygun olmayan sağlık koşullarını barındıran alanlara dönüşmesi,
- Otopark, yol, su, kanalizasyon vb. altyapı eksiklikleri.

Tüm bu sorunların temelinde tarihi alanlara yönelik üretilen kentsel politikaların net bir şekilde ortaya konulmayarak kapsamlı ve bütüncül boyutta ele alınmayışından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Tarihi kentlerin korunmasında yaşanan sorunlara yönelik üretilen akademik çalışmalarda yaşanan sorunlar farklı başlıklar ile ele alınmıştır. Bu başlıklar genel olarak değerlendirildiğinde kentsel koruma süreci sorunlarının;

- Terminoloji/kavram sorunu
- Mekânsal sorunlar
- Planlama sürecine yönelik sorunlar
- Yasal/yönetimsel sorunlar
- Ekonomik sorunlar
- Koruma bilinci ve sosyal sorunlar
- Teknik sorunlar
- Akademik sorunlar

şeklinde sıralandığını ifade edebilmekteyiz.

Bugün koruma alanında karşılaşılan sorunlar, fiziksel mekânla ilişkilendirilen kentsel gelişme, kentleşme, bütünleşme, yeni kullanım alanları, v.b. konularda yaşanan sorunlardan farklı olmadığını, bu düzlemlerde gelişen süreç içerisinde kurdukları etkileşim ile şekillenerek temelde ortak noktadaki sorunlar çerçevesinde birleşmektedirler.

“Koruma”nın gerçekleşebilmesi adına birçok araç ve bu araçların doğru ve etkin kullanımı gereklidir. Bu araçlar belirli başlıklar altına temellendirildiğinde “Koruma sorunları”nın da bu başlıklarla paralel ifadelerle tanımlandığını (URL-4), tarihin yeniden değerlendirilmesi sürecinde koruma boyutları ile koruma sorunlarının ele alındığı başlıkların benzer düzlemde değerlendirilen bir olgu olduklarını ifade edebiliriz. Bu olguları üst ölçekten anlamlandırıp okuyabilmek adına, boyutlarda gelişen olumlu/olumsuz süreçler neticesinde biçimlenen etkenleri tanımlanması, kentsel koruma sürecinin sağlıklı bir şekilde gelişiminin sağlanmasına yarayacaktır. Bu anlamlandırma ise temellendirilen boyutlara sahip çıkılarak benimsenmesinde anahtar rol oynamaktadır (Ekşi, 2012). Tüm bunların ışığında, kentsel koruma ve koruma planlaması sistemlerinin anlaşılma adına analizlerinde girdi olabilecek korumanın boyutlarını; korumanın kavramsal, mekânsal, planlama süreci, yasal/örgütsel, ekonomik, sosyal, teknik ve akademik boyut başlıkları altında ele alabiliriz.

Kentsel korumaya yönelik bu boyutların, günümüzde tüm ayrıntıları ile ele alınarak belirlendiğini, ortak bir terminoloji oluşturulduğunu, yasal düzenlemelerin metinlerine yansıtıldığını, terminolojideki karmaşıklıktan kaynaklı koruma alanına yönelik değerlendirmelerin doğruluğunun ve nesnelliğinin bu karmaşa içerisinde arzu edilen seviyeye eriştiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Bu noktada kentsel koruma alanına yönelik daha kapsamlı çalışmalar üretilmesi ve yapılacak çalışmalar konusunda yönlendirici olabilmesi adına bu karmaşık düzenin çözümlenmesi gerekmektedir.

Genel olarak, kentsel koruma kavramı, yöntem ve teknikleri, ele alınması gerektiği durumu, süreç içerisinde yeni yaklaşımlar geliştirilerek tartışılmıştır. Bu ele alınışın neticesinde korumaya yönelik kavramlar geliştirilmiş, yaşanan sorunların giderilmesine yönelik değişiklikler önerilmiş, bunların yasal zemine oturtulma girişimlerinde bulunulmuş ve birçok bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Yer yer bu çalışmalar yasalarımıza yansımış, yer yer yasalar ile getirilen kavramlar bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde kentsel koruma kavramında, yaşanan gelişmeler paralelinde ölçek ve kapsam değişikliği yaşanmış ve bu farklı ele alışın sonucu ilişkilendirilen farklı konu alanlarının varlığı ile içerik yönünden sürekli bir değişim ve gelişme sergilenmiştir. Bu noktada ise disiplinler arası bir ele alışın gerekliliğiyle, doğal ve kültürel varlıkların korunması konusunda oluşturulan politika ve araçlarının, mevzuat düzenlemelerinin, uygulama araçlarının, yöntem ve tekniklerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu gereklilikten dolayı koruma eyleminin sürekliliğinin sağlanabilmesi hassasiyetinin

bilinciyle kentsel koruma kavramı bilimsel olarak ele alınmalı ve sürdürülebilir koruma politikası sağlanmaya çalışılmalıdır.

Bu araştırma problem olarak; geçmişten günümüze kadar kentsel koruma alanına yönelik üretilmiş olan lisansüstü tez çalışmalarının ve yasal düzenlemelerin seyrini ortaya koymak ve ‘Geçmişten günümüze kadar kentsel koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmaları ve yasal düzenlemeleri birbirlerine ne yönde ve nasıl etki etmektedir?’ sorusunun cevabını kentsel koruma alanına yönelik üretilmiş olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile kentsel koruma alanına yönelik çıkarılmış olan yasal düzenlemelerin analizi doğrultusunda belirlemek üzerinde odaklanmaktadır. Çalışmanın, kentsel koruma alanında üretilmiş lisansüstü tezlerin ve yasal düzenlemelerin analizi ile alanın gelişimini anlamada ve yapılacak çözümlerinin alandaki güncel eğilimlerinin belirlenmesinde, hangi konuların ne sıklıkla çalışıldığını ve doygunluk yarattığını, çalışılan konuların korumanın hangi boyutuyla ilintili olduğunu, bunların yasal düzenlemelerde ne ölçüde yer aldığı, ne tür yeni araştırmalara gereksinim duyulduğunun belirlenmesinin yol gösterici olmayı hedeflemesi çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışma ile kentsel koruma alanına farklı bir yaklaşım kazandırılarak alanyazına bu anlamda katkı sağlanması düşünülmektedir.

Tüm bunlardan hareketle bu çalışmanın amacı, kentsel koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmalarının ve yasal düzenlemelerin birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğu varsayımıyla, bu ilişkinin ne boyutta ve hangi doğrultuda yönelmiş olduğunun içerik analizi yönetimi ile analiz edilmesidir.

Bu doğrultuda şekillenen çalışmanın kapsamı genelden özele doğru bir yönelim sergilenmeye çalışılmıştır. Öncelikle, ele alınan sorunsalın cevabı iki ayrı koldan yürütülecek olan araştırmanın birlikte okunması ile aranacaktır. Bunlardan ilki ilgili literatür taraması ile kentsel koruma süreci sorunlarının ve koruma mevzuatının tarihsel süreçte dönemler itibariyle değişimlerinin değerlendirilmesi, ikincisi ise analiz aşaması olan lisansüstü tez çalışmaları ve yasal düzenlemeler üzerinden yapılacak bir sorgulamadır. Her iki süreç kurgulanırken karar verilen noktalar, çalışmanın analiz kısmına altlık teşkil edecek ilgili literatür taraması sonucu gelen kentsel koruma süreci sorunları ile ilişkilendirilen kentsel koruma süreci boyutları ve yine ilgili literatürün koruma mevzuatının tarihsel süreçte değerlendirilmesi sonucunda belirlenen zaman aralığı konusu olmuştur. Yukarıda kentsel koruma süreci boyutlarının belirlenmesi konusuna kısaca değinilmiştir. Tarihsel süreçte kentsel koruma mevzuatındaki değişimi konusunda zaman aralığı belirlenirken ilgili literatür taraması ile yasaların yürürlüğe girdiği tarihler üzerinden

değerlendirmeye gidilerek ülkemiz koruma, planlama, siyasi ve ekonomik değişim süreci olarak önemli kırılma noktaları olarak görülür; Cumhuriyet öncesi, 1923-1951, 1951-1973, 1971-1983, 1983-2004, 2004-2011 ve 2011 ve sonrası olmak üzere yedi zaman aralığında değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ise değerlendirmelere gidilirken genellikle ise "kentsel koruma" kavramı ile ilgili gelişmelerin yaşandığı dönem başlangıcı olan 1970 sonrası sürece vurgu yapılacaktır. Yine analiz aşamasında ise lisansüstü tez çalışmalarına ait veriler 1990 yılı ve öncesine dair veriler elde edilememesi dolayısıyla araştırmanın zaman aralığı 1990-2018 yılları arası olarak, dönemler ise 1990-2004, 2004-2011, 2011 ve sonrası olarak değerlendirilmeye alınmıştır.

Sonraki aşama ise bu iki araştırmanın kendi içerisinde kurgulanması olmuştur. Kentsel koruma kavramının değişim süreci, kentsel koruma süreci boyutları ve zaman aralıkları ile ilişkilendirilerek, "Kentsel Koruma" araştırma alanına yönelik üretilmiş olan lisansüstü tez çalışmaları ve yasal metinlere dair verilerin analizi ve yorumlanması noktasında bir araştırmaya gidilmiştir. Tez yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kapsamına girmektedir. Tezde yapılacak araştırma, nitel araştırma desenlerinden 'Durum Çalışması Araştırması' niteliğindedir. Nitel araştırma yöntemi kapsamına giren ve tez çalışması kapsamında da kullanılacak olan "durum çalışması" her olayı kendi ortamı içinde değerlendirilmesini ön planda tutmaktadır (Aydın Yönet, 2011). Tez kapsamında, durum çalışması desenlerinden bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınmış ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

Araştırma verileri, veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi ile araştırma hedefine yönelik olgu ve olgulara dair bilgi edinmemizi sağlayan yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır.

Nitel araştırmalarda veriler analiz edilirken betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki farklı teknik kullanılmaktadır. Betimsel analiz tekniği verilerin derin bir ele alışı gerek kalmayacak durumlarda verilerin işlenmesi safhasında kullanılırken, içerik analizi ise toplanan verilerin daha derinden incelenmesine ve bu verilerle ilintili kavram ve temalara ulaşılmasının gerektiği durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada doküman niteliğinde elde edilen lisansüstü tez çalışmaları ve kentsel koruma yasa metinleri nitel araştırma yöntemi ile özdeşleşen içerik analiz yöntemi ve bu tekniğe bağlı kategorisel analiz ve frekans analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmeye gidilmiştir.

Araştırma konu olarak kentsel koruma kavramını lisansüstü tez çalışmaları ve koruma yasaları üzerinden incelenmesini ele almaktadır. Bu noktada araştırma soruları 3 temel başlığa indirgenmiştir. Bu sorular;

- 1- Kentsel Koruma alanına yönelik üretilen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan anahtar kelimeler açısından yaşanan değişiklik nasıldır?
- 2- Kentsel Koruma alanına yönelik çıkarılan yasalardaki değişim nasıldır?
- 3- Geçmişten günümüze yapılan akademik çalışmalar ve çıkarılan yasaların benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?

şeklinde sorular olup, çalışmada bu sorulara yanıtlar aranmıştır. Bu sorular temelinde kurgulanan araştırma aşamaları, birbirini takip eden süreçler dâhilinde uygulanmıştır.

I. Aşama: Kentsel Koruma alanına yönelik yapılan lisansüstü tez çalışmalarının analizi:

Analizin bu aşamasında kentsel koruma alanına yönelik yapılan lisansüstü tez çalışmaları, bu tezlere ait yıl, üniversite, konu alanı, anabilim dalı ve anahtar kelimeleri üzerinden kentsel korumanın boyutları bakımından kavramsal olarak değerlendirilecektir. Bu değerlendirme içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden “Kentsel Koruma” anahtar kelimesiyle 2 Temmuz 2019 tarihinde yapılan tarama ve incelemeler ile anahtar kelime içeren lisansüstü tezler ve anahtar kelime içermeyen fakat dizin kısmında belirtilmiş anahtar kelimeleri bulunan tezlere ait veriler doküman analizi yöntemi elde edilmiştir. Tezlerin tespitinin ardından bu tezlere ait yıl, üniversite, konu alanı, anabilim dalı ve anahtar kelimelere dair bilgiler Microsoft Excel programı aracılığıyla tablo oluşturulmuştur. Sonrasında ise içerik analiz yöntemi kullanılarak “Kentsel Koruma” araştırma alanına yönelik üretilmiş olan lisansüstü tez çalışmaları, anahtar kelimeler çalışılan konunun kapsamına yönelik bilgi verir varsayımıyla anahtar kelimeleri üzerinden analiz edilmiş, verilerin elde edilebildiği tarih olan 1990 yılı ve doküman analizinin yapıldığı tarih olan 2 Temmuz 2018 yılına kadarki tez çalışmaları zaman aralığı olarak belirlenerek 1990-2018 yılları arasında üretilen lisansüstü tezlerinin anahtar kelimelerinden gelen kavramlar literatür taraması sonucunda belirlenen kavramlara göre kategorisel analiz yapılarak kategorilendirildi.

Sonrasında lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerinden üretilen bu kategoriler kentsel koruma süreci boyutları (Kavramsal Boyut, Akademik Boyutu, Planlama Süreci Boyutu, Mekânsal Boyut, Yasal/ Örgütsel Boyut, Ekonomik Boyut, Koruma Bilinci/Korumanın

Sosyal Boyutu, Teknik Boyut) başlıklarından hangisiyle ilişkili olduğu değerlendirmeye alındı ve frekans analizi yapılarak tablollaştırıldı.

II. Aşama: Kentsel Koruma Politikalarının Analizi:

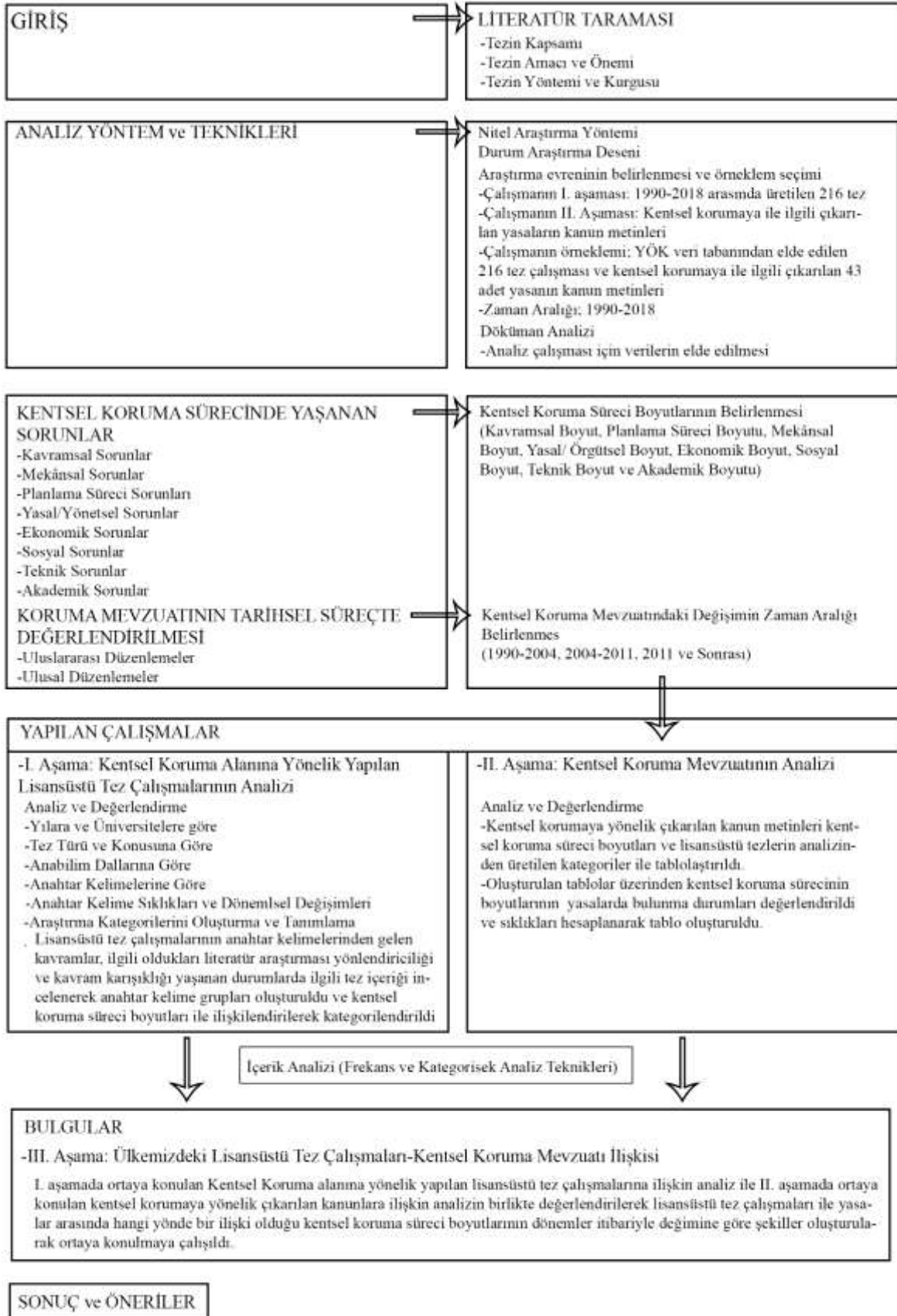
Analizin bu aşamasında lisansüstü tez çalışmalarının analizinden üretilen kategoriler ile kentsel koruma sürecinin boyutları başlıkları temel alınarak kentsel korumaya yönelik çıkarılan kanun metinleri içerik analizi yöntemiyle değerlendirildi ve bu kategorilere göre tablollaştırıldı.

Oluşturulan bu tablolar üzerinden yasalarda kentsel koruma sürecinin boyutları başlıklarının yasalarda bulunma durumları her bir yasa tablosu için kavramsal parametreler Likert ölçeğinde 1, 2, 3, 4, 5 (5 en yüksek, 4 yüksek, 3 orta, 2 düşük ve 1 hiç) olmak üzere puanlandırıldı. Bu puanlamaya göre değerlendirmeye gidilerek kentsel koruma sürecinin boyutları yasalarda ne ölçüde ele alındığı değerlendirilerek kıyaslanmıştır. Bu kavramlar tablo haline getirilerek, yasalarda yer alma durumları ve sıklıkları hesaplandı.

III. Aşama: Lisansüstü tez Çalışmaları-Kentsel Koruma Mevzuatı İlişkisi:

Veri analizinin son safhasında ise bulgular tanımlanıp yorumlandı. Birinci aşamada ortaya konulan Kentsel Koruma alanına yönelik yapılan lisansüstü tez çalışmalarına ilişkin analiz ile ikinci aşamada ortaya konulan kentsel korumaya yönelik çıkarılan kanunlara ilişkin analiz birlikte değerlendirilerek, kentsel koruma sürecinin boyutları başlıkları altında bu değişim süreci şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışıldı. Sonuç olarak; lisansüstü tez çalışmaları ile yasalar arasında hangi yönde bir ilişki olduğu ortaya konulmaya çalışılarak ileride gerçekleştirilecek çalışmalara dair araştırmanın alana yönelik mevcut durumun okunması ve yönlendirici olması açısından rehber niteliğinde bir zemin oluşturacaktır.

Özetle tezin amacına yönelik olarak üç aşamalı bir yöntem izlenmiş ve Tablo 1'de çalışma süreci kısaca aktarılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Çalışma Süreci

1.2. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Araştırma yöntemi, araştırmanın amacına ulaşması için izlenen yol olarak tanımlanmaktadır. Araştırma teknikleri ise bu yolda kullanılan araçlara verilen adı ifade etmektedir (Mutlu, 2009). Dolayısıyla araştırma yöntemi, bilimsel araştırmalarda bir üst/çatı kavram niteliğindedir. Araştırma yöntemi süreci, araştırma modeli (deseni), araştırmanın amacı ve problemi, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, veri toplama ile toplanan verilerin analiz edilmesi ve analize tabi tutulan veriler ışığında ortaya çıkan bulgular şeklinde alt başlıkları da içerisinde barındıran bir süreci ifade etmektedir. Çalışma konusu kapsamında bilimsel araştırma süreci, bu alt başlıkları içerecek biçimde ele alınmıştır.

1.2.1. Araştırma Deseni

Araştırma modeli araştırma hedefi ve akışının biçimsel esasıdır. Nitel, nicel ve karma yöntemler kullanılarak gerçekleştirilen araştırma yöntemine göre desenler belirlenmektedir (Mutlu, 2009). Nitel araştırma, hakkında tam olarak bilgi sahibi olunmayan veya nicel ölçümlerle değerlendirmenin güç olduğu durumlarda bilgiye ulaşmak ya da hakkında bilgi sahibi olduğumuz bir duruma ilişkin yeni bakış açıları kazanmak amacıyla yararlanılan araştırma yöntemidir (Corbin ve Strauss, 2007). Tez yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kapsamına girmektedir. Tezde yapılacak araştırma, nitel araştırma desenlerinden ‘Durum Çalışması Araştırması’ niteliğindedir.

Tez çalışması tarafından ele alınan ve nitel araştırma yöntemi desenlerinden biri olan “durum çalışması” her olayı kendi ortamı içerisinde değerlendirilmesini ön planda tutulurken bir duruma yönelik ilişkili olan etkenleri (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bakış açısıyla okuyarak etkenlerle ilişkilendirilen durumun nasıl etkilediğini ve bu durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır. Durum çalışması, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren “Nasıl”, “Ne için” ve “Ne” sorularını temel alan, araştırma yöntemidir (Aydın Yönet, 2011).

Tez kapsamında, durum çalışması desenlerinden bütüncül çoklu durum deseni kullanılmıştır. Her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alındıktan sonra birbirleriyle olan etkileşimleri değerlendirilmiştir. Araştırmada durum çalışmasının seçilmesinin birincil sebebi ortaya çıkmış olan bir durumun ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak sağlamasıdır. Bu yöntemin seçilmesinin bir başka nedeni ise durum çalışmasının tarihsel

olayları incelemede sıklıkla kullanılan bir yöntem olması ve bu araştırmanın da tarihsel verilere dayanarak yapılmasıdır.

1.2.2. Araştırmanın Amacı, Problemi ve Önemi

Çalışmada araştırmanın amacı, kentsel koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmalarının ve yasal düzenlemelerin birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğu varsayımıyla, bu ilişkinin ne boyutta ve hangi doğrultuda yönlendirilmiş olduğunun analiz edilmesine temellenmiştir. Yani araştırma konu olarak kentsel koruma kavramını lisansüstü tez çalışmaları ve kentsel koruma yasal düzenlemeleri üzerinden incelenmesini ele almaktadır. Bu doğrultuda tezin en temel amacı, araştırma sorularının cevabını aramak; amacı gerçekleştirirken en önemli hedef ise kentsel koruma araştırma alanına yönelik bir değerlendirme yapmaktır.

Bu amaçlara ulaşmak için oluşturulan üç temel araştırma sorusu ve onların alt başlıklarına cevap aranacaktır:

1- Kentsel Koruma alanına yönelik üretilen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan anahtar kelimeler açısından yaşanan değişiklik nasıldır?

a- İncelenen çalışmaların yıllara ve üniversitelere göre dağılımları nasıldır?

b- İncelenen çalışmaların yıllara ve araştırma alanlarına göre dağılımları nasıldır?

c- İncelenen çalışmaların yıllara ve anabilim dallarına göre dağılımları nasıldır?

d- İncelenen çalışmaların tez yazarlarınca belirtilen anahtar kelimeler nelerdir?

Bu anahtar kelimelerin kullanılma sıklığı nedir?

e- İncelenen çalışmalarda belirtilen anahtar kelimelerin yıllara göre frekansları nedir?

f- İncelenen çalışmalardaki anahtar kelimeler kentsel korumanın boyutuna göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

-Tezlerdeki anahtar kelimeler hangi konu başlığı altında değerlendirilebilir?

-Konu başlıklarına indirgenen anahtar kelimelerin kentsel korumanın hangi boyutuyla ilişkilendirilmektedir?

2- Kentsel Koruma alanına yönelik çıkarılan yasalardaki değişim nasıldır?

a- Uluslararası/Ulusal Koruma Mevzuatımızda yaşanan değişim nasıldır?

-Yasal düzenlemelerin kentsel koruma alanıyla ilgili hükümleri hangi kavramlar ile öne çıkmıştır?

-Yasal düzenlemeler ile gelen kavramların değişimi nasıldır?

-Yasal düzenlemeler ile gelen kavramlar hangi konu başlıkları altında değerlendirilebilir?

-Yasal düzenlemeler ile gelen kavramlar kentsel korumanın hangi boyutuyla ilişkilendirilmektedir?

3- Geçmişten günümüze yapılan akademik çalışmalar ve çıkarılan yasaların benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?

a- Kentsel Koruma alanına yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde gerçekleşen değişim ile koruma mevzuatındaki değişimin birbirlerine nasıl etkisi olmuştur?

b- Bu iki düzlem alanı nasıl etkilemiştir?

c- “Koruma mevzuatındaki değişiklik Kentsel Korumaya yönelik çalışmaları nasıl ve ne yönde etkilemiştir?” veya “Kentsel Koruma”ya yönelik çalışmalarda değişiklik kentsel koruma mevzuatını nasıl ve ne yönde etkilemiştir?”

“Neyi, niçin, nasıl korumalı?” sorunsalı, tek bir cevabı olmayan çok boyutlu bir tartışmanın başlangıç noktasıdır. Akademik ortam için de önemli çalışma alanlarından biri olan kentsel koruma; ekonomik, sosyal, kültürel, politik, fiziksel ve çevresel sebep ve etkileri ile tartışılan çok yönlü ve karmaşık bir konudur. Türkiye’deki kentsel korumaya yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmaları üzerinden değerlendirme yapılması ve güncel durumun sergilenmesi çalışmalarda eğilimin okunabilmesi adına önem arz etmektedir. Aynı zamanda kentsel koruma alanının ulusal alandaki gelişimine ve değişimine ilişkin sayısız çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların hemen hepsinde ülkemizde korumanın tarihsel gelişimi ve dönüşümü üzerinde durulmuş, fakat ilgili yasal düzenlemelerin uluslararası hukuk belgeleri bağlamında değerlendirilmesine yeterince yer verilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu ve dolayısıyla birer iç hukuk belgesi haline gelen uluslararası koruma düzenlemeleri ve ülkemiz tarafından kentsel koruma konusunda yayınlanmış bağlayıcı olan yasal mevzuat ve diğer uluslararası-hükümetler arası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının yayınladığı bağlayıcı olmayan yasal metinlerin karşılaştırmalı bir değerlendirilmesinin yapılmasının, ülkemizdeki koruma alanının değerlendirilmesine farklı bir bakış açısı kazandıracağı açıktır.

Araştırma sorularından yola çıkıldığında araştırmada problem olarak tüm bu yönleri ile sürekli bir devingenlik içerisinde dönüşen kentsel koruma ile ilgili yapılan çalışmaların

ve ilgili yasal düzenlemelerin bu dönüşümlerinin analiz edilmesine odaklanarak mevcut durum ve gelecek senaryoları ile ilgili olarak soru ve cevaplar üretilmesi ve bu bilgi birikimi üzerinden durumu yönlendirici çaba ve gayret içerisinde olunması beklenmektedir. Tez kapsamında yapılan çalışma da bu beklenti üzerine temellenmekte, lisansüstü tez çalışmaları ve yasal düzenlemelerin bu değişim ve dönüşümleri yansıtmadığı sorunsalı üzerine eğilmektedir. Çalışma, ülkemizde kentsel koruma alanına yönelik üretilen çalışmalara bu anlamda katkı vermeyi amaçlamaktadır.

1.2.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmanın konusu kentsel koruma kavramının lisansüstü tez çalışmaları ve kentsel koruma yasal metinleri üzerinden analizidir. Anahtar kelime çalışılan konunun kapsamına yönelik bilgi verir varsayımıyla bu tez çalışmasının konu edindiği “kentsel koruma” anahtar kelimesi ile ilişkilendirilen ve analize edilecek olan lisansüstü tezlere ait verilere YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmanın evreni; YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden 02 Temmuz 2019 tarihinde gelişmiş tarama sekmesi seçilerek “Aranacak kelime(ler)” sekmesine “Kentsel Koruma” anahtar kelimesi yazılarak ve “Aranacak alan” sekmesinde “tümü” sekmesi seçilerek yapılan tarama (Şekil 2) sonucunda elde edilen “kentsel koruma” anahtar kelimesiyle ilişkilendirildiği düşünülen tezler ve geçmişten günümüze kentsel koruma alanına yönelik üretilen ulusal yasal metinlerden (Tablo 1) ve uluslararası metinlerden (Tablo 2) oluşmaktadır.

Aranacak Kelime(ler)	Aranacak Alan	Arama Tipi	Yıl	Tez Türü	İzin Durumu	Üniversite	Grup	Dil	Durum
"Kentsel Koruma"	Tümü	Sadece yazılan şekilde	Seçiniz <=Yıl<= 2018	Seçiniz	Seçiniz		Seçiniz	Seçiniz	Seçiniz
ve	Tez Adı	Sadece yazılan şekilde		Seçiniz	Seçiniz		Seçiniz	Seçiniz	Seçiniz
ve	Tez Adı	Sadece yazılan şekilde		Seçiniz	Seçiniz		Seçiniz	Seçiniz	Seçiniz

Şekil 2. YÖK Ulusal Tez Merkezi tarama ekranı

Tablo 1. Ulusal kentsel koruma yasal metinlerin listesi

Ulusal Metinlerin Listesi
1906 yılı IV. Asar-ı Atika Nizamnamesi
1973 yılı 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu
1983 yılı 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
1987 yılı 3386 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2004 yılı 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2005 yılı 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
2007 yılı 5663 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2009 yılı 5835 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
2011 yılı 648 sayılı "Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"
2012 yılı 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun
2013 yılı 6498 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Tablo 2. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerin listesi

Uluslararası Metinlerin Listesi	T.C. Kabul Tarihi
1904 yılı Mimarlar Kongresi (URL-5)	
1931 yılı Atina Konferansı	
1933 yılı Carta Del Restaura Tüzüğü (URL-6)	
1954 yılı Avrupa Kültür Konvansiyonu	1957
1954 yılı Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi	1965
1964 yılı Venedik Tüzüğü (URL-7)	
1970 yılı Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme	1981
1971 yılı Tarihi Öneme Sahip Kentlere İlişkin Split Bildirgesi	
1972 yılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme	1983
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi (URL-8)	
1975 yılı Avrupa Mimari Miras Tüzüğü	
1976 yılında Nairobi "Tarihi ve Geleneksel Alanların Korunması ve Çağdaş Yaşamdaki Rollerini Konusunda Tavsiye Kararı"	
1985 yılı Granda "Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması Sözleşmesi"	1989
1986 yılı Kentsel Açık Alanlara İlişkin Tavsiye Kararı	
1987 yılı Washington Tüzüğü: Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü	
1990 yılı Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	
1992 yılı Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	1999
1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi	
1999 yılı "Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması" konulu Burra Tüzüğü	
1999 yılı Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	
1999 yılı Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü: Kültürel Miras Değerine Sahip Alanlarda Turizmin Yönetimi	
2000 yılı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	2003
2001 yılı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi	
2002 yılı Şanghay Tüzüğü: Müzeler ve Somut Olmayan Miras Konulu Çalıştay	

Tablo 2'nin devamı

Uluslararası Metinlerin Listesi	T.C. Kabul Tarihi
2003 yılı Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler	
2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	2006
2008 yılı Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü	
2011 yılı Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri	
2011 yılı Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri	
2013 yılı Mimari Miras Koruma Bildirgesi	

YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden “Kentsel Koruma” anahtar kelimesiyle 2 Temmuz 2019 tarihinde yapılan tarama sonrasında elde edilen tezlerin tamamı bir ön kontrolden geçirilmiş ve bu kontrol sonucunda anahtar kelime içeren lisansüstü tezler ve anahtar kelime içermeyen fakat dizin kısmında belirtilmiş anahtar kelimeleri bulunan tezlere ait veriler doküman analizi yöntemi elde edilmiştir.

Çalışmanın I. analiz aşamasına yönelik YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edilen veriler 1990 yılı sonrası kapsamaktadır. “Kentsel Koruma” anahtar kelimesiyle 2 Temmuz 2019 tarihinde yapılan tarama ve incelemeler ile 1990-2018 yılları arasında 233 lisansüstü tez çalışması üretildiği belirlenmiştir. Bu çalışmalardan anahtar kelime belirtilmeyen çalışmalar incelenerek dizin kısmında anahtar kelime belirtilme durumları dikkate alınmıştır. Anahtar kelime içermeyen lisansüstü tezler ve anahtar kelime içermeyen ve dizin kısmında da anahtar kelime vurgusu yapılmayan on yedi tez analize katılmamıştır. Çalışma “anahtar kelime” içeren ve dizin kısmında anahtar kelimeleri belirtilen 216 tez üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın II. Analiz aşamasına yönelik veriler ise ülkemiz tarafından kentsel koruma konusunda yayınlanmış yasal mevzuat ile Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu ve dolayısıyla birer iç hukuk belgesi haline gelen uluslararası koruma düzenlemeleri ve diğer uluslararası/hükümetler arası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının yayınladığı bildiri, tüzük, anlaşma, yönerge, konvansiyon, vd. ülkemiz tarafından bağlayıcı olmayan uluslararası düzenlemelerin ilgili metinleridir.

Tüm bunlardan hareketle çalışmanın örneklemini; YÖK veri tabanından elde edilen 216 tez çalışması ve kentsel koruma ile ilgili çıkarılan 43 adet yasanın kanun metinleri oluşmaktadır.

Çalışma zaman boyutunda ise çalışma analizinin I. aşamasında, lisansüstü tezlere dair veriler YÖK veri tabanından elde edilirken verilerin 1990 yılı sonrası kapsamı dolayısıyla 1990-2018 arasında üretilen tez çalışmaları ile sınırlandırılmış, II. Aşamasında analiz edilen kentsel koruma ile ilgili kanun metinleri ise tarihsel gelişimin okunabilmesi

adına ulusal alanda kentsel korumaya yönelik çıkarılan yasal düzenlemeler ve uluslararası metinlerin bir kronolojik sıralaması yapılarak yasal metinlerin incelenmesi yapılmıştır. Kentsel koruma anahtar kelimesi yapılan gelişmiş tarama sonucu ile elde edilen 1990 sonrasına ait lisansüstü tezler tarafından üretilen anahtar kelimeler ve yasal metin incelemelerinin ilişkisi değerlendirilirken “kentsel koruma” kavramının ortaya çıktığı düşünülen 1970’li yıllar ile beraber değişen yaklaşımlar ve kavramsal gelişmelerin etkilerinin 1990’lı yıllara yansıdığı düşünülerek 1990-2018 arası olan dönem detayda incelenecek dönem olarak belirlenmiştir.

1.2.4. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma verileri, veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi ile araştırma hedefine yönelik olgu ve olgulara dair bilgi edinmemizi sağlayan yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman incelemesinin ilk basamağında (i) YÖK web sitesinden “Kentsel Koruma” anahtar kelimesiyle yapılan gelişmiş tarama sonucunda elde edilip örneklem grubuna dâhil edilen “Kentsel Koruma”ya yönelik lisansüstü tezler *excel* formatında bilgisayar ortamında derlenmiştir. Bu aşamada araştırmanın etik boyutu açısından, tez yazarlarına dair bilgiler açıkça belirtilmeyip, çalışmalar “YÖK” veri tabanında yer alan dosya isimleriyle kodlanmış, bu kodlamalar sadece araştırma verileri sınıflandırmasında belirtilerek tez raporuna yansıtılmamıştır. Yasalar ise resmi gazete ve internet ortamından elde edilerek *word* formatında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Doküman incelemesinin ikinci basamağında ise (ii) genel çerçeve üzerinden yapılan kodlama ile veriler düzenlenmiştir. Bilgisayar ortamına aktarılan lisansüstü tezlerinin çözümlenmeleri, literatürden elde edilen bilgiler ışığında çalışmada belirlenen amaçlara yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır. Tezlere yönelik kriterler; tezlerin yapım yılı, tez türü, bağlı oldukları üniversiteler, anabilim dalları, konu alanı, anahtar kelimeleri ve anahtar kelimelerin hangi kategori altında toplandıkları, kentsel korumanın hangi boyutuyla ilişkili olduğu (anahtar kelime kullanımlarını değerlendirmek) gibi başlıkları içermektedir. Bilgisayar ortamına aktarılan Kentsel Koruma yasalarının çözümlenmelerinde ise çalışmada belirlenen amaçlara yönelik lisansüstü tez çalışmalarının analizinden gelen kavramlar, kavramların ilintili olduğu kentsel koruma boyutu kriterleri değerlendirme ölçütü olarak ele alınmış, analiz çözümlenmeleri yapılırken tabloluşturılmaya gidilmiştir.

1.2.5. Veri Analiz Tekniği

Nitel araştırmalarda veriler analiz edilirken betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki farklı teknik kullanılmaktadır. Betimsel analiz tekniği verilerin derin bir ele alışa gerek kalmayacak durumlarda verilerin işlenmesi safhasında kullanılırken, içerik analizi ise toplanan verilerin daha derinden incelenmesine ve bu verilerle ilintili kavram ve temalara ulaşılmasının gerektiği durumlarda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizinde amaçlanan elde edilen verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Dolayısıyla betimsel analiz ile özet çıkarılan ve yorum yapılan veriler verilerin içerik analizi yöntemiyle derinlemesine incelendikten sonra yeni kavram keşfinin yapıldığından söz edilebilir. İçerik analizi yöntemi ile temelde birbiri ile ilişkilendirilen verileri belli başlı kavramlar ve temalar altında bir araya getirilerek bunları anlaşılır bir anlatım biçimine dönüştürülerek yorumlaması yapılır (Karataş, 2015).

İçerik analizinin aşamaları 6 maddede toplanmaktadır. Bunlar:

- 1.Araştırma problemini tanımlama;
- 2.Araştırma evrenini belirleme ve örnekleme seçimi;
- 3.Araştırma kategorilerini oluşturma ve tanımlama;
- 4.Kodlama cetvelini oluşturma;
- 5.Kodlama cetvelini sınaama ve güvenilirliği ölçme;
6. Veri girişi, analiz ve yorumlama.

İçerik analizinin başlangıcında ulaşılmak istenen özel hedeflere karar verilir. Analizlerin yürütülmesinde ve raporlanmasında kullanılacak olan birimler araştırmacı analizlere başlamadan önce belirlenmelidir. Araştırmacı hedeflerini ve analiz edilecek olan birimleri açıkça ortaya koyduktan sonra hedeflere uygun olan ve analiz edilecek olan verilerin yerini belirleyerek bunları toplamalıdır. Bu tez kapsamında da daha önceki bölümde detaylı bir şekilde anlatımları verilen araştırma probleminin belirlenmesi, çalışma analizinin yürütülmesinde temel alınan araştırma soruları ve bunların doğrultusunda doküman incelemesi yöntemiyle lisansüstü tez çalışmaları ve yasa metinlerine dair veriler incelenerek araştırma evreni ve örnekleme belirlenmiştir.

Doküman incelemesi yöntemiyle derlenen veriler kentsel koruma süreci boyutları ve belirlenen kentsel koruma değişim sürecine yönelik belirlenen zaman aralıkları üzerinden lisansüstü tez çalışmaları (yıl, üniversite, tez türü, konusu, anabilim dalı ve anahtar kelimeleri) ve yasa metinleri (lisansüstü tezlere dair analizle gelen kategoriler ile kentsel

koruma süreci boyutlarının ilişkilendirilmesi) değerlendirme kriterleri üzerinden analiz süreci başlatılmış ve veriler kategorilendirilmiştir. Kategoriler belirlenirken ilgili literatür taraması üzerinden bir değerlendirilmeye gidilmiş ve uygunluğu değerlendirilmiştir. Anahtar kelime grupları oluşturulurken kavramsal çelişkiye ihtimal verileceği düşünülen durumlarda ilgili tezler elde edilerek detayda incelemeye gidilmiş, tezde ele alınan kavramsal ele alış üzerinden kategorize edilmiştir.

İçerik analizi sonucunda elde edilen verilerin yorumlanmasında incelenen konuya bağlı olarak çeşitli teknikler (Frekans analizi, kategorisel analiz, değerlendirici analiz, olumsuzluk ya da ilişki analizi, vd.) geliştirilmiştir. Araştırmada doküman analizi tekniği ile elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemi ile özdeşleşen içerik analiz tekniği ve bu tekniğe bağlı; belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesi, ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eden (Tavşancıl ve Aslan, 2001) kategorisel analiz ve birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir miktarda görünme sıklığını ortaya koyan (Sinan, 2012) frekans analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmeye gidilmiştir.

Sonuç olarak; kentsel korumaya yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmalarının ve yasalarının birbirlerini etkileme durumlarının belirlenmesine yönelik bu iki düzlemin analizlerinde nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada doküman niteliğinde olan lisansüstü tez çalışmaları ve kentsel koruma yasa metinlerine içerik analizi uygulanarak veri analiz süreci başlamıştır. Analizle amaçlanan ise kentsel koruma alanına yönelik üretilen ve kurgulanan bahsi geçen metinleri çözümlenektir.

1.2. Kentsel Korumanın İçeriği ve Sorunlar

1.2.1. Kentsel Koruma Kavramı

Koruma, sözlük anlamı ile “bir kimseyi ve ya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek” (Meydan Larousse, 1981) şeklinde belirtilmiştir.

“Mimari ve kentsel anlamda ise yapı ya da kentlerin varlıklarının devamının sağlanması olarak ifade edilmektedir. Teknik bir terim olarak, kullanım alanına göre farklı

anlamlara işaret edebilen koruma kavramı, yaygın olarak doğal ve yapay çevre ile ilgili bağlamlarda kullanılmaktadır” (Yücel, 2004).

Ansiklopedik mimarlık sözlüğünde (Hasol, 2012); “tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemlerin alınması”; kent bilim terimleri sözlüğünde (Keleş, 1987) ise “Kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağbilimsel ve yapıtasarcılık değerleri yüksek yapılarla, anıtların ve doğa güzelliklerin-kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı eylemler karşısında güvence altına alınması” olarak belirlenmiştir.

23.07.1983 günlü Resmi Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun (2863 sayılı Kanun) 3.maddesinde hukuksal anlamda yapılan “Koruma” ve “Korunma” tanımı ise; “Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza bakım onarım ve restorasyon işleri” olarak açıklamaktadır.

Geçmişte korumanın amacı yapıyı ayakta tutmak, biçimsel bütünlüğünü korumak adına yıkılan kısımlarını yeniden onarmak, işlerliğin devam ettirilmesi adına yeni eklemelerle değişen isteklere cevap verilmesi gibi müdahalelerdi. Bugün ise korumadaki amaç; bulunduğu dönemin kentsel ve mimari yapısını, yapım tekniklerini, sosyal yaşamına dair bilgi edinmemizi sağlayan ve belge olma özelliği ile tarihi çevreler, sadece genel görünüşleri ile değil tarihi dokulara özgü değerleri ile ele alınarak devamlılığının sağlanmasıdır (Ahunbay, 2004”dan aktaran: Kan, 2009).

Koruma kavramı tarihsel süreçte sürekli kapsam ve içerik değişikliğine uğramıştır. Çok eski çağlarda müzecilik anlayışına temellenen koruma, günümüzde müzecilik anlayışının çok ilerisinde bu değerlere işlev kazandırılarak modern taleplere cevap verecek düzeye getirilerek korunması boyutunu içerecek kapsam ve seviyeye ulaşmıştır (Hatami, 2013).

Kuban’a (2000) göre; “tarihi çevre ve yapıların korunmasının temelinde çağdaş bir kültürel istek olduğu ve bu durumun toplum kültürünün modernleşmesiyle paralel olarak gelişmektedir.” (Özen Turan, 2009). Koruma eylemi temelinde birçok boyut üzerinden ifade edilen kültürel bir eylem alanyken aynı zamanda da bilinçlenme problemidir. Yine karar verme sürecinde politikaların üretilmesiyle başlayan koruma eylemi beraberinde ‘Neyi, Ne için ve Nasıl korunmalı?’ sorularına cevap aranmasını gerektirmektedir. Bu sorulara

cevaplar verilirken seçmesi ele alınan politik kararlar verilmesi gerekmektedir (Kiper, 2004”den aktaran: Ekşi, 2012).

Koruma, doğal ve kültürel varlıkların gelecek nesillere iletilebilmesi adına gerekli her türlü fiziksel, ekonomik, sosyal, teknik, bilimsel çabayı gösterme işlemidir. Bu noktada doğal ve kültürel değerlerin korunarak kullanılması en doğru yaklaşım olmakta, koruma kavramının ekonomik boyutunun doğru bir şekilde ele alınması gerekmektedir (Tapan, 2007”dan aktaran: Oral, 2009). Korumaya yaklaşım olarak, korunacak tek anıt (=eski eser) kavramından bugün tarihi çevrenin korunması ve buna bağlı olarak kentsel koruma kavramına gelinmiştir. Tek anıtın korunmasından çevre, mahalle, giderek kent koruma boyutuna doğru ölçek genişlemiştir. Korumanın kültürle olan ayrılmaz bağı olan eski eserleri artık kültürel miras kavramıyla anlatmamıza yol açmıştır. Ayrıca kentsel koruma kavramının, korunması gerekli olan öğelerin tümünün kentin ve bütünün bir parçası olacak ve yerinde korunması gereğini içerecek şekilde ele alınması gereklidir. (Şahin, 2004”den aktaran: Eyüboğlu Erşen, 2009).

Değişik kaynaklar incelendiğinde koruma ve koruma alanları ile ilgili olarak çok sayıda tanım ve kavram çeşitliliğinin bulunduğunu görmekteyiz. Bu kullanımların ele alınışlarından ülkemizde korumanın nasıl algılandığına dair önemli ipuçlarının irdelenebileceğini söyleyebiliriz.

Ülkemizde gerek uygulama alanında kavramsal ve kuramsal bir platform oluşturulması, gerekse akademik alanda özel eğitim gerektiren bir disiplin olan koruma eyleminde var olan uygulamaların bilimsel temel ve ölçütlere uygun olarak yürütülmesi gerekliliği açıktır (Göksu, 1993).

1.2.1.1. Kentsel Korumayı Gerektiren Nedenler?

Kültür mirasımız geçmiş ile günümüz arasında bağ kuran ve geçmişten süregelen değerleri geleceğe aktarmaya yarar. Bu sayede geçmişin okunmasına yardımcı olarak bir yere, bir kültüre, bir ulusa aidiyet bilinci tesis edilerek orada toplumsal ilişkinin güçlendirilmesine neden olan önemli unsurlardır (Kiper, 2004”ten aktaran: Sarıkaya Levent, 2011). Tarihi ve kültürel varlıkları koruma eylemi, bu varlıklara verilen değer ya da önem doğrultusunda gerçekleşen eylemdir. Çünkü geçmişten günümüze insanlar önem verdikleri ya da değer verdikleri şeyler üzerinden koruma girişimlerinde bulunmuşlardır (Yeşilbursa, 2013). ‘Koruma nedir?’ sorusunun doğru bir şekilde tanımlanmasının

ardından ‘Neyin? Ne için? ve Nasıl?’ korunacağıın cevaplanması, bu varlıkların yaşatılarak gelecek nesillere aktarımı konusunda en kısa sürede çözümlenmesi, ele alınması gereken ve önem teşkil eden konuların başında gelmektedir (Ekinci, 2009).

“Ne korunmalı?” sorusu, neyi korumamız konusunun tariflenmesine ve ölçütlerinin belirlenmesine; “Ne için korunmalı?” sorusu, koruma eyleminin ne maksatla ele alınacağıın ve edineceği misyonunun ne olduğunun anlaşılmasına; “Nasıl korunmalı?” sorusu ise korumayı gerçekleştirmemizde işe yarayacak politika yaklaşımının ve araçlarının ne olduğunun belirlenmesine yarar. “Kim tarafından?” sorusu ise koruma eyleminde kimin hangi rolü üstlendiğine işaret ederek aktörlerin tanımlanmasını sağlanmasına yarar (Ekşi, 2012).

“Neyi koruduğumuz”un belirlenmesi ve bilinmesi, koruma olgusunun teorik ve pratik temellerinin çatısının oluşturulması adına öncelik arz etmektedir (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005). ‘Neyi koruyoruz?’ sorusuna kısaca değinilirse; “bir toplumun geçmişini şekillendiren olaylar zincirinin bir veya daha çok halkasını fiziki çevresinin bütününde ve ya parçalarında muhafaza eden her türlü yapı, doku ve ya organizmayı koruyoruz“ (Yalçınan, 1995”ten aktaran: Özen Turan, 2009). Neredeyse insanın ürettiği ve kültürünün bir parçası olan her ögeyi ifade eden bir kavram haline gelen bütün mimari eserler, tarihi dokular önemli değerler olmuştur. Bir “Seçme” işi olan koruma olgusunun ve bu değerlerin yasal sistem aracılığıyla sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi ve bu sınırların doğru bir şekilde ifade edilip genel ölçütlerin oluşturulması gereklidir (Eyüboğlu Erşen, 2009).

“Ne için korumalıyız” sorusuna cevaben verilecek yanıtın bize korumanın amaç ve hedefine yönelik bilgi vermesi beklenir ki bu kavramı içerecek değişkenlerin geçmişten günümüze gelinen bu süreçte evrilerek değişimler yaşanmıştır. Günümüzde ise bu sorunun cevabının ilgili mevzuatımızda net bir şekilde karşılığını bularak hedeflerin tam anlamıyla tanımlandığını söyleyebilmek mümkün değildir (Ekşi, 2012).

Kapuci’ye (2004) göre, tarihi çevrenin korunmasında üç temel amaç vardır:

-Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi: Toplumun geçmişini tanınması, tanıtılması, belgelerle ortaya konulması ve gelecek nesillere aktarımı geçmiş kültürleri çevreleri ile birlikte ortaya koyan örnekleri içeren kültür miras ürünleri benzeri yapılamayacak değerler olmaktadır. Bu değerlerin gelecek nesillerin büyük hakkının bulunmakta ve bunun tarihi kentlerdeki planlama ve düzenlemeler yoluyla kültür mirasın onarılması, korunarak ve yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

-Kültürel sürekliliğin sağlanması: Geçmişle gelecek arasında köprü niteliği taşıyan tarihi kentler, toplumun tarihsel belleğini oluşturduğu ve kültürel sürekliliğini sağladığı halde hızlı kentleşme ve yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde tahrip edilerek sağlıklı mekânlar haline gelmektedir. Bu durum çağımızda ulusların kültürel kimlik sorunu yaşamalarının en önemli sebebidir.

-Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması: Günümüz sorunlarının çözümünde tarihi çevreye özgü öğelerimiz bize önemli ipucular verir. Bu değerlerin çağdaş yaşama entegre edilmelerinde tarihi çevreye özgü öğeler olan yapılar, tarihi sokaklar ve bunların şekillendirdiği kentsel doku akılcı yöntem ve teknikler kullanılarak ele alınmalıdır.

Tarihi ve kültürel mirasın tarihsel ve belgesel değeri, estetik ve sanatsal değeri, bilimsel değeri, işlevsel ve ekonomik değeri, ayrıca kültürel ifadesi ve kimlik değeri taşıması, araştırmacılar tarafından korumasının gerekçeleri arasında gösterilmektedir (Kiper, 2004; Madran ve Özgönül, 2005; Lowenthal, 1996; Ashworth, Graham ve Tunbridge, 2007; Aslan ve Ardemagni, 2006; Pearson ve Sullivan, 1995). Kiper'e (2006) göre; kültürel miras, geçmişle gelecek arasında köprü kuran, kimlik sorununu çözebilen, tarih ve aidiyet bilinci yaratan, kuşaklar arası iletişimi sağlayan değerlerdir. Bu değerlerin yok olması ya da azalması toplumdaki iletişimi ve dayanışmayı zayıflatmakta, giderek kimlik bunalımı ya da bir yere ait olmama duygusunun ortaya çıkarmaktadır. Kültürel mirasın korunması ile beraber uluslar yaşanan kimlik sorunları tartışmaları başlamıştır. İnsanlığın ortak mirası olan aynı zamanda ulus ötesi bir niteliğe sahip bu değerlerin bu bilinçle korunmaları gerekliliği savunulmaktadır.

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları, taşınmış oldukları değerleri barındıran ve bu değerlerin geçmiş yaşamdan günümüze geçirdiği sürece dair bilgiyi somut şekilde okumamıza yarayan belge olma niteliği taşımaktadır. Bundan dolayı geçmişe dair bilgi edinmemiz ancak bu değerlerimizin kapsamlı içerik oluşturulmasıyla sağlanabilir. Bu nedenle geçmişini okumamıza, deneyimleri edinmemize, tüm bunlar hakkında bize bilgi veren bir belge olarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması gibi birçok nedene dayalı olarak geçmişin bu 'tanıklarının' korunmaları gerekmektedir (Madran ve Özgönül, 2005'den aktaran: Yeşilbursa, 2013).

Kentsel koruma, tarihi nitelik taşıyan alanları korunması, kent kimliğinin devamlılığını sağlanması ve tarih bilincinin oluşturulması, söz konusu alanların geliştirilmesi ve kent bütünüyle ilişkilerinin kurulması açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, söz konusu alanların korunmasındaki temel amaç, kültürel sürekliliğin sağlanmasıyla gelecek kuşaklara iletilmesi ve modern toplumun geçmişiyle bağlantı kurmasına olanak sağlanması olmalıdır (Büyükköksal, 2012).

Kültürel mirası korumaya yönelik belirlenen başlıca hedefler: (Tekeli, 1987”den aktaran Özen Turan, 2009):

“-Bireyin sağlıklı bir şekilde topluma kazanılması noktasında içinde bulunduğu çevrenin tarihsel geçmişe ait sunduğu simgeler, önemli birer araçlardır. Bu araçların sağlandığı çevrede yaşayarak toplumsallaşan birey, kolaylıkla kültürün sürekliliği bilincine erişerek bir tarih bilincine ulaşmaktadır;

-Koruma milli benliğin ve kimliğin yaratılması ve sürdürülmesinde önemli bir araçtır.

-Korunacak değerler, sahip oldukları tarihsel önemlerin yanı sıra, sanatsal, kültürel ve çevresel değerleri açısından da özellikli olan varlıklardır;

-Ekonomik açıdan koruma, özellikle turizm amaçlı faaliyetlerle çok kültürlü bir kitleye erişme açısından önem taşımaktadır.”

“Nasıl Korunmalı?” sorusunun cevabına gelindiğinde ise koruma eyleminin gerçekleştirilmesindeki sınırları ve yetkilendiren kurum, kuruluş ve ilgililer ile aktörlere atfedilen görevler hakkında bize çerçeve çizen yasal düzenlemeler aracılığıyla yanıt bulunmaktadır. Bu yanıtlar, alt ölçekten üst ölçüğe ilişkin ele alınan usul ve esasları ve mevzuat dışı uygulamalara karşı yürütülecek işlemler aracılığıyla gerçekleştirilen koruma eylemi, mevzuatımızı oluşturan kanun, yönetmelik, ilke kararları ile doğrudan veya dolaylı ifadelerdir (Ekşi, 2012). Sürekli vurgulanan ve büyük önem taşıdığı ifade edilen tarihi ve kültürel varlıklarımızın geleceğe sağlıklı bir şekilde aktarımı konusunda, bahsi geçen konulara cevap aranırken yaşanan sorunlar ve çözümleri konusunda hassas davranılması büyük önem teşkil etmektedir.

1.2.1.2. Kentsel Koruma Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Ülkemizde koruma kavramı gelinen süreçte, sadece anıt koruma olarak değil sivil mimari değerlerini de kapsamakta, yine sadece anıt özelinde değil sit alanlarının korunmasına, kültürel ve doğal değerleri de kapsayacak geniş perspektifte ele alınmasına yönelik ilerlemeler neticesinde yasal mevzuat sistemine de yansıyan değişiklik ve gelişmeler olduğunu görmekteyiz. Koruma alanında yaşanan gelişmeler yaşanırken kentsel

politikalar tam anlamıyla ortaya konulamamış, bundan kaynaklı koruma alanına yönelik yaşanan pek çok sorun olduğundan ve bu sorunlara henüz net bir politika tanımlanamadığından bahsedebiliriz (Özsoydan, 2007).

Küreselleşme süreçlerinin de etkisiyle yaşanan teknolojik gelişmelerin getirisi olan hızlı kentleşme ile kentlerimizde bulunan tarihi ve kültürel alanlarımızdaki etkileri sonucu yaşanan tahribat ile yok olma tehdidi altında kalmaları bu çevrelerin oluşturduğu değerlerin “Nasıl?” korunabileceği sorusu günümüzde cevap aranan ve üzerinde durulması gereken bir konudur (Sökmen, 1992”den aktaran Öztürk, 2007). Gelenen bu global çağda tek bir yanıtla ele alınamayacak kadar kapsamlı bir ele alışın başlangıç noktası olan bu sorunsal, sadece ülkemiz özelinden ziyade pek çok dünya ülkesinde güncel tutulan bir tartışmadır. Bu tartışmaların geldiği noktada, koruma uygulamalarında/süreçlerinde farklı ele alışlar neticesinde farklı sonuçların doğmasına neden olmaktadır. Bu alanda çalışmalar üreten, fikir beyan eden önemli kuramcıların yaklaşımlarının yanı sıra mevzuat sisteminde yer alış biçimleri, süregelen tartışmaların daha iyi anlaşılabilmesi adına irdelenmesi gerekerek farkındalık yaratılmalıdır.

Korumacılık olgusu irdelendiğinde, ülkemizin geçirmiş olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal yapılanma sürecinden bağımsız olmadığını, bununla birlikte bu sürecin fiziksel mekâna yansımaları konusunun yalnızca eski kent dokularına, tarihi ve doğal değerlere ilişkin olarak düşünülmemeyeceğini söyleyebiliriz. Bugün korumacılık konusunda karşılaşılan sorunlar, fiziksel mekânın diğer boyutlarında karşılaşılan sorunlardan farklı değildir ve bu farklı boyutlarda yaşanan süreç karşılıklı birbirini etkileyerek biçimlenmekte ve yaşanan sorunlar temelde ortak noktalarda birleşmektedir (Resuloğlu, 2005). Kentlerimizdeki tarihi dokuların etkin bir biçimde korunması sorununun özünde, kentsel yaşamın çok boyutluluğuna koşut, çok boyutlu bir yaklaşımın gerekliliği, başka deyişle, teknik, akademik ve yasal boyutların yanı sıra, sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve yönetsel nitelikli birçok farklı etkenin anlaşılabilir ve çözümlenmesi gereği yatmaktadır (Yıldırım, 2011).

Tankut’a (1997) göre yaşanan bu sorunlar; uygulamadaki teknik yetersizlikler, koruma planlarının henüz kendine özgü bir metodik içine oturtulmamış olması, uygulamada imar rantı sorununun çözülememesi, koruma sürecinde olabilirlik sınırlarının doğru belirlenememesi, koruma problemiğinin genişleyen vizyonu ve sürdürülebilir korumanın temeli kamu yararı kavramının can çekişmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Tartışılan bu sorunsal, Tankut (1997) gibi birçok araştırmacı tarafından ele alınarak sayısız çalışmalar üretilmiştir. Çalışmaların koruma sorunsalını irdelerken vurgulamış oldukları maddeler belli başlıklara indirgenebilmektedirler. Bunlar temellendirildiğinde ise çok boyutlu bir kavram olan korumanın kapsam sınırlarının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu başlıklar değerlendirilirse; mekânsal sorunlar, uygulama süreci sorunları, ekonomik sorunlar, yasal sorunlar, yönetsel sorunlar, sosyal sorunlar, kavramsal sorun ve teknik sorunlar gibi maddelerden bahsedilebilir.

Bu bölümde ülkemizde genel olarak tarihi dokuların korunması konusunda yaşanan sorunlar ele alınacaktır.

1.2.1.2.1. Kavramsal Sorunlar

Eski ve yeninin korunması ve yaşatılması konusunun bir arada nasıl olabileceği tartışılmalı bir konudur. Ancak süregelen tartışmalarda, uluslararası deneyimlerden, ülkemizde bu alandaki birikimden, mevcut potansiyelden tam olarak yararlanamadığımızı, bunu sağlayacak interdisipliner çalışma ortamını kurarak, ortak görüşler üretmekte henüz yeterli mesafeyi alamadığımızı anlaşılmaktadır (Can, 2014). Birçok çalışma kavramsal/terminoloji sorunu konusunda görüş bildirerek, koruma kavramı ve tanımlamaları konusunda yasalardaki eksiklik ve tutarsızlıklara değinmiş, mesleki işbirliği eksikliği ve ortak bir dil oluşturulmamış olması sorununa vurgu yapmış, koruma uzman eğitimi konusundaki hassasiyete ve bu yöndeki çalışmaların geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunulmuştur (Göksu, 1993; Örnek Özden, 2005; Aygün, 2011; Can, 2014; Erdem, 2014; Kayın, 2015; URL-3; URL-9).

Koruma anlayışının geçirdiği aşamalar ve korumada ortaya çıkan yeni beklentilere bağlı olarak kent planlama anlayışındaki gelişmeler paralelinde, güncel koruma amaç ve hedefleri konusu önem kazanmaktadır. Bu yönelme ile kentsel alanların korunmasına yönelik güncel yaklaşımların belirlenebilmesi için kuramsal/terminolojik değerlendirmelere yönelik bir inceleme yapılması gerekmektedir (Yücel, 2005).

Dünya kültür mirasına sahip olmanın bazı sorumlulukları ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunların başında, kültür varlıklarını bilgiye dönüştürülmesi, bunları toplumun benimseyeceği seviyeye getirilmesi ve oluşturulan bilinçle bu değerlerin gelecek kuşaklara korunarak aktarılması gelir (Özdoğan 2006). Ancak bilginin, özellikle de kültürel mirasla ilgili bilginin, elde edilmesi için gerekli etkenlerin varlığı da

unutulmamalıdır. ‘İdari kararlılık’ ve ‘destek’, ‘disiplinler arası ve toplumsal birliktelik’ (katılımcılık), ‘ekonomik yeterlilik’ ve ‘teknolojik yetkinlik’ bu etkenlerden ilk akla gelenler olarak sıralanabilir (Aygün, 2011).

Koruma olgusuna yönelik terminoloji sorunlarının başında yasal mevzuat tarafından çizilen koruma kavramına yönelik çerçevenin ve buna ilişkin ele alınan kavramların içerdiği eksiklikler ve birbiriyle tutarlı olmayışı gelmektedir. Örneğin ülkede 2004 yılı 5226 Sayılı Kanunun yedinci maddesinde “Tespit ve Tescil” konusunda; “Devletin imkânları göz önünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devrin özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir” hükmü geçmektedir. Burada yer alan “yeteri kadar” ifadesinin ölçüsünün ne olduğu ucu açık bir terim olması dolayısıyla nitelik ve nicelik açısından belirsizdir. Koruma ilkelerine evrensel olarak ters düşen bu hüküm korunacak eserleri devletin imkânları ölçeğine indirgemektedir (Eyüboğlu Erşen, 2009).

Koruma ile ilgili yasada kişisel değerlendirmelere açık tanımlamaların olması da sakıncalıdır. Bir taşınmazın tabiat varlığı olarak tanımlanması için ‘ender bulunmak’, ‘özellikleri olmak’ ve ‘güzel olmak’ şeklinde nitelikler tanımlanmıştır ki, bu niteliklerden ‘güzel olmak’ çok göreceli bir nitelik saptaması olup çok değişik ve kişiye göre değişiklikler gösterebilmektedir (Örnek Özden, 2005). Buna bağlı olarak koruma yasaları; hangi gerekçelerle eserin ve çevresinin korunması gerektiğinin, doğru tespit yapılması açısından, kişisel görüşlere yer vermeden çerçeve çizmelidir.

2863 sayılı Kanunun 17. maddesi ile sit alanları özelinde koruma amaçlı imar planı yapılması hükmedilmektedir. Buna karşın sit alanlarının kent ile bütünleştirilmesi hususunda koruma planlaması yapılırken etkilenme geçiş alanı bahsi geçmesine rağmen bu alanlara yönelik tespit işlemleri, planlanması ve uygulanmasının nasıl ele alınması gerekliliği üzerinde durulmamış, mevzuatımızda net bir şekilde tariflenmemiştir (Büyükköksal, 2012).

Her sitin ayrı tanımı yerine, tek bir tanım verilmesi yine önemli eksikliklerdendir. Çok değişik kişi ve kurumlarca hazırlanan ya da onaylanan sit tespit ve tescil kararlarında uyulması gerekli esasların ayrıntılandırılması ve böylece ortak ilkeler oluşturulması gereği bu nokta göz ardı edilmiştir. Yine sit ölçeğindeki “Sağlıklaştırma”, “Yenileme”, “Düzenleme” vb. tanımlara yer verilmemesi önemli eksikliklerdir. Bir başka eksiklik de Sit kavramının üç mekân boyutu tanımlanırken kullanılan “Kent kalıntıları” sözcüğü daha çok siti “Ören yerleri” anlamında bir çağrışım getirmekte olup günümüzdeki geleneksel sivil

mimari ve tarihi kent dokularını anımsatmamaktadır. Günümüzde uluslararası planda ‘çevre ölçeğinde koruma’ kavramı ile ifadelendirilen sit kavramı, yasadaki tanımı ile bu kavram örtüşmemektedir (Örnek Özden, 2005).

“Korunması Gerekli Tarihi Değer”ler bağlamında yürürlükteki ulusal/uluslararası mevzuatta; “Eski Eser, Kültür Varlığı, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı, Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eşya, Bina Grupları, Arkeolojik Eser, Sivil Mimarlık Örneği, Koruma Alanı, Sit, Sit Türleri, Yapı Topluluğu, Ören Yeri, Çevre Koruma Alanı, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Arkeolojik Alan, Mimari Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, v.b. çok sayıda korunması gerekli “Kültürel varlık” tanımı kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi, bir tanım ve kavram çeşitliliği ile karşı karşıyayız. Bu çeşitlilik zaman zaman küçük anlam kaymaları yoluyla önemli ‘kavram karışıklıklarına’ yol açabilmektedir (DPT, 1997). Kavram kargaşasını engellemek ve konunun en iyi şekilde anlaşılmasını sağlamak amacı ile üzerinde fikir birliği oluşmuş kavramların vurgulanmasının daha doğru bir yöntem olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda, çalışma içinde ‘kentsel tarihi alanlar’ ile ilgili olan kavramlara daha geniş yer verilmiştir (Ekinci, 2009).

Ayrıca, teori ile pratik alanın ayrışımı net bir biçimde izlenmektedir. Türkiye’de siyasetin bürokrasinin önünde olduğu, üniversitelerin bu konudaki pasif rolü neticesinde pratik alanın kendi başına bırakılması gibi durum tespitleri yapılmaktadır. Bu noktada üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, vb. yerel aktörleri içine alan katılımcı pratikler geliştirilmelidir (Can, 2014).

1.2.1.2.2. Mekânsal Sorunlar

Ekonomik, sosyal ve kültürel tüm değerler bir araya geldiğinde, göreceli ihtiyaçları ve tercihleri dolayısıyla çeşitlilik yaratan mimari unsurları oluşturur. Bu anlamda bir bütün olarak tarihsel çevreler ve tek yapı ölçeğindeki örnekler, taşıdıkları estetik değerler ve mimari özellikler bağlamında korunması gereken unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Resuloğlu, 2005). Bu unsurlar etkin ve tam anlamıyla korunmadıklarında bir takım sorunlar yaşanmaktadır.

Önemleri itibariyle tarihi dokulara yönelik yapılan çeşitli araştırmalar incelendiğinde mekânsal sorunların genel olarak belli başlıklar altında irdelendiğini görmekteyiz (Ergen, 1994; Süzen, 1998; Resuloğlu, 2005; Madran ve Özgönül, 2005; Ömeroğlu, 2006; Örnek Özden ve Görgülü, 2006; Atalay, 2010; Hatami, 2013; Bozkurt, 2014; Erdem, 2014;

Kayın, 2015; URL-3). Bu çalışmalarda mekânsal sorunlara yönelik irdelenen başlıklar genel olarak; yapıların fiziksel ve işlevsel eskimesi, fiziksel ve işlevsel yetersizlik sorunu, doğa ve insan kökenli sorunlar, kullanımdan kaynaklanan sorunlar, yapı stoku ve nitelikleri ile ilgili sorunlar (kentsel çöküntü, köhneme/yıpranma, kentsel yoksulluk), geleneksel konutun güne uyarlanma sorunu, yeni merkez gelişimleri, kent merkezinin kentsel sit alanı olmasından kaynaklanan koruma ve yenileme sorunlar, vd. şeklindedir.

Çeşitli araştırmalardan ortaya çıkan mekânsal sorunlar aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

- Kentleşmeyle beraber gelen kentsel işlevlerdeki artış, merkezi gelişim baskısı, yoğunluk artışları, turizm talepleri, rant artışları vb. nedenlerle merkezi kent dokuları çöküntü alanı haline gelebilmektedir,
- Mevcut yapıların güncel ihtiyaçlara cevap vermemesi, kat artışlarında ve mekânsal eklerin yapımında talepler oluşturmaktadır,
- Yapıların kullanım ömürleri bakımsızlık, ilgisizlik ve çevresel etkenlerden kaynaklı eskimeler sonucunda dolmakta ve fiziksel varlıklarını sürdürmemektedir,
- Yeni yapı yapım istekleri artışı boş parseller kullanıma acıkmakta, geleneksel yapı dengesi bozulmaktadır,
- Yeni yol, otopark, kanalizasyon vb. altyapı talepleri karşısında yanlış düzenlemeler yapılmakta, parsel boyutlarında küçülme, cephelerde daralma, geleneksel dokudaki yıkımlar zarar vermekte, altyapı sorunu çözülememektedir.
- Artan kentsel müdahaleler, değişim, dönüşüm, yenileme gibi kavramların doğru bir şekilde ele alınmayışı, fiziksel mekânda eski ile yeni ayrımını belirginleştirerek geçmişle alakasız fiziksel yapılanmanın önünü açmıştır.

Genel olarak, geleneksel dokularımızın önemli bir potansiyel oluşunu göz ardı edilerek bu tarz sorunlara olanak veren tutumlarda ısrar edilmesi ve geleneksel dokuyu gözetken politikaların izlenmemesiyle hem etkin koruma sağlanamamakta hem de ekonomik ve işlevsel değeri oldukça yüksek olan geleneksel dokular bozulma sürecine girmektedir (Madran ve Özgönül, 2005).

1.2.1.2.3. Planlama Süreci Sorunları

Ülkemizde taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda ‘2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası’ ile ‘Koruma Amaçlı İmar Planları’

ülkemizde ele alınmaya başlamış, koruma planlamasında öncelikli araç konumuna gelmiştir. Yasal ve kurumsal gelişim açısından uluslararası alan paralelinde bir gelişim gösteren ülkemiz; planlamayı ele alış açısından istenen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumun en önemli etkenlerini, koruma düşüncesinin toplumda yaygınlaşmaması sonucu kullanıcı ve uygulamayı yapan birimlerdeki aktörler tarafından ortak inanç ve bakışın sağlanamaması, koruma politikalarının koruma ile ilgili birimlerde benimsenememesi hatta net bir koruma politikasının bile olmaması, finansman sorunlarının bir türlü aşılammaması ve korumanın bir kamu yararı olduğu bilincinin gelişmemesi olarak sayılabilir (Örnek Özden ve Görgülü, 2006).

Koruma planlarının önemi, yöntem, teknik ve uygulama düzeyleri ulusal ve uluslararası kuruluşlarca düzenlenen birçok seminere, Mimar Sinan Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen kolokyumlara konu olmuş ve birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır (Akçura ve Çapar, 1973; Resuloğlu, 2005; Yücel, 2005; Örnek Özden, 2005; Tankut, 2005; Ömeroğlu, 2006; Örnek Özden ve Görgülü, 2006; Karakan, 2006; Eyüboğlu Erşen, 2009; Bozkurt, 2014).

Kolokyum ve seminerlerin sonunda bildirilerde bu konu panelistler tarafından ve birçok araştırmacı tarafından çeşitli başlıklar altında değerlendirilmiştir. Tüm bu çalışmalar genel olarak ele alındığında planlama boyutuna ilişkin yaşanan sorunları; koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma sürecinde ortaya çıkan sorunlar, projelendirme sorunları, planlama sürecinden yansıyan sorunlar, üst politika sorunları, bütüncül yaklaşım sorunu, imar planı-koruma planı ikilemi, imar mevzuatının etkileri, ölçek sorunu, mevcut şehri tamamen ihmal eden plan tipi, tarihe saygılı fakat tarihi dokuyu koruyan kararları getirmeyen planlar, planlamanın uygulamaya yansımaması sorunu, yerel yönetim uygulama sorunları gibi başlıklar altında irdelendiğini görmekteyiz.

Tarihi çevrelerde uygulanması gerekli olan ve belirli araştırmalar sonunda geliştirilip ayrıntıları düşünülerek yapılması gereken planlama çalışmalarının göz ardı edilmesi, elde edilen planların ise uygulama sürecinde farklı yorumlarla değerlendirilmesi (Akın, 1988) yaşanan sorunların başında gelmektedir. Koruma kararları sadece tarihi çevrelerle sınırlı kalmamalı kent bütünü ile bütünleştirilmesi adına kent imar planları yapım aşamasında değerlendirilmeleri ayrıca önemlidir. Aksi halde kent içinde birbiri içine geçmiş alanlar için; birbirinden kopuk, birbiri ile çelişen kararlar alınmakta, bu da korumayı güçleştirmektedir (Örnek Özden ve Görgülü, 2006). Tarihi ve kültürel çevrelerin

korunmasına yönelik planlama sürecinde yaşanan olumsuzluklar korumaya negatif anlam yüklemektedir.

Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra giderek artan imar planlama olgusu ile korunması gerekli alanlarımızın korunması ve geliştirilmesine yönelik stratejiler üretilmemiş, belirli yaptırım geliştirme yoluna gidilmemiştir. Bu duyarsız planlama olgusu, 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Yasası ile "Sit" tanımının ve 1983 yılında 2863 sayılı yasayla da 'koruma amaçlı imar planı' kavramını yasal düzenlemeler içerisinde zorunlu kılmıştır. Fakat planlama yoluyla sağlanan aşırı imar haklarıyla geleneksel dokularda yaşayan vatandaşlara koruma mantığının yerine yıkararak yenileme mantığı yerleşmiştir. Planlama ve onama süreçlerinin uzunluğu, kentsel rantın orantısız bir biçimde artması ve yerel yönetimlerin duyarsızlığı gibi hususlar kaçak yapılanmayı teşvik etmiştir (Madran ve Özgönül, 2005).

Ülkemizde, imar planlarında büyük sayıda imar tadilatı yapılmaktadır ve mahalli istek ve baskılar, planlardan çok bu tadillerde ifadelerini bulmaktadır. Gerçekten imar planlarının hazırlanması süreci, özellikle geçmiş devrelerde, yerel eğilimlerden bağımsız ve hatta kopuk şekilde yürütülmüştür ve imar planı, müellifin eğilimlerini yansıtan teknik bir doküman olarak ele alınamamıştır (Akçura ve Çapar, 1973).

Koruma planlamasının içerik olarak, salt imar faaliyetlerini belirli kısıtlayıcı koşullar altında yasallaştırma değil, sorunları çözücü, potansiyelleri kullanan ve var olan estetik, artistik değerleri yükseltici bir anlam üstlenmesi gerekir. Bu anlamda klasik imar planı ölçeklerine sıkışıp kalmak yerine, yapılara ilişkin müdahale ölçüt ve kriterlerini, onarım programlarını içerecek biçimde geliştirilmelidir (Göksu, 1993).

1.2.1.2.4. Yasal/Yönetmelik Sorunlar

Koruma ve koruma planlaması ilgili mevzuat düzenlemeleri, korumanın amacı, kapsamı yanında koruma ve planlama süreçlerinde yetkili ve sorumlu organları belirleyen yasal dayanaklardır. Bu yasal düzenlemeler ilgili süreçleri ve izlenecek yöntemler formülize edilerek koruma ve planlama faaliyetlerinin yasal zemini hazırlanır (Ekşi, 2012). Bu noktada koruma olgusundan bahsedilebilmesi için etkin bir koruma politikasının varlığından söz etmek gerekir. Fakat tarihi ve kültürel dokularımıza yönelik koruma politikalarının etkin korumayı sağlayacak düzeyde geliştirilmemiş olması, korumaya

yönelik politikaların eksikleri karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmemesi gibi nedenlerle koruma konusunda birçok yasal sorunlar yaşanmaktadır.

Koruma alanına yönelik üretilen çalışmaların büyük bir kısmı korumanın yasal boyutuna yönelik sorunlara vurgu yapmaktadır (Kuban, 1993; Dinçer ve Akın, 1994; Örnek Özden, 2005; Yücel, 2005; Karakan, 2006; Eyüboğlu Erşen, 2009; Atalay, 2010; Çelik, 2010; Cinel, 2010; Sarıkaya Levent, 2011; Hatami, 2013; Erdem, 2014; URL-3; URL-4; URL-9). Bu çalışmalardaki genel vurgular ise; koruma politikalarının eksikliği, mevzuatın dağınıklığı, yasaların korumayı etkin düzeyde sağlamasına olanak vermemesi, yasaların katılığı ve net ifade edilmeyişi, korumanın ilke ve yöntemlerinin gerekçe ve felsefelerinin iyice irdelenmeden yürürlüğe sokulması, korumada bilinçli ve katılımcı bir sürece tam anlamıyla geçilememesi şeklinde değerlendirilebilir.

Mekânsal biçimlenişteki yozlaşma ve bozulmalar, korumacılık ve çevre konusunda denetim kurma gereğinin gündeme gelmesiyle ve 1973 yılında önceki kanunların bu denetimi sağlama konusundaki yetersizliği dolayısıyla 1973 yılında daha geniş kapsamlı olan 1710 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Yeni yasa doğrultusunda ülke içinde sit alanları ve korunması gerekli tescilli yapılar belirlenmiş, bu alanların korunabilmesi için kısıtlayıcı faktörler tayin edilmiştir. Bu olumlu gelişmeye rağmen korumacılık olgusunun nedenleri, amaçları ve uygulama yöntemlerinin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik ortam ile büyük ölçüde bağımlı olması ve bu boyutlardaki sorunların devam etmesi nedeniyle, yasal düzenleme çabaları cevap vermemiş, işleyişte ve uygulamada yozlaşma sürmeye devam etmiştir (Resuloğlu, 2005). Ülkemiz koruma mevzuat düzenlemeleri konusunda uluslararası standartlara yakın profile ulaşması ve ilerleme kaydedilmesine rağmen hala birtakım problemlerin yaşanıyor olması bu konu üzerinde belirtilen sorunların net bir şekilde aşılmasından kaynaklanmaktadır.

Koruma yasaları, yaptırımın sağlanmasında kesin olarak gidilecek yolu göstermesi gerekirken, belirsizlik yaratmakta, bu da yeni sorunları ortaya çıkarmaktadır. Örneğin ülkede 2004 yılı 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun (5226 sayılı Kanun) 17. maddesine göre “İki yıl içinde koruma amaçlı imar planı yapılmadığı takdirde, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulanması, koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar durdurulur. Bu iki yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plan yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulunca bu süre bir yıl daha uzatılabilir” hükmü yer almaktadır. Ek olarak verilen

bir yılın sonunda da uygulamaya geçilmemesi durumunda yaptırımın ne olacağı konusu yasada belirsiz durumda bırakılmıştır (Eyüboğlu Erşen, 2009).

Ne yazık ki, Türkiye’de tarihi kentsel dokular gereken önemi ve bakımı görememektedir. Yasal çerçeve ne kadar koruma yaptırımları getirilmiş olsa da kültürel motivasyonun yeteri kadar güçlü olmamasından dolayı, korumanın yaptırımlarına karşı toplumun farklı kesimlerinde görülen direnmeler bu sonuca sebep olmaktadır (Büyükköksal, 2012). Koruma yasalarına göre uygulamalar yapılırken, vatandaşın bilgilendirilmesi yönü her zaman eksik bırakılmıştır. Bu sorun yasal düzlemde çözülebilir niteliktedir. Salt mal sahibi değil, toplumun bütün bireylerine yapılan her tescil ve düzenlemelerin bildirilmesi, bölgeye dikkat çekilmesi, ilgililerin bina ya da bölge için yatırım yapma şansını da artırma özelliğine sahiptir (Resuloğlu, 2005).

Son yıllarda kültür ve tabiat varlıklarını koruma alanında yapılan önemli yasal düzenlemeler, sorunların çözümünde yeni fırsatlar getirmekle birlikte, bu düzenlemelerin uygulamaya yansımaya süreci ve bu süreçteki çeşitli etkenler anlaşılmadan, tek başına yeterli olmayacağı düşünülmektedir (Yıldırım, 2011).

Tarihi ve kültürel dokuların korunması ve geleceğe taşınması, başta yerel yönetimlerin en önemli sorumluluğudur. Yönetimsel düzey problemleri, yapılan araştırmalar tarafından; bürokrasi sorunu, merkez ve yerel yetki çatışmaları, denetimsizlik, uzman sayısı ve eleman eksiklikleri, katılım ve yönetim sorunu gibi başlıklarında temellendirilmiştir (Dinçer ve Akın, 1994; Madran vd., 1994; Örnek Özden, 2005; Yücel, 2005; Ömeroğlu, 2006; Eyüboğlu Erşen, 2009; Atalay, 2010; Sarıkaya Levent, 2011; Can, 2014; Erdem, 2014; Kayın, 2015; Ekinci, 2009; URL-3; URL-4; URL-9).

Bu sorunları daha da açarsak birinci sorunsal olarak; koruma ile ilgili görev yapan kurumlar arasında eşgüdüm eksikliğinden kaynaklı bir türlü kurulamayan etkin işbirliği ve iletişim sorunlarının geldiğini görmekteyiz. İkinci sorun; uzman sayısındaki yetersizlikler, denetim-yönetim aşamalarındaki eleman eksiklikleridir. Üçüncü sorun; koruma ile görevlendirilen kuruluşların koruma adına karar aldıktan sonra uygulama sürecinde bu kararları izleyememeleri, denetleme eksiklikleridir. Dördüncü sorun; yerel yönetimleri koruma uygulamalarına daha etkin ve iyi örgütlenmiş biçimde katılmalarının sağlanmasıdır (Eyüboğlu Erşen, 2009).

Yerel yönetimler ile merkez yönetim birimleri arasındaki kopukluk olduğu görülmektedir. Koruma konusundaki sorumlulukların değişik kurumlara dağıtılmasından kaynaklı bu sorun, merkezi yönetimin sorumluluğu dahilindeki uygulamalardan yerel

yönetim olarak Belediyelerin haberdar olmamalarından dolayıdır. Belediyenin konu dışı bırakılması, korumayı benimseyemeyerek umursamazlığa yönelmesine sebep olmaktadır (Madran ve Özgönül, 2005).

Koruma kurullarında, yerel yönetimlerde, çeşitli kamu kurumlarında korumacı meslek adamlarının olmayışı ya da sayısal azlığı alınan kararları etkilemekte, karar alma sürecini uzatmakta ve yanlış alınabilen kararlar kamuoyunda yetkili kurulların ve kurumların güvenilirliğini azaltmakta, hukuk yoluyla açılan itiraz davaları toplumu yıpratmaktadır. Bunlarla beraber koruma ile ilgili karar alan kurumların ekipman, teknik donanım gibi eksiklikleri de koruma konusunda çeşitli sorunlara yol açabilmektedir (Atalay, 2010).

Tarihi dokudaki yapıların korunmasına yönelik ilgili plan ve projelerin uygulamalarını denetleyen etkin bir mekanizma bulunmamasında, bu noktada Kültür ve Turizm Bakanlığının gerçekleştirmeye çalıştığı denetimler yetersiz sayılmaktadır. Bu nedendir ki; bugün etkin bir koruma sağlanamadığından tarihi alanlar birbirinden kopuk ve gelinen süreçte aslından uzaklaşmış bir hal almışlardır (Atalay, 2010).

Tarihsel kentsel dokunun korunmasından doğrudan sorumlu kuruluşlar, mülk sahiplerini, nasıl bir yol izleyecekleri konusunda tam anlamıyla yönlendirememektedir. Koruma adına alınan kararlara halkın katılımı sağlanmamasından kaynaklı çoğunlukla süreç dışı kalan halk tarafından benimsenmeyen sonuçlar doğmaktadır. Tarihsel dokuya müdahale konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan mülk sahipleri çoğu zaman, bu alanlarda geri dönüşü olmayan yanlış uygulamalar gerçekleştirmektedir (Atalay, 2010).

1.2.1.2.5. Ekonomik Sorunlar

Önemli olan Koruma planı yapmak değil onun uygulanmasına yönelik bir takım organizasyonel ve parasal önlemleri almak ve uygulamaktır (Tunçer, 2000). Bu aşamada, ekonomik beklentiler ile koruma amaçlarının bir arada değerlendirilebilmeleri için öncelikler belirlenmelidir (Yücel, 2004). Bu dengedeki tutarsızlıklar, tarihi ve kültürel alanlarımız üzerinde birtakım sorunlar yaratmaktadır. Bu noktada birçok araştırmacı ekonomik temelli sorunlar üzerinde görüş bildirmiştir (Süzen, 1998; Resuloğlu, 2005; Yılmaz, 2004; Yücel, 2005; Karakan, 2006; Ömeroğlu, 2006; Eyüboğlu Erşen, 2009; Atalay, 2010; Hatami, 2013; Bozkurt, 2014; Can, 2014; Erdem, 2014; Kayın, 2015; URL-3; URL-4). Bu çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde ekonomik sorunların; finansal

sorunlar, yeterli düzeyde ekonomik kaynak yaratılmaması, küreselleşmenin getirisiyle sermaye piyasa eğilimleri, ekonomik koşullar ve nüfus artışının yarattığı rant baskısı, değer saptama sorunu, kamu yararının aktarımı sorunu, katkı kredisi, takas ve mülkiyet sorunu gibi başlıklarda değerlendirebilmekteyiz.

Geleneksel dokularımıza yönelik 1970'lerden bu yana, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi için teknik, malzeme ve parasal (kredi, vergi indirimi, vergi bağışıklığı vb.) yardımı öngören çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır (Yılmaz, 2005). Yine yasal düzenlemelerle koruma kararı altında bulunan ve çoğunlukla tescilli olan tarihi dokudaki konutlarımızın korunmasına yönelik bakım ve onarım zorlukları ayrıca koruma çabalarının maliyetli ele alışı gerektirmesi noktasında halkın kaynak sağlama konusunda bilinçsiz oluşu noktalarında yasal düzenlemeler yapılmış olmasına karşın kaynaklar yeterli düzeyde harekete geçirilemeyerek bu alanlar değerlendirilememekte ve giderek bozulma sürecine girmektedir (Örnek Özden, 2005).

Kentleşme sonucunda kent merkezlerimize yakınlığı dolayısıyla kentsel sit alanlarımız üzerinde arsa taleplerinin olması ve bunun bileşeni olarak rant değerlerinin artması, bu dokular üzerinde kentsel gelişme baskısının yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Yerel yönetim ve halkın bu dokulardaki istek yoğunluklarına bağlı spekülasyon değer artışları, sonuçta tarihsel yerleşme dokusunun daha yüksek rant sağlayacak biçimde yenilenmesine, yine yasal düzenlemelerin yönlendirici olamaması dolayısıyla bu dokuların yok olmalarına yol açmaktadır (Karakan, 2006).

Küreselleşmenin kentlerde yarattığı baskı sonucu değişme ve yenilenme isteğine karşı yeni kentsel işlevlerin mekânsal seçiminde tarihsel çevrelerde yarattığı baskı ve bu baskıdan koruyabilmek neden olacağı maliyet yüzünden çok zordur. Tarihsel çevreler içindeki mülk sahiplerinin koruma sınırlamaları nedeniyle haklarına getirilen kısıtlamalar tepki oluşturmaktadır (Sökmen, 1987'den aktaran: Atalay, 2010).

Tarihi alanların korunması, özünde kamu yararına yönelik eylemler içerir, kamu yararına yönelik tarihsel devamlığı sağlayan ve ulus bilincini koruyan bu eylemlerin ise ekonomik kriterlerle değerlendirilebileceğinden bahsedemeyiz. Endüstri devrimi ile birlikte geleneksel dokuya uymayan yapılanmalar, tarihi doku karakterini tehdit eden bir hal almışlardır (Hatami, 2013).

Kültürel mirasın korunması, içinde bulunduğumuz çağda zorlaşan ekonomik koşullar ve nüfus artışının yarattığı rant baskısının da önemli etkisiyle, koruma olgusu gün ve gün daha da zor bir boyut kazanmaktadır. Çözüm aranan pek çok konu, korumanın bir

bilinçlenme işi olması kaynaklı alana yönelik yapılan tartışmalarda ve kapsamlı değerlendirmeler sonucunda üretilen sonuç bildirelerinde mutlaka eğitim gerekliliği vurgusu yapılmaktadır (Aygün, 2011). Çözümeyen ekonomik sorunlar başka sorunları da beraberinde getireceğinden koruma etkinlikleri konusunda insanların bilinçlendirilmesi, ayrılacak kaynakların çeşitlendirilip teşvik edilmesi koruma hizmetlerinin de sağlanması adına gereklidir (Eyüboğlu Erşen, 2009).

1.2.1.2.6. Sosyal Sorunlar

Sosyal sorunlar, kullanıcı grubu açısından bakıldığında koruma kültürü, ait olma bilinci ile farkındalık ve mekândaki yaşam kalitesi sorunsalını; mülklere ilişkin tasarruflar açısından bakıldığında ise, süzülme, el değiştirme ve kaderine terk edilme sorunsalları olarak ele alınmaktadır (Şahin, 2008). Korumanın sosyal sorun tespitlerine yönelik yapılan çalışmalar genel olarak; toplumsal sorunlar, konut ihtiyacı, çöküntüleşme, yaşam kalitesi sorunu, sahiplilik ve sorumluluk eksikliği, ulusların kimlik sorunu, bilinçlenme sorunları, kültürel ve toplumsal sürdürülebilirlik, sosyolojik sorunlar gibi sorunlar altında temellendirilmektedir (Süzen, 1998; Resuloğlu, 2005; Yücel, 2005; Karakan, 2006; Ömeroğlu, 2006; Örnek Özden ve Görgülü, 2006; Eyüboğlu Erşen, 2009; Atalay, 2010; Çelik, 2010; Hatami, 2013; Bozkurt, 2014; Can, 2014; Erdem, 2014; Kayın, 2015; URL-3; URL-4).

Madran ve Özgönül (2005), sosyal nitelikli sorunların başında geniş halk kitlelerinin koruma konusunda yeterli duyarlılığı göstermemesinin geldiğini ifade etmektedir. Bunun nedeninin ise gerekli fon ve teknik desteğin sağlanamaması, kişilerin üzerlerine düşen sorumlulukları bilmemesi ve kamu yararı, koruma, onarım gibi tanım ve kavramlar konusunda bilgilendirilmemesinden kaynaklı bireysel çıkarların ön planda tutularak kamu yararının önüne geçmesi gibi nedenlerden kaynaklandığını belirtmektedir.

Koruma uygulamalarında asıl etken insanların yol açtığı sorunlar ve bilinçlilik ve kültürel örgütlenme, kamuoyu oluşturma eksikliğidir. İnsanın bir şeyi koruması, kollaması için onu tanıması, sevmesi, benimsemesi gereklidir. Bu nedenle kültür varlıkları toplumun bütün kesimlerine her yaşta tanıtılmalıdır. Ulusların kültür düzeyi bilinçlilik düzeyiyle doğrudan ilişkilidir, bu durumun ise tarihi mirasa sahip çıkılması konusunda önemi büyüktür. Buradan hareketle kültür problemi olan koruma sorununun, tarih bilinci,

değerlere saygı, milli kimlik, çevre duyarlılığı gibi mevzular hakkındaki detayları içeren geniş perspektifte ele alınmasını gerekmektedir (Eyüboğlu Erşen, 2009).

Kentsel sit bölgelerinde yaşayan halk, genelde ekonomik durumu alt gelir grubundan olmaktadır. Evlerini çeşitli gerekçelerle terk eden asıl konut sahipleri yerine daha düşük bir gelir grubuna ve genellikle daha düşük bir sosyal sınıfa ait bir nüfus grubunun yerleşmesi ve bunun sonucunda bir “el değiştirme” baş göstermektedir. Bu dokuda yaşayan insanlara, son teknoloji ile yapılmış konutlarda yaşamak, geleneksel konutlarda yaşamaktan daha cazip gelmektedir. Bu doğrultuda yaşanan el değiştirme süreci köhneme ve bozulmaların temel nedenlerini teşkil etmektedir (Özden ve Kubat, 2003). Diğer taraftan yerel halkın ve yeni gelecek/gelmiş sakinlerin, kiracıların veya orada uzun süre kalmayacak kişilerin bu alanları benimsememeleri, ucuz kira imkânı sağlayan bu alanlarda yaşayanların düşük gelir grubu olarak görülmeleri, tarihi çevrenin aidiyet duygusu kazandırılmaması ve gereken ilginin gösterilememesi sonucunu doğurur ki bu durum bu alanların çöküntü alanı haline gelmesi ve yabancılaşma gibi sonuçların ortaya çıkması sonucunu doğurur (Atalay, 2010).

Tüm bunların bir sonucu olarak kentler hızlı büyümekte, artan göç olgusu ve beraberinde gelen konut talebiyle plansız kentleşme yaşamakta, tüm bunlar ise tarihi ve kültürel alanlar üzerinde bir takım neticeler doğurmaktadır. Kentlerin hızlı büyümesi ve plansız kentleşmeyle, tarihsel kent dokularında ve kültürel miraslar üzerinde aşağıda özetlenen olgular ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2005):

“-Yoğun nüfus artışının getirisi olan konut, ulaşım ve altyapı sorunlarının tarihi ve kültürel mirasın tahribine ve yıkılmasına neden olması; yaratılan rant ve baskı sonucu kültürel mirastan ödün verilmesi,

-İmar planlamaları yapılırken koruma açısından ele alınmayışları, spekülatif amaçlar güdülerek üretilen planlar doğrultusunda, kentlerde geleneksel kent dokularının yıkılarak yerine dokuya aykırı yükseklikte çevreye uyumsuz yeni yapılaşmalar oluşturulması,

-Kent ve kasabaların eski yerleşim yerlerinde oturan kişilerin onarıma ayıracak yeterli kaynaklarının bulunmaması ve pahalıya mal olması,

-Koruma amaçlı imar planlarındaki parsel bazlı bir koruma anlayışı sonucu kent bütünüyle bütünleşme sağlanamaması sonucu her türlü imar hareketine izin verilmesiyle bu dokuların kısmen ya da tümüyle yok edilme tehlikesi,

-Üretilen planlarla sağlanan imar hakları ile kat artışları ve plansız gelişme sonucunda kentlerdeki kültürel dokunun bozulması”

Karar mekanizmalarının fiziksel çevreyi geçmiş ve gelecek boyutuyla değerlendirmeden günümüz gereksinimlerini ön planda tutmalarından kaynaklanmakta (Kuban 1979), tarihi çevrelere yönelik günümüzde oluşan bu ilgisizlik sonucu bu dokulara gereken önem ve hassasiyet gösterilmemektedir. Kültürel motivasyon yeteri kadar güçlü olmadığı takdirde bütün gerekli yasal çerçeve hazırlanmış olsa bile toplum gerektiği zaman illegal yollarla koruma kararlarına direnmektedir (Kan, 2009).

1.2.1.2.7. Teknik Sorunlar

Koruma ve koruma planlamasına yönelik tarihi alanların öncelikle tespiti ve korunup yaşatılmaları adına tüm boyutlarıyla ele alınarak belirli ölçütler oluşturulması gerekmektedir. Bu alanların korunması gerekli alan olarak tescil edilmesiyle tarihi çevreler ile ilgili koruma planlamasına konu olabilmesi mümkündür. Daha öncede bahsi geçen “Neyin, Ne için ve Nasıl korunacağı” konusu etkin korumanın sağlanması adına doğru bir şekilde saptanarak ortaya konmalıdır. Bu noktada tespit ve tescil işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yapılması konusu ise planlama sürecin içerisinde korumanın ne ölçüde ele alınacağı konusunda girdi olmakta ve önem arz etmektedir (Ekşi, 2012).

Ülkemizde tarihi eserlerle ilgili olarak en büyük eksiklik tarihi yapıların tescil edilip raporlarla tam anlamıyla belgelenmemiş olmasıdır. Bu kayıt ve bilgi yetersizliğinden pek çok yapı yok olup gitmektedir (Kan, 2009). Belge boyutunda kalan koruma yaklaşımı ile sadece tespit/tescil yapılan alanlarla sınırlı tutulmakta çevresiyle bütünleştirilememesi sonucu kentlerin çevresindeki yapılaşma alanlarının yarattığı baskıya neden olmakta, tarihi alanların algılanmasını ve kent silüetini olumsuz yönde etkilemektedir (Kan, 2009). Bu bakımdan Özcan’ın (2009) da belirttiği üzere, değişen gelişen günümüz şartlarına bağlı kentsel koruma kavramının sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde koruma planlarının karar verme sürecinden, plan hazırlama, tasarım, uygulama, denetim ve izleme sürecine dek uzanan yöntem kurgusunun yeniden tanımlanması (Büyükköksal, 2012) ve bu alanların üst ölçekten alt ölçeğe bütüncül koruma anlayışıyla ele alınarak analiz yöntem tekniklerinin günümüz şartlarına göre geliştirilmesi gerekmektedir.

1.2.1.2.8. Akademik Sorunlar

Her bilim alanının net bir şekilde sınırlarının çizilmesi gerekmektedir ki günümüzde bu yönde bir sorgulamaların başladığını görmekteyiz. Doğal ve kültürel varlıkların korunması olgusu, hassasiyetle sorgulanması gerekli bir konu alanı olması ve çok disiplinli bir ele alışı gerektirmesi dolayısıyla birçok uzmanlık alanına göre daha karmaşık ve dinamik yaklaşım gerekmektedir. Buradan hareketle oluşturulan politika, analiz yöntem ve tekniklerinin ve uygulama araçlarının ve hatta mevzuat ve ilke kararları hususunda detaylı ve kapsamlı bir irdlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Yapı ölçeğinden kent ve çevre ölçeğine genişledikçe, tarihi çevre koruma sürecinin karmaşıklığı da artmaktadır. Yukarıda değinilen çok boyutluluk, kendini tam olarak kentsel ölçekte göstermektedir. Bu ölçekte korumayı etkin kılmak için ise, görece ayrı ayrı gelişmiş olan tarihi çevre koruma ve kentsel politika disiplinlerinin birbirine yaklaştırılarak kaynaştırılması, kentsel koruma konusunda daha ileri bir anlayış düzeyine ulaşılmasında önem taşımaktadır (Yıldırım, 2011).

Koruma eyleminde eğitim konusu en büyük eksikliklerimizden biridir. Örgün ve yaygın eğitim modellerimiz ülkemizde bu konuda yetersizdir. Bu anlamda okullarda verilecek eğitimler ile küçük yaştan itibaren tarihi koruma bilinci oluşturulması sağlanmalı ve halkı koruma konusunda bilinçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapan sivil toplum örgütlerinin sayıca yetersiz oluşu “koruma” eyleminin bir “bilinç” problemi olmasına ve bu değerlere sahip çıkılamamasına neden olmaktadır (Özsoydan, 2007).

1.3. Koruma Mevzuatının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi

İnsanoğlu var olduğu günden günümüze değin barınılan çevre ile sürekli bir etkileşim içerisine girmiş ve yaşam alanlarına yönelik sürekli bir değiştirme çabası içinde olmuştur. Bu süreçte çevrelerindeki kaynakları etkin kullanamayan toplumlar kaynakların tüketilmesine ve belli başlı çevre sorunlarının oluşmasına neden olmuşlardır. Bu doğal kaynak tahribatı neticesinde günümüz ve özellikle gelecek nesillerin yaşam alanlarını tehdit edecek düzeyde çevre sorunlarını doğurmuştur. Küreselleşme, sağlıksız kentleşme ve sanayileşme gibi süreçlerle ise aşırı tüketim eğilimleri yaşanmakta doğal/tarihsel/kültürel kimlikler ortadan kalkmaktadır. Artış gösteren çevre ve kimlik sorunlarının sorgulanması, 19.yy'dan sonra uluslararası alanda ele alınmaya başlamış ve sorunlara çözüm üretilmesine

yönelik uluslararası toplantılar düzenlenmeye ve tartışılmaya başlanmıştır (Kiper, 2004).

Bu tartışmalar, geçmişte koruma olayını daha çok bölgesel ve kimlik oluşturma aracı olarak koruma gerekliliğinden bahsedilirken günümüzde ise bu değerler ile birlikte doğal faktörlerinde ele alınması gerekliliğine vurgulanırken tüm bu değerleri insanlığın ortak mirası olarak gören bir yaklaşıma odaklanılmaktadır. Bu bağlamda sadece yerel gündemde değil küresel olarak da ele alınması gereken ülkeler arası bir sorumluluk alanı olarak değerlendirilmekte (Kiper, 2004) ve zaman içinde yaşanan gelişimler paralelinde koruma konusu üzerinde tartışılarak temellendirilen boyutlar çeşitlenmektedir.

Korumanın tüm boyutu, kurumsal ve uygulamaya yönelik esasları, her ülkenin yöresel değerleri ve koşullarına göre yasal düzenlemeler aracılığıyla gerçekleştirilir. Bir ülkenin kültür varlıklarına bakış açısı, algılama biçimi, korumaya karşı takındığı tavır ve davranışlar, ifadesini yasalarda bulurken, bu yasalar korumaya temel oluşturan normatif değerler olarak da değerlendirilebilir (Öztemiz, 2012). Modern tarih bilinci ile temellendirilen tarihsel çevre koruma kavramı evrensel anlamda 18. yüzyıl sonlarına doğru olgunlaşmaya başlamış ve günümüze değin çeşitli ele alış biçimleriyle tartışılmıştır. Farklı yaklaşımların hala tartışılıyor olmasına karşın, uluslararası düzeyde ana çerçevenin belirlenmesi yoluyla kültürel mirasa sahip ülkeler arasında belirli bir düzlem oluşturulmaya çalışılmaktadır. Buradan hareketle zaman içinde bir yandan ulusal anlama belirlenecek koruma politikalarının netleştirilmesi ve belirsizliklerin giderilmesi tartışmaları sürerken öte yandan var olan uygulamaların bilimsel ve ölçütlere uygun olarak yürütülmesi gerekliliği açıktır (Göksu, 1993).

Kültürel çevre içinde tarihsel mirasın korunması politikalarının gelişim sürecini değerlendirebilmek için, zaman içinde nelerin korunduğu ne için korunması gerektiği, korumanın nasıl ve kimin için yapılması gerektiği ya da korumayı gerekli gören kesimlerin bunu ne için savundukları konuları önemli olmakta ve bu konulara farklı dönemler için verilecek yanıtlar, tarihsel süreç içinde koruma politikalarının gelişimini anlama konusunda ışık tutacaklardır (Kiper, 2004). Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde; batıya nazaran ülkemizin koruma konusundaki yasal düzenlemeleri daha geç ele alması dolayısıyla uluslararası alanda yapılan çalışmalar ve yasal düzenlemelerin ülkemiz gündeminde gerçekleştirilen düzenlemelere ne ölçüde yansıdığını anlamak adına, öncelikle uluslararası alanda gerçekleştirilmiş olan düzenlemelere değinilerek sonrasında ulusal alandaki yasal çerçevedeki gelişim ve uluslararası düzlemdeki yansımaları aktarılacaktır.

1.3.1. Uluslararası Düzenlemeler

Korumanın kavramsal olarak 18. yüzyılda ele alınmaya, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tartışılmaya başlamasına karşın koruma çabasının ise insanlık tarihinin başlangıcına kadar eski zaman diliminde gösterildiğinden bahsetmek mümkündür. Özetle koruma anlayışı günümüzdeki anlamına, 17. yüzyıldan itibaren gösterdiği gelişmeler, 18. yüzyıldan itibaren kavramsallaşma ve kurumsallaşma ve 19. yüzyıldan ise itibaren de ölçek, kapsam ve koşulların değişikliği ile süregelen sorunlara yönelik tartışmalar sonucu elde edilen gelişmeler neticesinde gelmiştir (Erder, 1975). 20. yüzyılda ise çağın şartlarına yönelik değişen gereksinimler paralelinde gelişen koruma alanını, çok boyutlu (ekonomik, sosyal, kültürel) ve disiplinler arası ele alınmasını ve yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. 21. yüzyılda ise bu tartışmalara eklenen konular olan “sürdürülebilir kalkınma, alan yönetimi, katılım, kentsel yenileme, kentsel dönüşüm, kültürel peyzaj, somut olmayan kültür varlıkları, endüstri mirası” gibi kavramlar eklenerek gelişme gösterilmiştir (Kamacı, 2014).

Koruma uygulamaları çok eski devirlerden başlayarak daima dünya ülkelerinin gündeminde olmuştur (Erder, 1975). Kültürel ve doğal değerleri koruma, değerlendirme ve devamının sağlanmasına yönelik ise birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Belge niteliği kazanan bu yasal düzenlemelerden en önemlileri yasal/yönetmelik, ekonomik, sosyo kültürel, teknik ve eğitsel birçok konuya vurgu yapmaları ile uluslararası alanda yapılan çalışmalardır. Uluslararası koruma alanına yönelik yapılan yasal düzenlemelerden Ülkemiz tarafından da benimsenen ve halen yürürlükte olan belgeler bulunmaktadır (Ekşi, 2012).

Uluslararası alandaki bu gelişmeleri ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı çıkarılan yasalar bazında bir gelişimin gidişatına vurgu yaparlarken bu çalışmaları dönemsel bir gelişim ayırıcısına girmemişlerdir. Dönemsel ayırıcı giden çalışmalardan Öztekin (2010) dünya koruma kavramının gelişimini; 19. yüzyıl öncesinde koruma kavramı, 19. yüzyıl – I. Dünya Savaşı arasındaki dönemde koruma kavramının gelişimi (19. yüzyıl – 1918), I. Dünya Savaşı – II. Dünya Savaşı arasındaki dönemde koruma kavramının gelişimi (1918 – 1939), II. Dünya Savaşı’ndan günümüze koruma kavramının gelişimi (1939 – 2010) şeklinde dört döneme ayırmıştır. Bir diğer çalışma Erden Erbey (2008), kentsel planlama ve kentsel koruma 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmiştir. 1980 yılı, koruma ve planlama için önemli bir

kırılma noktası olmasından dolayı özellikle ele alınmış ve uluslararası korumanın genel çerçevesini 1980 öncesi planlama ve koruma, 1980 sonrası planlama ve koruma şeklinde iki dönemde incelemiştir. Bir başka çalışma Gündüz (2013), başlangıçta tarihi ve kültürel kimliklerini koruma pratiği olarak görülen koruma eylemini, 1970'den sonra uluslararası bir çaba olarak insanlığın ortak mirasının korunması ve aktarılması fikri ile devamlı güncel bir konu olarak kentler gündeminde yer aldığını belirterek uluslararası alanda korumanın gelişimini 1930-1970 arası koruma politikalarının gelişimi ve 1970 sonrasında koruma politikalarının gelişimi şeklinde iki dönemde ele almıştır.

Yine bu konudaki bir başka çalışma olan Kamacı (2014) ise dünya üzerinde koruma alanına yönelik anlayışın gelişmesinde önem arz eden ve ülkemizin de taraf olduğu uluslararası düzenlemeler açısından bir irdelemeye gitmiş ve bu gelişmeleri üç alt başlık altında ele almıştır. Bu üç dönemi ise;

-Korumanın öznesi (1931-1975)

-Koruma eylemine bakış (1975-2000)

-Bütünleşik koruma ve yerel yönetimler korumada yeni hassasiyetler (2000 ve sonrası) şeklinde ifade etmiştir.

Genel bir düzenlemeye gidilirse bu tez kapsamında uluslararası alanda korumaya yönelik gerçekleşen düzenlemeleri, ölçek, kapsam ve ele alınan kavramlardaki değişim açısından kırılma noktaları olduğu düşünülen; 1950 yılı öncesi dönem, 1950 - 1960 yılları arası dönem, 1960 - 1970 yılları arası dönem, 1970 - 1990 yılları arası dönem ve 1990 yılından günümüze kadarki dönem şeklindeki beş dönemde ele alınacaktır.

1.3.1.1. 1950 Yılı Öncesi Dönem

17. yüzyıldan itibaren kentsel koruma anlayışı gelişmeye başlamış, 18. yüzyıldan itibaren kavramsallaşma başlamış ve 19. yüzyıl ile beraber de artan ilgi ve alaka ile koruma alanının ele alınmasının yaygınlaştığından bahsedebiliriz. 18. ve 19. yüzyılda koruma eylemi arkeolojik eser koruma üzerine temellenirken 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren koruma alanının ölçek değiştirmesiyle arkeolojik eser ile birlikte anıt eserlerin çevreleri ile birlikte korunması boyutuna gelinmiştir. Korunması gerekli değerleri tanımlama ve sınıflandırma çabaları ise 20. yüzyılda önemli bir ilerleme göstermiştir.

Koruma olgusunun şekillenip günümüze ulaşmasında önemli bir yere sahip 1931 yılı Atina Konferansı ile korumanın özünde ne olduğu ve olması gerektiği ele alınmaya

başlamıştır (Kamacı, 2014). Arkeoloji ve sanat tarihi konularına olan ilgi artmış, anıtların ise tarihi belge olma düşüncesi gelişmiş ve restoratör mimarların ilgilerinin artmaya başladığı dönemde düzenlenen Atina Konferansı'nda (1931), ilk kez ülkelerce dernek kurulması bahsi ile uluslararası ele alınmaya başlanmıştır (Ahunbay, 1996). Bu konferansta ile uzmanlaşma ve paydaş eğitiminin önemi vurgulanmış ve anıtlara yönelik ilkelerinin uzmanlarca benimsenmesi açısından bu anlayışın yayılmasına başlanmıştır (Yücel, 2013). Bu toplantıda önemli tarihi anıtları oluşturan çevrelerin, yapı kümelerinin ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların korunması önerilmiştir. Konferansın sonuç bildirgesi 1931 yılı Carta del Restauro Tüzüğü adı altında yeniden düzenlenmiştir. Atina Konferansı'nın sonuçlarından oldukça etkilenen 1931 yılı Carta Del Restauro Tüzüğü altıncı maddesinde tarihi anıtların çevrelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu tüzükte anıtların korunmasına yönelik ele alınması gereken teknik ve yöneme yönelik ilkeler belirtilmiş, anıta ve geçirmiş olduğu devirlere gösterilen saygıya anıtın çevresinin de eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çevrenin anıtı öne çıkarmak adına değiştirilmemesi ve anıtın yakınında kütle, renk ve stilleriyle dokuyu zedeleyecek yeni yapıların yapılmaması belirtilmiştir.

1.3.1.2. 1950 - 1960 Yılları Arası Dönem

II. Dünya Savaşı sonrasında, savaşta büyük ölçüde yıkıma uğrayan kentlerin yeniden organize edilmeleri gündeme gelmiş, savaş sonrası yıkıma uğrayan kültürel mirasın yeniden oluşturulmasına ve ekonominin canlandırılmasına çalışılmış ve tarihsel çevreye karşı bilinçlenme artmıştır (Tatlıcan, 2006).

1954 yılında Lahey'de Silahlı Çatışmalar Sonrasında Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Sözleşme imzalanmıştır. UNESCO aracılığıyla düzenlenen bu sözleşme, Ülkemiz tarafından 1965 yılında kabul edilmiştir. Sözleşmede taraflara, Avrupa'nın ortak kültür varlığındaki ulusal payını sürdürmek ve gerekli önlemleri almaları konusunda sorumluluk verilmektedir. Savaşta yok edilme tehlikesiyle karşılaşan değerlerin yaşatılmasına yönelik tedbirler alınmak istenmiştir (Erden Erbey, 2008).

1954 yılında gerçekleşen diğer bir anlaşma ise, Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen Avrupa Kültür Konvansiyonu'dur. Avrupa Konseyi'nin 1954 yılında kabul ettiği Avrupa Kültür Konvansiyonu, Avrupa'nın ortak kültürel mirasının korunması düşüncesine odaklanmaktadır (Kanadoğlu, 1998). 1954 yılı Avrupa Kültür Konvansiyonu

taraf devletlerin topraklarında bulunan milli kültür unsurlarının geliştirilmesi bilinciyle gerekli tektik ve kontrollerin yapılarak önlem almalarını, kültürel faaliyet gelişimini ahenkli kılmak adına karşılıklı istişare yapılmasını öngörmektedir (Ekşi, 2012).

1.3.1.3. 1960 - 1970 Yılları Arası Dönem

Avrupa’da II. Dünya Savaşının ardından yeniden yapılanma sürecindeki tartışmaların yanı sıra, koruma konusunun kentsel ölçeğe gelmesinde rol oynayan uluslararası belge olan 1964 yılı Venedik Tüzüğü (Binan, 1999) dönemin önemli gelişmelerindedir. Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenleri II. Uluslararası Kongresi olarak 1964 yılında Venedik’te yapılan toplantıda bugün korumacıların anayasası olarak kabul edilen Venedik Kararları alınmıştır. 1964 yılı Venedik Tüzüğü’nün ilk maddesinde; tarihi anıt kavramının sadece bir mimari eseri içine almadığı, anıtların buldukları yerler ile birlikte bütüncül olarak düşünülmesi ve yapılacak koruma ve onarım çalışmalarının bu bütünlük çerçevesinde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu tüzükle, tarihi anıt kavramının kapsamı her türlü kentsel ve kırsal yerleşmeleri kapsayacak şekilde genişletilerek, sit kavramından söz edilmiş, böylece kentsel kültür mirasının bir bütün olarak korunabilmesine olanak tanınmıştır (Can, 2014).

Ülkemizde ise Venedik Tüzüğü restorasyon alanında kullanılmak üzere Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)’nın 24.09.1967 tarih, 3674 sayılı kararı ile kabul edilmiştir (Binan, 1999). Venedik Tüzüğünde yer alan kararlar ışığında bu tüzüğü benimseyen ülkelerce yasal çerçeve geliştirilmeye çalışılmıştır.

1.3.1.4. 1970 - 1990 Yılları Arası Dönem

1970’li yıllarda kültürel mirasın aynı zamanda ekonomik bir değer olarak da kabul edildiği yaklaşımlar ortaya çıkmış ve bu durum korumaya yeni bir boyut kazandırmıştır. Kültür varlıklarının dünya mirası olduğu bilincinin yaygınlaştırılmasının gerekliliğini ortaya çıkararak korumaya bütünlük bir yaklaşım getirilmiştir. Koruma yaklaşımları, sadece fiziksel mekânın korumasını esas alırken, bu yaklaşım işlevsel olarak canlandırma ve ekonomik bir değer olarak yeniden ortaya çıkarma yönünde değişmeye başlamıştır.

1971 yılında gerçekleştirilen Split Konferansı'nın sonuç metni olan "Tarihi Yerleşmeler Hakkında Split Bildirgesi"nde mimari değerlerin korunması konusunda yerel yönetimlerin rolü üzerinde durulmuş ve sorunların çözümüne ve kaynakların etkin kullanımlarının sağlanmasına yönelik işbirliğinin üzerinde durulmuştur.

UNESCO'nun 1972'de Paris'teki toplantısında kabul ettiği Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, kültür mirası kavramı uluslararası düzlemde ilk kez bu sözleşmede yer almıştır. Sözleşme, kültür mirasını, anıtlar, bina grupları ve sitler olarak belirlemiştir (Özel, 1998). Bu sözleşmede, nelerin miras değeri taşıdığı konusunda getirilen tanımda, doğal ve kültürel değerlerin "seçkin evrensel değer" ölçütünü taşıması üzerinde durulmuş ve bu sözleşme sonrasında gerçekleşen yasal düzenlemeler de ele alınacak bu ölçütün miras niteliği bulunan değerlerin saptanmasında uzman görüşü ve katkısının önemi ortaya konulmuştur. 1972 yılında bu sözleşme ile kültürel ve doğal mirası listesine dâhil olma ölçütü tanımlanması vurgusu ile "Dünya kültür mirası listesi"nin hazırlanması kararlaştırılmış. Bu listeye katılmanın ise ülkelerin koruma yaklaşımları açısından bir prestij faktörü olmuştur (Yücel, 2013). Bu sözleşmeye taraf olan devletler tarafından kapsamlı planlama politikasının oluşturulması, bünyelerindeki kültürel ve doğal miras değerlerinin belirlenmesi, muhafazası ve geleceğe aktarımının sağlanması adına her türlü yasal, yönetsel, ekonomik, teknik ve bilimsel çalışmaların yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bahsi geçen politika ve faaliyetlere yönelik eğitim verilmesini sağlayacak ulusal ve bölgesel merkezlerin kurulması gerekliliği belirtilmiştir. UNESCO aracılığıyla kabul edilen bu sözleşme, 1982 yılında ülkemiz tarafından kabul edilmiştir. Bu dönem özelinde bakıldığında ülkemizin 1972 yılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesine bu dönemde dâhil olamasa da 1973 yılı 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile mevzuatını yenileme çabasına girmiş, eski eser, anıt ve sit kavramları geliştirilmiştir (Akozan, 1977). Bu yasa dolayısıyla, tarihî dokuların sit olarak tescili sürecinde gelişmeler sağlanmıştır.

1975 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyinin bu yılı "Avrupa Mimari Miras Yılı" ilan etmiş ve bir dizi çalışmalar sonucunda, Avrupa Mimari Miras Tüzüğü hazırlanmıştır. 1964 yılı Venedik Tüzüğü metnindeki "Tarihi anıt" kavramı genişletilerek "Tarihî çevre"nin evrensel değeri (Binan, 1999) ile genel ilkeleri ifade edecek ortak bir oluşturulması, kentsel ve bölgesel planlama açısından uyumlu politikaların izlenmesi ve getirdiği "Bütünleşik koruma" yaklaşımı ile çağın getirmiş olduğu tehditleri bertaraf edilmesi adına kentsel koruma adına önemli bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa'nın tüm ülkelerinin

delegelerinin katıldığı toplantıda alınan kararlar bütünü olan Avrupa Mimari Miras Tüzüğü, Amsterdam Bildirgesi olarak da adlandırılmaktadır (Ahunbay, 1996). 1975 yılı Amsterdam Bildirgesi ile korumanın kentsel ve bölgesel planlamanın ana hedefi olmasını ve bölgesel planlama yasaları ile koruma yasalarının birlikte ele alınması gerekliliği vurgulanmış ve bunun bütünlük koruma ile gerçekleştirileceği belirtilmiştir (Zeren, 1981).

Tarihî veya geleneksel alanların ve çevrelerinin korunması için uygulanacak politikaların her ülkenin bütününe uygun olan prensipler üzerine kurulması ve modern yaşam koşullarına uyumlarının sağlanması adına bölgenin bütününe kapsayan ve mekânsal gelişiminin tahlilini kapsayan çalışmanın hazırlanması ve ölçütlerin belirlenmesi gerekliliği 1976 yılında Nairobi’de duyurulan Tarihi ve Geleneksel Alanların Korunması ve Çağdaş Yaşamdaki Rollerini Konusunda Tavsiye Kararında (Nairobi Tavsiye Kararı) önerilmiştir. Dünyada değişen süreçlerin bir sonucu olarak gösterebilen yüzyılın aynı olma, benzeşme ve tek olma tehlikelerine, kişisizleşme ve düşünülmeden yapılan yenilemelerin zararlarına dikkat çekilmiştir. Kültürel mirası her bir bireyin korumakla yükümlü olduğu tekrar vurgulanmıştır (Tatlıcan, 2006).

1985 yılı Granada yayınlanan Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması Sözleşmesi ülkemizde 1989 yılında kabul edilmiştir. Bu sözleşme üye ülkelerce uygulanması gereken, mimari mirasın korunması ve korumanın yaygınlaştırılması için oluşturulacak ortak politikaya yönelik maddeler içermektedir (Cansunar, 2011). Sözleşme ile “Mimari miras” tanımı yapılmış, mimari mirasın tespit ve kayıt edilmesi ve malzemelerin bozulması ile mücadelenin öneminin yanında bilimsel araştırma, restorasyon çalışmaları alanlarında mirasın yönetim ve teşvik yöntemleri ile teknolojinin imkanlarının kullanılması vurgulanmıştır. Korumanın teşviki ve yaygınlaştırılmasının kültürel ve çevresel planlama politikalarının başlıca unsuru olarak kabul edilmesi ve entegre koruma yaklaşımı ile bu faaliyetlerden sorumlu makamlar arasında etkin işbirliği yapılması, katılım ve bilgilendirme aracılığıyla koruma bilincinin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

1954 yılı Avrupa Kültür Konvansiyonu ve 1975 yılı Avrupa Mimari Mirası Tüzüğünde temellenerek 1985 yılında Granada da imzalanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, dönemin uluslararası ortamdaki önemli anlaşmalarından birini oluşturmaktadır. Türkiye’de bir taraftan siyasi müdahalelerle önemli tahribatların yolu açılırken, bir taraftan da paradoksal biçimde, uluslararası koruma anlaşmalarına dâhil olunması söz konusudur. Türkiye, 1983 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının

Korunmasına Dair Sözleşmeyi, 1989'da ise Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesini imzalamıştır. Ülkedeki mevzuat da, 1983 yılı 2863 sayılı Kanun, 1987 yılında değişikliğe gidilerek 3386 sayılı 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun (3386 sayılı Kanun) düzenlemesine gidilmiştir. Bu yasalarla “Eski eser” kavramının yerine "Kültür varlığı" kavramı getirilmiş, koruma ölçütleri 19. yüzyıl sonuna odaklanan bir zaman sınırıyla belirlenmiş, özel yapılar için bazı farklı tanımlar getirilmiş, Kültür Bakanlığı'na temellenen örgütlenme de yeniden düzenlenmiştir (Kanadoğlu, 2007).

1987 yılı Washington'da Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü) kabul edilmiştir. Bu sözleşmede kentlerin gelişme baskısı altında geri dönüşü olmayan kültürel, sosyal ve ekonomik kayıplara uğradıklarına dikkat çekilmektedir. Sağlıklaştırma ve restorasyon gibi tekniklerin yanı sıra, kalıntıların uygun biçimde korunması adına arkeolojik ve disiplinler arası araştırmalar yapılarak bu alanların çağdaş yaşama uyum sağlaması adına ilke, hedef ve yöntem geliştirilmesi ve halkın katılımının önemini altı çizilerek korumanın ekonomik ve sosyal gelişme politikaları ile her düzeydeki kent ve bölge planlarının ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanmaktadır (Madran ve Özgönül, 1999).

1992 yılı Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi 2000 yılında ülkemiz tarafından kabul edilmiştir. Sözleşmede, bütünleşik koruma, kültürel, çevresel ve eğitim politikalarının önemli bir bileşen olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, yasaların arkeolojik araştırma ve belgelemenin yanında bakım, yönetim ve korunmasını istemesi ve kaynak sunması, arkeolojik etkilenme araştırmalarının uygulama projelerine geçilmeden yapılması bir zorunluluk olarak vurgulanması ve bu yöntemlere yönelik finansal konulara ilişkin düzenlemelerin yasalar tarafından da proje masraflarına eklenilmesi üzerinde durulmuştur.

1.3.1.5. 1990 Yılından Günümüze Kadarki Dönem

1990'larda ise korumanın finansman mekanizmaları ve ortaklıklar konuları üzerinde durulmuş ve koruma planlamaya temel veri olarak kabul edilmiştir. Korumanın emek yoğun özelliği ile enerji, hammadde ve altyapıda tasarruf sağlayan niteliğine dikkat çekilmiştir (Erden, 2003).

Koruma uygulamalarında özgünlüğün dikkate alınmasıyla insanlığın ortak belleğinin tüm yönlerine saygı gösterilmesinin sağlanması vurgusuyla “Özgünlük” kavramını getiren

1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi ortaya konmuştur. Belgede, özgünlüğün belirlenmesinde analitik süreçler ve araçların geliştirilmesi ve insanlığın ortak belleğinin tüm yönlerine ve somut ve soyut anlatım biçimlerine saygı gösterilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

1999 yılı ‘Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması’ konulu Burra Tüzüğü (Burra Tüzüğü), “yer” kavramına odaklanmış, bu kapsamda, ”yer” tanımı yapılmış, koruma çalışmaları sırasında tüm kültürel ve doğal değerlerin, eşit bir şekilde tanımlanması ve gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu Tüzüğe göre koruma; tarihi mekana yönelik kültürel önemin sürdürülmesi adına gerekli aşamaların tümüdür ve bakım, saklama, restorasyon, yeniden inşa, uyarlama eylemlerini kapsar.

UNESCO tarafından 2001 yılında Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi ve 2005 yılın Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi yayınlanmış, kültürel çeşitliliğin insanlığın ortak mirasını oluşturduğu ve tüm insanlığın yararı için önemsenmesi ve korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Yücel, 2013).

2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile “Somut olmayan kültürel miras” tanımı ile yeni bir kavram getirilmiş ve bu tanımının altında yer alan öğeler belirtilmiştir. 2006 yılında ise ülkemiz tarafından bu sözleşme kabul edilmiştir. 2008 yılı Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğünde kültür mirasının algılanması ve sunumu için ana prensipler belirlenmiştir. 2011 yılı Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri-Dublin İlkeleri adıyla yayınlanan düzenlemeyle ise “Endüstriyel miras” tanımı getirilmiş ve eski endüstri yapılarının ve alanlarının aktif korunması gerekliliği bahsedilmiştir. Günümüze gelindiğinde 2011 yılı Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri (Valetta İlkeleri) ile de ilk kez açıkça belirtilen “Yaşam kalitesi” kavramının korumadaki önemi tartışılmaktadır.

1.3.2. Ulusal Düzenlemeler

Ülkemizde koruma düşüncesinin başlangıcı ve gelişimi Avrupa ülkelerinde görüldüğü gibi eski ve bilinçli değildir (Tatlıcan, 2006). Ülkemizde ise 20. yüzyılın başlarından başlayarak önem kazanan kavram, Batı’ya nazaran geç de olsa, içinde bulunduğumuz çağda kavramın kazandığı yeni biçim ve anlam ve çeşitliliğe uygun olarak pek çok bölgede ve alanda uygulanmaya başlamış; 1950’li yıllardan bu yana sanayileşme hedefi doğrultusunda yaşanan yoğun göç ve kentleşmenin etkisiyle hızla birörneklesen

kentlerimizin kimliklerinin belirginleştirilmesinde, kültürel, tarihsel ve toplumsal kimlik ve belleğin sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmıştır (Öztekin, 2010). Türkiye’de müzecilik anlayışı ile ortaya çıkan koruma düşüncesi zamanla anıtların korunmasına yönelmiştir. 1970’li yıllarda sit olarak koruma düşüncesi kabul görürken, 1980’li yıllardan itibaren korumanın kaynak ve yönetim sorunları tartışılmaya başlanmıştır (Tatlıcan, 2006). Daha kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar çözülemeden, 2000’li yıllarda yaşamaya başladığımız küreselleşme olgusunun yarattığı yeni sorunlarla yüz yüze gelen kentlerimiz, bu kez de birer pazar nesnesi olarak yeniden tanımlanmak ve yapılanmak durumunda kalmışlar ve bu durumun yarattığı sorunlarla yeniden kimlik arayışlarının etkisine girmişlerdir. Bu süreçte koruma kavramının önemi daha da artmış, kavram farklı boyutlarda ve çeşitlenerek uygulanmaya başlamıştır (Öztekin, 2010).

Artan koruma kavramının önemi doğrultusunda birçok çalışma yapılarak yasal düzenlemeler ile koruma kavramına yüklenen anlam, anlayış, kavramsal ve kuramsal değişimler gibi başlıklar bu çalışmalar tarafından irdelenmiştir. Koruma kavramının geçirdiği yasal süreç gelişimini ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı yasal örgütsel süreçteki gelişimi ele alarak bu gelişimi belirli dönemlere indirgemıştır. Dönemsel ayrıma giden çalışmalardan Dinçer ve Akın (1994); Öztekin (2010); Dinçer (2010) ulusal koruma kavramının ve koruma planlamasının gelişimini ele aldıkları çalışmalarında; Türkiye’de koruma kavramının başlangıcı 19. yüzyıla, Tanzimat Dönemi’ne rastladığına vurgu yaparak koruma kavramının ve koruma-planlama olgusunun gelişimi ise dört dönemde ele almışlardır. Bunlar:

1. Dönem: 1850–1930 yılları arasında tarihlenen ve Tanzimat Dönemi’nden Cumhuriyet Türkiye’si’ne aktarılanlar;
2. Dönem: 1930–1950 yılları arasında tarihlenen ve Cumhuriyet Türkiye’sinin modernizmini simgeleyen Ankara’dan yayılan planlama-koruma olgusu;
3. Dönem: 1950–1980 yılları arasında tarihlenen ve liberal ekonominin başkenti İstanbul eksenli planlama-koruma olgusu;
4. Dönem: 1980–2000 yılları arasında tarihlenen yeniden yapılanma;
5. 2000’li yıllar yeni yasal ve kurumsal düzenlemeler;

olarak adlandırılabilen dönemlerdir.

Kejanlı, vd. (2007) ise Türkiye’de koruma yasalarının tarihsel gelişimini ele aldığı çalışmada, Türkiye’deki politik ve ekonomik değişim dönemleri incelendiğinde çıkarılan temel yasaları; 20.yy. öncesinde koruma düşüncesi ve 20.yy’da koruma düşüncesi gibi bir ayrıma giderek 20.yy’da gelişen koruma düşüncesini ise 1930-1950 arasındaki yasal gelişim, 1950-1980 arasındaki yasal gelişim, 1980-2004 arasındaki yasal gelişim ve 2004 sonrası gibi dönemlerle karşılaştırdığını ifade etmişlerdir.

Kayın (URL-10) ise siyaset, ekonomi, kentleşme ve mimarlık alanlarında ortaya koyduğu evrensel önerilerini koruma alanının dinamikleri ile ilişkilendirerek Türkiye koruma tarihini altı aşamada incelenebileceği düşünmüş ve bu aşamaları; 19. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet’in ilanına uzanan dönem, 1923-50 aralığı, 1950-60 aralığı, 1960-80 aralığı, 1980-2000 aralığı ve 2000 sonrası şeklinde belirlemiştir.

Madran (2002), 1800-1950 dönemini koruma alanının yasal arka planı ve örgütlenmesi açısından irdelediği çalışmada, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri gibi iki temel ayırım yaptıktan sonra, Osmanlı dönemini ‘Batılılaşma öncesi ve sonrası’, Cumhuriyet dönemini de ‘1920-30, 1931-40, 1941-50’ gibi onar yıllık evrelerle incelemiştir.

Sarikaya Levent (2009) çalışmada tarihi çevre korumaya ilişkin mevzuattaki değişiklikleri üç dönemde incelendiğini ifade etmiş ve bu dönemleri; ilk dönem 1951-1972 yılları arası dönem, 1973-1983 yılları arası dönem ve üçüncü olarak 1983-2004 arası dönem olarak ifade etmiştir.

Cinel (2010) yaptığı çalışmada, Türkiye’de korumada yasal boyutta gelişme süreci, ilgili yasaların yürürlüğe girdiği ve ülkenin genel siyasi ve ekonomik değişim süreçleriyle de örtüştüğü ifade edilen Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna kadarki dönem, 1923-1983 yılları arası, 1983-2004 yılları arası ve 2004 sonrası şeklinde dört dönemde irdelemiştir.

Farklı çalışmalardaki tüm bu dönemsel evrensel önerilerinin bir kısmı bu şekilde tanımlanmıştır. Önermeler arasında cumhuriyet öncesi ve sonrası ayırımında paralellik bulunduğu gözükmemektedir. Genel olarak yasal ve örgütsel düzeydeki gelişmeler baz alınarak evrensel önerilere gidildiği ifade edilebilir. Tüm bunların ışığında genel bir düzenlemeye gidilirse bu tez çalışması kapsamında, temel koruma yasaları ve yönetsel düzeydeki gelişimler de baz alınarak; cumhuriyet öncesi dönem, 1923-1951 yılları arası dönem, 1951-1971 yılları arası dönem, 1971-1983 yılları arası dönem, 1983-2004 yılları

arası dönem, 2004-2011 yılları arası dönem ve 2011 ve sonrası dönem şeklinde yedi dönemde irdelemeye gidilmiştir.

1.3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı imparatorluğundaki gerek yöneticilerin gerekse halkın 19. yüzyılın ortalarına kadar eski eser ve koruma konularında çok bilgili ve bilinçli olmadığı görülmektedir (Madran, 2002). Geçmişten günümüze geçirdiği süreçler içerisinde ülkemiz çeşitli uygarlıkları bünyesinde barındırmış, her uygarlık yaşadığı döneme dair, farklı sosyal ve kültürel izler bırakmıştır. Bu değerlerin korunması ilişkin, ilk olarak 1869 yılında Asar-ı Atika Nizamnamesi geliştirilmiş, sonrasında ise anıt ve eski eserleri korumaya yönelik farklı yasalar ve yönetmelikler geliştirilmiştir (Candaş vd., 2014). 1869, 1874, 1884 yıllarında yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma konusunda başlayan yasal düzenlenmeler, 1906 yılında yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi ile son bulmuş ve bu düzenleme 67 yıl yürürlükte kalarak dönemde uygulanan yasal düzenleme olmuştur. 1917’de oluşturulan Asar-ı Atika Encümeni Daimisi örgütü, kültürel mirasın korunması konusunda görevli bir komisyon olarak çalışmaya başlamıştır (Cansunar, 2011). 1906’da çıkartılan son Nizamname, Cumhuriyet döneminde de kullanılacak ve 1951 yılına değin, tek koruma mevzuatı olma özelliğini korumuştur (Cinel, 2010).

Genel olarak, 1923 öncesi korumaya ilişkin düzenlemeler kentsel ölçekte değil, tek yapı ölçeğindedir. Dolayısıyla bu dönem, kentsel ölçekli korumanın henüz oluşmadığı kentsel dokuların korunamadığı ve tahrip edildiği dönem olarak tanımlanabilir (Cinel, 2010).

1.3.2.2. 1923-1951 Yılları Arası Dönem

10.06.1933 yılında kabul edilen ve 21.06.1933 yılında yayınlanan 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu” ile, yapıların çevreleri ile birlikte bir bütün olarak korunması gerektiğine değinilmiş (Akozan, 1977), oluşturduğu nüfus projeksiyonu kavramı ile planlamaya kent bütününde bakışı oluşturmuş (Dinçer ve Akın, 1994), eski eserlerin yoğun olduğu alanlarda özel bir planlama metodu olması gereği vurgulanmış, ayrıca, anıtsal nitelikli eski eserlerin her yönünde 10 metre açıklık (yapı yaklaşma sınırı)

olması öngörülmüştür. Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihsel ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi de önem kazanmıştır (Kejanlı, vd., 2007).

1930'a kadarki süreçte korumanın bir geçiş dönemi olduğu, 1930–1940 yılları arasında ise yasal-örgütsel etkinliklerin gerçekleştirildiği, 1940–1950 arası dönemde ise kurumsallaşma çabalarının oturmaya başladığı dönem olarak tanımlanmaktadır (Madran, 2002).

1.3.2.3. 1951-1971 Yılları Arası Dönem

1950'li yıllarda kentlere olan yoğun göç ve hızlı kentleşme ile önem kazanan eski eserlerin korunmasıyla ilgili çalışmaları yönlendirmek, denetlemek ve çözüm bulmak amacıyla 02.07.1951'de Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yasası ve bu yasa ile GEEAYK oluşturulmuştur (Sevim, 2009). Bu kurul ile kurumsal bir düzenleme gerçekleştirilmiş fakat herhangi bir yasal gelişme bu yıllarda yaşanmamış, yürürlükteki Asar-ı Atika Nizamnamesine devam edilmiştir.

Uluslararası alanda koruma anlayışı 1960'lı yıllarda önemli değişimlere uğrarken ülkemiz yönetiminde yeni bir dönem başlatılmıştır. Bu dönemde kazanılan en önemli gelişme, devlet yapısına getirdiği önemli değişiklikler ve yeni kurumsal yapıların oluşmasına öncülük etmesi ile 1961 Anayasasıdır. Anayasanın 50. maddesi ile tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasının devlet tarafından sağlanması anayasal hükme bağlanmıştır (Kejanlı, vd., 2007).

1960'lı yılların sonundan itibaren kentsel ölçekte koruma sorunu, ilgili yasalarda yer almaya başlamış ve bu yasalarda 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü'nü 1967 yılında meclis tarafından kabul eden Türkiye'deki ilk etkileri 1973 yılı 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu'nda görülmektedir. Uygulamalara yönelik ise, mevcut plan uygulamaları sürdürülürken tespit/tescil işlemlerine yönelik faaliyetler 1970'lerden sonra yürütülmüştür. Anıtların çevreleri ile beraber ele alınmaya başlanarak "Sit" anlayışının gerektirdiği ilkelerin ele alınması aşamasına gelinmiştir (Sevim, 2009).

1.3.2.4. 1971-1983 Yılları Arası Dönem

Bu dönemde 1973 yılı 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile “Sit” kavramı gündeme gelmiş ve bu kavram ile “tek yapı ve anıt kavramı” ölçek değiştirerek “tarihi çevre ve alan” ölçeğine geçilmiş (Sarıkaya Levent, 2009) ve akademik duyarlılıklarla “Eski Eserler Yasası” çıkarılarak, Türkiye’deki taşınmazların saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yapılmaya başlanmıştır (Kejanlı, vd., 2007). 1710 sayılı “Eski Eserler” Kanunu ile tarihi eserlerin korunmasına ilişkin ciddi ilk adım atılmıştır. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiş (Kejanlı, vd., 2007), ülkemizde arkeolojik, kentsel doğa ve tarihi sit alanları koruması başlatılmıştır (Resuloğlu, 2005). 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile getirilen “sit” kavramından sonra GEEAYK’un yetki, sorumluluk ve görev alanı genişlemiş ve planlama, turizm, gelişme ve kalkınma konularının koruma ile ilişkilendirilmesiyle birlikte bu konu, ilgili diğer kurum ve kuruluşların da sorumluluk alanına girmeye başlamıştır (Avcı, 2001). 1710 sayılı kanun, koruma alanına ilişkin yeni bir kurumsallaşma önermemiş, 1951 yılında kurulan GEEAYK bu yasal dönemde de yetkili kurum olmuştur (Kanadoğlu, 2007).” (Yavruoğlu ve Özen Tura, 2013).

1.3.2.5. 1983-2004 Yılları Arası Dönem

1980’li yıllar, birçok ülkede olduğu gibi ülkemiz için de farklı gelişmelerin ve kırılma noktalarının gerçekleştiği bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Ülkemiz tarafından 1982 yılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme’nin (1972) kabul edilmesi akabinde 1983 yılı 2863 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Yine 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi’nin (1985) ve 1999 yılında kabul edilen “Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin kabul edilmesi uluslararası alana yönelik diğer önemli gelişmelerdir. 1980’li yıllarla birlikte uluslararası sözleşmelere katılımlarla ve bunun sonucunda uluslararası koruma çalışmaları ile paralellik gösteren bir dönemdir. Tanım ve kavramlarda yaşanan değişiklik yapılmasına gerek duyulması ve uygulamada yaşanan sorunlar neticesinde 1973 yılı 1710 sayılı Eski Eserler Kanununun yürürlükten kaldırılmıştır. Bu döneme yaşanan en önemli gelişme 1983 yılı 2863 sayılı Kanununun yürürlüğe girmesi ve korumada sistemli ve düzenli kurumsallaşmanın başlamasıdır.

2683 sayılı Kanun ile 1951 yılından itibaren GEEAYK merkezi denetim örgütü, yerel boyuta taşınarak ikili denetim mekanizması oluşturulması sağlanmıştır. 1710 sayılı Kanunda da belirtilen Milli Eğitim Bakanlığı 1975’li yıllara kadar koruma konusunda yetkili merkezi idare iken, 2863 sayılı Kanun ile bu sorumluluk Kültür ve Turizm Bakanlığı’na verilmiş (Cansunar, 2011) ve GEEAYK yerini Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları almıştır.

Ayrıca 2863 sayılı Kanun ile zaman sınırı ölçütü getirilmiş, yapılması gereken uygulamalar için zaman tasarrufunun sağlanması amaçlanmıştır. Kanun; “eski eser” yerine “Kültür varlığı”, “Tabiat varlığı” tanımları getirilmiş ve “Sit” tanımı yapılmıştır. 1973 yılı Eski Eserler Kanunu ile yasalarımızda yer almaya başlayan sit tanımı ve tek tek açıklanan sit türleri yerine 2863 sayılı Kanunun ile sadece genel bir sit tanımına gidilmiş, sit türleri ve koruma-kullanma koşulları ise Koruma Yüksek Kurulu kararları ile belirtilmiştir. Yapılan tanımlamada, bahsi geçen alanların fiziksel özelliklerin yanında, sosyokültürel, ekonomik ve tarihi özellikleri de koruma sebebi olarak belirlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Yine 2863 sayılı Kanun ile çevre ölçeğinde ele alınmaya başlayan koruma eyleminin planlama sorunu olarak ele alınarak ilk kez tanımı geçmese de “Koruma Amaçlı İmar Planı” kavramından bahsedilmiştir. Kentsel sit alanlarına yönelik yapılan planlama faaliyetlerinin alt ölçekten üst ölçeğe bütünleştirilmesi gereklidir. Fakat bu güne değin, kent uygulama imar planları ile koruma amaçlı imar planlarının bütünleştirilmesi ve eş zamanlı hazırlanması sağlanamamıştır (Cinel, 2010).

“Koruma Alanı” kavramı getirilmesiyle ise bütüncül koruma mantığına mevzuatta geliştirilmesine olanak sağlanmıştır (Cansunar, 2011). 1987 yılı 3386 sayılı Kanun düzenlemesi ile 2863 sayılı Kanunda bazı değişikliklere gidilmiştir. 1987 yılı 3386 sayılı Kanun ile “Sit” kavramının tanımı genişletilmiş ve “Kentsel sit, Doğal sit, Tarihi sit ve Arkeolojik sit” kavramları yasalarımıza girmiştir.

1.3.2.6. 2004-2011 Yılları Arası Dönem

2000’li yıllarla birlikte ülkemizde özellikle kentsel koruma alanında birçok yasal düzenleme yapılmıştır. 2004 yılında 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun düzenlemesinde yasanın uluslararası normlara uygun hale getirilmesi amaçlanarak

kurumsal yapı ve yasal sistem üzerine köklü değişikliklere gidilmiştir. Bunu 2007 yılı 5663 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (5663 Sayılı Kanun), 2009 yılı 5835 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (5835 sayılı Kanun) ve 2013 yılı 6498 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6498 sayılı Kanun) değişiklikleri izlemiştir. 1983 yılı 2863 sayılı Kanunun uluslararası normlara uygun hale getirilmesi amaçlanarak 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun ile mevcut örgütsel yapı güçlendirilmiş, finansal düzenlemelere gidilerek kurum ve kuruluşlar için teşvik edici düzenlemeler ele alınmıştır. Aynı zamanda koruma eylemini sadece planlama ile sınırlandırılmasının yanında yönetim problemi olarak görülmesi adına mevcut örgütsel yapıya yeni düzenlemeler getirilerek karar süreçlerinin hızlandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler ile getirilen “Kültür varlıkları, Tabiat varlıkları, Koruma amaçlı imar planı ve Yönetim planı” gibi kavramlar alan yönetimine entegre edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

2004 yılın 5226 sayılı Kanun ile bünyesinde konusunda uzman kişileri barındırması ve belediyeler ile koruma kurulları arasında iletişimin sağlanması adına “Koruma ve Uygulama Denetim Büroları (KUDEB)” kurulması gerekliliği belirtilmiştir. 5226 sayılı Kanun ile bugüne kadar ele alınmayan “Yönetim alanı”, “Yönetim planı” gibi kavramlar getirilmiş ve koruma süreçlerinde “Katılımcı Alan Yönetimi Modeli” ile sürdürülebilir bir yönetim modeli çabası gösterilmiştir. Bu yönüyle 5226 sayılı Kanunun önceki yasal düzenlemelerden ayrılarak uluslararası standartlara uygun nitelikte görülmektedir (Arslan, 2012).

5226 sayılı Kanun değişikliği ile “Kültür Varlıkları”nın kapsamı genişletilerek tarih öncesi ve tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan tüm yapılar bu tanım içine alınmıştır. Yine bu kanun ile “Doğal (tabii) sit, Taşınır tabiat varlıkları, Sokak sağlıklılaştırma proje ve uygulamaları ile Koruma alanları için etkileşim-geçiş sahası” gibi kavramlar koruma mevzuatına girmiştir. 5226 Sayılı Kanun ile değişik 2863 sayılı Kanun ile sit olarak belirli alanlarda “Koruma amaçlı imar planı” ilk kez yasalarda tanımlanmış ve yapılması zorunlu tutulmuş ve bu plan ile yıpranan yerleşim alanlarının tekrar yaşam ve/veya kullanım alanı haline dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Aliefendioğlu 2011). Ayrıca 17. maddedeki değişiklikle söz konusu planların hazırlanmasında görev alacak uzmanlık alanları belirtilmiş ve plan müellifinin de şehir plancısı olacağı belirtilmiştir.

Yine 5226 sayılı Kanun ile yapılan diğerk bir değişiklik, tarihi çevre koruma uygulamalarının yürütülmesinde kullanılmak üzere yeni finansal kaynaklar yaratılması ve 12. maddesinde, Bakanlık bütçesinin yanı sıra il özel idaresine bağlı yeni bir bütçe tanımlanmıştır. Bu bütçe, emlak vergilerinin %10'u oranında "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" olarak tahakkuk edilen ve ilgili belediye tarafından emlak vergisi ile birlikte tahsil edilen pay ile oluşturulmaktadır (Özen Turan, 2009).

Üzerinde en fazla tartışmanın yapıldığı ve çalışmanın gerçekleştirildiği yasa ise 2005 tarihli 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanundur (5366 sayılı Kanun). 2863 sayılı kapsamında sit alanı ilan edilmiş bölgeler üzerinden belirlenen ve kapsamının sadece sit alanlarında yürütülecek faaliyetleri düzenlemekle sınırlı tutulan "Yenileme alanı" kavramı üzerinde durulmuştur. 5366 sayılı Kanun kapsamını Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme bölgeleri ilan edilen alanlar özelinde sınırlı tutmakta, yetki İl Özel İdareleri ve Toplu Konut İdaresi'ne verilmekte, yenileme alanındaki uygulamaların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi adına ise yeni bir "Koruma Bölge Kurulu"nun kurulması gerekliliği belirtilmiştir (Yavruoğlu ve Özen Turan, 2013).

Kanunda tarihi alanlar için sadece "yenileme" kavramından bahsedilmiş, "Kentsel yenileme" ve "Kentsel koruma" kavramının birbirlerinden farklı iki olgu olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemde 2006 yılına gelindiğinde Ülkemiz tarafından 2003 yılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini" kabul edilmiştir.

1.3.2.7. 2011 Yılından Günümüze Kadarki Dönem

Bu dönem 2011 yılı 648 sayılı Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (648 sayılı KHK) ile 2012 yılı 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (6306 sayılı Kanun) ve 2013 yılı 2383 sayılı kanunda 6498 sayılı Kanun kapsamında yapılan değişiklikleri içermektedir.

2011 yılı 648 sayılı KHK ile "Doğal (Tabii) Sit Alanı", "Taşınır Tabiat Varlıkları", "Sokak Sağlıklaştırma proje ve uygulamaları" kavramları yeniden düzenlenmiş ve ayrı başlıklar olarak yasaya eklenmiştir (Kamacı, 2014). Yine 648 sayılı KHK ile tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bu alanlara yönelik koruma alanları ile ilişkili kanun

kapsamında belirtilen iş, işlem ve kararlara yönelik yetki Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir ve bu alanlarda Kültür ve Turizm Bakanlığının etkinliğinin azaltılması yetki karmaşasına neden olacağı düşünülmektedir. 2012 yılı 6306 sayılı Kanun ve 2013 yılı 2383 sayılı Kanunda 6498 sayılı Kanun kapsamında yapılan değişiklikleri içermektedir.

2863 sayılı Kanun gibi doğrudan kentsel koruma alanına yönelik üretilen yasal düzenlemeler dışında kentsel koruma alanına ilişkin dolaylı olarak ilişkisi bulunan yasal düzenlemeler ise:

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası; Türkiye Cumhuriyeti mevzuatındaki en üst düzenleyici yasal metindir.

1982 yılı 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu; Turizm sektörünü düzenleyecek yapı ve önermeleri içermektedir.

1983 yılı 2872 sayılı Çevre Kanunu; Çevre ve çevrenin korunması ile ilgili tanımları, ilkeleri ve uygulamayı düzenlemektedir.

1990 yılı 3621 sayılı Kıyı Kanunu; Kıyı alanlarının korunması ve kullanımı ile ilkeleri düzenlemektedir.

2004 yılı 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu; Büyükşehir belediyelerinin hukuki statüsünü, görev ve yetkilerini düzenlemektedir.

2005 yılı 5393 sayılı Belediye Kanunu; Belediyelerin kuruluşunu, organlarını, görev ve yetkilerini, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektedir.

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları; Ulusal mevzuatta kültürel miras koruma uygulamasını yönlendiren kararlardır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Genel bilgilerin ardından bu bölümde çalışmanın bilimsel araştırma ve analiz sürecine geçilmiştir. Bu kapsamda bu bölümde araştırma sorularına cevap olabilecek şekilde; elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilecektir. Bu çalışma üç soru üzerinden yanıt aranılarak üç aşamalı yöntem izlenerek gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde I. ve II. analiz aşamalarına ait bulgular ayrı başlıklar altında aktararak değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1. I. Aşama: Kentsel Koruma Alanına Yönelik Üretilen Lisansüstü Tez Çalışmalarının Analizi

Küreselleşmenin getirisi olan bilgi ve iletişim çağında yaşamın her alanında hızlı bir değişim yaşandığı gözlemlenmekte ve bu değişimle beraber yaşanan gelişmeler paralelinde birçok alan etkilenmektedir. Bu noktada bilimsel çalışmalar evirilmekte, bu çalışmalar aracılığıyla çağın sorunlarına ışık tutulmaya çalışılmaktadır. Koruma kavramının da tarihsel süreç içerisinde evrildiğini ve nitelik değiştiğini görmekteyiz. Tek yapı ölçeğinden başlayarak kentsel alan ölçeğine evrildiği bu süreçte koruma kavramını, günümüzde ise tarihi ve kültür varlıkları kavramlarının çok daha ötesinde bu değerlerin kent bütünü bir parçası olarak ele alındığını ve doğal varlıkları da kapsayacak sürdürülebilir koruma boyutuna ulaştığını görmekteyiz. Bu dinamiklik, eğitim ortamına da yansımakta, Kentsel korumaya yönelik araştırma yapan anabilim dalı sayı ve kontenjanları hızla artmaktadır.

Tez kapsamında 1990-2018 yılları arasında kentsel koruma alanında toplam 216 lisansüstü tez çalışması incelenmiştir. Tezlerin sayısal olarak yıllara göre dağılımı ve hangi üniversite tarafından üretildiği Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi kentsel koruma alanına yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmaları 2004 yılından sonra önceki yıllara nazaran artış göstermiş, en çok üretilen tez sayısı ise 2010 yılında üretilmiştir. Bunun nedeninin 2004 yılında uluslararası yasal düzenlemelere uyum çabaları neticesinde çıkarılan 5226 sayılı Kanunun etkisi olduğu söylenilebilir.

Tablo 3. Kentsel koruma alanına yönelik tez yapan üniversiteler ve yıllara göre tez sayısı

	Anadolu Üniversitesi	Ankara Üniversitesi	Atılım Üniversitesi	Bahçeşehir Üniversitesi	Balikesir Üniversitesi	Bartın Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi	Erciyes Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Gazi Üniversitesi	Gaziantep Üniversitesi	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Hacettepe Üniversitesi	İstanbul Aydın Üniversitesi	İstanbul Kültür Üniversitesi	İstanbul Teknik Üniversitesi	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Karabük Üniversitesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Maltepe Üniversitesi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Muğla Üniversitesi	Namık Kemal Üniversitesi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Selçuk Üniversitesi	Süleyman Demirel Üniversitesi	Trakya Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	Toplam
1990																								2								2
1991							1									1																2
1992																						1		1								2
1993																																0
1994																1				1		2										4
1995										1						1						5		2								9
1996										1												4		1					1			7
1997					1					1						2						1						2				7
1998		1								1												2										4
1999							1									1									1			1				4
2000										1						1						1										3
2001												1										2		1								4
2002																1						2		1								5
2003																						1										1
2004																2						5		2				3				12
2005		1					3													1		1		1				1				8
2006							1			1						3						1						2				8

Tablo 3'ün devamı

	Anadolu Üniversitesi	Ankara Üniversitesi	Atılım Üniversitesi	Bahçeşehir Üniversitesi	Balıkesir Üniversitesi	Bartın Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi	Erciyes Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Gazi Üniversitesi	Gaziantep Üniversitesi	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Hacettepe Üniversitesi	İstanbul Aydın Üniversitesi	İstanbul Kültür Üniversitesi	İstanbul Teknik Üniversitesi	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Karabük Üniversitesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Maltepe Üniversitesi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Muğla Üniversitesi	Namık Kemal Üniversitesi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Selçuk Üniversitesi	Süleyman Demirel Üniversitesi	Trakya Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	Toplam
2007	1						1									1					1	2	1								1	8
2008	1						1										1							2	1		1	1				11
2009						1		1		1						2				1		6			1	1	1	1	1			17
2010	1						1			3						6						4			2	1		1	4			23
2011	1															3						1				1		2			8	
2012			1							1						1						4			3	1			2			13
2013				1												1						1		1	3				1		8	
2014		1	1							1					2	5						1			1			2			14	
2015							1			1						2						2			2			1			9	
2016	1					1		1		1				1		2	1					1			1		1	1			12	
2017										1												2			2	1					6	
2018								1	1	2	1		1			4	1		1			7			1		1	1			22	
Top.	1	7	2	1	1	2	10	3	1	17	1	1	1	1	2	40	2	1	1	5	1	61	1	1	29	6	3	4	25	1	1	233

Üniversite olarak kentsel koruma alanına yönelik en çok Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin tez ürettiğini, bunu İstanbul Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi gibi üniversitelerin takip ettiğini görmekteyiz. Tez kapsamında incelenen çalışmaların tez türü ve konu alanlarına ait frekans değerleri Tablo 4'de verilmiştir. İncelenen çalışmaların birden fazla konu alanını kapsamaları dolayısıyla Tablo 3'deki değerler ile Tablo 4'deki değerler farklılık göstermektedir.

Tablo 4. Kentsel koruma alanında yayımlanan tez türü ve konu alanlarının dağılımı

Yıllar	Tez Türü			Konu Alanı														
	Dr.	Y. L.	Top.	Şehircilik ve Bölge Planlama	Mimarlık	Peyzaj Mimarlığı	Sanat Tarihi	Sosyoloji	Arkeoloji	Tarih	Kamu Yönetimi	Hukuk	Jeodezi ve Fotogrametri	Bilim ve Teknoloji	Turizm	Teknik Eğitim	İç Mimari ve Dekorasyon	Top.
1990	0	2	2	2														2
1991	0	2	2	1	1													2
1992	0	2	2	2														2
1994	0	4	4	2	2													4
1995	1	8	9	4	5													9
1996	0	7	7	7										1				8
1997	0	7	7	4	3													7
1998	0	4	4	2	1	1												4
1999	0	4	4	2	2													4
2000	0	3	3	1	2													3
2001	0	4	4	4														4
2002	1	4	5	2	3													5
2003	1	0	1	1														1
2004	6	6	12	8	4													12
2005	1	7	8	7	1													8
2006	1	7	8	4	6	1												11
2007	0	8	8	2	3	2	1											8
2008	4	7	11	7	3	1		1		1								13
2009	4	13	17	14	5	1			1		1				1			22
2010	5	18	23	14	8	1		1		1	1							26
2011	2	6	8	6	4					2								12
2012	3	10	13	9	7				1							1		18
2013	2	6	8	3	3	1	1							1				9
2014	4	10	14	4	8	1		1	1		2					1		18
2015	3	6	9	5	4		1		2	1		1	1					15
2016	3	9	12	7	6	1		1		1								16
2017	1	5	6	2	4	1			1									8
2018	6	16	22	8	13				1	2								24
Toplam	48	185	233	134	98	10	3	3	3	5	8	4	1	1	2	1	2	275

Tablo 4’de tezlerin büyük bir çoğunluğunun yüksek lisans çalışması olduğu doktora çalışmalarının ise 2003 yılı sonrasında artış sergilediği gözükmektedir. Yüksek lisans öğrenimini tamamlayan öğrencilerin doktora programına devam etmeleri dolayısıyla bu durumun doktora tezlerinde artış yaşanmasına da neden olabileceğini söyleyebiliriz. Yine konu alanı olarak ise çoğunlukla şehir ve bölge planlama ve mimarlık alanlarıyla ilgili çalışmalar olduğu gözükmektedir. Konu alanının yıllara göre dağılımı değerlendirildiğinde ise 2005 yılı sonrasında farklı konu alanlarına yönelik çalışmalar üretildiği gözükmektedir. Bu durumun küreselleşen dünyamızda yaşamın her alanında hızlı bir değişim yaşandığını, bu değişim beraberinde yaşanan gelişmeler neticesinde birçok alanın etkilendiğini, bu etkilerin araştırmacılar tarafından konu alanı seçilerek içerik çeşitlenmelerine neden olduğu yorumuna gidebiliriz. Yine 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile beraber kentsel koruma konusunun daha kapsamlı ele alınmaya başlanması ve koruma çalışmalarında disiplinler arası ele alışı gerekliliği vurgusunun yapılmasının da bu çeşitliliğe etkisinin olabileceği şeklinde bir yorumlamaya gidilebilir.

Koruma eğitimi yüksek lisans düzeyinde 1966 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde başlatılmış, 1970’li yıllarda Yıldız Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde açılan birimlerle sürdürülmüş, sonrasında 9 Eylül Üniversitesi ve devamında birçok üniversiteyle eğitim vermeye devam edilmiştir. Mimar kökenli kişilere verilen koruma eğitimi daha sonra birçok meslek grubunu bünyesine katarak günümüzde disiplinler arası uğraş alanı olmuştur. Kentsel Koruma anahtar kelimesi ile yapılan gelişmiş tarama sonucunda ilişkilendirilen lisansüstü tez çalışmalarının büyük çoğunluğunun Şehir ve Bölge Planlama ile beraber Mimarlık Anabilim Dallarında ağırlıklı olarak ele alınmışlardır. Bu tarama sonucunda incelenen tez çalışmalarının 58’inde anabilim dalının belirtilmediği, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (8 adet tez), Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (5 adet tez), vd. gibi 20 adet tez çalışmasının Şehir ve Bölge Planlama ve Mimarlık Anabiliminden farklı ana bilim dalında üretildiklerini görmekteyiz. Genellikle çalışmalarda belirtilen anabilim/bilim dalları Tablo 4’te aktarılmıştır.

Tablo 5’te de görüldüğü üzere Mimarlık Anabilim Dalı özelinde çeşitli bilim dalları altında kentsel koruma alanına yönelik çalışmalar üretilmektedir. Değişen ölçek ve kapsam değişikliği sonucunda koruma konusunda yayınlanmış yasal metinler incelendiğinde tüm planlama faaliyetlerinde kültürel mirasın korunmasının esas alınması ve şehir plancıları tarafından yürütülmeleri gerekliliği sıklıkla vurgulanmaktadır. Buradan hareketle Şehir ve Bölge Plancılarının koruma piramidinde önemli bir yeri olduğu düşünülmesine rağmen

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı özelinde bakıldığında kentsel koruma araştırma alanına özel bir ihtisaslaşmaya gidilmediğini, üniversitelerin bir kısmında Kentsel Koruma ve Yenileme Bilim Dalının bulunduğunu, çalışmaların çoğunluğunun Şehir Planlama/Şehir ve Bölge Planlama Bilim Dalları tarafından üretilmekte olduğunu görmekteyiz. Araştırmacılara çeşitlilik sunmayan bir araştırma ortamında bu durumun araştırmacıların Kentsel Koruma araştırma alanını tercih etme düzeyine olumsuz etkisinin olabileceği söylenilebilir.

Tablo 5. Lisansüstü tez çalışmalarının anabilim dalı/bilim dallarına göre dağılımı

Anabilim Dalı	Bilim Dalı
Mimarlık Anabilim Dalı	Kültürel Mirası Koruma Bilim Dalı
	Mimari Koruma ve Restorasyon Bilim Dalı
	Mimari Tasarım Bilim Dalı
	Mimarlık Tarihi ve Kuramı Bilim Dalı
	Restorasyon Bilim Dalı
	Restorasyon-Tarihi Çevre Değerlendirilmesi Bilim Dalı
	Rölöve-Restorasyon Bilim Dalı
	Yapı Bilgisi Bilim Dalı
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı	Kentsel Koruma ve Yenileme Bilim Dalı
	Kentsel Tasarım Bilim Dalı
	Şehir Planlama Bilim Dalı
	Şehir ve Bölge Planlama Bilim Dalı
Restorasyon Anabilim Dalı	Koruma-Yenileme ve Restorasyon Bilim Dalı
	Rölöve-Restorasyon Bilim Dalı
Kültürel Mirası Koruma Anabilim Dalı	
Kentsel Dönüşüm Anabilim Dalı	
Kentsel Tasarım Anabilim Dalı	
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı	
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi Bilim Dalı
	Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	
Hukuk Anabilim Dalı	
Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Teknolojileri Anabilim Dalı	
Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı	
Gayrimenkul Geliştirme Anabilim Dalı	
Yapı Anabilim Dalı	
Yapı Eğitimi Anabilim Dalı	
Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Anabilim Dalı	
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı	
Sanat Tarihi Anabilim Dalı	
Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı	
Sosyoloji Anabilim Dalı	

Koruma eğitimi bünyesinde başlarda tek yapı ya da tarihsel çevre ölçeğinde restorasyon projeleri hazırlanmaktayken Restorasyon Kuramı, Mimarlık Tarihi, Tarihte Yapı Teknikleri, Eski Eserler Hukuku, Malzeme ve Korunması gibi dersler okutulmaktaydı. Günümüzde değişen bakış açısıyla koruma amaçlı imar planları, kentsel yenileme ve kentsel dönüşüm projeleri hazırlanmakta, Kentsel Koruma ve Ekonomisi, Kentsel Koruma Planlaması, Korumada Yasal Çerçeve, Kentsel Koruma ve Yenileme: Kuram ve İlkeler, Kültürel Mirasın Yönetimi, Kentsel Gelişmeyi İnceleme ve Yönlendirme, Kültürel Çevrenin Değişimi ve Yerel Kimlik, vd. derslerin okutulduğunu görmekteyiz.

1990-2018 yılları arasında kentsel koruma ile ilişkilendirilen lisansüstü tezler içerik analizi yöntemi uygulanarak belirtilen anahtar kelimeleri üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma örneğine giren lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimeleri üzerinden yapılan analiz sonucunda incelemeye esas olan 216 adet lisansüstü tez çalışmalarında toplamda kullanılan anahtar kelime sayısının 1083 olduğu saptanmıştır. Lisansüstü tezler tarafından belirtilen anahtar kelime sayıları incelendiğinde, en az belirtilen anahtar kelime sayısı 1, en fazla belirtilen anahtar kelime sayısı 19, çalışmaların genellikle 5-6 adet anahtar kelime kullanımına gittiği tespit edilmiştir. 1083 adet anahtar kelime kullanımlarından aynı kelime kullanımları elendiğinde ve birbirine benzer anlamı ifade eden kelimeler birleştirildiğinde (Tablo 6) bu sayı 356 olmaktadır. 356 anahtar kelimenin 132'si alansal çalışılan yerleri ifade ederken 214'ü geri kalan kısmını ifade etmektedir. Çalışmalarda tespit edilen anahtar kelimelerin kullanım sıklığı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Benzer anlamı ifade eden anahtar kelimeleri birleştirme örneği

Anahtar Kelime Grubu	Anahtar Kelime	Top.
Kent planlama	Kent planlama	27
	Kent planlaması	1
	Şehir planlama	1
Tarihi kent merkezi	Tarihi kent merkezi	9
	Tarihi kent merkezleri	2
Tarihi kentler	Tarihi kent	1
	Tarihi kentler	4
Kentler	Kent	1
	Kentler	1
Kentsel sit alanları	Kentsel sit	2
	Kentsel sit alanı	1
	Kentsel sit alanları	3

Tablo 7. Lisansüstü tezlerde en sık kullanılan anahtar kelimeler

Anahtar Kelime	f	%	Anahtar Kelime	f	%
Kentsel koruma	181	16,71	Katılım	3	0,28
Kentsel koruma alanları	97	8,96	Kent tarihi	3	0,28
Kent planlama	31	2,86	Kentleşme	3	0,28
Tarihi kent dokusu	27	2,49	Kentsel çevre	3	0,28
Kentsel yenileme	24	2,22	Kentsel mekân	3	0,28
Tarihi çevre	21	1,94	Kentsel politika	3	0,28
Kültürel miras	19	1,75	Kentsel rant	3	0,28
Restorasyon	17	1,57	Kültürel turizm	3	0,28
Kentsel dönüşüm	15	1,39	Küreselleşme	3	0,28
Kentsel tasarım	14	1,29	Tarihi mekân	3	0,28
Koruma planları	14	1,29	20. Yüzyıl	2	0,18
Tarihi kent merkezi	12	1,11	Anıtlar	2	0,18
Kent kimliği	11	1,02	Arkeolojik alanlar	2	0,18
Kentsel doku	11	1,02	Belediyeler	2	0,18
Koruma planlaması	10	0,92	Bölgesel turizm planlaması	2	0,18
Kentsel gelişme	8	0,74	Çocuklar	2	0,18
Sürdürülebilirlik	8	0,74	Doğa koruma	2	0,18
Geleneksel konut	7	0,65	Doğa koruma alanları	2	0,18
Kentsel değişim	7	0,65	Geleneksel konut mimarisi	2	0,18
Tarihi Yarımada	7	0,65	Geleneksel yerleşim	2	0,18
Alan yönetimi	6	0,55	İklim değişikliği	2	0,18
İmar planları	6	0,55	Kent yönetimi	2	0,18
Kentsel sit alanları	6	0,55	Kentler	2	0,18
Şehircilik	6	0,55	Kentsel konut	2	0,18
Turizm	6	0,55	Kentsel peyzaj	2	0,18
Çevre koruma	5	0,46	Kentsel yeniden kazanım	2	0,18
Koruma mevzuatı	5	0,46	Konut	2	0,18
Koruma politikaları	5	0,46	Konut mimarisi	2	0,18
Kültür varlıkları	5	0,46	Koruma kurul kararları	2	0,18
Planlama	5	0,46	Koruma tedbirleri	2	0,18
Stratejik planlama	5	0,46	Koruma uygulamaları	2	0,18
Tarihi kentler	5	0,46	Korunma	2	0,18
19. yüzyıl	4	0,37	Mutenalaştırma	2	0,18
Kent merkezi	4	0,37	Peyzaj planlama	2	0,18
Kentsel arkeoloji	4	0,37	Sit alanı	2	0,18
Kentsel kültür	4	0,37	Sürdürülebilir gelişme	2	0,18
Kentsel tasarım rehberleri	4	0,37	Sürdürülebilir kentleşme	2	0,18
Mimarlık	4	0,37	Tarihi yapılar	2	0,18
Modern mimari	4	0,37	Tarihsel süreklilik	2	0,18
Rehabilitasyon	4	0,37	Yeni yapılaşma	2	0,18
Yönetim planı	4	0,37	Yeniden işlevlendirme	2	0,18
Arkeolojik miras	3	0,28	Yeniden yapım	2	0,18
Değişim	3	0,28	Yenileme süreçleri	2	0,18

Araştırmada tespit edilen anahtar kelimelerden 207'sinin frekansının 1 olduğu tespit edildiğinden Tablo 7'de frekansı 2 ve üzeri olanlar verilmiştir. Tezlerin kentsel korumaya

alanına yönelik yapılmalarının doğal sonucu olarak “Kentsel koruma (181)” en sık kullanılan anahtar kelime olmaktadır. Bunu “Kentsel koruma alanları (97), Tarihi kent dokusu (27), Tarihi çevre (21), Kültürel Miras (19), Tarihi kent merkezi (12), Kentsel doku (11)” gibi alansal ağırlıklı kavramlar; “Kent planlama (31), Koruma planlaması (10)” gibi planlamada koruma kavramları ve Koruma planları (14) gibi korumaya yönelik projeler; “Kentsel yenileme (24), Restorasyon (17), Kentsel dönüşüm (15)” gibi koruma tekniği/müdahale biçimine yönelik kavramlar; disiplinler arası çalışma olan Kentsel tasarım (14) kavramı; “Kentsel gelişme (8), Kentsel gelişim (8)” gibi mekânsal gelişim kavramları; Kent kimliği (11) gibi sosyal boyuta vurgu yapan kavramlar takip etmektedir. Genel olarak kullanılan anahtar kelimelerin araştırmanın teorik altyapısı, alansal vurgular ve yapıldığı yer, müdahale biçimleri ve gelişim, kimlik, kentleşme, disiplin ve tarihi gelişim vurgusu dikkate alınarak seçildiği ifade edilebilir.

Akademik çerçeve ve lisansüstü tez çalışmalarının büyük bir çoğunluğunun içeriklerinde yasal/yönetmelik çerçevenin gelişiminden bahsedilmesine karşın “Koruma mevzuatı” anahtar kelimesinin *frekansı* 5 gibi düşük bir rakam olduğunu görmekteyiz. Genel olarak değerlendirildiğinde birbirine benzer ifadelerin farklı ifadeler olarak ele alındığı, çok uzun ifadelerin kullanılmış olduğu, anahtar kelimelerin ortak bir terminolojik dil barındırmadığı ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler yapılan analiz sonucunda anahtar kelimeler ile gelen kavramların ilgili literatür taraması ile yapılan irdelemeler sonucunda birbirleriyle ilintili oldukları konu başlıklarına göre anahtar kelime grupları oluşturularak üst kategoriler altında birleştirilmiştir. Anahtar kelimelerden gelen belirli kavramların birden fazla kentsel koruma süreci boyutu ile ilişkilendirilebileceği durumlarda ise ilgili tez çalışması değerlendirilerek tezde alınan kavramsal ele alışı göre kategorize edilmiştir.

Anahtar kelimelerin analizi sonucunda anahtar kelime gruplarından elde edilen kategoriler; “Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu, Kentsel Yapı/Yapı Sistemi, Mimari Üslup, Dönemsel Çalışmalar, Kentsel Riskler/Çevre, Ulaşım Altyapısı, Özel Alanlara İndirgenen Çalışmalar, Çalışmaların Alansal Dağılımı, Korumaya Yönelik Planlar/Projeler, Süreç Olarak Koruma/Planlama, Koruma Politikaları, Hukuk/Yargı, Yönetim/Gözetim, Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar, Kültür/Kimlik, Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu, Kentsel Haklar ve Sorumluluklar, Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri, Analiz Yöntem Teknikleri, Koruma Türleri, Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar, Planlamada Koruma, Korumanın Disiplinler Arası Yeri, Turizm/Koruma İlişkisi, Koruma/Tasarım”

başlıklarında toplanmış, elde edilen bu kategoriler kentsel korumanın boyutlarıyla ilişkilendirildiğinde Tablo 8’de aktarılan düzenlemeye gidilmiştir. Tablo 9’de ise belirlenen zaman aralığına göre frekans dağılımları ve toplam anahtar kelimeler içerisindeki oranı verilmiştir.

Tablo 8. Koruma boyutu kategori ilişkilendirilmesi

Koruma Boyutu	Kategoriler
Mekânsal Boyut	- Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu
	- Kentsel Yapı/Yapı Sistemi
	- Mimari Üslup
	- Dönemsel Çalışmalar
	- Kentsel Riskler/Çevre
	- Ulaşım Altyapısı
	- Özel Alanlara İndirgenen Çalışmalar
	- Çalışmaların Alansal Dağılımı
Planlama Süreci Boyutu	- Korumaya Yönelik Planlar/Projeler
	- Süreç Olarak Koruma/Planlama
	- Koruma Politikaları
Yasal/ Örgütsel Boyut	- Hukuk/Yargı
	- Yönetim/Gözetim
Ekonomik Boyut	- Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar
Sosyal Boyutu	- Kültür/Kimlik
	- Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu
	- Kentsel Haklar ve Sorumluluklar
Teknik Boyut	- Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri
	- Analiz Yöntem Teknikleri
Kavramsal Boyut	- Koruma Türleri
	- Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar
Akademik Boyutu	- Planlamada Koruma
	- Korumanın Disiplinler Arası Yeri
	- Turizm/Koruma İlişkisi
	- Koruma/ Tasarım

Tablo 9. Kategorilere özgü anahtar kelimelerin frekansları

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018	
			f	%	f	%	f	%	f	%
Mekânsal Boyut	Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu	Değişim	3	0,28	0	0,00	3	0,73	0	0,00
		Kentsel değişim	7	0,65	0	0,00	6	1,46	1	0,22
		Kentsel gelişme	8	0,74	2	0,88	4	0,97	2	0,45
		Sürdürülebilir gelişme	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Bütünleşme	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Tarihi süreklilik	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Tarihsel devamlılık	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Tarihsel katmanlaşma	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yapılaşma	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Yeni yapılaşma	2	0,18	1	0,44	1	0,24	0	0,00
		Kent formu	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Toplam	28	2,59	4	1,77	20	4,85	4	0,90
		Kentsel Yapı/Yapı Sistemi	Kentsel yapı	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0
	Konut		2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
	Kentsel konut		2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00
	Geleneksel konut		4	0,37	3	1,33	0	0,00	1	0,22
	Tarihi binalar		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Tarihi yapılar		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Tarihi konutlar		3	0,28	2	0,88	1	0,24	0	0,00
	Toplam		14	1,29	6	2,65	6	1,46	2	0,45
	Mimarî Üslup	Kent mimarisi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Konut mimarisi	2	0,18	1	0,44	1	0,24	0	0,00
		Geleneksel konut mimarisi	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45
		Geleneksel mimari	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Sivil mimari	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Antik mimari	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Modern mimari	4	0,37	0	0,00	0	0,00	4	0,90
		Osmanlı mimarisi	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
	Toplam	13	1,20	3	1,33	1	0,24	9	2,02	
	Dönemsel Çalışmalar	19. yüzyıl	4	0,37	0	0	1	0,24	3	0,67
		20. Yüzyıl	2	0,18	0	0	0	0	2	0,45
		Roma Dönemi	1	0,09	0	0	1	0,24	0	0
		Toplam	7	0,65	0	0	2	0,49	5	1,12
	Kentsel Riskler/Çevre	Risk	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Doğal afetler	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		İklim değişikliği	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45
		Düşük karbonlu kentsel gelişme	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Yenilenebilir enerji	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	6	0,55	0	0,00	2	0,49	4	0,90
	Ulaşım Altyapısı	Şehir içi ulaşım	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Yaya bölgeleri	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Marmaray	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Metro	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	4	0,37	1	0,44	0	0,00	3	0,67

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018	
			f	%	f	%	f	%	f	%
Planlama Süreci Boyutu	Korumaya Yönelik Planlar/Projeler	Koruma planları	14	1,29	11	4,87	3	0,73	0	0,00
		İmar planları	6	0,55	4	1,77	1	0,24	1	0,22
		Projeler	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Kentsel projeler	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel koruma projeleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Koruma Amaçlı İmar Planı	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yönetim planı	4	0,37	0	0,00	0	0,00	4	0,90
		Türkiye alan yönetim planları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Edinburgh yönetim planı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		İstanbul Tarihi Yarımada yönetim planı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	31	2,86	16	7,08	7	1,70	8	1,80
	Süreç Olarak Koruma/Planlama	Koruma çalışmaları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Koruma yöntemleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Koruma uygulamaları	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45
		Koruma planlaması ve güncel yaklaşımlar	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Mevcut düzenlemelerin değerlendirilmesi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Planlama-koruma sistemi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yeni ilkeler için bir öneri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yenileme süreçleri	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Kentsel dönüşüm boyutları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	12	1,11	0	0,00	6	1,46	6	1,35
	Koruma Politikaları	Koruma politikaları	5	0,46	1	0,44	2	0,49	2	0,45
		Kentsel politika	3	0,28	0	0,00	1	0,24	2	0,45
		Devlet politikaları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Turizm politikası	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Koruma ve canlandırma politikaları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Strateji	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Toplam	12	1,11	2	0,88	4	0,97	6	1,35
	Yasal/Yönetimsel Boyut	Hukuk/Yargı	Türk hukuku	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0
İmar Hukuku			1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
Koruma mevzuatı			5	0,46	0	0,00	3	0,73	2	0,45
Uluslararası koruma belgeleri			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
İdari yargı			1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
Yargı kararları			1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
Kıyı Kanunu			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Toplam			11	1,02	2	0,88	5	1,21	4	0,90

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018		
			f	%	f	%	f	%	f	%	
Yasal/Yönetmel Boyut	Yönetim/Gözetim	Alan yönetimi	6	0,55	0	0,00	0	0,00	6	1,35	
		Kent yönetimi	2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00	
		Katılım	3	0,28	0	0,00	2	0,49	1	0,22	
		Belediyeler	2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00	
		Yerel yönetimler	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Mimar Sinan Üniversitesi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Sivil toplum örgütleri	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		UNESCO	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Koruma kurulları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Koruma kurul kararları	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45	
		Korumada etkin olan aktörler	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Örgütlenme	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Yönetim	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Yönetişim	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Yönetim modelleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Yönetim stratejileri	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Avrupa Birliği	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00	
		Toplam		28	2,59	1	0,44	11	2,67	16	3,60
		Ekonomik Boyut	Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar	Kentleşme	3	0,28	1	0,44	1	0,24	1
Sürdürülebilir kentleşme	2			0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22	
Sürdürülebilir kalkınma	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Sürdürülebilir kentsel hareketlilik	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Kentsel toplumsal hareketler	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Mutenalaştırma	2			0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22	
Soylulaştırma	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Modernleşme	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Küreselleşme	3			0,28	0	0,00	3	0,73	0	0,00	
Neo-liberalizm	1			0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
Çevre sorunları	1			0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00	
Konut sorunu	1			0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00	
Kentsel sorunlar	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Konut açığı	1			0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00	
Meşruiyet	1			0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
Kamulaştırma	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Kentsel rant	3			0,28	0	0,00	2	0,49	1	0,22	
Mülkiyet	1			0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
İşgal	1			0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Kaotik sistemler	1			0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
Toplam		28	2,59	4	1,77	12	2,91	12	2,70		

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018	
			f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal Boyut	Kültür/Kimlik	İmaj	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Kimlik	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kent kimliği	11	1,02	2	0,88	6	1,46	3	0,67
		Yerleşimin kimliği	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Milli kimlik	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Etnik kimlik	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Yerel kimlik	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Sosyal kimlik	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kent kültürü	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kültür	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kentsel kültür	4	0,37	0	0,00	3	0,73	1	0,22
		Hafıza	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel hafıza	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kollektif bellek	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Yöresellik	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Toplam	28	2,59	4	1,77	13	3,16	11	2,47
	Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu	Kentlileşme	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Sosyokültürel değişme	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Sosyoekonomik faktörler	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Kamu yararı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Günlük yaşam	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Çocuklar	2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00
		Göç	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Uluslararası Cittaslow Hareketi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	9	0,83	1	0,44	4	0,97	4	0,90
	Kentsel Haklar ve Sorumluluklar	Sürdürülebilirlik	8	0,74	0	0,00	2	0,49	6	1,35
		Yaşam kalitesi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel kalite	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel hizmetler	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Mülkiyet hakkı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		İnsan hakları	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	13	1,19	0	0	4	0,97	9	2,01
	Teknik Boyut	Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri	Kentsel müdahale	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0
Koruma müdahalesi			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Koruma tedbirleri			2	0,18	1	0,44	0	0,00	1	0,22
Korunma			2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00
İyileştirme			1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
Rehabilitasyon			4	0,37	1	0,44	1	0,24	2	0,45
Rekonstrüksiyon			1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
Restitüsyon			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Restorasyon			17	1,57	4	1,77	4	0,97	9	2,02
Onarım			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Canlandırma			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Uyumlaştırma			1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
Yeniden geliştirme			1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
Yeniden canlandırma			1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
İşlevlendirme	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00		

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018	
			f	%	f	%	f	%	f	%
Teknik Boyut	Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri	Yeniden işlevlendirme	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Yeniden yapım	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Kentsel yeniden kazanım	2	0,18	1	0,44	1	0,24	0	0,00
		Kentsel yenileme	24	2,22	2	0,88	12	2,91	10	2,25
		Kentsel dönüşüm	15	1,39	1	0,44	8	1,94	6	1,35
		Kentsel dönüşüm ve yenilenme	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Toplam	82	7,57	11	4,87	36	8,74	35	7,87
	Analiz Yöntem Teknikleri	Kentsel analiz	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Mekansal analiz	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yapı analizi	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Peyzaj analizi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Risk analizi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Envanter	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Veri tabanı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Haritalama	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Görselleştirme	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Bilgisayar destekli tasarım	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Toplam	10	0,9	1	0,44	7	1,68	2	0,44
		Analiz Yöntem Teknikleri	Üç boyutlu analiz	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0
	Üç boyutlu teknoloji		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Coğrafi bilgi sistemleri		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Planlamada bilişim teknolojileri		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Tarihi-bağıntısal tespit yöntemi		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Çok-kriterli analitik karar yöntemi		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Ekonomik değerlendirme ve korunan alanların yönetimi		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Sürdürülebilir kalkınma yönetimi		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Risk yönetimi		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Risk azaltma yöntemleri		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Risk teorisi		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
	Çevresel etki değerlendirme		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Ekonomik değerlendirme		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Ekonomik analiz		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Performans programlama		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
	Katılımcı yaklaşım	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
Toplam	18	1,62	1	0,44	7	1,68	10	2,2		
Kavramsal Boyut	Koruma Türleri	Kentsel koruma	181	16,71	33	14,60	71	17,23	77	17,30
		Çevre koruma	5	0,46	2	0,88	0	0,00	3	0,67
		Doğa koruma	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Kıyı koruması	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	189	17,45	35	15,49	72	17,48	82	18,43

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018	
			f	%	f	%	f	%	f	%
Kavramsal Boyut	Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar	Kentler	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Tarihi kentler	5	0,46	1	0,44	3	0,73	1	0,22
		Kent merkezi	4	0,37	0	0,00	2	0,49	2	0,45
		Tarihi kent merkezi	12	1,11	3	1,33	4	0,97	5	1,12
		Kentsel çevre	3	0,28	1	0,44	2	0,49	0	0,00
		Tarihi çevre	21	1,94	8	3,54	9	2,18	4	0,90
		Doğal çevre	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kentsel mekân	3	0,28	0	0,00	1	0,24	2	0,45
		Tarihi mekân	3	0,28	0	0,00	2	0,49	1	0,22
		Kamusal mekânlar	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kentsel arazi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kentsel doku	11	1,02	3	1,33	3	0,73	5	1,12
		Tarihi kent dokusu	27	2,49	5	2,21	13	3,16	9	2,02
		Organik doku	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	95	8,77	21	9,29	40	9,72	34	7,6
	Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar	Kentsel koruma alanları	97	8,96	43	19,03	24	5,83	30	6,74
		Doğa koruma alanları	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Arkeolojik alanlar	2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00
		Kentsel sit alanları	6	0,55	0	0,00	2	0,49	4	0,90
		Sit alanı	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Yenileme alanı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Tarihi eserler	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Miras	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kültürel miras	19	1,75	3	1,33	4	0,97	12	2,70
		Arkeolojik miras	3	0,28	0	0,00	3	0,73	0	0,00
		Somut olmayan kültürel miras	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Kültür varlıkları	5	0,46	1	0,44	2	0,49	2	0,45
		Tabiat varlıkları	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel arkeolojik kaynak	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Kentsel peyzaj	2	0,18	0	0,00	2	0,49	0	0,00
		Tarihi kentsel peyzaj	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Arkeolojik kazılar	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
Geleneksel yerleşim	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45		
Küçük tarihi kentsel yerleşimler	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22		
Toplam	150	13,8	47	20,8	45	10,93	58	13		
Akademik Boyut	Planlamada Koruma	Planlama	5	0,46	2	0,88	1	0,24	2	0,45
		Koruma planlaması	10	0,92	2	0,88	4	0,97	4	0,90
		Kent planlama	31	2,86	3	1,33	18	4,37	10	2,25
		Fiziksel planlama	1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00
		Peyzaj planlama	2	0,18	0	0,00	1	0,24	1	0,22
		Stratejik planlama	5	0,46	0	0,00	2	0,49	3	0,67
		Turizm planlaması	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
		Bölgesel turizm planlaması	2	0,18	0	0,00	0	0,00	2	0,45
		Yeni-işlevsel planlama-tasarım	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22
		Toplam	58	5,36	8	3,54	27	6,55	23	5,17

Tablo 9'un devamı

Boyut	Kategori	Anahtar Kelime	Toplam		1990-2003		2004-2010		2011-2018		
			f	%	f	%	f	%	f	%	
Akademik Boyut	Korumanın Disiplinler Arası Yeri	Şehircilik	6	0,55	0	0,00	3	0,73	3	0,67	
		Mimarlık	4	0,37	0	0,00	1	0,24	3	0,67	
		Sivil mimarlık	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Peyzaj mimarlığı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Tasarım	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Şehircel tasarım	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Kentsel tasarım	14	1,29	2	0,88	7	1,70	5	1,12	
		Mimari tasarım	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Arkeoloji	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Kentsel arkeoloji	4	0,37	0	0,00	3	0,73	1	0,22	
		Çevresel sanat	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Tarih	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Koruma tarihi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Kent tarihi	3	0,28	0	0,00	2	0,49	1	0,22	
		Ekonomik coğrafya	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Turizm	6	0,55	0	0,00	4	0,97	2	0,45	
		Ulaşım	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Toplam		48	4,43	2	0,88	24	5,83	22	4,94
		Turizm/Koruma İlişkisi	Turizm türleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00
			Kültürel turizm	3	0,28	0	0,00	0	0,00	3	0,67
	Sürdürülebilir turizm		1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
	Turizm sektörü		1	0,09	1	0,44	0	0,00	0	0,00	
	Turizm bölgeleri		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
	Turizm potansiyeli		1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
	Toplam			8	0,74	1	0,44	3	0,73	4	0,90
	Koruma/Tasarım	Renkler	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Renk sistemleri	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Malzeme seçimi	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		İç mekân tasarımı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Bina tasarımı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Arayüz tasarımı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Cephe tasarımı	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Kent estetiği	1	0,09	0	0,00	0	0,00	1	0,22	
		Tasarım öğeleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Tasarım yöntemleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Kentsel tasarım parametreleri	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Kentsel koruma alanlarında kentsel tasarım ölçütleri ilişkisi	1	0,09	0	0,00	1	0,24	0	0,00	
		Kentsel tasarım rehberleri	4	0,37	0	0,00	1	0,24	3	0,67	
		Toplam		16	1,48	0	0,00	5	1,21	11	2,47

Çalışmada yapılan anahtar kelimelerin analizi sonucunda kategorize edilen ve çalışmanın bulgular kısmında daha detaylı anlatımlarla aktarılacak olan başlıklar ve anahtar kelime grupları maddeler halinde aktarılırsa;

-Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel gelişme (8), Kentsel değişim (7), Değişim (3), Sürdürülebilir gelişme (2), Yeni yapılaşma (2), Bütünleşme (1), Tarihsel süreklilik (2), Tarihsel katmanlaşma (1), Yapılaşma (1), Kent formu (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kentsel Yapı/Yapı Sistemi;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Geleneksel konut (7), Konut (2), Kentsel konut (2), Kentsel yapı (1), Tarihi yapılar (2) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Kentsel Yapı/Yapı Sistemi’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Mimarî Üslup;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Konut mimarisi (2), Geleneksel konut mimarisi (2), Geleneksel mimari (1), Kent mimarisi (1), Sivil mimari (1), Antik mimari (1), Modern mimari (1), Osmanlı mimarisi (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Mimarî Üslup’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Dönemsel Çalışmalar;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; 19. yüzyıl (4), 20. Yüzyıl (2), Roma Dönemi (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Dönemsel Çalışmalar’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kentsel Riskler/Çevre

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; İklim değişikliği (2), Doğal afetler (1), Risk (1), Düşük karbonlu kentsel gelişme (1), Yenilenebilir enerji (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Kentsel Riskler’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Ulaşım Altyapısı;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Şehir içi ulaşım (1), Yaya bölgeleri (1), Marmaray (1), Metro (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Ulaşım Altyapısı’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Özel Alanlara İndirgenen Çalışmalar;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Tarihi Yarımada (7), Anıtlar (2), Taş anıtlar (1), Tarihi yerleşimde yeni yapı (1), Geleneksel Türk evi (1), Konaklar (1), Tarihi konaklar (1), Rum evleri (1), Yalıboyu evleri (1), Yığma yapılar (1), Arkeoloji

müzeleri (1), Kiliseler (1), Bizans kiliseleri (1), Kentsel kıyı (1), Kıyı kentleri (1), Kale kent (1), Limanlar (1), Tarihi sokak (1), Sur duvarları (1), Osmanlı şehri (1), Zirai amaçlı kullanım (1), Metropolitan alan (1), Yönetim alanı (1), Turizm alanları (1), Bostan, Yitik alanlar (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Özel Alanlara İndirgenen Çalışmalar’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Çalışmaların Alansal Dağılımı;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; İstanbul (49), Antalya (8), Balıkesir (7), Ankara (6), Edirne (5), İzmir (5), Konya (4), Bursa (3), Gaziantep (3), Nevşehir (3), Diyarbakır (2), Sivas (2), Adalar (1), Afyon (1), Afyonkarahisar (1), Akdeniz kıyıları (1), Amasya (1), Atatürk Orman Çiftliği (1), Atrau (1), Bartın (1), Bolonya (1), Çanakkale (1), Çarşı (1), Çekoslovakya-Prag (1), Doğu Karadeniz Bölgesi (1), Eskişehir-Odunpazarı (1), Giresun-Zeytinlik Mevkii (1), Hatay-Antakya (1), Isparta (1), İngiltere (1), Kazakistan (1), Kırklareli (1), Kütahya (1), Lübnan-Trablusşam (1), Makedonya-Üsküp (1), Mardin-Savur (1), Muğla (1), Odunpazarı Kentsel Siti (1), Prizren (1), Şanlıurfa (1), Tekirdağ (1), Tokat (1), Trakya bölgesi (1), Van ili (1), Zile (1), Türkiye (1), Avrupa (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Çalışmaların Alansal Dağılımı’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Koruma planları (14), İmar planları (6), Yönetim planı (4), Projeler (1), Kentsel projeler (1), Kentsel koruma projeleri (1), Koruma Amaçlı İmar Planı (1), Türkiye alan yönetim planları (1), Edinburgh yönetim planı (1), İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Korumaya Yönelik Planlar/Projeler’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Süreç Olarak Koruma/Planlama;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Koruma uygulamaları (2), Yenileme süreçleri (2), Koruma çalışmaları (1), Koruma yöntemleri (1), Koruma planlaması ve güncel yaklaşımlar (1), Mevcut düzenlemelerin değerlendirilmesi (1), Planlama-koruma sistemi (1), Yeni ilkeler için bir öneri (1), Kentsel dönüşüm boyutları (1), Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Süreç Olarak Koruma/Planlama’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Koruma Politikaları;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Koruma politikaları (5), Kentsel politika (3), Devlet politikaları (1), Turizm politikası (1), Koruma ve canlandırma politikaları (1), Strateji (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Koruma Politikaları' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Hukuk/Yargı;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Koruma mevzuatı (5), Türk hukuku (1), İmar Hukuku (1), Uluslararası koruma belgeleri (1), İdari yargı (1), Yargı kararları (1), Kıyı Kanunu (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Hukuk/Yargı' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Yönetim/Gözetim;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Alan yönetimi (6), Katılım (3), Kent yönetimi (2), Belediyeler (2), Koruma kurul kararları (2), Yerel yönetimler (1), Mimar Sinan Üniversitesi (1), Sivil toplum örgütleri (1), UNESCO (1), Koruma kurulları (1), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları (1), Korumada etkin olan aktörler (1), Örgütlenme (1), Yönetim (1), Yönetişim (1), Yönetim modelleri (1), Yönetim stratejileri (1), Avrupa Birliği (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Yönetim/Gözetim' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentleşme (3), Küreselleşme (3), Kentsel rant (3), Sürdürülebilir kentleşme (2), Mutenalaştırma (2), Sürdürülebilir kalkınma (1), Sürdürülebilir kentsel hareketlilik (1), Kentsel toplumsal hareketler (1), Soylulaştırma (1), Modernleşme (1), Neo-liberalizm (1), Çevre sorunları (1), Konut sorunu (1), Kentsel sorunlar (1), Konut açığı (1), Meşruiyet (1), Kamulaştırma (1), Mülkiyet (1), İşgal (1), Kaotik sistemler (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kültür/Kimlik;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kent kimliği (11), Kentsel kültür (4), İmaj (1), Kimlik (1), Yerleşimin kimliği (1), Milli kimlik (1), Etnik kimlik (1), Yerel kimlik (1), Sosyal kimlik (1), Kent kültürü (1), Kültür (1), Hafıza (1), Kentsel hafıza (1), Kolektif bellek (1), Yöresellik (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Kültür/Kimlik' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Çocuklar (2), Kentleşme (1), Sosyokültürel değişim (1), Sosyoekonomik faktörler (1), Kamu yararı (1), Günlük yaşam (1), Göç (1), Uluslararası Cittaslow Hareketi (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Kentsel Haklar ve Sorumluluklar;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Sürdürülebilirlik (8), Yaşam kalitesi (1), Kentsel kalite (1), Kentsel hizmetler (1), Mülkiyet hakkı (1), İnsan hakları (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Kentsel Haklar ve Sorumluluklar' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel yenileme (24), Restorasyon (17), Kentsel dönüşüm (15), Rehabilitasyon (4), Koruma tedbirleri (2), Korunma (2), Yeniden işlevlendirme (2), Yeniden yapım (2), Kentsel yeniden kazanım (2), Kentsel müdahale (1), Koruma müdahalesi (1), İyileştirme (1), Rekonstrüksiyon (1), Restitüsyon (1), Onarım (1), Canlandırma (1), Uyumlaştırma (1), Yeniden geliştirme (1), Yeniden canlandırma (1), İşlevlendirme (1), Kentsel dönüşüm ve yenilenme (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Analiz Yöntem Teknikleri;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel analiz (1), Mekânsal analiz (1), Yapı analizi (1), Peyzaj analizi (1), Risk analizi (1), Envanter (1), Veri tabanı (1), Haritalama (1), Görselleştirme (1), Bilgisayar destekli tasarım (1), Üç boyutlu analiz (1), Üç boyutlu teknoloji (1), Coğrafi bilgi sistemleri (1), Planlamada bilişim teknolojileri (1), Tarihi-bağıntısal tespit yöntemi (1), Çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi (1), Çok-kriterli analitik karar yöntemi (1), Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri (1), Ekonomik değerlendirme ve korunan alanların yönetimi (1), Sürdürülebilir kalkınma yönetimi (1), Risk yönetimi (1), Risk azaltma yöntemleri (1), Risk teorisi (1), Çevresel etki değerlendirme (1), Ekonomik değerlendirme (1), Ekonomik analiz (1), Performans programlama (1), Katılımcı yaklaşım (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Analiz Yöntem Teknikleri' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Koruma Türleri;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel koruma (181), Kıyı koruması (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Koruma Türleri' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel koruma alanları (97), Tarihi kent dokusu (27), Tarihi çevre (21), Kültürel miras (19), Tarihi kent merkezi (12), Kentsel doku (11), Kentsel sit alanları (6), Tarihi kentler (5), Kültür varlıkları (5), Kent merkezi (4), Kentsel çevre (3), Kentsel mekân (3), Tarihi mekân (3), Arkeolojik miras (3), Kentler (2), Doğa koruma alanları (2), Arkeolojik alanlar (2), Sit alanı (2), Kentsel peyzaj (2), Geleneksel yerleşim (2), Küçük tarihi kentsel yerleşimler (1), Doğal çevre (1), Kamusal mekânlar (1), Kentsel arazi (1), Organik doku (1), Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı (1), Yenileme alanı (1), Tarihi eserler (1), Miras (1), Somut olmayan kültürel miras (1), Tabiat varlıkları (1), Kentsel arkeolojik kaynak (1), Tarihi kentsel peyzaj (1), Arkeolojik kazılar (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Planlamada Koruma;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kent planlama (31), Koruma planlaması (10), Planlama (5), Stratejik planlama (5), Peyzaj planlama (2), Bölgesel turizm planlaması (2), Fiziksel planlama (1), Turizm planlaması (1), Yeni-işlevsel planlama-tasarım (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Planlamada Koruma' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Korumanın Disiplinler Arası Yeri;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel tasarım (14), Şehircilik (6), Turizm (6), Mimarlık (4), Kentsel arkeoloji (4), Kent tarihi (3), Sivil mimarlık (1), Peyzaj mimarlığı (1), Tasarım (1), Şehircilik (1), Mimari tasarım (1), Arkeoloji (1), Çevresel sanat (1), Tarih (1), Koruma tarihi (1), Ekonomik coğrafya (1), Ulaşım (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak 'Korumanın Disiplinler Arası Yeri' üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Turizm/Koruma İlişkisi;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kültürel turizm (3), Turizm türleri (1), Sürdürülebilir turizm (1), Turizm sektörü (1), Turizm bölgeleri (1), Turizm

potansiyeli (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Turizm/Koruma İlişkisi’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

-Koruma/Tasarım;

Lisansüstü tez çalışmalarının anahtar kelimelerinden; Kentsel tasarım rehberleri (4), Renkler (1), Renk sistemleri (1), Malzeme seçimi (1), İç mekân tasarımı (1), Bina tasarımı (1), Arayüz tasarımı (1), Cephe tasarımı (1), Kent estetiği (1), Tasarım öğeleri (1), Tasarım yöntemleri (1), Kentsel tasarım parametreleri (1), Kentsel koruma alanlarında kentsel tasarım ölçütleri ilişkisi (1) anahtar kelimeleri kavramsal olarak ‘Koruma/Tasarım’ üst başlığı altında ilişkilendirilerek kategorilendirilmeye gidilmiştir.

3.2. II. Aşama: Kentsel Koruma Mevzuatının Analizi

Tezin bu bölümünde kentsel koruma konusunda yayınlanmış yasal mevzuatlar, Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu bağlayıcı mevzuatlar ve diğer uluslararası-hükümetler arası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının yayınladığı bağlayıcı olmayan mevzuatlardan araştırmanın örneklem kısmına dâhil olan ve doküman analizi yöntemi ile elde edilen 43 yasa metni değerlendirilmiştir. Öncelikle yasa metinleri lisansüstü tez çalışmalarının analizinden üretilen kategoriler ile kentsel koruma sürecinin boyutları başlıkları temel alınarak kentsel korumaya yönelik çıkarılan uluslararası/ulusal metinler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken öncelikle ilgili metinler üzerinden çok fazla yorumlamaya gidilmemiştir. Metinlerdeki ilgili kategoriye içerecek ifadeler/kavramlar direkt kullanılmaya çalışılarak tablolar oluşturulmuştur (Ek-1).

Tablo 10’da ise örnek teşkil etmesi adına Ek-1’de verilecek “Kentsel koruma mevzuatı incelemesi” tablosu örneği verilmiştir. Yasa metinleri üzerinden kentsel koruma sürecinin boyutları ve anahtar kelimelerden gelen kategoriler temel alınarak elde edilen metinlerin bir nevi künyesi sayılabilecek bu tablolar bize kentsel korumaya yönelik çıkarılan ulusal/uluslararası yasaların kentsel koruma süreci boyutlarını ne ölçüde ele aldıklarının bir değerlendirmesini yapmamızda bize fikir vermektedirler.

Tablo 9’da örneği verilen tablolar oluşturulduktan sonrasında çalışma kapsamında oluşturulan bu tablolar üzerinden bir analize gidilmiş ve yasalarda kentsel koruma sürecinin boyutları başlıklarının yasalarda bulunma durumları her bir yasa tablosu için kavramsal parametreler Likert ölçeğinde 1, 2, 3, 4, 5 (5 en yüksek, 4 yüksek, 3 orta, 2 düşük ve 1 hiç) olmak üzere puanlandırılmıştır (Kaplan vd., 2006).

Tablo 10. Kentsel koruma mevzuatı incelemesi örneği

Yasa	Koruma Boyutu	Kategoriler	İnceleme	
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi İncelemesi	Mekânsal Boyut	-Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi / Boyutu	-Kültürel değer taşıyan tüm yapıları çevreleriyle birlikte kapsayan geniş bir perspektif	
			-Kentsel bütünleşme	
			-Kentsel gelişim	
			-Tarihsel süreklilik	
			-Karaktere saygılı işlev	
			-Yeni yapılar için yüksek kalitede özen gösterilmeli	
			-Kent çevresindeki alanların gelişim kararları eski mahallerin üzerindeki baskıyı hafifletecektir	
			-Kentsel Yapı / Yapı Sistemi	
			-Mimarî Üslup	-Estetik ve kültürel değerler
				-Tarihsel ve mimari değer
		-Dönemsel Çalışmalar		
		-Kentsel Riskler / Çevre	-Kasıtlı yıkım	
			-Düzensiz yeni yapılaşma	
			-Aşırı trafik	
		-Ulaşım Altyapısı		
		-Özel Alanlara İndirgenen Çalışmalar	-Tarihi park ve bahçelerin yanı sıra, tarihi kentler, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köyler	
			-Tüm kentsel ve kırsal alanlar	
		-Çalışmaların Alansal Dağılımı		
	Planlama Süreci Boyutu	-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler	-Planlarda görüşler hesaba katılmalı	
			-Kent ve çevresi gelişim kararları	
-Süreç Olarak Koruma / Planlama		-Özel hedef ve planlama kurallarının belirlenmesi		
		-Bütünleşik koruma şemalarının yapılması		
		-Uygulama bütünleşik koruma gereklerini uygulayacak şekilde gevşetilmeli		
		-Bölgesel planlama yasalarının koruma yasaları ile birlikte uygulama gerekliliği		
-Koruma Politikaları		-Koruma kent ve ülke planlamasının ana hedefi olmalı		
		-Kamunun ilgisi uyandırılmalı		
	-Planlama hedef ve kuralları benimsenmeli			
	-Bölgesel planlama politikası			
		-Uzun vadeli yaklaşım		

Tablo 10'un devamı

Yasa	Koruma Boyutu	Kategoriler	İnceleme
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi İncelemesi	Yasal/ Örgütsel Boyut	-Hukuk / Yargı	-Yasal ve yönetsel önlemler güçlendirilmeli
			-Koruma hedeflerinin yeni bir tanımı yapılmalı
			-Yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak hacimsel ve boyutsal(yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) kısıtlamalar getirecek yasa hazırlanmalı
			-Ölçek değişikliğinden dolayı yasal reform yapılmalı
		-Yönetim / Gözetim	-Yerel yetkililer fikir ve bilgi alışverişi yapmalı
			-Halka eksiksiz ve yansız bilgi
			-Her aşamada kamuoyu desteği sağlanmalı
			-Yurttaşların katılımı
			-Kamu/Özel kuruluşlar/STK'ların ilişkisinin güçlendirilmesi
			-Örgütlenme
			-Uluslararası, ulusal ve yerel bağımsız örgütlerin teşvik edilmesi
			-Bölge Planlama Büroları
			-Temsilciler atanmalı
			-Yöntem ve tekniklerin bir kataloğunu derlemek için araştırma yapan bilimsel kuruluşlar oluşturulmalı
			-Deneyim alışverişini özendirecek periyodik raporlar hazırlanmalı
			-Acenteler kurulmalı
			-Gönüllü kuruluşlar teşvik edilmeli
			-Üye devletlerin dayanışma ruhu ile deneyimli alışverişini özendirecek rapor hazırlanmalı
			-Merkezi, bölgesel ve yerel koruma çalışmalarından sorumlu kişiler bulundurulmalı
			-Nitelikli personel
	-Tamamlayıcı öneri ve seçenekleriyle planlamacının önemi		
	-Projelerin onaylanması ve işi yürütmek için yetki		
	-Haberdarlık, danışma		
	-Tartışmalar sağlam zemine oturtulmalı		
	Ekonomik Boyut	-Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar	-Yerel yönetimlere ve özel mülk sahiplerine parasal destek ve yardım sağlanmalı
			-Kentsel planlama için bütçe kaynaklarında iyileştirmeler yapılmalı
			-Yeni yapılaşmalar için parasal destek sağlanmalı
-Kaynak tasarrufu ve israfın önlenmesi			
			-Vergi azalımı

Tablo 10'un devamı

Yasa	Koruma Boyutu	Kategoriler	İnceleme
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi İncelemesi	Ekonomik Boyut	-Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar	-Kiracılara para yardımı yapılmalı
			-Döner sermaye kurarak STK özendirilmeli
			-Endüstri vb. yatırımcılar teşvik edilmeli
			-Karşılıklı ve karşılıksız krediler verilmesi
			-Zanaatkâr, tüccar vs. teşvik edilmeli
		-Parasal destek sistemi sağlanmalı	
		-Kültür / Kimlik	-Bireylerin kimliklerini bulmalarına olanak veren çevre koşulları sağlanmalı
			-Kültürel değeriyle kullanım değeri eş zamanlı ele alınmalı
		-Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu	-Halk toplantıları, sergiler, halk oylamaları
			-Halk katılımı
	-Halka, özelliklere gençlere ortak tarih ve gelecek bilinci aşılması		
	-Gençlerin çevre sorunlarında eğitilmeleri ve katılımı		
	-Her düzeyde eğitim programları		
	-Eğitimsel ve kültürel gelişim programları		
	-Risklere karşı ortak sorumluluk kazandırılması		
	-Mimarlık mirasıyla toplumsal yaşamın bütünleştirilmesi		
	-Sağlıklaştırma bölge sakinleri hassasiyeti kazandırılmalı		
	Teknik Boyut	-Koruma Teknikleri / Müdahale Biçimleri	-Mevcut yerleşmelerin iyileştirilmesi
			-Sağlıklaştırma
			-Restore etme
-İyileştirme çalışması yapılması			
-Sürekli bakımının yapılması			
-Analiz Yöntem Teknikleri		-Koruma bölgeleri belirlenerek yapıların, mimarlık komplekslerinin ve sitlerin envanterlerinin hazırlanması	
		-Saptanıp çizimlerinin yapılması	
		-Restorasyon ve iyileştirme yöntem ve teknikleri daha iyi araştırılmalı ve kapsamı genişletilmeli	
		-Malzeme ve tekniklerle ilgili kapsamlı bir belge toplama çalışması ve giderlerin analizi	
		-Belgeler toplanıp uygun merkezlerde toplanmalı	

Tablo 10'un devamı

Yasa	Koruma Boyutu	Kategoriler	İnceleme	
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi İncelemesi	Kavramsal Boyut	-Koruma Türleri	-Bütünleşik koruma	
		-Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar / Alanlar		
	Akademik Boyutu	-Planlamada Koruma	-Kentsel ve bölgesel planlama	
			-Çağdaş kent planlaması	
			-Kent ve ülke planlaması	
		-Korumanın Disiplinler Arası Yeri	-Sanatçı ve yüksek nitelikli zanaatkarlar	
			-Nitelikli personel üretmek için eğitim programları	
			-Bilimsel kuruluşlar oluşturulmalı	
			-Uzman eğitimi	
			-Uzman işbirliği	
			-Yerinde uygulama ve deneyim kazandıracak kurslar verilmeli	
			-Uzman değişimi	
			-Çok disiplinli eğitici programlar	
		-Gençler disiplinleri seçmeye yönlendirilmeli		
-Turizm/Koruma İlişkisi				
-Koruma / Tasarım	-Yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak hacimsel ve boyutsal(yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) kısıtlamalar			
	-Arazi kullanımı katsayısı kısıtlamaları			
	-Yapılara ve karaktere saygı			

Puanlandırma yapılırken kentsel koruma sürecinin boyutlarının yasalarda ne şekilde ele alındıkları Tablo 11’de belirtilen literatür taraması sonucunda kentsel koruma süreci boyutlarının içermesi gerekli görülen kriterler belirlenmiş ve bu kriterlerin ulusal yasa metinleri ve uluslararası metinler üzerinden bir değerlendirmeye gidilmiş ve puanlandırma yapılmıştır. Puanlandırma tablo haline getirilerek, ulusal kentsel koruma yasal düzenlemelerinde (Tablo 12) ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerde (Tablo 13) kentsel koruma süreci boyutlarının bulunma durumları değerlendirilmiş ve sıklıkları hesaplanmıştır.

Tablo 11. Kentsel koruma süreci boyutlarının yasalarda bulunma durumlarını değerlendirme ölçütleri

Boyut	Değerlendirme Ölçütleri
Kavramsal Boyut	Kavramsal tanımlamalar yapılması, Kavramlara ne ölçüde yer verildiği
Mekânsal Boyut	Kentsel değişim, Kentsel gelişim, Bütünleşme, Eski/yeni uyumu, Uygun işlev kullanımı/seçimi, Karakter, İnsan etkinliklerinin bahsi, Ulaşım düzenlemeleri, Kentsel riskler/çevre vurgusu, Üslup, Tarihsel süreklilik, Sürdürülebilir gelişme
Planlama Süreci Boyutu	Koruma politikaları (uluslararası/bölgesel/yemel), Planlar/projeler (üst ölçek-alt ölçek uyumu vurgusu vb.), Planlama/projelendirme ve analiz süreçleri, Proje onaylama süreçleri, Plan uygulama süreci
Yasal/Yönetmelik Boyut	Mevcut mevzuat düzenlemeleri/revize edilmesi, Yeni mevzuat düzenlemeleri, Yasal Önlemler, Ceza /yaptırımlar, Örgütlenme, Kamu/özel/STK/halk etkileşimi, Katılım, İşbirliği, Denetim, Yönetişim, Bilgilendirme, Alan yönetimi, Kurum/uzman görüşü
Ekonomik Boyut	Teknik eleman ve ödenek yardımı, Bütçe kaynakları, Burslar, Fonlar, Sanayi kuruluşları teşviki, Zanaatkar teşviki, İstihdam, Kentleşme, Girişimcilik, Parasal destek sistemi, Kamulaştırma
Sosyal Boyut	Kültür, Kimlik, Bilinç, Saygı, Toplumsal işbirliği, Halk eğitim programları, Halk katılımı, Kamu yararı, Sosyal bütünleşme, Yardımlaşma, Yoksullaşma, Kentsel haklar ve sorumluluklar, Yaşam kalitesi
Teknik Boyut	Koruma teknikleri, Müdahale biçimleri, Tespit/tescil, Envanterleme, Belgeleme, Bilimsel ve teknik incelemeler, Ön araştırma istemi, Analiz teknikleri kullanımı/araştırması istemi
Akademik Boyut	Teknik ve bilimsel kuruluşların teşviki, Enformasyon ve eğitim, Uzman değişimi, Bilimsel araştırma faaliyetleri, Disiplinler arası çalışma, Seminerler, çalışma toplantıları vd., Uzman değişimi

Tablo 13. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerde kentsel koruma süreci boyutlarının bulunma durumları

Boyut	Mekânsal					Planlama Süreci					Yasal/Yönetsel					Ekonomik					Sosyal					Teknik					Kavramsal					Akademik				
	Toplam	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok Yüksek							
Kanunlar																																								
1904 yılı Mimarlar Kongresi	6		x			0					x						0					x					x					x								
1931 yılı Atina Konferansı	5		x			0					x						0					x					x					x								
1933 yılı Carta Del Restaura Tüzüğü	7			x			x					x					0					x					x						x							
1954 yılı Avrupa Kültür Konvansiyonu	5	0				0					x						0					x																		
1954 yılı Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi	7			x			x					x					0					x					x						x							
1964 yılı Venedik Tüzüğü	7			x			x				x						0					x					x						x							
1970 yılı Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme	8		x				x					x										x					x							x						
1971 yılı Tarihi Öneme Sahip Kentlere İlişkin Split Bildirgesi	8			x				x				x											x				x							x						
1972 yılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme	8		x					x				x											x					x							x					

Tablo 13'ün devamı

	Boyut	Mekânsal					Planlama Süreci					Yasal/Yönetmel					Ekonomik					Sosyal					Teknik					Kavramsal					Akademik				
	Toplam	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek					
Kanunlar																																									
1975 yılı Amsterdam Bildirgesi	8			x					x					x						x																	x				
1975 yılı Avrupa Mimari Miras Tüzüğü	8		x						x			x							x																		x				
1976 yılında Nairobi' Tavsye Kararı”	8			x					x					x																							x				
1985 yılı Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması Sözleşmesi	8		x						x					x																							x				
1986 yılı Kentsel Açık Alanlara İlişkin Tavsye Kararı	8		x						x					x																							x				
1987 yılı Washington Tüzüğü	7		x						x							0																					x				
1990 yılı Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	8		x							x					x																						x				
1992 yılı Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	8		x						x						x																						x				
1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi	7		x						x							0																					x				
1999 yılı Burra Tüzüğü	8				x				x																												x				

Tablo 13'ün devamı

	Boyut	Mekânsal					Planlama Süreci					Yasal/Yönetmelik					Ekonomik					Sosyal					Teknik					Kavramsal					Akademik				
		Toplam	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek				
Kanunlar																																									
1999 yılı Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü	6			x			0						x				0									x															
1999 yılı Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü	8				x					x					x												x														
2000 yılı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	7		x													0																									
2001 yılı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi	6	0																																							
2002 yılı Şanghay Tüzüğü	8		x																																						
2003 yılı Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler	7				x																																				
2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi	8		x																																						
2005 yılı Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi	8				x																																				

Tablo 13'ün devamı

	Boyut	Mekânsal					Planlama Süreci					Yasal/Yönetsel					Ekonomik					Sosyal					Teknik					Kavramsal					Akademik					
		Toplam	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek	Hiç	Çok Düşük	Orta	Çok	Çok Yüksek					
Kanunlar																																										
2008 yılı Kültürel Rotalar Tüzüğü	8					x					x																															
2008 yılı Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü	8			x						x																																
2011 yılı Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri	6			x			0										0																									
2011 yılı Valetta İlkeleri	8					x					x																															
2013 yılı Mimari Miras Koruma Bildirgesi	8				x																																					

Yasa inceleme tablolarından (Ek-1) ve ulusal kentsel koruma yasal düzenlemelerinde (Tablo 12) ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası koruma düzenlemeleri ve uluslararası metinlerde (Tablo 13) kentsel koruma süreci boyutlarının yasalarda bulunma durumlarının değerlendirildiği tablolardan da anlaşılacağı üzere tarihsel süreç içerisinde yasa kapsamı, ele aldıkları konular, ele alış şekilleri, daha detay tanımlara gidilmesi, daha çok boyutu göz önünde bulunduracak şekilde ele almaları gibi yasa içeriklerinin giderek geliştirildiğini görmekteyiz. Fakat yine tablolar göz önünde bulundurulduğunda kimi yasanın belirli boyutlara/kategorilere ağırlık verirken kimi yasanın tüm boyutlara hassasiyet göstererek ele alındığını görmekteyiz.

Genel olarak uluslararası yasa metinleri değerlendirildiğinde, ölçek değişikliğinden kaynaklanan ele alınan konuların kapsamlarının arttığını ve daha detay tanımlara gidildiğini, genelde konferans, kongre, sempozyum, devlet topluluklarının katılımları tarzı organizasyonların neticesinde üretildiklerinden metinlerdeki söylemlerin genel birliktelikleri ifade eden daha öznel üslup taşıdığını söyleyebilmekteyiz. Söylemler daha çok detayda açıklayıcı vurgulamalar ve ‘yapılmalıdır, gereklidir, tavsiye edilir...’ gibi ifadelerle öneri niteliği taşıyan ifadeler içermektedir. Bunun dışında biraz önce bahsi geçtiği üzere ölçek değişikliğinden gelen kavramsal artıştan kaynaklı “Arkeolojik Miras, Mimari Miras, Peyzaj, Kentsel Açık Alan, Somut Olmayan Kültürel Miras, Kültürel Çeşitlilik, Endüstriyel Miras vd.” gibi daha detayda kavramsal vurguyla ele alınarak üretilmişlerdir. Fakat bu kavramlar ele alınırken kimi yasa metni konu bazında değerlendirmelerini yaparken kimi yasa metninin ise konunun diğer kavramlarla iç içe olmasından kaynaklı daha kapsamlı kavramsal ilişkilendirmeler ile değerlendirmelere gitmişlerdir. Metinler aynı zamanda bir önceki yasalara atıfta bulunmalarıyla birbirini tamamlayıcı nitelikte olduklarını, belki de bu noktadan hareketle sayıca fazla olduklarını söyleyebiliriz.

Ulusal yasalar değerlendirildiğinde geçmişten günümüze gelinen noktada kapsam değişikliğindeki artışlardan kaynaklı bir gelişme olduğunu söyleyebilmekteyiz. Fakat yasa metinlerinin genelde daha nesnel daha net söylemleri barındırdığını, daha çok yasa metinlerinin “belirli ifadelerin kaldırılması, yerine yeni bir ifade eklenmesi, yasa başlığı değişiklikleri, kurum adlarındaki değişiklikler ve yürütmenin hangi kurum tekelinde olacağı ya da onanma durumları, üyelikler hakkında detay anlatımlar ve kapsamlarındaki değişim” gibi geçirilen değişikliklere atıf yapılarak üretildiklerini görmekteyiz. Kentsel koruma mevzuatının temelini 1710 sayılı kanunla gelen yasa kapsamındaki artışla 2863

sayı kanunun üretilmesi ve tekelinde yapılan 3386, 5226, 5663, 5835, 6498 sayılı Kanun değişiklikleri kapsadığını, fakat yeni yasaların “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıklar, Afet Riski” gibi doğrudan kentsel korumayla alakalı olabildiği gibi “Turizmi Teşvik, Kentsel Dönüşüm, Büyükşehir Belediye Kanunu vb.” gibi dolaylı olarak alakalı yasaların da varlığından bahsedebilmekteyiz.

Sonuç olarak çalışmanın bu bölümünde, lisansüstü tez çalışmalarından gelen anahtar kelimeler ve koruma alanına yönelik çıkarılmış olan ulusal/uluslararası yasa metinlerinin analizlerinden gelen bilgilere dair veriler aktarılmıştır. Analizden gelen bu veriler çalışmanın Bulgular ve Sonuç bölümlerinde tartışılacaktır.

3. BULGULAR

Bu bölümde I. ve II. analiz aşamalarına ait bulgulardan hareketle “Geçmişten günümüze yapılan lisansüstü tez çalışmaları ve çıkarılan yasaların benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılan III. Aşama olan Ülkemizdeki lisansüstü tez çalışmaları-kentsel koruma mevzuatı ilişkisi değerlendirilmeye çalışılacak ve sonrasında sonuç olarak; lisansüstü tez çalışmaları ile yasalar arasında hangi yönde bir ilişki olduğu ortaya konularak ileride gerçekleştirilecek çalışmalara alana yönelik mevcut durumun okunması ve yönlendirici olması açısından rehber niteliğinde bir zemin oluşturulacaktır.

4.1. III. Aşama: Ülkemizdeki Lisansüstü Tez Çalışmaları - Kentsel Koruma Mevzuatı İlişkisi

Önceki bölümlerde de bahsi geçtiği üzere bu başlıkta “Kentsel Koruma alanına yönelik yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan anahtar kelimeler açısından yaşanan değişiklik nasıldır?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılan I. aşama kentsel koruma alanına yönelik yapılan lisansüstü tez çalışmalarına ilişkin analiz ile “Kentsel Koruma alanına yönelik çıkarılan yasalardaki değişim nasıldır?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılan II. aşama kentsel korumaya yönelik çıkarılan kanunlara ilişkin analizin birlikte değerlendirilerek çalışmanın 3. Araştırma sorusu olan “Geçmişten günümüze yapılan lisansüstü tez çalışmaları ve alana yönelik çıkarılan kentsel koruma yasalarının benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılacaktır.

Buradan hareketle uluslararası yasa metinleri/ulusal kentsel koruma yasalarının ve lisansüstü tez çalışmalarındaki anahtar kelimeler üzerinden akademik ele alışların kentsel koruma alanını hangi bağlamda ele aldıkları ve zaman içindeki gelişmeler, çalışma kapsamında elde edilen analiz verileri sonucunda kentsel koruma süreci boyutları temel alınarak dönemsel kırılma noktaları paralelinde yaşanan değişimler oluşturulan görseller ile kısaca aktarılmaya çalışacaktır.

4.1.1. Kavramsal Boyut

Bu boyut analiz edilirken yasa metinlerinde net bir şekilde tanımı geçen kavramlar ki bu kavramlar “Kentsel Koruma” ifadesi gibi çift tırnak içine alınarak aktarılmış kavramsal tanımlar ve yasada tanımı geçmemesine rağmen sıkça vurgulanan ya da yasanın kapsamında köklü değişiklik yaptığı düşünülen kavramsal ifadeler değerlendirilerek irdelenmeye gidilmiştir. Aynı şekilde anahtar kelimeler çalışılan konunun kapsamına yönelik bilgi verir varsayımıyla lisansüstü tez çalışmalarındaki anahtar kelimeler üzerinden analiz yapılmış, alana yönelik kavramsal tanım olabilecek ifadeler bir kategoride değerlendirilmiştir.

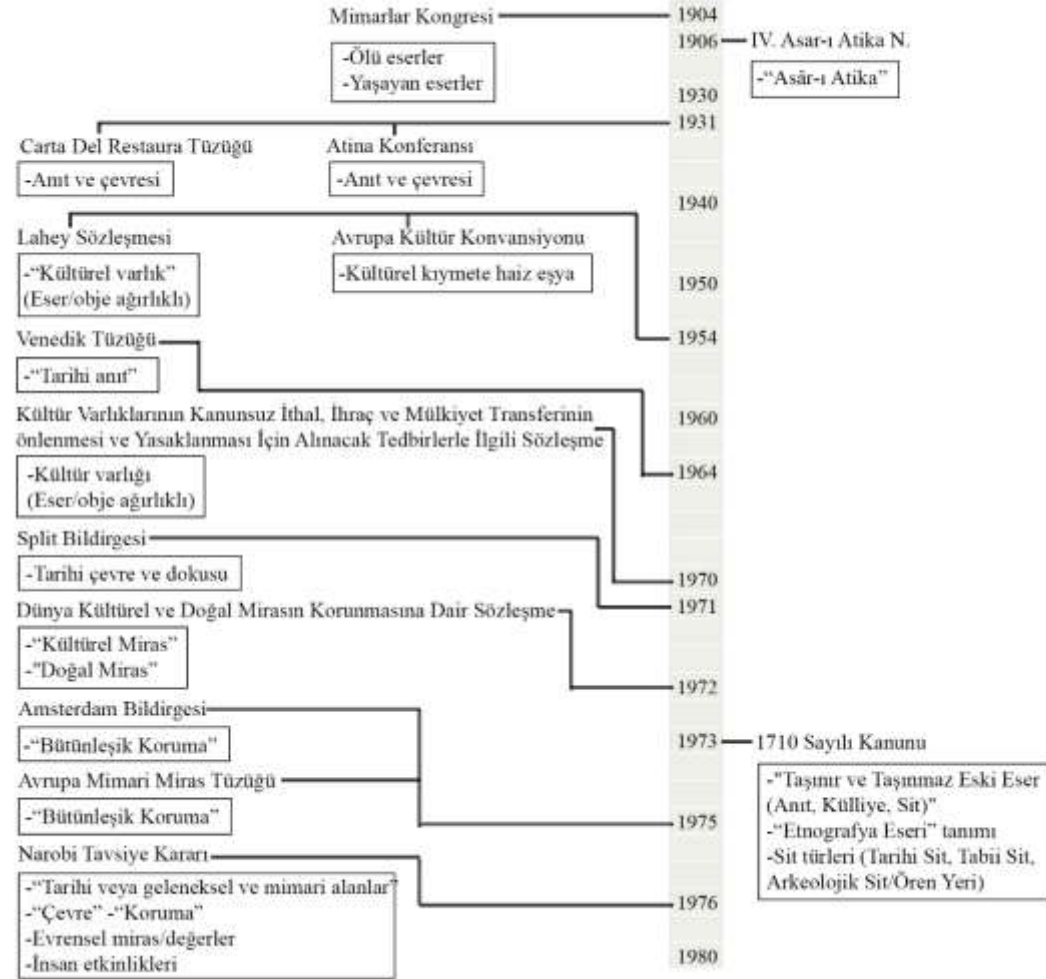
Kentsel koruma kavramının günümüzdeki anlamını kazanması ve kapsamının genişlemesi yaşanan uzun süreçte geçirilen değişikliklerin ve deneyimlerin sonucudur. Bu tarihsel süreç içerisinde koruma kavramsal olarak, anıt-yapı gurubunun korunmasından kentsel koruma kavramına doğru bir değişim ve gelişim yaşamıştır. Başlangıçta önemi ve özellikleri nedeniyle korunması gerekli değerlerin içinde bulunduğu koşullara karşı muhafazasını öngören koruma kavramı, daha sonra, yaşanan değişim ve gelişme sürecinin, yapılar ve kentler üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesini de kapsar duruma gelmiştir.

Dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına oluşturulan kentsel korumanın kavramsal boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 3, 1983-2004 arası dönem Şekil 4, 2004-2011 arası dönem Şekil 5, 2011 sonrası dönem Şekil 6 üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 3. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler

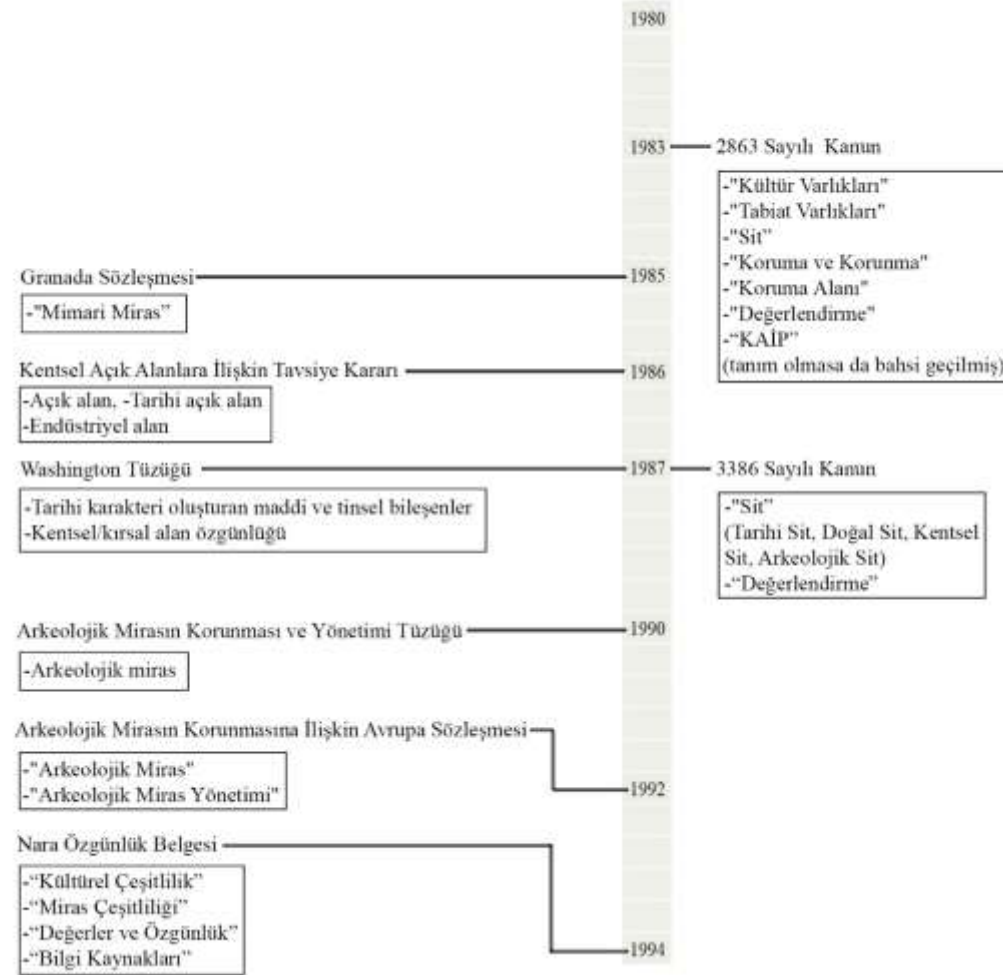
-Koruma Türleri
Kentsel koruma (33)
Çevre koruma (2)

-Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar

Kentsel koruma alanları (43)
Tarihi çevre (8)
Tarihi kent dokusu (5)
Tarihi kent merkezi (3)
Kentsel doku (3)
Tarihi kentler (1)
Kentsel çevre (1)
Kültür varlıkları (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 4. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (1983/2004 arası dönem)

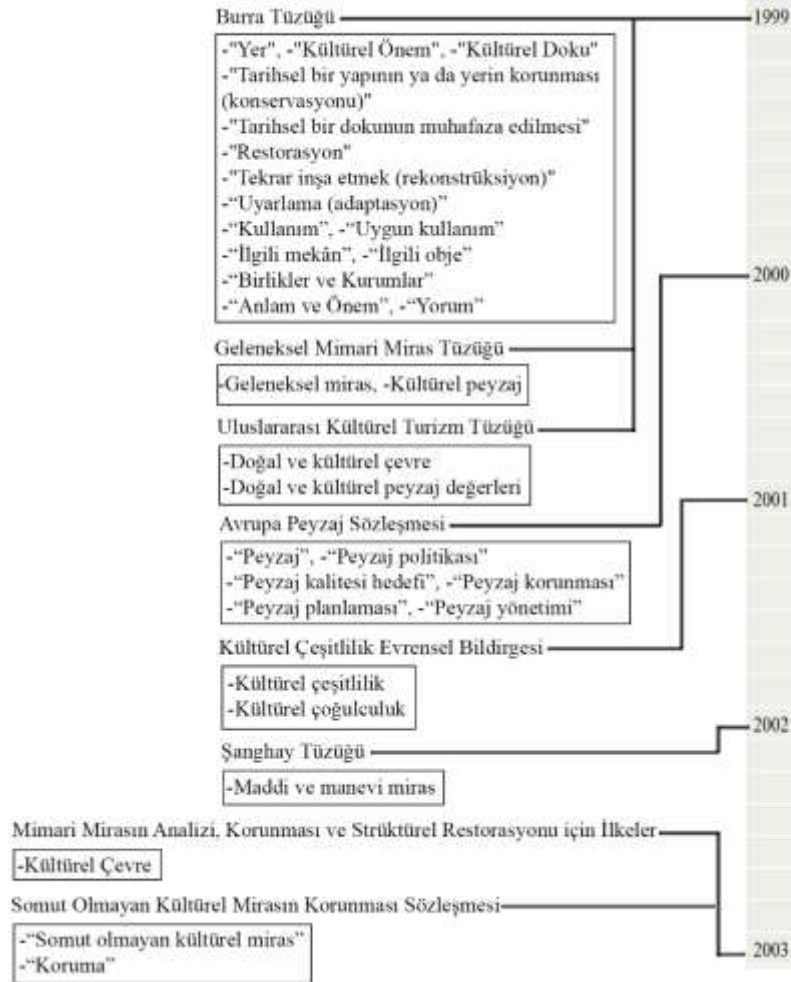
-Lisansüstü Tezler

-Koruma Türleri
Kentsel koruma (33)
Çevre koruma (2)

-Korumaya Yönelik Alanlar/Kavramlar/Alanlar
Kentsel koruma alanları (43)
Tarihi çevre (8)
Tarihi kent dokusu (5)
Tarihi kent merkezi (3)
Kentsel doku (3)
Tarihi kentler (1)
Kentsel çevre (1)
Kültür varlıkları (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 4'ün devamı

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Türleri
Kentsel koruma (71)
Doğa koruma (1)

-Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar

Kentsel koruma alanları (24)
Tarihi kent dokusu (13)
Tarihi çevre (9)
Tarihi kent merkezi (4)
Kültürel miras (4)
Tarihi kentler (3)
Kentsel doku (3)
Arkeolojik miras (3)
Kent merkezi (2)
Kentsel çevre (2)
Tarihi mekân (2)
Arkeolojik alanlar (2)
Kentsel sit alanları (2)
Kültür varlıkları (2)
Kentsel peyzaj (2)
Kentler (1)
Kentsel mekân (1)
Doğa koruma alanları (1)
Sit alanı (1)
Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı (1)
Tabiat varlıkları (1)
Kentsel arkeolojik kaynak (1)
Arkeolojik kazılar (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi
ve Korunması Sözleşmesi

-“Kültürel çeşitlilik”
-“Kültürel içerik”
-“Kültürel ifadeler”
-“Kültürel etkinlikler, türünler ve hizmetler”
-“Kültürel endüstriler”
-“Kültürel politikalar ve önlemler”
-“Koruma”
-“Kültürlerarasılık”

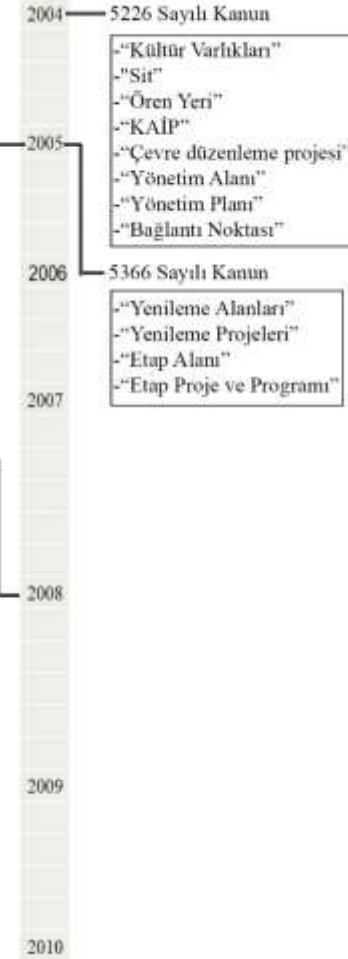
Kültürel Rotalar Tüzüğü

-“Kültürel Rotalar”
-“Bağlam”
-“İçerik”

Kültürel Miras Alanların Algılanması
ve Sunumu Tüzüğü

-“Yorum”
-“Sunum”
-“Yorum altyapısı”
-“Yerin tercümanları”
-“Kültürel Miras Alanı”

-Ulusal Alan

Şekil 5. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Türleri
Kentsel koruma (77)
Çevre koruma (3)
Doğa koruma (1)
Kıyı koruması (1)

-Korumaya Yönelik Alansal Kavramlar/Alanlar

Kentsel koruma alanları (30)
Kültürel miras (12)
Tarihi kent dokusu (9)
Tarihi kent merkezi (5)
Kentsel doku (5)
Tarihi çevre (4)
Kentsel sit alanları (4)
Kent merkezi (2)
Kentsel mekân (2)
Kültür varlıkları (2)
Geleneksel yerleşim (2)
Kentler (1)
Tarihi kentler (1)
Doğal çevre (1)
Tarihi mekân (1)
Kamusal mekânlar (1)
Kentsel arazi (1)
Organik doku (1)
Doğa koruma alanları (1)
Sit alanı (1)
Yenileme alanı (1)
Tarihi eserler (1)
Miras (1)
Somut olmayan kültürel miras (1)
Tarihi kentsel peyzaj (1)
Küçük tarihi kentsel yerleşimler (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve
Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-“Endüstriyel miras”
-“Endüstriyel miras alanları”
-Anlam ve anlam değerleri
-Endüstriyel peyzaj

Valetta İlkeleri

-“Tarihi kasabalar ve kentsel alanlar”
-“Düzenleme”
-“Koruma”
-“Korunan kentsel alan”
-“Tampon bölge”
-“Yönetim Planı”
-“Yerin Ruhu”

Mimari Miras Koruma Bildirgesi

-“Miras”
-“Mimari miras”
-“Koruma alanı”
-“Etkileşim-geçiş sahası”
-“Sit, sit alanı”
-“Kentsel sit”
-“Kırsal sit”
-“Arkeolojik sit”
-“Geleneksel mimari miras”
-“Endüstri mirası”
-“Modern mimarlık mirası”
-“Sualtı kültür mirası”
-“Kültürel peyzaj alanları”
-“Özgünlük”
-“Bütünlük”
-“Tarihsel değer”
-“Belgesel değer”
-“Estetik ve sanatsal değer”
-“Teknik ve teknolojik değer”
-“Enderlik - teklik değeri”
-“Grup değeri”
-“Kullanım değeri”

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-“Doğal(Tabii) Sit”
-“Taşınır Tabiat Varlıkları”
-“Sokak Sağlıklaştırma”
-“Proje uygulamaları”
-“Etkileşim-Geçiş Sahası”

6306 Sayılı Kanun

-“Rezerv Yapı Alanı”
-“Riskli Alan”
-“Riskli Yapı”

6498 Sayılı Kanun

Şekil 6. Kentsel Koruma Kavramının Değişim süreci/Kavramsal Boyut (2011 sonrası dönem)

1990 öncesi dönemdeki lisansüstü tez çalışmalarına dair veriler elde edilemediğinden dolayı bu dönemde ulusal/uluslararası alan üzerinden bir değerlendirmeye gidilecektir. Bu noktada şekilden ve yaşanan gelişmelerden yola çıkarak çeşitli organizasyonların oluşmaya başladığını ve koruma anlayışının belli başlı çerçeve metin ve ilkelere dayandırılması anlayışının da doğduğunu söyleyebiliriz. 1904’de Madrid’de gerçekleştirilen 6. Uluslararası Mimarlar Kongresi kültürel mirasın korunmasının uluslararası platforma taşınması ile ilgili ilk kapsamlı girişim olmuş ve evrensel ilkelerin oluşturulması denenmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda ise, Batıdaki ilke-yöntem tartışmalarına eklenmek yerine, 1869 da ilki devreye sokulan Asarı Atika Nizamnameleri ve diğer düzenlemelerle, yeni yasal zemin tesis edilmeye çalışılmıştır (URL-10). 1930’lardan sonraki süreçte koruma anlayışında değişiklikler ile yeni yaklaşımlar benimsenerek ölçek değişikliği yaşanmış, gerçekleştirilen uluslararası toplantılar ile koruma alanına yönelik belirlenen sorunlar hakkında daha üst ölçekten ele alınarak çözümler önerilmeye çalışılmıştır. Tam anlamıyla bir tanımlamaya gidilmese de korumanın tek yapı ölçeğinden çok, ‘tarihi yerleri çevreleyen alan’ vurgusuyla kent ölçeğinde uygulanmasının gerekliliği 1931 yılı Atina Konferansı ve 1931 yılı Carta del Restauro Tüzüğü ile belirlenmiştir. Yine 1954 yılı Avrupa Kültür Konvansiyonu ve 1954 yılı Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi (Lahey Sözleşmesi) ile tanımlamalara gidilmeye çalışılmış fakat tanımlamanın eser/obje ağırlıklı bir bakış açısı içerdiğini söyleyebiliriz.

1950’li yıllarda tarihi alanlara ve kentsel mekânlara yönelik ilgi ve çalışmaların arttığını ve uluslararası alanda birçok yasal düzenlemenin oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu noktada 1964 yılında gerçekleştirilen Venedik Tüzüğü’nün getirdiği “Tarihi anıt” kavramıyla ölçek ve kapsam değişikliği yaşanarak uluslararası boyutta koruma anlayışında farklı bir sürecin başlangıcı olması ve kentsel ölçekte koruma sorununun ilgili yasalarda yer almaya başlaması ile önemli bir kırılma noktası olduğunu söyleyebiliriz.

1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü’nde tarihi anıtlar çevreleri ile birlikte ele alınmasının Türkiye’deki ilk etkileri olarak sayılacak 1710 sayılı Eski Eserler Kanunuyla eski eserlerin tek başlarına düşünülmesi yerine getirilen “Sit” anlayışı ile yasalarda yer bulmuştur. Bu kanunla “Taşınır ve Taşınmaz Eski Eser” tanımı net bir şekilde tanımlanmış; yine “Sit (Tarihi Sit, Tabii Sit, Arkeolojik Sit/Ören Yeri)” kavramı ilk defa yasalarda yer bulmuş ve ayrıntılı bir tanıma gidilmiş ve her iki kavramın da kapsamları net bir şekilde belirtilmiştir.

1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin imzalanması ile koruma daha farklı bir ölçek ve boyut kazanmıştır. Şimdiye dek yapılan tanımlar geliştirilerek anıtlar, yapı toplulukları ve sitleri kapsamına alan “Kültürel Miras” tanımı ve "Doğal Miras" tanımına geçilmiş Kültürel ve doğal mirasın parçasını oluşturan varlıkların listesinin hazırlanması ve Dünya Miras Listesi başlığı altında yayınlanması kararlaştırılmıştır. 1975 yılı “Avrupa Mimari Miras Yılı” olarak ilan edilmiş yine 1975 yılı Amsterdam Bildirgesi farklı ölçeklerde koruma-planlama ilişkisini ortaya koyarak yasal, yönetsel, ekonomik, sosyal ve teknik tüm boyutlarıyla “Bütünleşik koruma” yaklaşımı tanımlanmıştır. 1976 yılında ise Nairobi’de “Tarihi veya geleneksel ve mimari alanlar” tanımı ve “Çevre” tanımı getirilmiş ve bu tanımlarla çevrelerin yanı sıra insan etkinliklerinin de bütünleşmede göz önünde bulundurulması vurgusu yapılmıştır.

Ülkemiz tarafından 1982 yılı Dünya Miras Sözleşmesinin (1972) kabul edilmesi sonrasındaki süreçte, 1983 yılı 2863 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. 2863 sayılı Kanunda 1973 yılı 1710 sayılı Kanunda tanımlanan “Eski eser” kavramından farklı olarak 1972 yılı Dünya Miras Sözleşmesi’nde gidilen “Kültürel Miras” ve "Doğal Miras" ayrımıyla paralel “Kültür varlığı” ve “Tabiat varlığı” tanımlarını kullanmış ve “Sit” tanımlaması yapılmıştır. Yine 1973 yılında Eski Eserler Kanun düzenlemesi ile tek tek tanımlanan sit türlerine karşın 2863 sayılı Kanunda sadece genel bir “Sit” tanımı verilmiştir. Koruma amaçlı imar planı tam anlamıyla tanımlamaya gidilmese de yasalarda yer bulmuştur. 1987 yılı 3386 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun düzenlemesinde bazı değişikliklere gidilmiştir. 3386 sayılı Kanun ile “Sit” kavramının tanımı genişletilmiş ve “Kentsel sit, Doğal sit, Tarihi sit ve Arkeolojik sit” kavramları yasalarımıza girmiştir.

1986 yılı Kentsel Açık Alanlara İlişkin Tavsiye Kararı ile “Açık alan, Tarihi açık alan, Endüstriyel alan” vurgusu yapılmıştır. Yine bu dönemde 1987 yılı Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü ile bu alanların korunmasına yönelik ilkeler, hedefler ve yöntemler belirlenerek Venedik Tüzüğü’nün tamamlanması amaçlanmış ve “Kentsel/kırsal alan özgünlüğü, Tarihi karakteri oluşturan maddi ve tinsel bileşenler” vurgusu yapılmıştır. Ayrıca bu dönemde uluslararası alanda birçok düzenlemeye gidilmiş, korumanın ölçek ve kapsamındaki değişiklik paralelinde; 1990 yılı Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü ile “Arkeolojik miras”, 1992 yılı Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ile "Arkeolojik miras" tanımıyla beraber "Arkeolojik miras yönetimi" tanımı, 1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi ile “Kültürel Çeşitlilik, Miras Çeşitliliği, Değerler ve Özgünlük”, 1999 yılı Burra Tüzüğü ile "Yer,

Kültürel Önem, Kültürel Doku, Anlam ve Önem, Yorum” ve koruma tekniklerine dair tanımlamalar, 1999 yılı Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü ve 1999 yılı Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü: Kültürel Miras Değerine Sahip Alanlarda Turizmin Yönetimi ile “Kültürel Peyzaj” vurgusu, 2000 yılı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile “Peyzaj, kalitesi, planlaması ve yönetimi” tanımlamaları, 2001 yılı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi ile “Kimlik, Kültürel çeşitlilik, Kültürel çoğulculuk” gibi kavramsal vurgular, 2002 yılı Şanghay Tüzüğü: Müzeler ve Somut Olmayan Miras Konulu Çalıştay (Şanghay Tüzüğü) ile “Maddi ve manevi miras” ve 2003 yılı Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler ile “Kültürel Çevre” vurgusu yapılmıştır. 21. yüzyılın önem arz eden bir başka kırılma noktası ise 2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile “Somut olmayan kültürel miras” tanımının yapılmasıdır.

1990-2004 arası uluslararası alanda bu gelişmeler yaşanırken ülkemizde 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (1985) ve 1999 yılında Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1992)’nin kabulü ile uluslararası alanda üretilen evrensel manadaki tanım ve politikaların benimsenmeye başladığını düşündürecek bu gelişmelerin ülkemiz koruma politikası adına önemli dönüm noktalarındandır. Tüm bu gelişmelere rağmen ülkemizde doğrudan koruma alanına yönelik herhangi bir yasal düzenleme yapılmamış, lisansüstü tez çalışmaları ise koruma türü olarak “Kentsel koruma, Çevre koruma” anahtar kelimeleri kullanımında kalmış, uluslararası alanda birçok farklı kavram ele alınmasına karşın “Kentsel koruma alanları, Tarihi çevre, Tarihi kent dokusu, Kültürel miras, Tarihi kent merkezi, Kent dokusu, Tarihi kentler, Tarihi doku, Kültür varlıkları, Kentsel çevre” kavramları üzerinden çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Bu durumun ülkemiz yasal gelişimini bu dönemde henüz tam anlamıyla oturtmadığını, bundan kaynaklı sorunların oluşması dolayısıyla uluslararası alandaki gelişmelere ayak uyduramayarak yeni tanım ve kavramlar geliştirme çabasında olmasından olmadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle genel olarak, çalışmaların yasal düzenlemelerdeki eksikliklerden kaynaklı sorunlara yoğunlaştıklarını ve çalışmaların bu çerçevede kaldıkları şeklinde bir yorumlamaya gidebilir.

2004 yılına gelindiğinde ülkemizde uluslararası norm ve standartlara ulaşılması amaçlanarak hazırlanmaya çalışıldığı söyleyebileceğimiz 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanununda değişikliğe gidilmiştir. 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile “Kültür varlıkları, Tabiat varlıkları, Sit” kavramlarına ek olarak “Koruma amaçlı imar planı” ve “Yönetim planı” gibi kavramlar getirilmiş, ayrıca “Sokak sağlıklılaştırma proje ve uygulamaları” ile

“Koruma alanları için etkileşim-geçiş sahası” gibi kavramlar koruma mevzuatımıza girmiştir. 2005 yılı 5366 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş, bu kanun ile “Sit” alanı özelinde bir “Yenileme alanı” kavramı getirilerek sadece yenileme alanlarına yoğunlaşması kentsel yenileme ve kentsel koruma kavramını farklı olgu olarak ele alınmasına neden olmuştur. Bundan dolayı akademik çalışmalar tarafından üzerinde çokça durularak sayıca fazla tartışmanın yapılmasına neden olunmuştur. Bu durumu lisansüstü tezlerde kullanılan anahtar kelimeler üzerinden de okuyabilmekteyiz.

Ayrıca bu dönemde uluslararası platformda, 2005 yılı Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi ile “Kültürel çeşitlilik, Kültürel içerik, Kültürel ifadeler, Kültürel endüstriler” kavramlarını, 2008 yılında yeni bir kavram olarak ‘Kültürel Rota’ kavramını vurgulayan Kültürel Rotalar Tüzüğü ve 2008 yılında kültür mirasının algılanması ve sunumu için ana prensipleri tanımlayan ‘Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü’ gibi düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerle eş zamanlı süreçte ülkemiz 2006 yılında 2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni kabul ederek iç hukuk belgesi haline getirmiştir. Bu dönemde uluslararası alanda tartışılan konularda insan etkinlikleri ve kültürel çevre, çeşitlilik, özgünlük gibi kavramlar ele alınırken ülkemiz tarafından ele alınan kavramlar uluslararası alanla paralel bir düzlemde gitmemiş olmasına rağmen 5226 sayılı Kanunla mevzuatın uluslararası kıstaslara uygun hale getirilme çabası içerisinde olduğu görülmektedir. 2004-2011 arası dönemde lisansüstü tez çalışmaları tarafından kullanılan anahtar kelimelere bakıldığında ise ulusal alandan evrilerek önceki dönemden farklı uluslararası alandaki ele alınan kavramlar olan “Doğa koruma, Bütünleşik koruma, Kültürel çevre koruma” koruma türlerini ve “Arkeolojik miras, Arkeolojik alanlar, Kentsel peyzaj, Doğa koruma alanları, Tabiat varlıkları, Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı, Kentsel arkeolojik kaynak” gibi farklı alanlara yönelen kavramların ele almaya başladıklarını görmekteyiz.

2011 ve sonrası süreçte uluslararası alanda önceki dönemlerden farklı olarak 2011 yılı Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri ile “Endüstriyel miras” kavramının, 2011 yılı Valetta İlkeleri ile “Yerin Ruhu” kavramı ele alınmıştır. Ülkemizde 2011 yılında çıkarılan 648 sayılı KHK’yle “Doğal (Tabii) Sit Alanı, Taşınır Tabiat Varlıkları, Sokak Sağlıklaştırma proje ve uygulamaları” kavramları yeniden düzenlenmiş ve 2012 yılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile “Riskli Alan, Riskli Yapı” tanımları yasalara eklenmiştir. Ülkemizde kentsel koruma

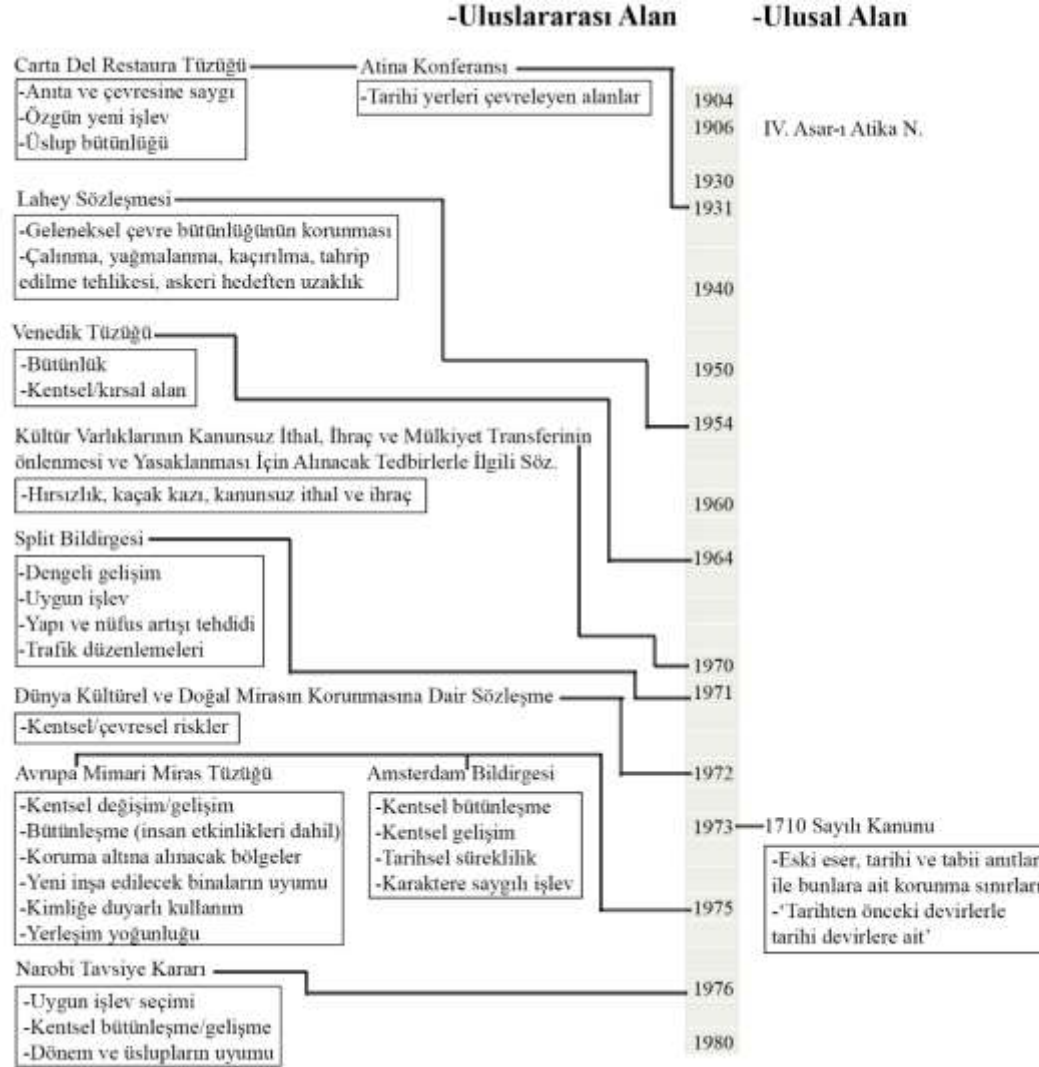
mevzuatının 2005 yılına kadar geçirdiği değişiklikler ile çağdaş uluslararası düzenlemelerle paralel bir gelişme göstermiş fakat 5366 sayılı Kanun, 648 sayılı KHK ve 6306 sayılı Kanun ile bu kazanımların aksine korumanın güncel sorun ve sistematüğinden uzaklaşmıştır. 2011 sonrası dönemde üretilen lisansüstü tez çalışmaları tarafından kullanılan anahtar kelime kullanımlarına bakıldığında ise “Çevre koruma, Doğa koruma, Sürdürülebilir kentsel koruma, Şehirselle koruma, Kıyı koruması” gibi koruma türleri temelindeki kavramsal ele alışlar ile uluslararası alana paralel bir gelişme gösterildiğini söyleyebiliriz. Çalışmalar tarafından kullanılan anahtar kelimelerin kavramsal kapsamı genişlerken “Somut olmayan kültürel miras, Tarihi kentsel peyzaj” gibi anahtar kelime kullanımları dışında “Yenileme alanı, Kentsel sit alanları, Sit alanı, Kentsel doku, Şehir dokusu, Organik doku” gibi anahtar kelime kullanımlarına gidildiği, sit alanı ifadeleriyle beraber dokusal kavramların kullanılmasında daha önceden bahsi edilen 5366 sayılı Kanun, 648 sayılı KHK ve 6306 sayılı Kanun düzenlemeleri sonrasında özellikle kentsel sit alanları özelinde yenileme alanı ve bunun dışında kentsel dönüşüm mantığıyla hareket edilmesi sonucu kentsel mekâna yönelik oluşan tahribat ve benzeri problemlerin lisansüstü tez çalışmaları tarafından konu edinilerek bir tartışmasının yapıldığı düşünülmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılırsa, yaşanan gelişmeler sonucunda koruma anlayışının çağdaş bir zemine oturtulduğunu söyleyebilirken son dönem yasal düzenlemeler ile beraber koruma ve korumayı geliştirme arasında kurulan dengenin sağlanmasının kaçınılmaz olması konusu netlik kazanmıştır. Bugün tüm bu gelişmeler sonucunda koruma anlayışındaki bu değişim ve gelişim sürecinde, kentsel korumanın ölçeği ve boyutunun ulaştığı bu aşamaları kapsayacak şekilde araçlar-çözümler üretilmeye çalışılmalıdır.

4.1.2. Mekânsal Boyut

Koruma pratiğinin mekânsal boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci incelendi ve dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın mekânsal boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 7, 1983-2004 arası dönem Şekil 8, 2004-2011 arası dönem Şekil 9, 2011 sonrası dönem Şekil 10 üzerinden şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

Şekil 7. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu

Kentsel gelişme (2)

Yapılaşma (1)

Yeni yapılaşma (1)

-Kentsel Yapı/Yapı Sistemi

Geleneksel konut (5)

Kentsel yapı (1)

-Mimari Üslup

Konut mimarisi (1)

Sivil mimari (1)

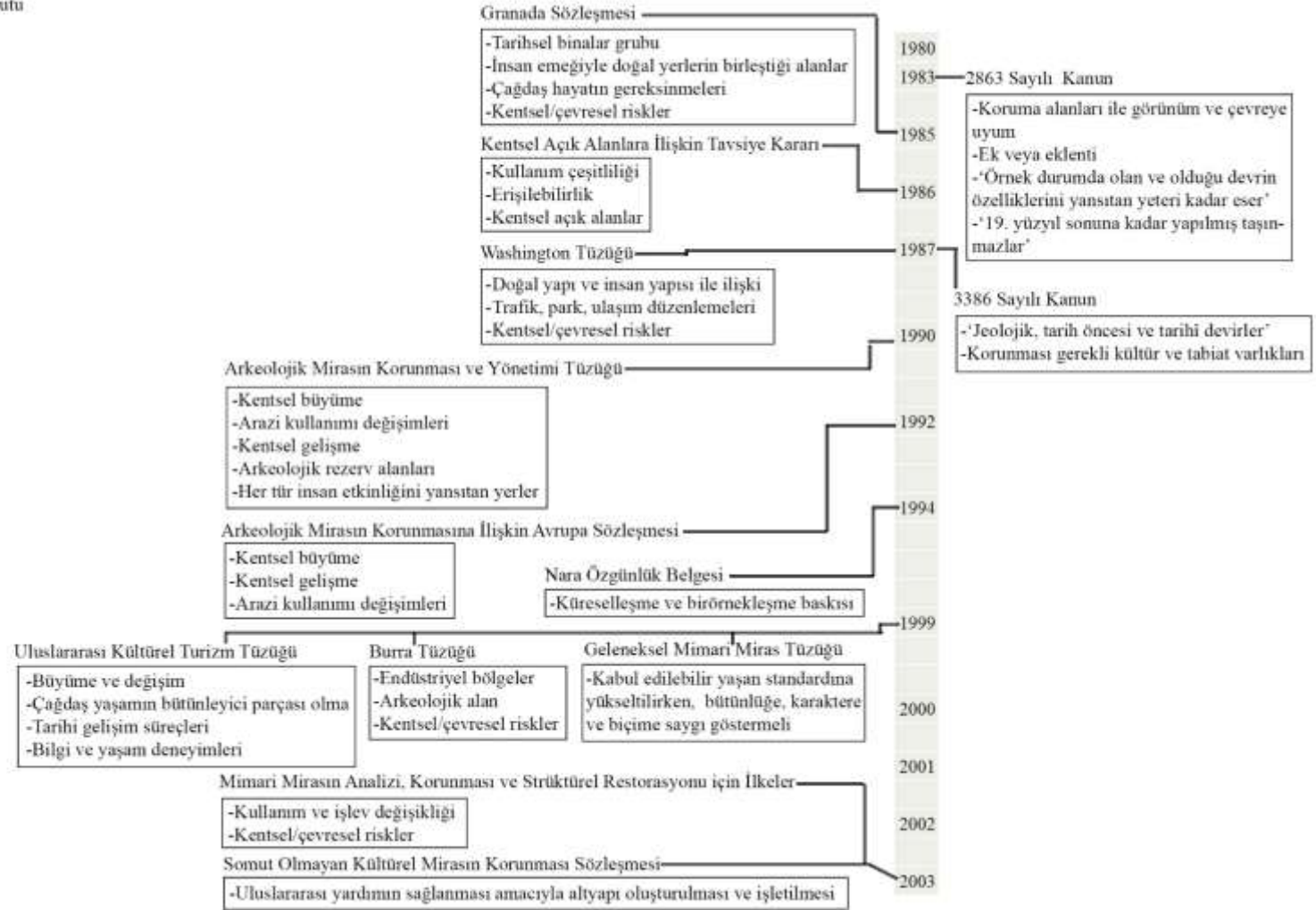
Osmanlı mimarisi (1)

-Ulaşım Altyapısı

Yaya bölgeleri (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 8. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (1983-2004 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu

Kentsel değişim (6)

Kentsel gelişme (4)

Değişim (3)

Tarihsel süreklilik (2)

Sürdürülebilir gelişme (1)

Bütünleşme (1)

Tarihsel katmanlaşma (1)

Yeni yapılaşma (1)

Kent formu (1)

-Kentsel Yapı/Yapı Sistemi

Kentsel konut (2)

Tarihi yapılar (2)

Konut (1)

Geleneksel konut (1)

-Mimari Üslup

Konut mimarisi (1)

-Dönemsel Çalışmalar

19. yüzyıl (1)

Roma Dönemi (1)

-Kentsel Riskler/Çevre

Risk (1)

Doğal afetler (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve
Korunması Sözleşmesi

-Sürdürülebilir gelişme

-Kültürel ifadelerin yok olma tehlikesi

-Kentsel/çevresel riskler

Kültürel Rotalar Tüzüğü

-Kültürel Rota
(coğrafyayı ve çok çeşitli miras özelliklerini
birbirine bağlar ve birleştirir, böylece birleşik
bir bütün oluşturur)

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

-Doğal ve kültürel çevreye duyarlı yaklaşım
-Fiziksel bütünlük ve özgünlüğün korunması

-Ulusal Alan

2004 5226 Sayılı Kanun

-Sit alanının etkileşim çevresi
-Tarih öncesi ya da tarihi devirlerde
sosyal yaşama konu olmuş taşınır ve ta-
şınmaz varlıklar
-Tarih öncesinden günümüze kadar gelen
çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşa-
dıkları devirlerin sosyal, ekonomik,
mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan
kent ve kent kalıntıları

2006 5366 Sayılı Kanun

-Sit alanı olarak tescil ve ilan edilen
bölgeler ile bu bölgelere ait koruma
alanları
-Yenileme alanlarında yenileme proje-
lerinin uygulanması sırasında tabii afet
riski

2007

2008

2009

2010

Şekil 9. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Tarihi Kentin Mekânsal Gelişimi/Boyutu
Kentsel gelişme (2)
Kentsel değişim (1)
Sürdürülebilir gelişme (1)

-Kentsel Yapı/Yapı Sistemi
Konut (1)
Geleneksel konut (1)

-Mimarî Üslup
Modern mimari (4)
Geleneksel konut mimarisi (2)
Kent mimarisi (1)
Geleneksel mimari (1)
Antik mimari (1)

-Dönemsel Çalışmalar
19. yüzyıl (3)
20. Yüzyıl (2)

-Kentsel Riskler/Çevre
İklim değişikliği (2)
Düşük karbonlu kentsel gelişme (1)
Yenilenebilir enerji (1)

-Ulaşım Altyapısı
Şehir içi ulaşım (1)
Marmaray (1)
Metro (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-Bir bölge, ülke veya dünyanın diğer bölgeleri arasında sosyo-ekonomik, tarihi ve sanayi bağlantıları
-Endüstriyel Miras Alanları

Valetta İlkeleri

-Yerin doğal, insan, maddi ve maddi olmayan tüm unsurları (değişimin etkisi)
-İklim değişikliğinin etkilerinden ve giderek daha sık görülen doğal afetler, yenilenemeyen kaynaklar, yaşam kalitesi azaltılması
-Yaya/trafik/ulaşım düzenlemeleri

Mimarî Miras Koruma Bildirgesi

-Sürdürülebilir gelişme
-Toplumsal bütünleşmenin ve karşılıklı anlayışın temin edilmesi
-Özgün işlevleri olabildiğince sürdürme

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-Tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanlar, özel çevre koruma bölgeleri, vd.

6306 Sayılı Kanun

-Yeni yerleşim alanı
-Riskli yapıların bulunduğu arsa ve araziler
-Afet riski altındaki alanlar

Şekil 10. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Mekânsal boyut (2011 sonrası dönem)

Mekânsal boyuta ilişkin oluşturulan görseller üzerinden bahsi geçen gelişim ve değişim süreci incelendiğinde “anıt ve çevresi ve üslup bütünlüğü” çevresinde bir ele alış varken 1964 yılı Venedik Tüzüğüyle “bütünlük” kavramı bahsi geçmiş ve koruma alanında ölçek değişikliğine gidilmiştir. Yine bu tüzükle kentsel/kırsal alan vurgusu yapılarak kırsal alanların da dâhil edildiği bir yaklaşım sergilenmiştir. 1971 yılı Tarihi Öneme Sahip Kentlere İlişkin Split Bildirgesi ile nüfus artışı bir tehdit olarak görülmüş “dengeli gelişim” vurgusu yapılmıştır. 1972 yılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme ile miras alanları üzerinde oluşabilecek hızlı bozulma, büyük çapta resmi veya özel projeler veya hızlı kentsel veya turistik gelişim projeleri, toprak kullanımı ve mülkiyet değişimlerinin neden olduğu tahribata dikkat çekilmiştir. “Bütünleşik koruma” kavramının ele alınmaya başlandığı 1975 yılı Amsterdam bildirgesi ile “Kentsel bütünleşme, Kentsel gelişme, Tarihsel süreklilik” gibi kavramlara dikkat çekilmiştir. 1976 yılında Nairobi Tavsiye Kararı ile modern kentleşme koşullarının etkisi, tekdüze çevre yaratılması ve kimlik tehdidi vurgusu yapılmış, “Kentsel değişim/gelişim” kavramı vurgulanmış, geleneksel alan ve çevre bütünleşmesinin yanı sıra insan etkinliklerinin de bütünleşmede göz önünde bulundurulması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Bu dönem uluslararası alanda tartışılan konular genel olarak kentsel değişim/gelişim ve bütünlük konularına temellenmiştir. Ülkemizde ise bu dönemde 1973 yılı 1710 sayılı Kanun düzenlemesi yapılmış, “Eski eser, tarihi ve tabii anıtlar ile bunlara ait korunma sınırları” ifadesiyle ölçek değişikliğine gidilmesi açısından ülkemiz açısından önemli bir gelişme olmasına rağmen uluslararası alan paralelinde bir tartışmanın yapılmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca “Tarihten önceki devirlerle tarihi devirlere ait” ifadesiyle belirli bir zaman dilimine vurgu yapılmış bu zaman dışındaki eski eserler dışarıda tutulmuştur.

1983-2004 yılları arasında uluslararası alanda benzer kavramların ele alınmasının yanında kentsel/çevresel risklere ağırlık verilmeye başlandığı gözükmektedir. Bu dönem lisansüstü tez çalışmaları ise uluslararası alanla paralel tartışmaların yapıldığının düşünüleceği “Geleneksel konut, Tarihi konutlar, Kentsel yapı, Sivil mimari, Anıtlar, Kentsel gelişme, Yeni yapılaşma, Metropolitan alan” gibi benzer anahtar kullanımlarına gitmişlerdir. Ülkemizde ise bu dönemde çıkarılan 1983 yılı 2863 sayılı Kanun ile 1987 yılı 3386 sayılı Kanun düzenlemeleri yapılmış, bu iki düzenlemede de mekânsal boyuta yönelik kapsamlı bir ele alışın olmadığını görmekteyiz. 2863 sayılı Kanun ile “Koruma alanlarının tespitinde görünümünün ve çevreleri ile uyumlarının muhafazası için yeteri

kadar koruma alanına sahip olmaları” belirtilmiş, iki düzenlemede de dönem vurgusu yapılmıştır.

2004 yılı sonrası süreç değerlendirildiğinde uluslararası alanda 2005 yılına kadar benzer ifadeler yer alırken 2005 yılında Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi ile “Sürdürülebilir gelişim” ve kültürel ifadelerin yok olma tehlikesi vurgulanmıştır. 2008 yılı Kültürel Rotalar Tüzüğü ile “Kültürel rota” kavramı getirilmiş ve bu rotanın coğrafyayı ve çok çeşitli miras özelliklerini birbirine bağlayarak bir bütün oluşturulmasından ve 2008 yılı Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü ile doğal ve kültürel çevreye duyarlı yaklaşım ve fiziksel bütünlük ve özgünlüğün korunmasından bahsedilirken 2011 yılı Valetta İlkeleri ile çağdaş mimarlık, alanın ölçeğine saygı duyması ve uyumlu gelişme, iklim değişikliğinin etkilerinden ve giderek daha sık görülen doğal afetlerden korunma ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı artırılması vurgusu yapılmıştır. Uluslararası alanda sürekli tartışılan kentsel riskler ve çevresel faktörler 2004 sonrası süreçte sürdürülebilir gelişim kavramı çerçevesinde tartışılmaya başlanırken 2011 yılı ile iklim değişikliği ve yenilenebilir kaynak kullanımının tercih edilmesi şeklinde gelişim sergilenmiştir. Lisansüstü tez çalışmaları ise 2004-2011 arası dönemde “Sürdürülebilir gelişme, Doğal afetler, Risk” anahtar kelimelerini tercih ederken 2011 sonrası süreçte “Sürdürülebilir gelişme, İklim değişikliği, Düşük karbonlu kentsel gelişme, Yenilenebilir enerji” anahtar kelime kullanımlarını tercih etmeleriyle yine uluslararası alanda tartışılan konulara paralel bir gelişim tercihinine gidilmiştir.

Ülkemizde ise 1973 yılı 1710 sayılı Kanunda “eski eser, tarihi ve tabii anıtlar ile bunlara ait korunma sınırları” ile mekânsal anlamda anıt ölçeğinden çıkılmış, 2863 sayılı Kanun ile “Koruma alanlarının tespitinde görünümünün ve çevreleri ile uyumlarının muhafazası için yeteri kadar koruma alanına sahip olmaları” ve 5226 sayılı Kanun “Sit alanının etkileşim çevresi” ifadesi getirilmiş ve bu yasal düzenlemelerde mekânsal anlamda adımlardan en önemlisi ise “Koruma amaçlı imar planı”nın yeni bir plan türü olarak kabul edilerek sit alanı olarak ilan edilen alanlara yönelik planlama yapılması gerekliliği belirtilmiştir. 2005 yılı 5366 sayılı Kanun ile sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanları ve yenileme alanlarında yenileme projelerinin uygulanması ve bölgenin gelişimine uygun yeniden inşa, 648 sayılı KHK ile doğal ve tabiat alanları ve 6306 sayılı Kanun ile afet riski altındaki alanlar ve norm ve standartlarına uygun olarak sağlıklı ve güvenli yaşama alanları vurgusu yapılmıştır.

Koruma pratiğine yönelik literatür taramasıyla tespit edilen mekânsal sorunların genellikle yapıların fiziksel ve işlevsel durumu/sorunları, kullanımdan kaynaklanan sorunlar, kentsel çöküntü, köhneme/yıpranma, kentsel yoksulluk gibi yapı stoku ve nitelikleri ile ilgili sorunlar, yeni merkez gelişimleri ve kentsel sit alanında oluşan baskı vd. sorunlar üzerine değinilmektedir. Bu açıdan lisansüstü tez çalışmalarının ele aldığı anahtar kelimelere genel olarak bakıldığında bu tartışmalarla benzer bir ele alış sergilediğini söyleyebilirken ülkemiz yasal düzenlemelerinde ise bu hassasiyeti içerecek düzenlemelerin geliştirilmediğini ifade edebiliriz.

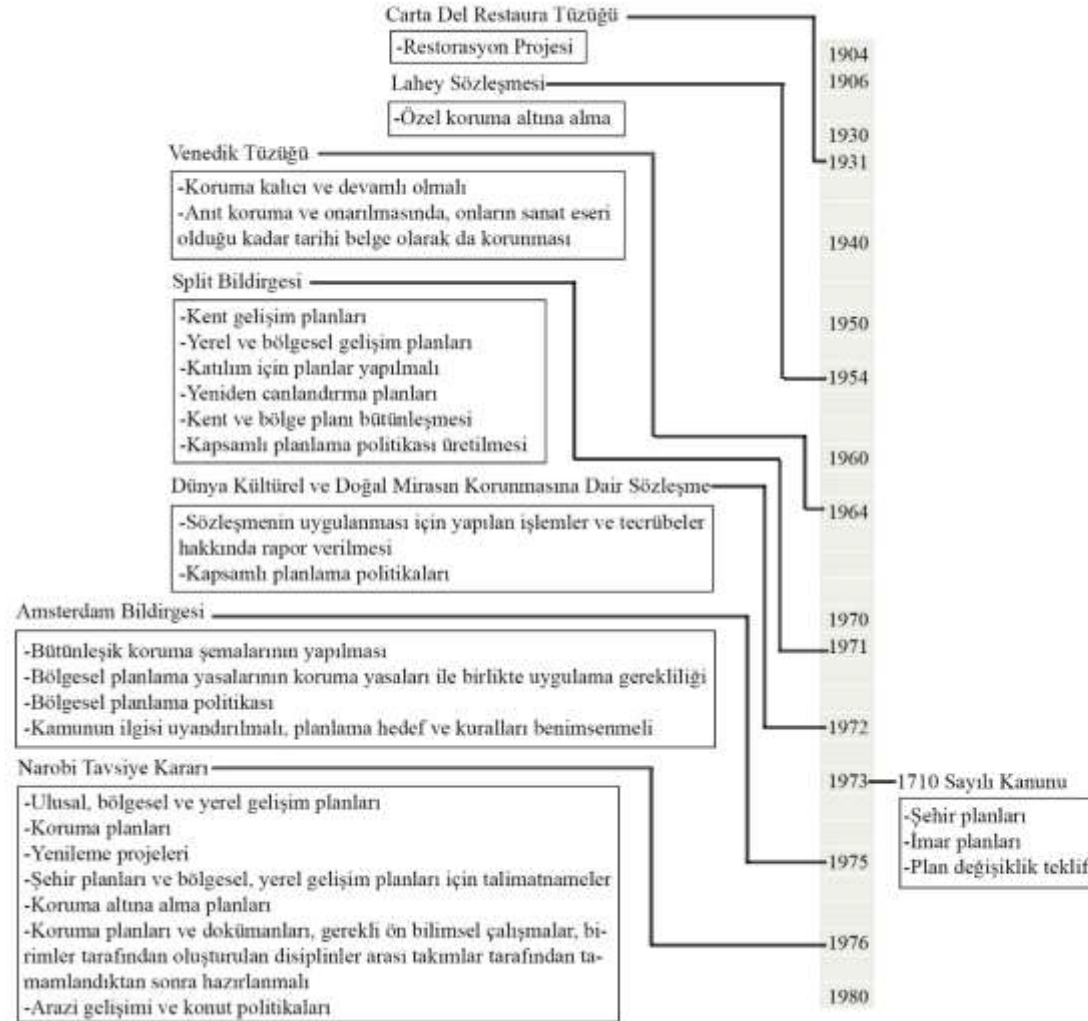
4.1.3. Planlama Süreci Boyutu

Koruma pratiğinin planlama süreci boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci dönemler itibariyle incelendiğinde lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın planlama süreci boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 11, 1983-2004 arası dönem Şekil 12, 2004-2011 arası dönem Şekil 13, 2011 sonrası dönem Şekil 14 üzerinden oluşturulan görseller üzerinden bahsi geçen gelişim ve değişim süreci aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 11. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (1983 öncesi dönem)

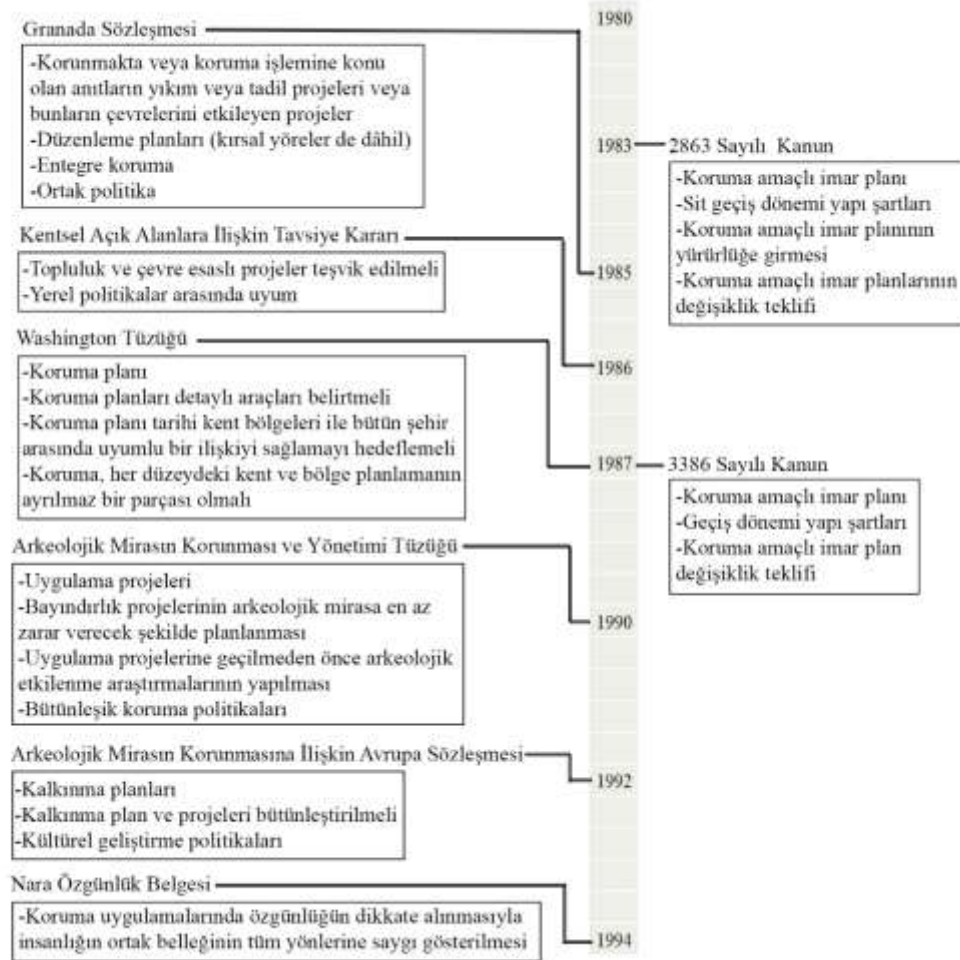
-Lisansüstü Tezler

-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler
Koruma planları (11)
İmar planları (4)
Projeler (1)

-Koruma Politikaları
Koruma politikaları (1)
Strateji (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 12. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (1983-2004 arası dönem)

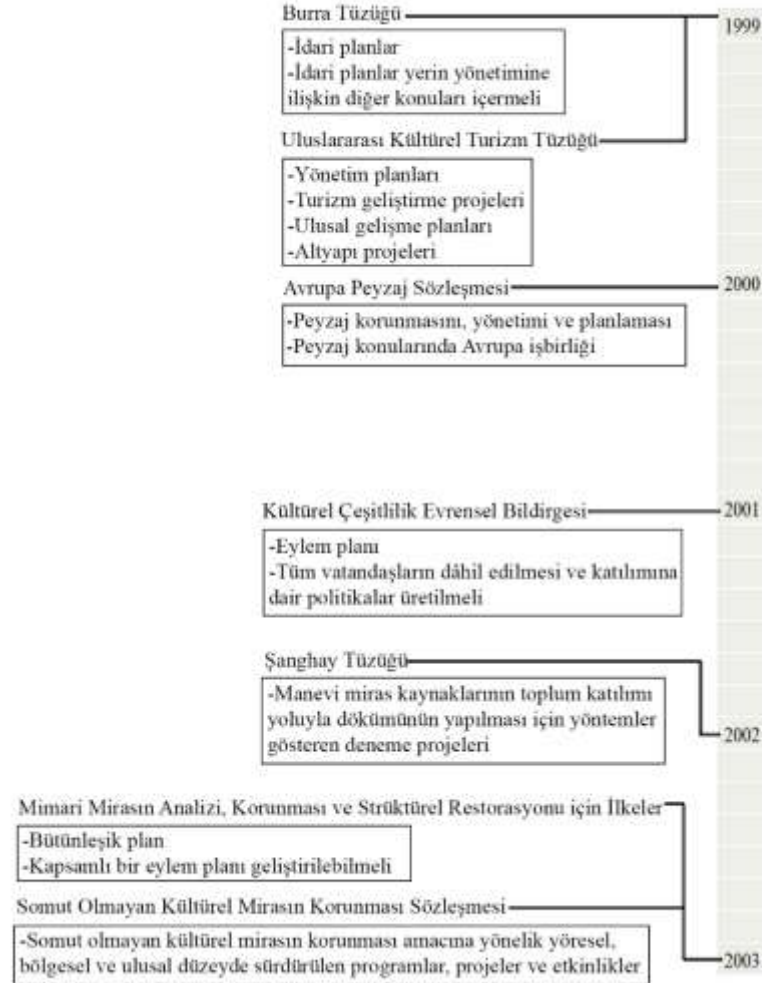
-Lisansüstü Tezler

-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler
Koruma planları (11)
İmar planları (4)
Projeler(1)

-Koruma Politikaları
Koruma politikaları (1)
Strateji (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 12'nin devamı

-Lisansüstü Tezler

-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler
Koruma planları (3)
İmar planları (1)
Kentsel projeler (1)
Kentsel koruma projeleri (1)
Koruma Amaçlı İmar Planı (1)

-Süreç Olarak Koruma/Planlama
Koruma yöntemleri (1)
Koruma planlaması ve güncel yaklaşımlar (1)
Mevcut düzenlemelerin değerlendirilmesi (1)
Planlama-koruma sistemi (1)
Yeni ilkeler için bir öneri (1)
Yenileme süreçleri (1)

-Koruma Politikaları
Koruma politikaları (2)
Kentsel politika (1)
Turizm politikası (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi

-Kültürlerin geliştirilmesi ve karşılıklı olarak yararlı bir şekilde etkileşime girmesi için gereken imkânların yaratılması

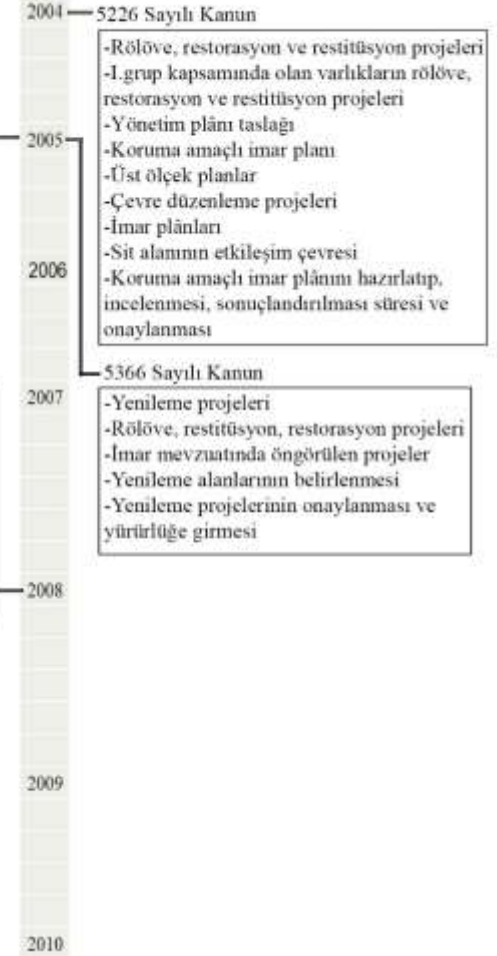
Kültürel Rotalar Tüzüğü

-Stratejik plan
-Yönetim projeleri
-Dengeli koordineli araştırma projeleri
-Kamu kullanımı ve toplum katılımı için planlar
-Ulusal ve uluslararası ölçekte sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak ortak projeler hazırlanmalı
-Kültürel Rotaların temel rehber ilkeleri ve kriterlerin tanımlanması

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

-Yorumlama planı
-Yorumlama planı, sosyal, finansal ve çevresel sürdürülebilirliğe karşı duyarlı olmalı
-Profesyonel rehberler oluşturulması ve etkili iletişimi teşviki
-Yorum ve sunum, yerin karşılaştığı belirli koruma sorunlarına ilişkin farkındalığı artırması

-Ulusal Alan

Şekil 13. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Korumaya Yönelik Planlar/Projeler
Yönetim planı (4)
İmar planları (1)
Türkiye alan yönetim planları (1)
Edinburgh yönetim planı (1)
İstanbul Tarihi Yarımada yönetim planı (1)

-Süreç Olarak Koruma/Planlama
Koruma uygulamaları (2)
Koruma çalışmaları (1)
Yenileme süreçleri (1)
Kentsel dönüşüm boyutları (1)
Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci (1)

-Koruma Politikaları
Koruma politikaları (2)
Kentsel politika (2)
Devlet politikaları (1)
Koruma ve canlandırma politikaları (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri
-Yapı yasaları, risk azaltma gereklilikleri, çevresel ya da endüstriyel düzenlemeler ve diğer standartların uyarlanması ve fiziksel müdahalelerin uygulanmasında miras boyutları dikkate alınacak bir şekilde uygulamaya gidilmeli

Valetta İlkeleri
-Koruma ve yönetim planları
-İyileştirme planları
-Yönetim planı, yasal, mali, idari ve koruma belgelerinin yanı sıra "Koruma ve İzleme Planları" içerir
-Koruma planları, riske hazırlığı iyileştirme ve çevre yönetimini ve sürdürülebilirlik ilkelerini geliştirme fırsatı sunmalı
-Koruma planı, kentin değerlerine ve karakterine katkıda bulunan unsurları ve ayrıca tarihi kentin ve kentsel alanın karakterini zenginleştiren ve/veya gösteren bileşenleri tanımlamalı ve korumalı
-Koruma projesi tanımlamalı ve bir yönetim planı ile birleştirilmeli ve ardından da sürekli izlenmeli

Mimari Miras Koruma Bildirgesi
-Projelendirme süreçleri "toplum yararı"nı öne çıkaran bir anlayışla kurgulanmalı
-Tutarlı bir gelişmeyi amaçlayan ve mimari mirasa saygılı her politika, korumayı, güncel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele almalı
-Kültür varlıklarının, özgün işlevleri olabildiğince sürdürülerek ve içinde yaşayanlar yerlerinde tutularak korunması yönünde politikalar geliştirilmeli

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

6306 Sayılı Kanun

-Koruma amaçlı imar planları ve çevre düzenleme projeleri
-Sokak sağıklaştırma proje ve uygulamaları
-Koruma amaçlı imar planı değişiklikleri
-Etkileşim ve geçiş sahası
-Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları
-Yapı denetim

-Fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esaslar

Şekil 14. Kentsel Koruma Kavramının değişim süreci/Planlama süreci boyutu (2011 sonrası dönem)

1971 yılı öncesinde her ne kadar ölçek ve kapsam değişikliği genişletilmiş olmasına karşın uluslararası bağlayıcı olmayan mevzuat metinleri incelendiğinde kentsel ölçekte koruma amaçlı imar planı kavramına direkt atıfta bulunulmamış, 1964 yılı Venedik Tüzüğü ile “Sanat eseri olduğu kadar tarihi belge olarak da korunması” ifadesine yer verilerek tarihi alanlara olan hassasiyetin başladığı görülmüştür. 1971 yılına gelindiğinde ise Split Bildirgesi ile kapsamlı planlama politikası üretilmesi ve kent/bölge planı bütünleştirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Tam olarak koruma planı vurgusu olmasa da “mimarlar, mühendisler ve kent plancılarının anıtlar, tarihi yapılar ve sitleri günümüz kent ortamlarında yeniden canlandırmak ve bu ortamlarla bütünleşmesini sağlamaya yönelik planlar geliştirmeleri için eğitilmeleri gerekliliği”nden bahsedilerek yeniden gelişim planları gerekliliği ve katılım için planlar yapılması gerekliliği belirtilmiştir. 1975 yılı Amsterdam Bildirgesi ve sonrasında benimsenen “Bütünleşik koruma” kavramının getirilmesi ve 1976 yılında Nairobi Tavsiye Kararı ile “koruma planları ve dokümanları” ve “Ulusal, bölgesel ve yerel politikalar” vurgusu yapılmış, bölge planlama ile koruma yasalarının bütünleştirilmesi ve uyumlu bir politika izlenmesi üzerinde durulmuştur.

Ülkemizde ise 1973 yılı 1710 sayılı kanunla, “taşınır ve taşınmaz eski eserlerin” ve “anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit” kavramları ilk defa detaylı bir anlatımla tanımlanmış ve kapsamaları belirtilmiş, koruma parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış fakat koruma amaçlı imar planı anlamında yasal bir düzenlemeye gidilmemiştir. 1983 öncesi dönem değerlendirildiğinde ülkemizde uluslararası alanla benzer düzlemde gelişmeler sergilenmemesine karşın uluslararası yaklaşımlara uyum çabasına gidildiğinden fakat henüz o seviyeye ulaşacak düzenlemelere gidilmediğinden bahsedilebilir.

Türkiye, 1983 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesine katılmıştır. 1980'li yıllardaki en önemli gelişme 1983 yılı 2863 sayılı Kanunu ile koruma alanına yönelik sistemli kurumsallaşmanın başlamasıdır. 2863 sayılı Kanunda koruma amaçlı planı tanımlanmasa da koruma amaçlı imar planlarının üst ölçek planlarla ilişkisi ve plan hiyerarşisi içerisindeki yeri “Sit geçiş dönemi - koruma amaçlı imar planı - kısmî plan değişikliği” başlığı altında tanımlanmıştır. 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile koruma amaçlı imar planı tanımı yapılmış, koruma amaçlı imar planlarının müellifi şehir plancısı olmak üzere alanın niteliğine uygun çeşitli meslek gruplarının; mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, peyzaj mimarı, mühendis vb. ortak çalışmaları ile hazırlanacağı belirtilmiştir. Yine Kanun ile yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası

gibi yeni tanımlamalar oluşturulmuş, koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenmesi konusu üzerinde durulmuştur. 2011 yılı 648 sayılı KHK ile katılımcı alan yönetim modelinin işlerliğinin zayıflatılması (648 sayılı KHK'nin 47. maddesinde 2863 sayılı Kanunun 55. maddesinde değişiklik, aynı KHK'nin 49. maddesinde 2863 sayılı Kanunun 58. maddesinde değişiklik, KHK'nin 42. maddesinde 2863 sayılı Kanunun 17. maddesinde değişiklik ile koruma-katılım-denetleme-saydamlık ilişkisinde zayıflama), koruma mevzuatımızın uluslararası kaygı ve vurgulardan giderek uzaklaştığının diğer bir göstergesidir (Kamacı, 2014)

2868 sayılı Kanun ile koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulları tarafından belirlenen “Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanım şartları” konusu 5226 sayılı Kanun ile 2 ay, 648 sayılı KHK ile ise 3 ay içinde geçiş dönemi yapılaşma koşullarının belirlenmesi gerekmektedir. Yine aynı mantıkla “Koruma amaçlı imar planları”nın hazırlanması ve onaya sunulması işlemlerinin zaman sınırı 2 yıldan 2863/648 sayılı KHK ile 3 yıla çıkarılmıştır (Kamacı, 2014). Alana yönelik tüm bu gelişmelerden sonra gelinen süreçte bu tablo 2011 yılı 648 sayılı KHK'yle birlikte sekteye uğratılmıştır. 648 sayılı KHK'yle gelen düzenlemeler ile planlama süreci boyutunda merkezi yönetimin güçlendirilerek yerel yönetimlerin yetkileri azaltılmış, yönetsel boyutta ise meslek odalarının, STK'ların rolünün ve halkın koruma sürecine katılımlarının azaltılmasına dair hükümler geliştirilmiştir. 2011 yılında yapılan son değişiklikle koruma bölge kurullarına, üç yıllık zorunlu sürenin sona ermesinin ardından, KAİP yapımı için hiçbir sınırlama olmaksızın ek süre verebilme yetkisi verilmiştir.

Lisansüstü tez çalışmaları ise 1990-2004 arası dönemde planlama süreci boyutu altında “Koruma planları, İmar planları, Projeler, Koruma politikaları, Strateji” anahtar kelime kullanımlarına giderken 2004-2011 arası dönemde 2005 yılı 5366 sayılı Kanun düzenlemesinin bir getirisi olduğu düşünülen “Yenileme süreçleri” anahtar kelimesi kullanılmıştır. Yine bu dönemdeki çalışmalar “Koruma planlaması ve güncel yaklaşımlar, Mevcut düzenlemelerin değerlendirilmesi, Planlama-koruma sistemi, Yeni ilkeler için bir öneri, Koruma politikaları, Kentsel politika, Turizm politikası” gibi anahtar kelime kullanımlarını tercih ederek ülkemiz mevcut durumunun bir değerlendirdiklerinden ve koruma politikaları üretilmesi konusunda tartışmaya gittiklerinden bahsedilebilir. Bu anlamda lisansüstü tez çalışmalarının ülkemiz yasal düzenlemeleriyle paralellik taşıdığını söyleyebiliriz. 2011 ve sonrası dönemde ise 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile beraber yasalarımıza giren “Yönetim planı, Türkiye alan yönetim planları” anahtar kelimelerinin

lisansüstü tez çalışmaları tarafından ele alındığını, yine 5366 sayılı Kanun ve 2012 yılı 6306 sayılı Kanun düzenlemelerinin yansımaları olarak düşünebileceğimiz “Yenileme süreçleri, Kentsel dönüşüm boyutları, Koruma ve canlandırma politikaları” anahtar kelime kullanımlarının tercih edilmesiyle bu kanun düzenlemeleri ile paralel tartışmalara gidildiğinden bahsedilebilir.

Koruma pratiğine yönelik literatür taramasıyla tespit edilen planlama süreci sorunlarının genellikle koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma, projelendirme ve uygulama sorunları, bütüncül yaklaşım sorunu, üst politika sorunları, ölçek sorunu, imar planı/koruma planı ikilemi vd. sorunlar üzerinde temellenmektedirler. Bu sorunların ülkemiz yasal düzenlemelerin eksikliği ya da kapsamlı ele alınamaması dolayısıyla ortaya çıkan sorunlar neticesinde akademik alanda tartışıldıklarından ve lisansüstü tez çalışmalarının ele aldığı anahtar kelimelerin de genel olarak bu başlıkları kapsayacak anahtar kelime kullanımları olmalarının akademik tartışmalarla benzer tutumda oldukları gibi bir yoruma gidilebilir.

Genel bir değerlendirmeye gidilirse, uluslararası alanda üretilen yasal metinlerde genelde ulusal, yerel, bölgesel politikaların bütünleştirilmesi, kapsamlı planlama yaklaşımıyla beraber plan uygulama öncesi analiz çalışmalarının yapılması uygulama sonrası ise denetimin yapılması vurgusu yapılırken ülkemiz yasalarında parçacıl proje/plan temelli bir yaklaşımın önünü açacak düzenlemeler hâkim olmuş, 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile uluslararası norm ve standartlara yakın bir profile yakınlaşmıştır. Her ne kadar uygulama safhasında etkili bir koruma sağlanamamış olsa da 5226 sayılı Kanun ülkemiz kentsel koruma mevzuatı açısından önemli ve başarılı sayılabilecek bir yasal düzenleme olmuştur. Fakat 5366 sayılı Kanun ile beraber sit alanlarının yenileme alanı olarak ele alınıp tekrar parçacıl uygulamaların önünün açılmasına neden olarak tekrar bir geriye dönüş yaşanmıştır. Lisansüstü tez çalışmalarının kentsel koruma politikaları vurgusunu içeren anahtar kelimelerin kullanılmasıyla uluslararası platformla paralel çalışmaların üretildiğini, mevcut düzenlemelerin değerlendirmesi, güncel yaklaşımlar, yenileme süreçleri, kentsel dönüşüm boyutları vd. içeren anahtar kelime kullanımlarıyla ulusal yasal düzenlemelerle gelen kavramlar ile paralel bir yaklaşım içerisinde oldukları şeklinde bir yorumlamaya gidebiliriz.

4.1.4. Yasal/Yönetmel Boyut

Kentsel koruma sürecine yönelik sorunlar literatür taraması sonucu genel olarak değerlendirildiğinde tespit edilen yasal sorunların genellikle koruma politikalarının eksikliği, mevzuatın dağınıklığı, yasaların katılığı ve net ifade edilmeyişi, korumanın ilke ve yöntemlerinin gerekçe ve felsefelerinin iyice irdelenmeden yürürlüğe sokulması, korumada bilinçli ve katılımcı bir sürece tam anlamıyla geçilememesi vd. sorunlar; yönetsel sorunların ise bürokrasi sorunu, merkez ve yerel yetki çatışmaları, kurumlar arasında eşgüdüm eksikliği, etkin işbirliği ve iletişim sorunları, denetimsizlik, uzman sayısı ve eleman eksiklikleri, yerel değer ve taleplerin dışlanması, toplumsal katılımıda yetersizlik ve yönetim sorunu vd. sorunlar üzerinde temellenmektedirler. Lisansüstü tezlerin anahtar kelime kullanımlarına yönelik analiz sonucunda yasal boyut ile ilişkilendirilen “Türk hukuku, İmar Hukuku, Koruma mevzuatı, İdari yargı, Uluslararası koruma belgeleri” anahtar kelime kullanımlarının bu sorunlara atıfta bulunabilecek ifade kullanımları yerine daha genel anlama çağrışım yapan ifadeler olması ve sayıca kullanımlarının az olmaları; yönetsel boyut ile ilişkilendirilen “Avrupa Birliği, Kent yönetimi, Belediyeler, Yerel yönetimler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, Korumada etkin olan aktörler, Sivil toplum örgütleri, Yönetim, Örgütlenme, Alan yönetimi, Katılım, Yönetişim” anahtar kelime kullanımlarının yasal boyutla ilişkilendirilen anahtar kelime kullanımlarına karşıt sayıca daha fazla olması dolayısıyla ilişkili olduğu yönetsel boyutla bir başlık altında tartışılması düşünülmüştür.

Koruma pratiğinin yasal/yönetmel boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci dönemler itibariyle incelendiğinde lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın yasal/yönetmel boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 15, 1983-2004 arası dönem Şekil 16, 2004-2011 arası dönem Şekil 17, 2011 sonrası dönem Şekil 18 üzerinden oluşturulan görseller üzerinden bahsi geçen gelişim ve değişim süreci aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

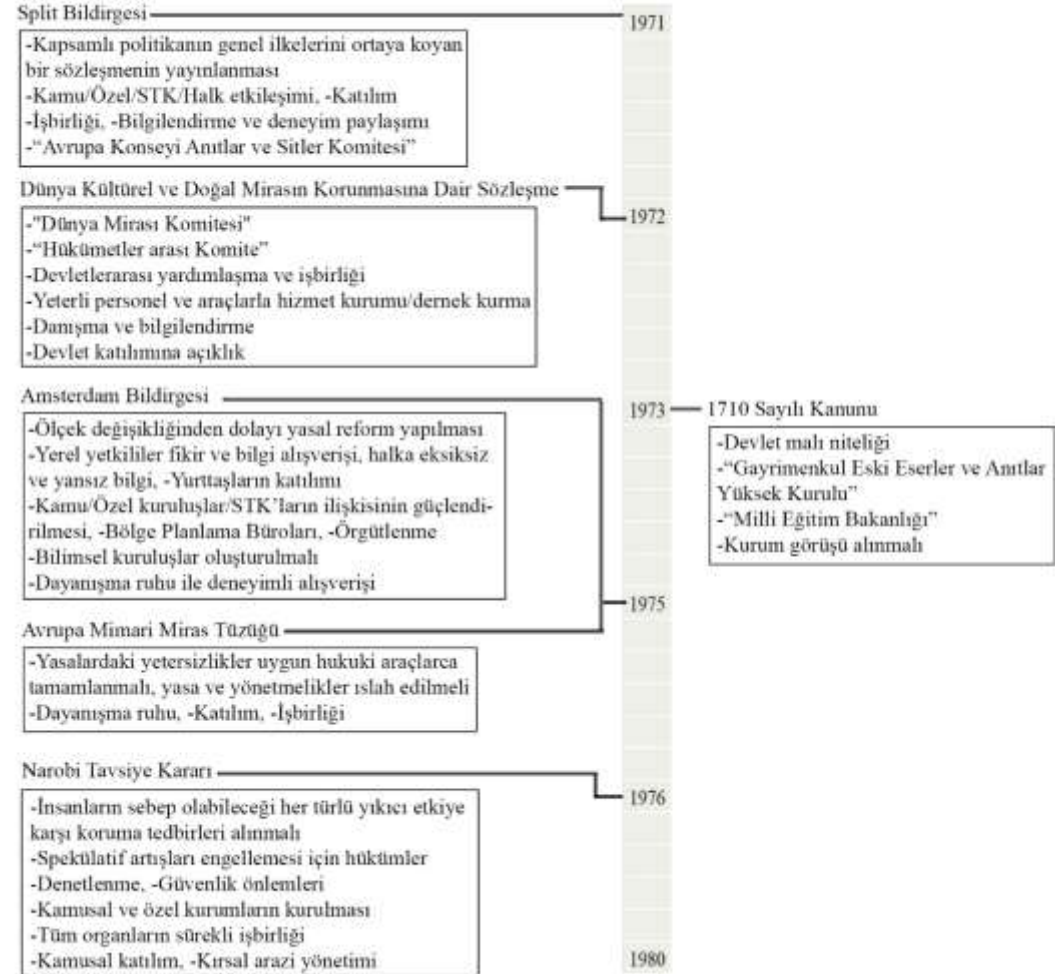

Şekil 15. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetmelik boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

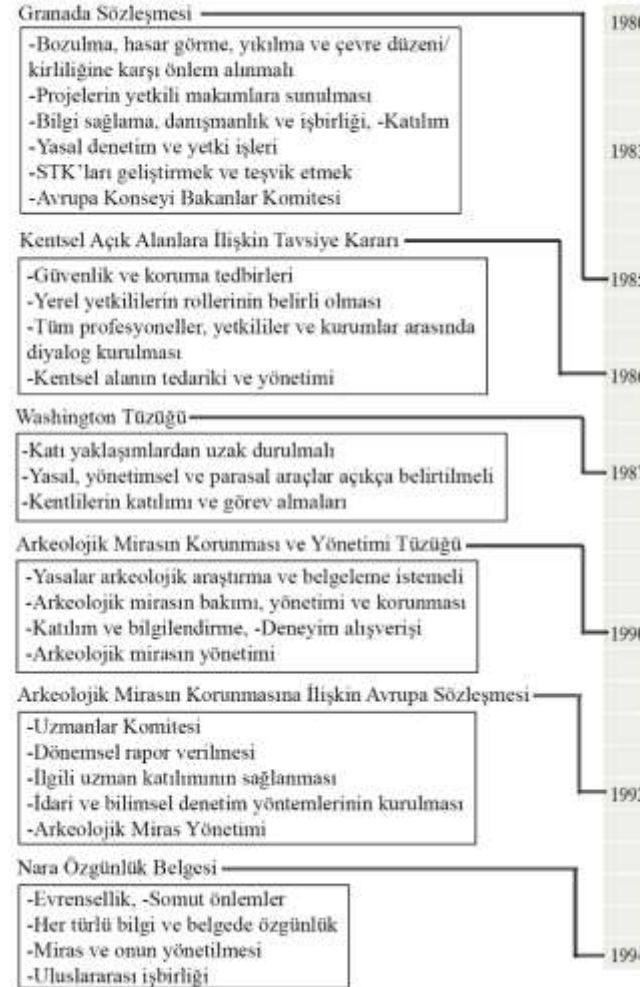
Şekil 15'in devamı

-Lisansüstü Tezler

-Hukuk/Yargı
Türk hukuku (1)
İmar Hukuku (1)

-Yönetim/Gözetim
Avrupa Birliği (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 16. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetimsel boyut (1983-2004 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Hukuk/Yargı
Türk hukuku (1)
İmar Hukuku (1)

-Yönetim/Gözetim
Avrupa Birliği (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 16'nın devamı

-Lisansüstü Tezler

-Hukuk/Yargı
Koruma mevzuatı (3)
İdari yargı (1)
Yargı kararları (1)

-Yönetim/Gözetim
Kent yönetimi (2)
Katılım (2)
Belediyeler (2)
Yerel yönetimler (1)
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları (1)
Korumada etkin olan aktörler (1)
Yönetim (1)
Yönetim modelleri (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşme

-Önlemler, -Alınan önlemler Hükümetler arası Komiteye rapor edilir, Komite uygun gördüğü tavsiyelerde bulunabilir
-Bilgi/deneyim paylaşımı ve alışverişi
-Taraflar ve uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliğinde bulunulması
-Kamu/özel sektör ortaklıkları kurulması
-Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü
-Katılım

Kültürel Rotalar Tüzüğü

-Kültürel Rotaların korunması ve yönetimi
-Bölgesel kuruluşlar
-Kültürel mirası korumak için uluslararası işbirliği
-Katılım

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

-Ulusal ve uluslararası işbirliği ve deneyim paylaşımı
-Koruma çabalarının kamuoyu tarafından anlaşılması ve katılımı
-Uluslararası konferanslar, çalıştaylar ve profesyonel personel değişimi ile ulusal ve bölgesel toplantılar teşvik edilmeli
-Kültür mirası koruma ve yönetimi

-Ulusal Alan

Şekil 17. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetimsel boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Hukuk/Yargı
Koruma mevzuatı (2)
Uluslararası koruma belgeleri (1)
Kıyı Kanunu (1)

-Yönetim/Gözetim
Alan yönetimi (6)
Koruma kurul kararları (2)
Katılım (1)
Mimar Sinan Üniversitesi (1)
Sivil toplum örgütleri (1)
UNESCO (1)
Koruma kurulları (1)
Örgütlenme (1)
Yönetişim (1)
Yönetim stratejileri (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-Toplulukların ve diğer paydaşların katılımı
-Tipolojik veya bölgesel çalışmalar, halk ve yöneticiler tarafından erişilebilir olmalı
-Ulusal ve uluslararası kuruluşlar
-Endüstriyel miras alanlarının ve yapılarının sürdürülebilir kullanımının yönetilmesi

Valetta İlkeleri

-Değişimin yönetilmesi
-Tarihi bir şehir veya kentin korunması ve yönetilmesi, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak yönlendirilmeli
-Yönetişim
-Tüm paydaşları içeren katılımcı süreç

Mimari Miras Koruma Bildirgesi

-Örgütlenme
-Koruma kurulları
-Kurumlar bünyelerinde farklı disiplinlerden koruma uzmanları barındırmalı
-Uzmanların görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmeli
-Katılımın
-Tüm aktör ve paydaşların katkı ve katılımlarıyla bir mutabakat modeli geliştirilmeli
-İşbirliğinin sürekli hale getirilmesi

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-“Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanan yönetmelikle belirlenir.”
-Bakanlık, merkez ve taşra teşkilatından oluşur
-Bakanlığın hizmet birimlerine “Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü” eklenmiştir

6306 Sayılı Kanun

-Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
-İdare: Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeleri, bu sınırlar dışında il özel idarelerini, büyükşehirlerde büyükşehir belediyelerini ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi halinde büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyelerini
-TOKİ: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
-Korunma alanlarına dair Koruma Bölge Kurulu kararları

6498 Sayılı Kanun

-Korunma alanlarına dair Koruma Bölge Kurulu kararları

Şekil 18. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Yasal/yönetimsel boyut (2011 sonrası dönem)

Çeşitli organizasyonların oluşmaya başlamasıyla beraber koruma anlayışının belli başlı çerçeve metin ve ilkelere dayandırılması anlayışı da doğmuştur. 1904'de Madrid'de gerçekleştirilen 6. Uluslararası Mimarlar Konseyi kültürel mirasın korunmasının uluslararası platforma taşınması ile ilgili ilk kapsamlı girişim olmuş evrensel ilkelerin oluşturulması denenmiştir (URL-10). Osmanlı İmparatorluğunda ise, Batıdaki ilke-yöntem tartışmalarına eklenmek yerine, 1869 da ilki devreye sokulan Asarı Atika Nizamnameleri ve diğer düzenlemelerle, yeni yasal zemin tesis edilmeye çalışılmıştır. 1930'lardan sonra koruma anlayışı gelişme göstererek yeni yaklaşımlar uluslararası toplantı gündeminde geliştirilmiş, koruma sorunları tartışılmış ve anıtların çevresi ile değerlendirilmeleri gerektiği vurgulanmış ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Korumanın tek yapı ölçeğinden çok, 'tarihi yerleri çevreleyen alan' vurgusuyla kent ölçeğinde uygulanmasının gerekliliği 1931 yılı Atina Konferansında, temel restorasyon ilkeleri ise 1931 yılı Carta del Restauro Tüzüğü ile belirlenmiştir.

1950'lerden itibaren tarihi alanlara ve kentsel mekânlara yönelik ilgi ve çalışmalar artmış, bunun bir yansıması olarak birçok ilke ve çerçeve metin kaleme alınmıştır. 1960-1975 yılları arasındaki on beş yıllık süreç, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi, ICCROM gibi uluslararası kurumlar tarafından düzenlenen toplantılar sonucunda oluşturulan uluslararası belgeler yönlendiriciliğinde mimari ve kentsel korumanın temellerinin oluşması açısından önem taşımaktadır (Altınöz, 2012). Bu dönem ülkemizde yeni bir yasal zemin oluşturulmaya çalışılmış, 1951 yılında 5805 sayılı Kanun'la Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı GEEAYK kurulmuştur. 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'nce hazırlanan ve Türkiye'nin de taraf olduğu 'Avrupa Kültür Antlaşması' 19.12.1954 tarihinde imzalanmıştır.

1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye için siyasi yönden önemli gelişmeler olmuş, anayasal yapılanma ile gelen yönetim yapısındaki değişikliklerle yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Kentsel koruma alanına yönelik bu dönemde yaşanan en önemli gelişme, 1961 Anayasasının 50. Maddesi'nde yer alan "Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar." hükmü olmuştur. Bu dönemde, 1964 yılı tarihi yapıların korunması ve restorasyonu hakkında uluslararası bir çerçeve belirleyen antlaşma olarak bilinen 'Venedik Tüzüğü' ile koruma konusunda günümüze kadar geçerliliğini koruyacak uluslararası ilkeler ve standartlar tanımlanırken aynı zamanda korunacak değerlerin kapsamı ve ölçeğinin genişlemesi, korumanın farklı boyutlarıyla ele alınması konuları tartışılmıştır (Altınöz, 2012). 1964 Venedik Tüzüğü ve 1965 yılında ICOMOS'un

kurulmasının hemen sonrasında ülkemizde, GEEAYK bir kararla Venedik Tüzüğü'nü kabul etmiştir. 1964 yılı Venedik Tüzüğü'nü uluslararası boyutta koruma anlayışında farklı bir sürecin başlangıcı, bir kırılma noktası olarak nitelendirilmektedir. Uygulama boyutun açısından ise mevcut plan uygulama esasları sürdürülürken anıtsal yapılara yönelik gerçekleştirilen tespit ve tescil işlemleri 1970'lerden sonra ele alınmaya başlamış ve getirilen "Sit" anlayışının ile tarihi anıtlar çevreleri ile beraber düşünülmesi aşamasına gelinmiştir.

1970'li yıllar ise koruma ölçeğinin genişletildiği, korumanın ekonomik ve sosyal açılardan ele alınmaya başladığı ve "kentsel koruma" kavramının gelişim gösterdiği bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Dinçer ve Akın, 1994). Türkiye'de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için gerekli yasal çerçeve ancak 1970'li yıllarda oluşturulabilmiştir. Ülkemizde ise 1970'li yıllara kadar doğrudan koruma alanına ilişkin bir yasal düzenleme gerçekleştirilmemiş, 1973 yılı 1710 sayılı Kanun doğrudan koruma alanına yönelik çıkarılan ilk kanun olmuştur. Uluslararası alandaki gelişmelerin, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların kampanyaları sonucu alana yönelik artan bilinçlenme neticesinde ülkemizce yasal düzenlemeler gelişme göstermiş, yine bu gelişmelerin akademik yayınlar ve GEEAYK kararlarına etkili olduğunu söyleyebiliriz.

1972 yılında önemli evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirasın korunması için Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesinin imzalanması ile koruma daha farklı bir ölçek ve boyut kazanmıştır. "Mimari Miras" tanımı bu sözleşmeyle geliştirilerek doğal alanları da kapsayacak düzeye gelmiş ve "Kültürel ve Doğal Miras" tanımına geçilmiştir. Kültürel ve doğal miras değerlerinin listesinin hazırlanarak "Dünya Miras Listesi" oluşturulması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda Hükümetler arası Dünya Mirası Komitesi kurulmuş, evrensel değeri olan bu değerleri korumak amacıyla "Dünya Mirası Fonu" oluşturulmuştur. Fonun kaynaklarının tahsisi ve kullanılmasına dair ilkeler sözleşmede kararlaştırılmıştır. Ülkemizde, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

1980'li yıllar, birçok ülkede olduğu gibi ülkemiz için de farklı gelişmelerin ve kırılma noktalarının gerçekleştiği bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Ülkemiz tarafından 1982 yılında Dünya Miras Sözleşmesi'nin (1972) kabul edilmesi akabinde 1983 yılı 2863 sayılı Kanun düzenlemesi yürürlüğe girmiştir. Yine 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (1985) ve 1999 yılında Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin

Avrupa Sözleşmesinin kabulü ülkemiz koruma politikası adına evrensel değerlere ve politikalara ulaşma çabası bakımından önemli gelişmelerden diğerleridir. 1980’li yıllarda ülkemiz tarafından uluslararası sözleşmeler örnek alınmaya başlanmış, bunun sonucu yasal düzenlemelerin geliştirilmesi çabasına gidilmiştir. Tüm bunlardan hareketle 1980’li yılları ülkemizce uluslararası alana paralel düzlemde gelişmelerin yaşandığı dönem olarak ifade edebiliriz. Bu dönemdeki en önemli gelişme 2863 sayılı Kanun ile korumada sistemli kurumsallaşmanın başlatılma çabasıdır. 2863 sayılı Kanun, genişleyen kapsam ile çevre ölçeğinde düşünülen korumanın planlama ile çözülmesi gerekliliğinden hareketle ilk kez tanımlanmamış olmasına rağmen ‘Koruma İmar Planı’ kavramından bahsedilmiştir. Yine 1951 yılından itibaren yürürlükte olan ikili denetim mekanizması oluşturularak merkezi denetimi sağlayan GEEAYK’nun yerel denetimi kapsamı sağlamıştır. Yine bu düzenleme ile koruma ölçütlerine zaman yönünden sınır getirilmiş ve uygulamaların gerçekleştirilmesi hususunda ivedilik kazanılması amaçlanmıştır. 1987 yılında getirilen 3386 sayılı Kanun düzenlemesiyle 2863 sayılı Kanun bazı değişikliklere uğramıştır.

Görsellerden de takip edileceği üzere uluslararası alan yasa metinlerinde özellikle 1970’li yıllar sonrasında “ölçek değişikliğinden dolayı mevzuat düzenlemeleri, uluslararası işbirliği, örgütlenme gerekliliği, katılım” gibi kavramlar çerçevesinde tartışmaların sürdürülürken bu kavramlardan farklı olarak 1976 yılı Nairobi Tavsiye kararı ile birlikte “Kırsal arazi yönetimi” kavramının bahsinin geçtiğini görmekteyiz. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra ise hemen hemen tüm uluslararası metinlerde “Yönetim alanı” kavramının benimsendiğini ve bu kavram vurgusunun yapıldığını söyleyebiliriz. 2000’li yıllarla birlikte ülkemizde de kentsel koruma alanına yönelik birçok yasal düzenleme çabası bulunmaktadır. Bu çabaların bir sonucu olarak gördüğümüz 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanun (1983) değişikliğe gidilmiş tarihi çevre koruma konusunda yasalarda kurumsal yapının güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler getirilmiş ve yasal sistemin uluslararası normlara uygun hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bunu 2007 yılı 5663 sayılı Kanun, 2009 yılı 5835 sayılı Kanun ve 2013 yılı 6498 sayılı Kanun değişiklikleri izlemiştir. 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı Kanun ile mevcut olan örgütsel yapılanma güçlendirilmiş, getirilen kavramlar ile uluslararası kriterlere uyum çabasına gidilmiştir. 1990-2004 arası dönemde lisansüstü tez çalışma anahtar kelime kullanımlarında ise “Türk hukuku, İmar Hukuku, Avrupa Birliği” gibi kullanımlar ile iki düzlem arasında kalacak düzeyde çalışmaların üretilmiş olabileceği şeklinde bir yoruma gidilebilir.

2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile tanımlar olarak verilen 3. maddede kültür varlıkları tanımı daha açıklayıcı olacak şekilde eklenme yapılmış, ayrıca 6. bentten sonra gelmek üzere "Ören yeri", "Koruma amaçlı imar plânı", "Çevre düzenleme projesi", "Yönetim alanı", "Yönetim plânı", "Bağlantı noktası" tanımları verilmiştir. Korumanın yönetsel boyutuna vurgu yapan bu tanımlar ülkemizde yasalarında ilk defa yer almaya başlaması bakımından önemlidir. Yasanın Yetki ve Yöntem başlıklı 10. maddesinde 1. fıkrada bakanlık yaptığı işleri; kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak ibaresi eklenmiştir. Buradan yerel yönetimlere atıfta bulunmak sureti ile maddenin sonunda hangi yönetimin neleri nasıl yapacağına dair eklemeler yapılmış ve bununla ilgili bakanlık ve İçişleri Bakanlığı'nca yönetmelik çıkarılacağı eklenmiştir. Koruma konusunda çalışacak uzmanlara yönelik mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, sanat tarihi, arkeoloji gibi uzmanlık alanları bahsinin yasa da yer verilmesi ve koruma uygulama denetim büroları kurulması ile bu büroların bu uzmanlar tarafından faaliyet gösterilmesi tarzı ifadeler ile bu maddeye yapılan önemli eklemelerdir.

2006 yılında Türkiye'de 2003 yılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini" kabul edilerek iç hukuk belgesi haline getirilmiştir. Üzerinde en fazla tartışmanın yapıldığı ve çalışmanın gerçekleştirildiği yasa ise 2005 tarihli 5366 sayılı Kanun'dur. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında sit alanı ilan edilmiş bölgelerde Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme bölgeleri ilan edilmesi ile kapsamını sadece sit alanlarında yürütülecek yenileme uygulamalarını düzenlemekle sınırlı tutmakta, yetki İl Özel İdareleri ve Toplu Konut İdaresi'ne verilmektedir.

2004-2011 arası dönemde ülkemiz yasal/yönetsel boyutta 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile uluslararası alana uyum çabaları içerisinde başarılı bir tutum sergilemiş olmasına karşın 2005 yılı 5366 sayılı Kanun düzenlemesi ile literatürden de belirlenen merkez ve yerel yetki çatışmalarının önünü açacak gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde lisansüstü terlerde ele alınan anahtar kelime kullanımlarına bakıldığında "Kent yönetimi, Belediyeler, Yerel yönetimler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, Korumada etkin olan aktörler, Yönetim, Yönetim modelleri, Katılım" kavramlarıyla iki düzlemde de yaşanan değişimler ile de çağrışım yapılabilecek ifade kullanımlarının olduğunu söyleyebiliriz.

2011 yılından sonraki süreç değerlendirilirse; uluslararası alanda 2011 yılı Valetta İlkeleri ile "Yönetişim" kavramına vurgu yapıp sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun yönetim anlayışının benimsenmesi tartışması yapılırken ülkemiz tarafından yapılan 2011 yılı 648 sayılı KHK düzenlemesiyle merkezi yönetim güçlendirilmiş ve planlama sürecinde

etkinliği artırılarak yerel yönetimlerinin yetkileri azaltılmıştır. Bununla birlikte meslek odalarının ve STK'ların rolünün ve koruma sürecine halkın katılımlarının da zayıflatılması gibi yine yukarıda belirtilen literatürde kentsel koruma sürecine yönelik tartışılan yönetsel sorunlar ile örtüşen olumsuz gelişmelerin yaşandığını söyleyebiliriz. Bu dönemde lisansüstü tez çalışmaları tarafından "Alan yönetimi, Koruma kurul kararları, Koruma kurulları, Mimar Sinan Üniversitesi, Sivil toplum örgütleri, Katılım, UNESCO, Örgütlenme, Yönetişim, Yönetim stratejileri" gibi anahtar kelime kullanımlarının tercih edilmesiyle bu olumlu/olumsuz bu gelişmeleri içerecek konu başlıklarının kullanılmış olmasının yine iki düzlemle de paralel tutum içerisinde olabileceklerin ve ayrıca 648 sayılı KHK'nin bir tartışması sayılabilecek ifadeler olabileceği yorumuna gidilebilir.

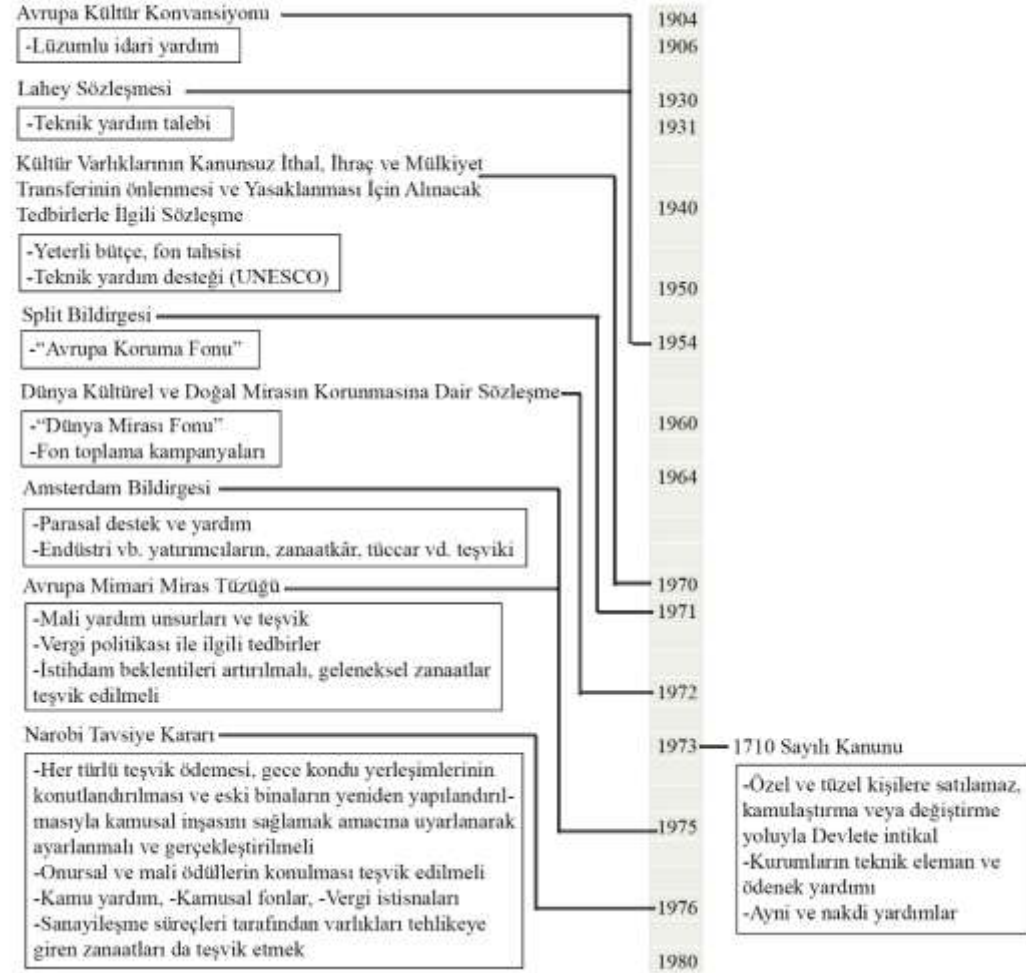
4.1.5. Ekonomik Boyut

Kentsel koruma pratiğinin ekonomik boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın ekonomik boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 19, 1983-2004 arası dönem Şekil 20, 2004-2011 arası dönem Şekil 21, 2011 sonrası dönem Şekil 22 üzerinden şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

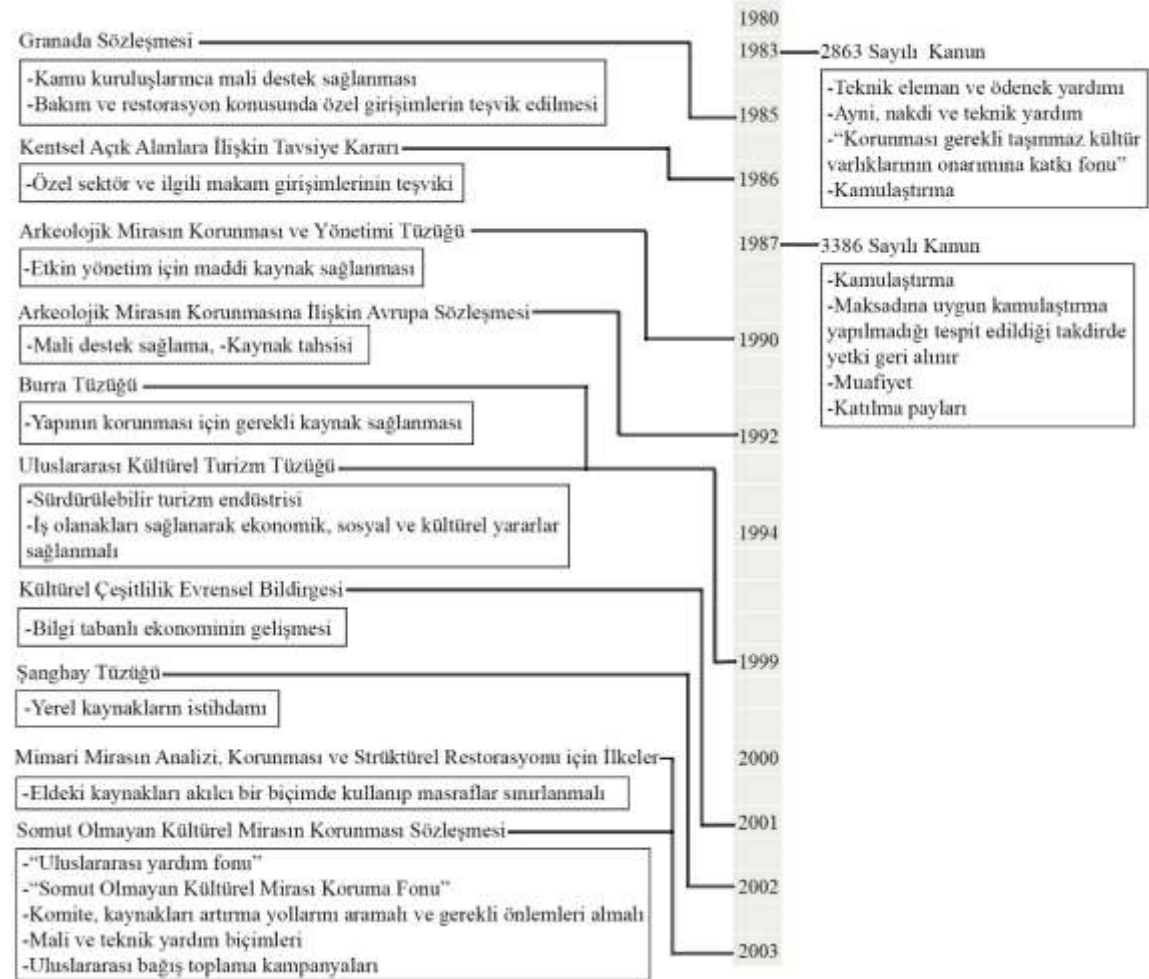
Şekil 19. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler

- Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar
- Kentleşme (1)
- Çevre sorunları (1)
- Konut sorunu (1)
- Konut açığı (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 20. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (1983-2004 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

- Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar
- Küreselleşme (3)
- Kentsel rant (2)
- Kentleşme (1)
- Sürdürülebilir kentleşme (1)
- Mutenalaştırma (1)
- Neo-liberalizm (1)
- Meşruiyet (1)
- Mülkiyet (1)
- Kaotik sistemler (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi

- Kültürel endüstrilerinin ve girişimlerinin alanlarında uygun teşvik önlemleri alınmalı
- "Uluslararası bir Kültürel Çeşitlilik Fonu"
- Yaratıcılığı teşvik etmek ve desteklemek için teknik yardım da dâhil olmak üzere resmi geliştirme desteği sağlanması
- Maddi yardım yöntemleri

Kültürel Rotalar Tüzüğü

- Finansman, araştırma projelerinde ve bununla ilişkili koruma, kullanım ve yönetim projelerinde dengeli, koordineli bir ilerlemeye olanak sağlayacak aşamalarda sağlamalı

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

- Yorumlama programının başarısı sadece ziyaretçi katılım rakamları veya gelir bazında değerlendirilmemeli

-Ulusal Alan

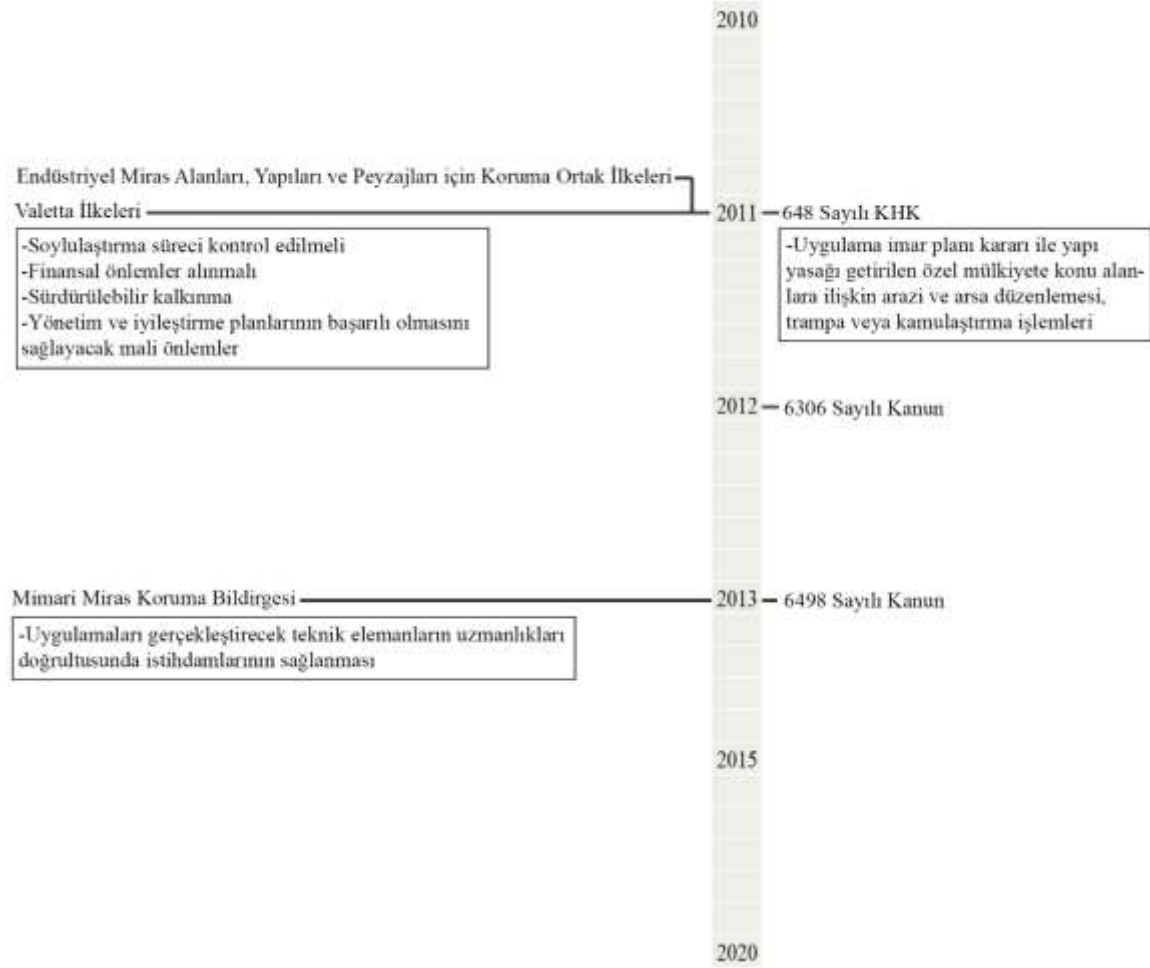
Şekil 21. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

- Kent Ekonomisine Yönelik Kavramlar
- Kentleşme (1)
- Sürdürülebilir kentleşme (1)
- Sürdürülebilir kalkınma (1)
- Sürdürülebilir kentsel hareketlilik (1)
- Kentsel toplumsal hareketler (1)
- Mutenalaştırma (1)
- Soylulaştırma (1)
- Modernleşme (1)
- Kentsel sorunlar (1)
- Kamulaştırma (1)
- Kentsel rant (1)
- İşgal (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 22. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Ekonomik boyut (2011 sonrası dönem)

1970'li yıllarda kültürel mirasın aynı zamanda ekonomik bir değer olarak da kabul edildiği yaklaşımlar ortaya çıkmış ve bu durum korumaya yeni bir boyut kazandırmıştır. Geline bu noktada korumaya yönelik bilinç boyutunun geliştirilmesi ve sürdürülmesi bakış açısının yanında ekonomik açıdan da ele alınması fikri üzerinde durulmaya başlanmıştır. Koruma yaklaşımları, sadece fiziksel mekânın korumasını esas alırken, bu yaklaşım işlevsel olarak canlandırma ve ekonomik bir değer olarak yeniden ortaya çıkarma yönünde değişmeye başlamıştır (Tatlıcan, 2006).

Tarihi odak merkezleri olarak ifade edebileceğimiz ve günümüzde genellikle kent merkezlerinde konumlanan bu alanlar yüksek arsa değerine sahip alanlardır. Bu kapsamda, tarihi çekirdek/çevre/dokunun korunması yüksek meblağlarda maddi kaynak gerektirdiğinden ekonomik boyutun değerlendirmeye alınması zorunlu hale gelmiştir. Bu alanlara yönelik yapılacak alt ölçek uygulamalar olan altyapı düzenlemeleri, iyileştirme, restorasyon işlemleri vb. gibi müdahaleleri karşılayacak finansman araçlarının gerek uluslararası gerek ulusal fonlar aracılığıyla karşılanabilmesi için teşviklerin artırılması gerekmektedir. Kamu-özel-STK gibi farklı sektörlerin sürece dâhil edilmesiyle bu boyutlar arasındaki dengenin kurulması öngörülmektedir (Ulubaş ve Kocabaş, 2016).

Kültürel mirasın ekonomik hayata ne ölçüde dâhil olması ve bunun nasıl belirleneceği soruları üzerinde tartışılan konular olarak koruma gündemindedir. Başlıca sorunlar ise, turizmin somut kültürel mirasın özgünlük ve bütünlüğü üzerindeki olumsuz etkileri, yerel kimliğin yozlaşması, ekonomik açıdan büyük getirileri olan yenileme projeleri sonucu oluşabilecek özgünlük ve bütünlüğün zarar görmesi, yerel halkın yerinden edilmesi, mülksüzleştirme yaşanması olarak sayılabilir (Erdem Yazıcıoğlu, 2018). Çalışmada kentsel risk/çevre kategorisinde tartışılan bu konular mekânsal boyut altında oluşturulan görsellerden de görüleceği üzere uluslararası alandaki birçok yasal düzenleme tarafından risk olarak görülmüştür. Uluslararası koruma ve planlama alanına yönelik yaklaşımlar geliştirilerek günümüzde sürdürülebilir kentsel koruma yaklaşımı ele alınmaya başlamış, bu kavram beraberinde doğal riskler ve iklim değişikliği, yenilenebilir kaynaklar konusuna dikkat çekilmesini tarihi alan yönetimi konusuna odaklanması gerekliliğini kılmıştır.

Uluslararası alanda ekonomik boyutun ön plana çıkmasıyla birlikte bütün bu süreç için gereken maddi kaynağın sağlanabilmesi adına uluslararası ve ulusal fonların ortaya çıkışı, aynı zamanda özel sektörün sürece dâhil oluşu, geleneksel zanaatların sürdürülmesi/yerel istidamın sağlanması yaklaşımlarına temellenen çalışmalar evrilerek

sürdürülebilir kentsel koruma ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına doğru gelişim ve değişim sergilenmiştir. Ülkemizde ise daha çok proje bazlı katkı payları, teknik yardım sağlanması, kamulaştırma ve mülkiyet (tevhid ve ifraz vd.) ile ilgili düzenlemeler yer almıştır.

Kentsel koruma sürecine yönelik sorunlar literatür taraması sonucu genel olarak değerlendirildiğinde ise tespit edilen ekonomik sorunların; finansal sorunlar, yeterli düzeyde ekonomik kaynak yaratılmaması, katkı kredisi, takas ve mülkiyet sorunu, değer saptama sorunu, kamu yararının aktarımı sorunu, küreselleşmenin getirisiyle sermaye piyasa eğilimleri, ekonomik koşullar ve nüfus artışının yarattığı rant baskısı vd. sorunlar üzerinde temellenmekte oldukları görülmüştür.

Lisansüstü tezlerden gelen anahtar kelime kullanımları analiz edilirken ekonomik boyut ile ilişkilendirilen kelime kullanımlarının bu boyutu tam anlamıyla karşılayıp karşılamadığı, başka boyut altında ilişkilendirilebilme ihtimallerine açık ifadeler içermeleri dolayısıyla bir çıkmaza düşülmüştür. Bu hususta kategorize edilen ifadelerin güvenilirliklerinin sağlanması adına anahtar kelime kullanımının yapıldığı ilgili tez çalışmaları YÖK Ulusal Tez Merkezi tarafından elde edilerek adı/özet kısmı/içeriği değerlendirilerek kavram karışıklığı yaşanan ifadeler ilgili tez tarafından hangi kavramsal kategoriye denk düştüğü değerlendirilerek belirlemeye gidilmiştir. Buradan hareketle lisansüstü tez çalışmalarının ele aldığı anahtar kelime kullanımları değerlendirildiğinde ise 1990-2004 arası dönem “Kentleşme, Konut sorunu, Konut açığı”, 2004-2011 arası dönem “Küreselleşme, Kentsel rant, Kentleşme, Sürdürülebilir kentleşme, Mutenalaştırma, Neo-liberalizm, Meşruiyet, Mülkiyet, Kaotik sistemler” ve 2011 sonrası dönem “Kentleşme, Kentsel rant, Sürdürülebilir kentleşme, Mutenalaştırma, Sürdürülebilir kalkınma, Kentsel toplumsal hareketler, Sürdürülebilir kentsel hareketlilik, Soylulaştırma, Modernleşme, Kentsel sorunlar, Kamulaştırma, İşgal” gibi anahtar kelime kullanımlarının tercih etmişlerdir.

Lisansüstü tez çalışmaları tarafından anahtar kelime kullanımlarına bakıldığında literatür taraması ile belirlenen ekonomik/finansal sorunları direkt çağrıştıracak kavramsal ifadelerin kullanmadığını daha çok kentsel süreçlere yönelik kullanımların ve küreselleşmenin getirisiyle sermaye piyasa eğilimlerinin tartışıldığının düşünüleceği kavramsal ifadeler tercih edilerek genelde bu kapsam çerçevesinde tartışmalara gidildiği incelenen içeriklerde de görülmektedir. Yine bu kullanımlar ile uluslararası alanda ekonomik boyut temelli tartışmaların yapıldığı kavramlarla da paralellik taşıyan kelime

kullanımlarının tercih edildiğini görmekteyiz. Fakat genel olarak bakıldığında lisansüstü tez çalışmalarının her ne kadar içeriklerinde az/çok vurgulandığı gözlemlense de anahtar kelime kullanımlarında literatürde de tartışılan sorunlar olan finansal sorunlar, ekonomik kaynak sağlanması sorunları vb. konularla direkt örtüşürülecek ifadelerin tercih edilmediği görülmüştür.

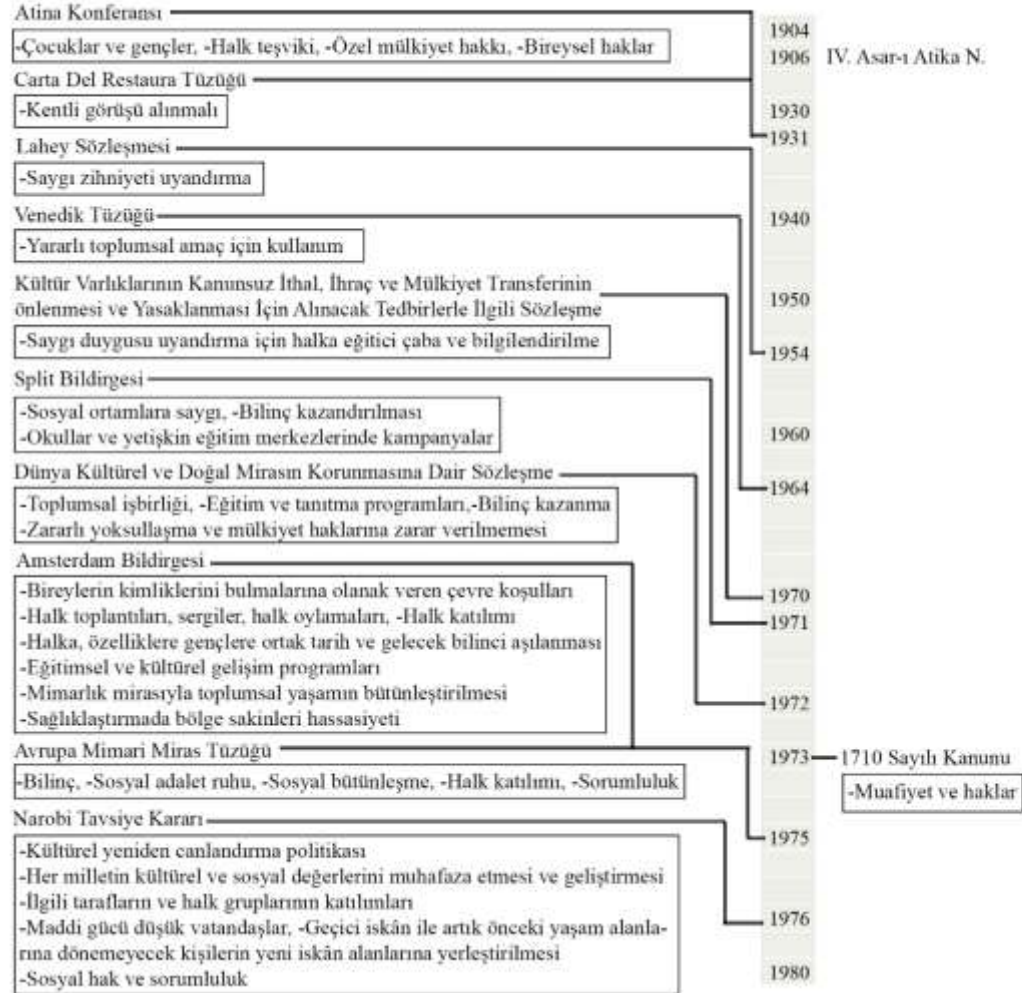
4.1.6. Sosyal Boyut

Kentsel koruma pratiğinin sosyal boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın sosyal boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 23, 1983-2004 arası dönem Şekil 24, 2004-2011 arası dönem Şekil 25, 2011 sonrası dönem Şekil 26 üzerinden şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 23. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (1983 öncesi dönem)

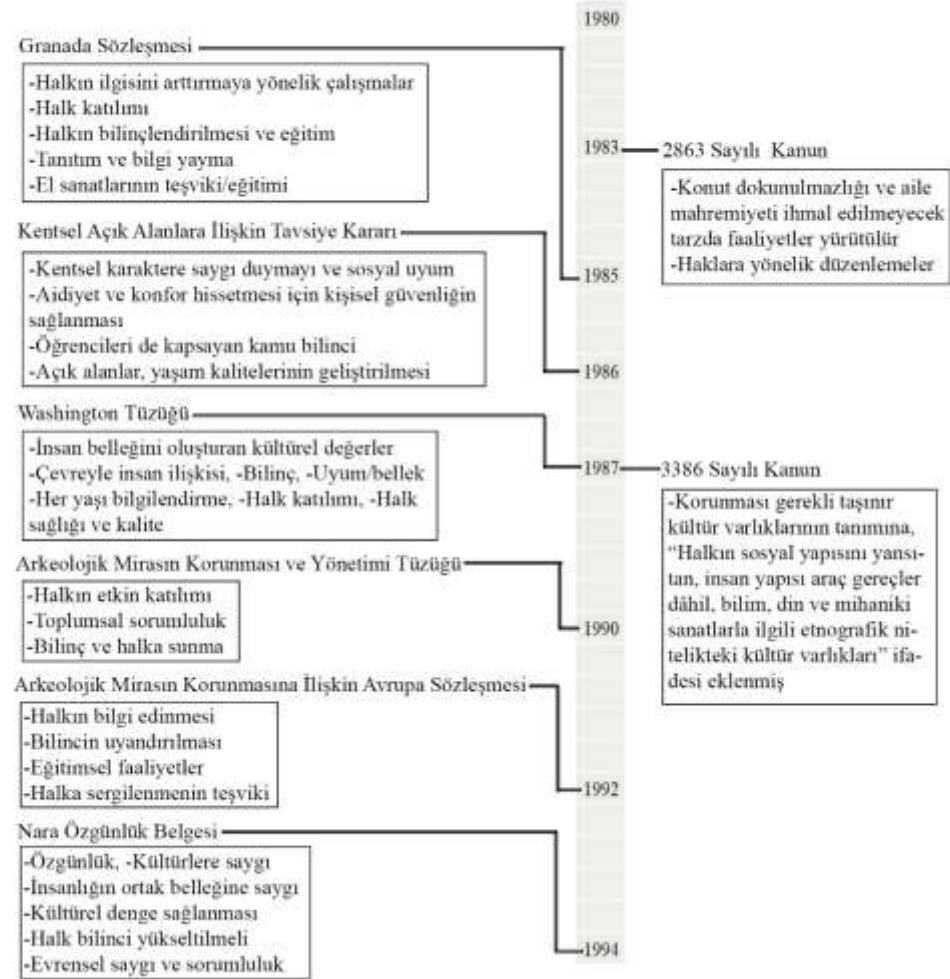
-Lisansüstü Tezler

-Kültür/Kimlik
Kent kimliği (2)
İmaj (1)
Kollektif bellek (1)

-Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu
Sosyoekonomik faktörler (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 24. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (1983-2004 arası dönem)

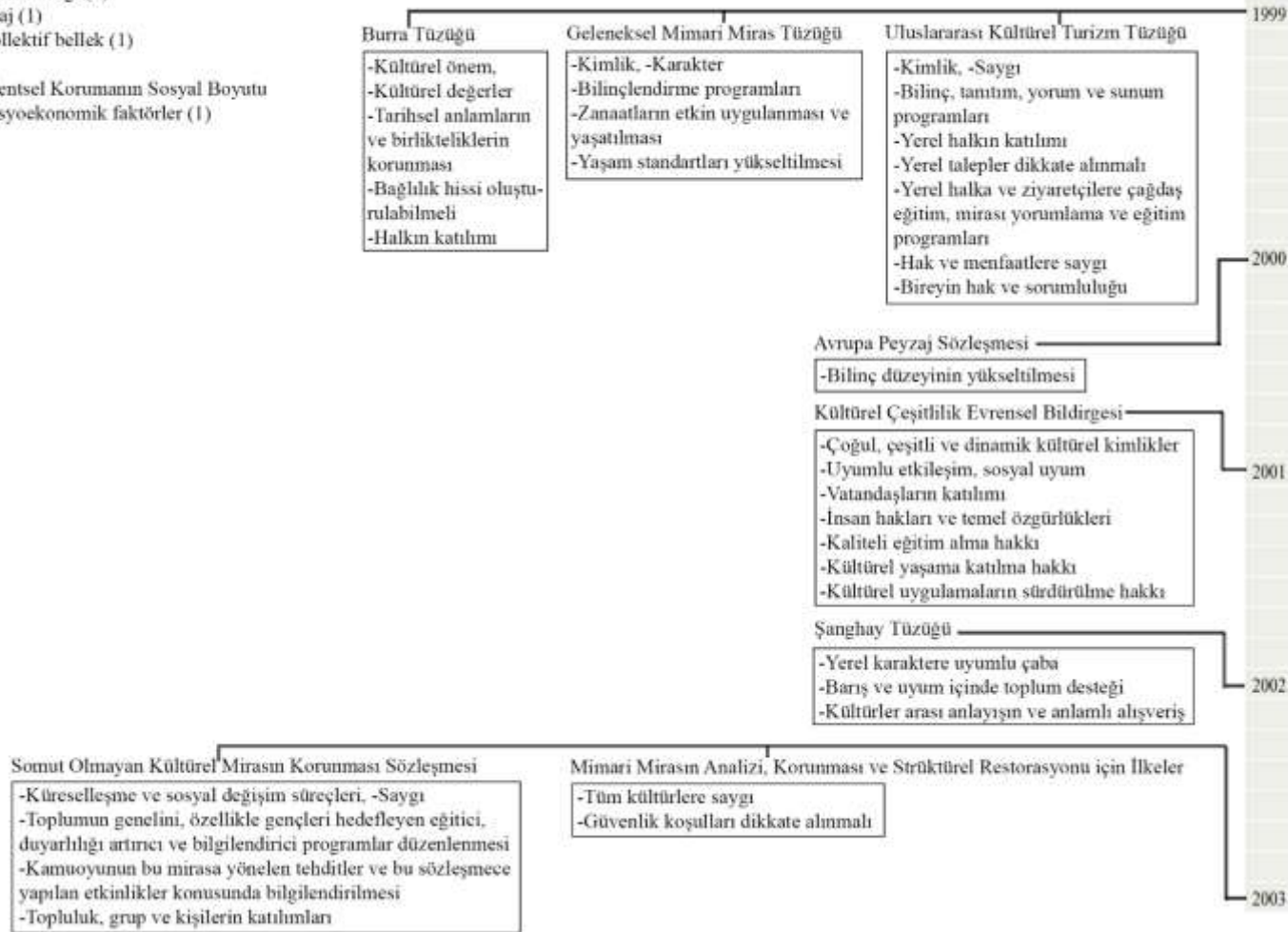
-Lisansüstü Tezler

-Kültür/Kimlik
Kent kimliği (2)
İmaj (1)
Kollektif bellek (1)

-Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu
Sosyoekonomik faktörler (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 24'ün devamı

-Lisansüstü Tezler

- Kültür/Kimlik
- Kent kimliği (6)
- Kentsel kültür (3)
- Yerleşimin kimliği (1)
- Hafıza (1)
- Kentsel hafıza (1)
- Yöresellik (1)
- Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu
- Çocuklar (2)
- Kentleşme (1)
- Günlük yaşam (1)
- Kentsel Haklar ve Sorumluluklar
- Sürdürülebilirlik (2)
- Yaşam kalitesi (1)
- Kentsel kalite (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşme

- Kültürel etkinliklerin, ürünlerin ve hizmetlerin tanınmasının sağlanması
- Kültürel ifadelerinin üretilmesi, yayılması, dağıtılması
- Yoksulluğu yok etmek için işbirliği
- Sanatçıların yaratıcı çalışmalarının teşviki
- Özgür fikir alışverişi ve dolanımı
- İnsan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı
- Sürdürülebilir gelişim
- İnsan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı
- Sürdürülebilir gelişim

Kültürel Rotalar Tüzüğü

- Kültürel Yollar, insan kültürlerarası bağlantıların etkileşimli, dinamik ve gelişen süreçlerini temsil eder
- Her bir öğenin kendine özgü değerine saygı
- Kültürel çeşitliliğin takdir edilmesi
- İnsanların etkileşimli hareketleri
- Mal, fikir, bilgi ve değerler alışverişi
- Halkın bilinçlendirilmesini teşvik etmek ve Rotayı paylaşan alanların sakinlerinin katılımı
- Güzergâh bilincini artırılması
- Miras unsurları ve kültürel uygulamalar
- Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınma

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

- Halkın bilinçlendirilmesi
- Kültürel miras alanlarına saygı
- Sözlü programların geliştirilmesi ve uygulanmasında paydaşların ve ilgili toplulukların katılımı
- Yorum ve sunum, çok çeşitli koruma, eğitim ve kültür hedeflerine hizmet etmeli
- Fikri mülkiyet ve geleneksel kültürel haklar
- Tüm paydaşlara adil ve sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar sağlama
- Geliştirilen kılavuz kuralları kendi alanlarında sosyal durumlara uygun ve sürdürülebilir olmalı

-Ulusal Alan

Şekil 25. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Kültür/Kimlik
Kent kimliği (3)
Kimlik (1)
Milli kimlik (1)
Etnik kimlik (1)
Yerel kimlik (1)
Sosyal kimlik (1)
Kent kültürü (1)
Kültür (1)
Kentsel kültür (1)

-Kentsel Korumanın Sosyal Boyutu
Sosyokültürel değişim (1)
Kamu yararı (1)
Göç (1)
Uluslararası Cittaslow Hareketi (1)

-Kentsel Haklar ve Sorumluluklar
Sürdürülebilirlik (6)
Kentsel hizmetler (1)
Mülkiyet hakkı (1)
İnsan hakları (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-Endüstriyel miras alanlarının veya yapılarının öneminin anlaşılması ve takdir edilmesi
-Ticari veya fikri mülkiyet hakları

Valetta İlkeleri

-Okul çağındaki çocuklardan başlayarak tüm sakinler için genel bir bilgi programı, -Halkın bilinçlendirilmesi
-Aktif ve sorumlu katılımının sağlanması
-Kentsel yapının asıl sakinlerini elinde tutmasına, yeni gelenleri karşılamasına ve aynı zamanda tıkanmaya neden olmadan kalkınmaya yardım etmeye izin veren eylemler
-Kimlik ve karakter
-Yerin yaşanabilirliği

Mimari Miras Koruma Bildirgesi

-Aidiyet ve kimlik
-Kamu yararı
-Katılım ve bilgilendirme
-Kamu bilincinin gelişimi
-Koruma eğitimi, her yaşa ve düzeye yönelik örgün ve yaygın eğitimi kapsamalı
-Kamuoyu, korumayla ilgili süreç ve kararlara katılma ve her aşamadan haberdar olma hakkı
-Sürdürülebilirlik
-Yaşam kalitesinin yükseltilmesini
-Taşınmaz sahiplerini özendirici ve destekleyici bir anlayış

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-Uygulama imar planı kararı ile yapı yasağı getirilen özel mülkiyete konu alanlara ilişkin arazi ve arsa düzenlemesi, trampa veya kamulaştırma işlemleri

6306 Sayılı Kanun

6498 Sayılı Kanun

Şekil 26. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Sosyal boyut (2011 sonrası dönem)

Uluslararası alanda 1975 yılı öncesi düzenlemelerde sosyal boyut altında tartışılan konular genel olarak koruma alan pratiğine yönelik yerel halka saygı ve bilinç kazandırılması gerekliliği üzerine temellenmiştir. 1975 yılı Amsterdam Bildirgesi ile başlayan ve sonraki süreçte de benzer tartışmaların devam ederek yaşanan gelişmeler ile korumanın sadece fiziksel bir eylem olarak görülmemesini, fiziksel alan dışında orada yaşayan insanlar ile birlikte oluşturulan sosyal boyutun da kent gelişiminde etkili olduğu ifade edilerek bireylerin kimliklerini bulmalarına imkân verecek düzeyde çevre koşullarının sağlanması hususu vurgulanmış ve ayrıca halkın katılımı hususu tartışmalarda yer bulmaya başlanmıştır. Bu gelişme çağdaş koruma anlayışının oluşumunda önemli bir aşama sayılmaktadır. 1976 yılı Nairobi Tavsiye Kararı ile mirası koruma eylemini ve zamanın sosyal yaşamı ile bütünleştirmeyi hükümetlerin ve vatandaşların görevi olarak saymış, çağın kişisizleşme/tekdüzeleşme tehlikelerine, irrasyonel ve uygun olmayan yenilemenin zararlarına ve tarihi çevreleri yok etmenin sosyal rahatsızlıklara yol açacağına dikkat çekilmiştir.

1987 yılı Washington Tüzüğü ile “İnsan belleğini oluşturan kültürel değerler”, 1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi ile “İnsanlığın ortak belleği, özgünlük, somut ve soyut anlatım biçimlerine saygı” ve 1999 yılı Burra Tüzüğü ile “Kültürel önem, kültürel değerler ve değerinin anlaşılması” gibi uluslararası düzenlemelerde koruma sorunsalının çözümlenmesi koruma çalışmalarının yanında aynı zamanda halk katılımının da sağlanması gerekli kültürel bir olgu olduğu mevzuu sonraki süreçte gerçekleşen uluslararası düzenlemelerin genelinde de vurgulanan konular arasında yer almaktadır.

Ülkemizde ise 2004 yılı 5226 sayılı Kanun metninde “...tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde...” ifadesi ve sit tanımında geçen “... kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya...” ifadesiyle sosyal boyuta yönelik ifadeler içermektedir fakat ortak miras ve kültür mirası yaklaşımının halen yasada tam anlamıyla ele alınmadığını görmekteyiz.

Yine uluslararası alanda 1976 yılı Nairobi Tavsiye Kararı ile ilk kez dikkat çekilen sosyal hak ve sorumluluk hususu 2000 yılı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile insan hakları ve temel özgürlükleri ve kültürel yaşama katılma hakkı şeklinde evrilmiş 2001 yılı Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi ile “İnsan hakları ve temel özgürlükleri, kültürel haklar” kavramı vurgulanmış, kültürün bir hak olduğu benimsenerek vatandaşların kültürel alandaki ihtiyaçlarının karşılanması ve sahip oldukları kültürel mirasın korunması konusu

ele alınmıştır. 2005 yılı Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi ile insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı beraberinde “Sürdürülebilir gelişim” vurgusu da yapılmaya başlanmıştır. 2008 yılı Kültürel Rotalar Tüzüğü ile “Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınma, kapsamlı ve sürdürülebilir bir yaklaşım” ve 2013 yılı Mimari Miras Koruma Bildirgesi ile “Sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi” temelli yaklaşım tartışılmış, sürdürülebilir gelişme bağlamında kültürel mirasların korunması planlama kapsamında ele alınması ve gelişme ile koruma arasında dengenin sağlanması vurgulanmıştır. Kentsel koruma alanlarında çevre ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmekte ve bu alanlarda yaşayan özellikle düşük gelirli kesimin sorunlarının çözümüne ve ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler özendirilmektedir. 2005 sonrası uluslararası alanda ele alınan düzenlemelerin geneli yerin yaşam kalitesinin sağlanarak adil ve sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve kültürel faydaların sağlanması hususuna dikkat çekmişlerdir.

Lisansüstü tez çalışmaları tarafından tercih edilen anahtar kelime kullanımlarına bakıldığında 1990-2018 arası dönemde “Kent kimliği, İmaj, Kollektif bellek, Sosyoekonomik faktörler”; 2004-2011 arası dönemde “Kent kimliği, Kentsel kültür, Yerleşimin kimliği, Kentsel hafıza, Yöresellik, Günlük yaşam, Çocuklar, Kentlileşme” anahtar kelime kullanımları beraberinde “Sürdürülebilirlik, Yaşam kalitesi, Kentsel kalite” gibi kentsel haklar ve sorumlulukları vurgulayan ifadeler; 2011 sonrası dönemde ise “Kent kimliği, Milli kimlik, Sosyal kimlik, Kent kültürü, Sosyokültürel değişim, Kamu yararı, Göç” gibi ifadelerin yanında “Sürdürülebilirlik, Kentsel hizmetler, Mülkiyet hakkı, İnsan hakları” gibi kentsel haklar ve sorumlulukları vurgulayan anahtar kelime kullanımları tercih edilmiştir. Çalışmaların büyük bir çoğunluğunun 28 anahtar kelime kullanımı ile kimlik/kültür kavramı üzerine, 13 anahtar kelime kullanımı ile ise kentsel haklar ve sorumluluklar üzerine temellendikleri ve diğer 9 anahtar kelimenin ise sosyal faktörleri içeren ifadeler oldukları tespit edilmiştir.

Kentsel koruma sürecine yönelik sorunlar literatür taraması sonucu genel olarak değerlendirildiğinde ise tespit edilen sosyal sorunların genellikle ulusların kimlik sorunu, kültürel etkileşim, bilinçlenme sorunları, aidiyet bilinci oluşturulamaması, sahiplilik ve sorumluluk eksikliği, kültürel ve toplumsal sürdürülebilirlik, mekândaki yaşam kalitesi sorunsalı, sosyolojik sorunlar, konut ihtiyacı vd. sorunlar üzerinde temellendikleri görülmüştür. Bu noktada lisansüstü tez çalışmaları anahtar kelime kullanımları ile yapılan sosyal boyut tartışmalarının ilgili literatür ile benzer paralellik taşıdığından bahsedilebilir.

Aynı zamanda lisansüstü tez çalışmalarıyla uluslararası alanda yapılan tartışmaların da benzerlik taşıdığını ifade edebiliriz.

Uluslararası alana karşı ülkemizde yapılan yasal düzenlemeler ile tarihi çevre koruma çalışmalarının gerçekleştirilmesi sosyal boyut üzerinden genel olarak değerlendirildiğinde ise, korumaya yönelik ele alınan gelişmeler neticesinde yasalara kazandırılan içeriklerin ve yasaların uygulama aşamalarında yaşanan yetersizlik sonucu tutarlılık gösterilmediğinden ve koruma eyleminin aynı zamanda kültürel bir süreç paralelinde ele alınmasına dair bilincin yasalarda tam olarak yer bulmamasının doğal sonucu olarak topluma kazandırılmaması gibi sonuçlardan bahsedebiliriz. Lisansüstü tez çalışmaları tarafından anahtar kelime kullanımlarının kültür/kimlik kavramı üzerine yoğunlaşmasının bu tespitten kaynaklı olabileceği gibi bir çıkarım yapabiliriz.

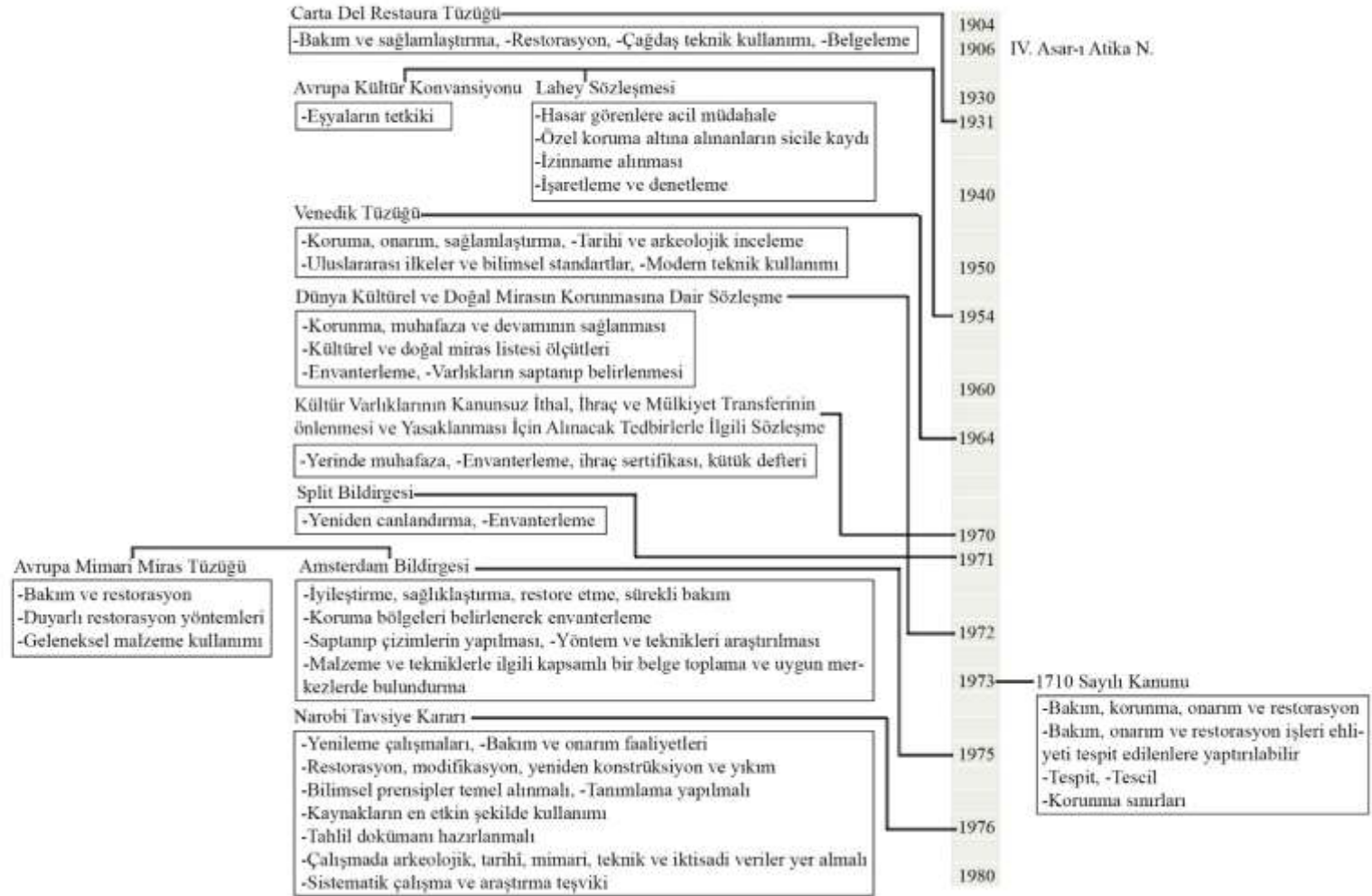
4.1.7. Teknik Boyut

Koruma pratiğinin teknik boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın teknik boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 27, 1983-2004 arası dönem Şekil 28, 2004-2011 arası dönem Şekil 29, 2011 sonrası dönem Şekil 30 üzerinden şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışılmıştır.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 27. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri

Restorasyon (4)

Kentsel yenileme (2)

Koruma tedbirleri (1)

Rehabilitasyon (1)

Uyumlaştırma (1)

Kentsel yeniden kazanım (1)

Kentsel dönüşüm (1)

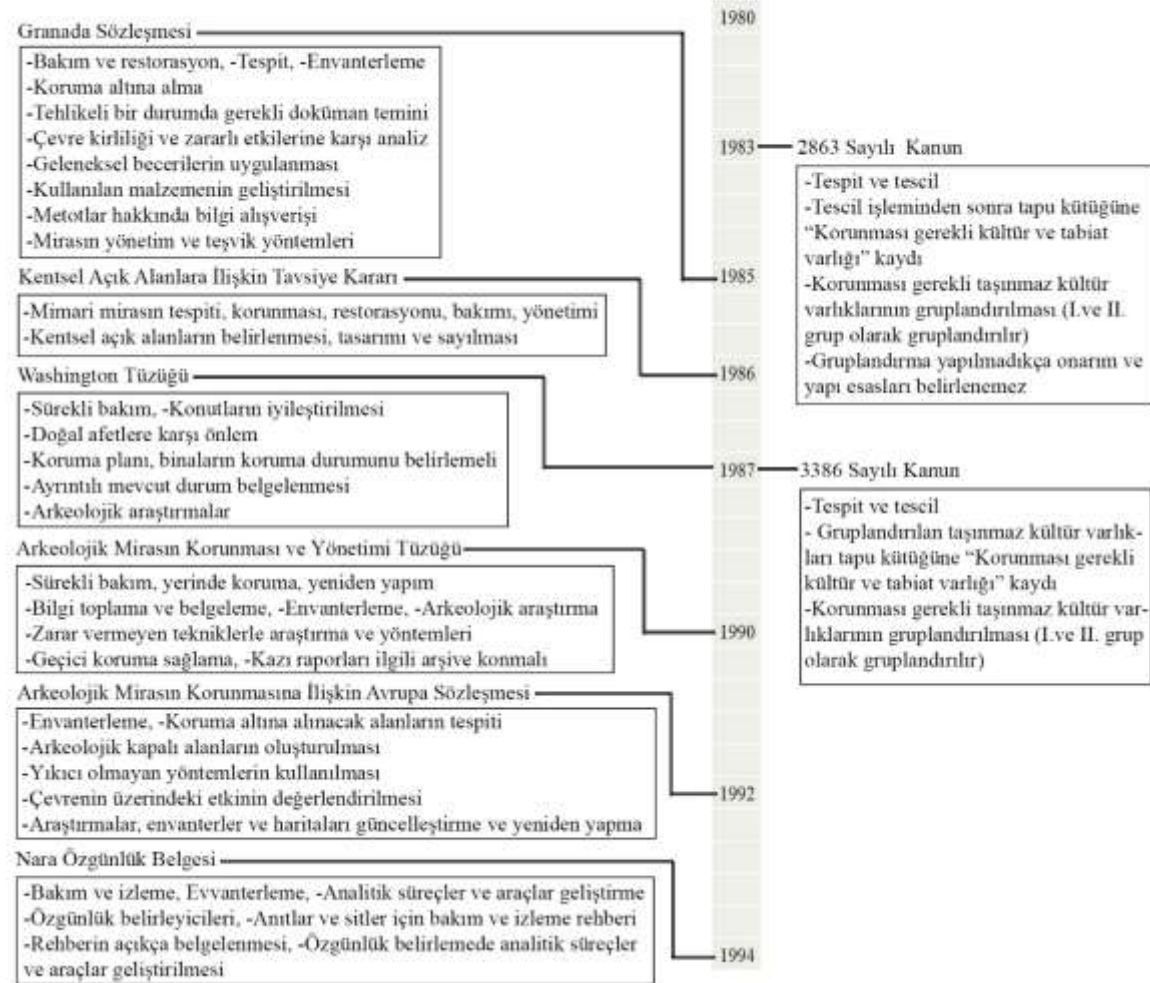
-Analiz Yöntem Teknikleri

Yapı analizi (1)

Üç boyutlu analiz (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 28. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (1983-2004 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri

Restorasyon (4)

Kentsel yenileme (2)

Koruma tedbirleri (1)

Rehabilitasyon (1)

Uyumlaştırma (1)

Kentsel yeniden kazanım (1)

Kentsel dönüşüm (1)

-Analiz Yöntem Teknikleri

Yapı analizi (1)

Üç boyutlu analiz (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 28'in devamı

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri
Kentsel yenileme (12)
Kentsel dönüşüm (8)
Restorasyon (4)
Korunma (2)
Kentsel müdahale (1)
İyileştirme (1)
Rehabilitasyon (1)
Rekonstrüksiyon (1)
Yeniden canlandırma (1)
İşlevlendirme (1)
Yeniden işlevlendirme (1)
Yeniden yapım (1)
Kentsel yeniden kazanım (1)
Kentsel dönüşüm ve yenilenme (1)

-Analiz Yöntem Teknikleri

Mekansal analiz (1)
Peyzaj analizi (1)
Risk analizi (1)
Envanter (1)
Haritalama (1)
Görselleştirme (1)
Bilgisayar destekli tasarım (1)
Üç boyutlu teknoloji (1)
Coğrafi bilgi sistemleri (1)
Planlamada bilişim teknolojileri (1)
Tarihi-bağıntısal tespit yöntemi (1)
Risk yönetimi (1)
Risk azaltma yöntemleri (1)
Risk teorisi (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi

-Koruma ve muhafaza etme
-Yeni teknolojilerin kullanılması teşviki
-Veri toplama ve istatistik alanlarında bilgi alışverişi ve deneyim paylaşımı
-Kar amacı gütmeyen örgütlere ilişkin bir veri tabanı oluşturulması
-Bilgi alışverişi, bilgi analizi ve bilgi aktarımı

Kültürel Rotalar Tüzüğü

-Yorum ve sunum
-Korunma, muhafaza ve değerlendirme
-Kültürel rotaların korunması ve yönetimi için kullanılan teknikler ve metodolojiler
-Koruma durum analizi ve değerlendirme
-Envanterleme
-Ortak metodolojik araçlar
-Özgünlük kriterleri

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

-Yorumlama ve Sunum
-Etkin ve düzenli bakım
-Belgeleme ve tanıtma
-Erişim ve anlama
-Teknik ve profesyonel kılavuzlar
-Teknik veya teknolojik unsurlar
-Miras etki değerlendirmesi
-Fiziksel etkiler sürekli izlenmeli ve değerlendirilmeli
-Değerlendirme süreci ilgili uzmanlar tarafından gerçekleştirilmeli

-Ulusal Alan

Şekil 29. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Koruma Teknikleri/Müdahale Biçimleri

Kentsel yenileme (10)

Restorasyon (9)

Kentsel dönüşüm (6)

Rehabilitasyon (2)

Koruma müdahalesi (1)

Koruma tedbirleri (1)

Restitüsyon (1)

Onarım (1)

Canlandırma (1)

Yeniden geliştirme (1)

Yeniden işlevlendirme (1)

Yeniden yapım (1)

-Analiz Yöntem Teknikleri

Kentsel analiz (1)

Veri tabanı (1)

Çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi (1)

Çok-kriterli analitik karar yöntemi (1)

Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri (1)

Ekonomik değerlendirme ve korunan alanların yönetimi (1)

Sürdürülebilir kalkınma yönetimi (1)

Çevresel etki değerlendirme (1)

Ekonomik değerlendirme (1)

Ekonomik analiz (1)

Performans programlama (1)

Katılımcı yaklaşım (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-Endüstriyel miras alanlarının ve yapılarının araştırılması ve belgelenmesi
-Yer araştırmaları ve kayıtları, tarihi ve arkeolojik araştırmalar, materyal ve peyzaj analizleri, sözlü tarih ve/veya kamu, kurumsal veya özel arşivlerde araştırma gibi çeşitli uzmanlık ve bilgi kaynaklarından yararlanılmalı
-Geçici koruma sağlanmalı
-Değişiklikler belgelenmeli
-Fiziksel müdahaleler geri dönüşümü içermeli
-Kapsamlı araştırma ve belgelere dayandırılmalı

Vületta İlkeleri

-Müdahaleler, yerel halkın yaşam kalitesini ve çevre kalitesini iyileştirmeyi amaçlamalı
-Müdahalenin kapsamı ve sıklığı, şeffaflık ve düzenlenmiş müdahale prosedürlerine bağlı kalmanın yanı sıra fizibilite ve planlama dokümanları ve çalışmalarını ile birleştirilmeli ve uyumlu olmalı
-Sürekli bir izleme ve bakım
-Güncel dokümantasyon ve kayıt yapılması
-Herhangi bir müdahaleden önce, mevcut bağlam dikkatlice analiz edilmeli ve belgelenmeli

Mimari Miras Koruma Bildirgesi

-Müdahale ölçeği, -Müdahale yaklaşımları, -Müdahale biçimleri
-Belgeleme, araştırma, çözümlenme, yorumlama, teşhis ve koruma yaklaşımının belirlenmesi, uygulamaya yönelik müdahale tanımlarının yapılması, uygulama ve izleme faaliyetleri
-Uygulama sürecinde ve sonrasında ölçümle dayalı ve düzenli izleme yapılmalı
-Mimari mirası etkileyebilecek doğal ve insan kaynaklı çoklu risklerin yönetimi için yapılacak analiz çalışmaları
-Mimari belgeleme ve arşivleme
-Taşıyıcı sistemin araştırılması
-Yapı güvenlik değerlendirmeleri
-Deneysel ve sayısal analizlere dayanan verilerin elde edilebilmesi
-Uygulama rehberi hazırlanması
-Uzman mutabakatı
-Bilimsel verilere uygunluk

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-Uygulama imar planı kararı ile yapı yasağı getirilen özel mülkiyete konu alanlara ilişkin arazi ve arsa düzenlemesi, trampa veya kamulaştırma işlemleri

6306 Sayılı Kanun

-İyileştirme, tasfiye ve yenileme
-Riskli yapıların tespiti
-Riskli yapıları tapu kütüğünün beyanlar hanesinde belirtmek

6498 Sayılı Kanun

-Tek yapı ölçeğindeki kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarına ilişkin tescil kararları
-Tescil kararları, tescil olunan taşınmazın kadastral bilgileri ile birlikte, tapu siciline şerh düşülür

Şekil 30. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Teknik boyut (2011 sonrası dönem)

Genel olarak uluslararası alanda analiz yöntem ve tekniklerine yönelik kavramların koruma önlemlerini garanti edecek bir şekilde belirlenmesi, tespit ve envanterleme çalışmalarının ise hassas bir şekilde ele alınarak çağın teknolojik gereksinimlerinin bu çalışmalarda kullanılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda yapı ve çevrelerinin bozulma ihtimallerine karşı ön incelemelerin yapılması ve bunun sonucuna yönelik tedbirler alınması gerekliliği belirtilmiştir. Geleneksel yapım teknikleri ve malzemenin uygulanmasının ön planda tutulması fakat gerekli hallerde çağdaş tekniklere de bütüncül bir değerlendirme sonucunda başvurulabileceği belirtilmiştir. Detayda 1976 yılı Nairobi Tavsiye Kararı ile “Tahlil dokümanı hazırlanması”, 1994 yılı Nara Özgünlük Belgesi ile “Özgünlük belirleyicileri, Anıtlar ve sitler için bakım ve izleme rehberi” oluşturulması, 2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile “Dokümantasyon merkezleri, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’nin hazırlanması, güncelleştirilmesi ve yayımlanması”, 2011 yılı Valetta İlkeleri ile “Müdahaleler, yerel halkın yaşam kalitesini ve çevre kalitesini iyileştirmeyi amaçlamalı, herhangi bir müdahaleden önce, mevcut bağlam dikkatlice analiz edilmeli ve belgelenmeli” ifadeleri üzerinde durulmuş ve teknik açıdan detaylı bir şekilde ele alınan 2013 yılı Mimari Miras Koruma Bildirgesi ile de “Müdahale ölçeği, müdahale yaklaşımları ve müdahale biçimleri” net bir şekilde tanımlanmıştır.

Ülkemizde ise tespit ve tescil işlemleri, “Korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı tespiti, Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması”, 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile “Uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeler” vurgusu gibi düzenlemeler ile yasalar teknik anlamda revize edilmiştir. Yasal düzenlemelerin uygulanmasıyla ilgili olarak göze çarpan nokta, yasanın yasaklayıcı hükümlerinin katı bir biçimde uygulandığı ancak, korunması gereken alan, bina ve eserler bakımından koruma için lazım olan gerek teknik gerekse mali destek içeren hükümlerin eksiklikler içermesidir. Bu nedenle, özel mülkiyette bulunan korunması gerekli yapılar kullanıcıların istekleri ve çabalarına bağlı olarak tamir ve bakım işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Geçmişten günümüze kadar meydana gelen değişim, benimsenen koruma ve canlandırma yaklaşımları, korumanın ekonomik ve hukuki araçları, fiziki uygulamalar ile hatalı yapılaşma kararları gibi nedenlerle kentlerin adeta çöküntü bölgeleri haline gelmiş olan sit alanlarını, kültürel mirası ve kentin belirtilen bölgelerini bütünsel bir yaklaşım çerçevesinde hangi yöntemlerle ele alınması ve yeniden kimliklerinin kazandırılması gerekliliği vurgulanmıştır. Kentsel koruma sürecine yönelik sorunlar literatür taraması

sonucu genel olarak değerlendirildiğinde ise tespit edilen teknik sorunların genellikle; tespit ve tescil işlemlerinin sağlıklı bir şekilde yapılmaması, kayıt ve bilgi yetersizliği, değişen gelişen günümüz şartlarına bağlı kentsel koruma kavramının sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde koruma planlarının karar verme sürecinden plan hazırlama, tasarım, uygulama, denetim ve izleme sürecine dek uzanan yöntem kurgusunun oluşturulamaması, analiz yöntem tekniklerinin günümüz şartlarına göre geliştirilmemesi ve üst ölçekten alt ölçeğe bütüncül koruma anlayışıyla ele alınmaması vd. sorunlar üzerine temel tartışmaların yapıldığı görülmüştür.

Lisansüstü tez çalışmaları koruma müdahale biçimleri açısından geçmişten günümüze benzer ifadeler kullanmışlardır. Yine lisansüstü tez çalışmaları; 1990-2004 arası dönemde “Yapı analizi, Üç boyutlu analiz”, 2004-2011 arası dönemde “Mekânsal analiz, Peyzaj analizi, Risk analizi, Envanter, Haritalama, Görselleştirme, Bilgisayar destekli tasarım, Üç boyutlu teknoloji, Coğrafi bilgi sistemleri, Planlamada bilişim teknolojileri, Tarihi-bağıntısal tespit yöntemi, Risk yönetimi, Risk azaltma yöntemleri, Risk teorisi” ve 2011 sonrası dönemde ise “Kentsel analiz, Veri tabanı, Çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi, Çok-kriterli analitik karar yöntemi, Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri, Ekonomik değerlendirme ve korunan alanların yönetimi, Sürdürülebilir kalkınma yönetimi, Çevresel etki değerlendirme, Ekonomik değerlendirme, Ekonomik analiz, Performans programlama, Katılımcı yaklaşım” anahtar kelimelerini kullandımlarına gidilmiştir.

Detayda çalışmalar irdelendiğinde kullanılan analiz yöntem ve tekniklerine yönelik anahtar kelime kullandımlarına giden lisansüstü tez çalışmalarının çoğunlukla doktora tezi oldukları tespit edilmiştir. Analiz yöntem ve tekniklerine yönelik anahtar kelimeler detayda değerlendirildiğinde “Kamu yararı, Kentsel rant, Kamulaştırma, Sürdürülebilir gelişme, Sürdürülebilir kalkınma yönetimi, Sürdürülebilir kentleşme” kelime kullandımları ile “Planlamada bilişim teknolojileri, Mekânsal analiz, Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri, Ekonomik değerlendirme ve korunan alanların yönetimi, Ekonomik analiz, Çok-kriterli analitik karar yöntemi, Çok-aktörlü kooperatif oyun yöntemi” kelime kullandımlarının bir arada ele alındıkları ve genel olarak kentsel koruma sürecinin ekonomik boyutu ile ilişkilendirilen çalışmalar tarafından üretildikleri tespit edilmiştir. Yine “Doğal afetler, Risk, Coğrafi bilgi sistemleri, Risk analizi, , Risk azaltma yöntemleri” ile “Doğa koruma, Peyzaj analizi” anahtar kelime kullandımları birliktelikleri ile mekânsal boyut altında çalışmalar üretilirken “Kentsel analiz, Üç boyutlu analiz, Üç boyutlu teknoloji, Üç boyutlu teknoloji, Yeni-işlevsel planlama-tasarım, Çok-kriterli analitik karar

yöntemi, Bilgisayar destekli tasarım” anahtar kelime kullanımları ise kentsel tasarım ile ilişkilendirilen çalışmalar tarafından bir arada kullanılmışlardır.

2005 yılı 5366 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler ile kentsel sit alanları özelinde “yenileme alanı” kavramı ilk kez kullanılmaya başlanmıştır. Yasa kapsamı sadece sit alanlarında yürütülecek yenileme uygulamalarını düzenlemekle sınırlı tutulmuş ve bu alanlara yönelik yerel yönetimlerin yetkisinde kararların alınması yasa çerçevesinde düzenlenmiştir. Yerel yönetimlerin koruma alanında etkinliklerinin artırılmasının da etkisiyle kentsel yenileme adı altında gerçekleştirilen dönüşüm faaliyetlerinin bu alanlar üzerine çekiciliği artmış ve bu alanlara ekonomik değerler olarak bakılmasının önü açılmıştır. Lisansüstü tez çalışmalarında da ekonomik boyuta yönelik analiz yöntem ve teknikleriyle ilişkilendirilen anahtar kelime kullanımlarıyla kentsel yenileme/kentsel dönüşüm faaliyetlerinin tarihi çevresel değerlerimiz üzerindeki hem ekonomik hem mekânsal etkilerine yönelik tartışmaların gerekliliği üzerinden ele alındıkları hususunda bir bağlantı kurulabilir. Yine uluslararası alanda da sıkça tartışılan küreselleşen günümüz dünyasında artan iklim değişikliği sorunları, yenilenebilir kaynak kullanımı ve sürdürülebilir gelişim gerekliliği önem arz etmiş ve lisansüstü tez çalışmalarının bir kısmı da bu gereklilikten kaynaklı analiz yöntem ve teknikleri hususunda tartışmaya gitmişlerdir.

4.1.8. Akademik Boyut

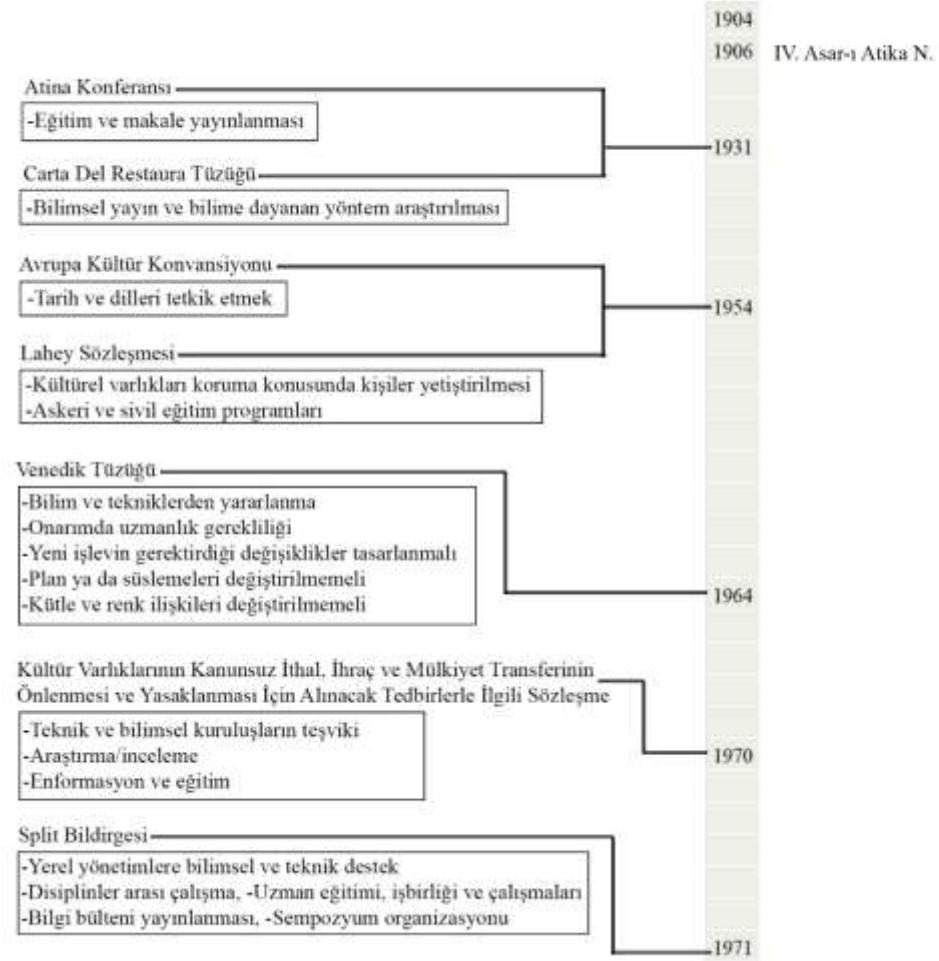
Koruma pratiğinin akademik boyutuna yönelik gelişim ve değişim süreci incelendi ve dönemler itibariyle lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma yasal mevzuatı ilişkisinin okunabilmesi adına kentsel korumanın akademik boyutu 1983 öncesi dönem Şekil 31, 1983-2004 arası dönem Şekil 32, 2004-2011 arası dönem Şekil 33, 2011 sonrası dönem Şekil 34 üzerinden şekiller oluşturularak aktarılmaya çalışılmıştır.

Lisansüstü tezler tarafından kullanılan anahtar kelimeler kategorize edilirken daha çok planlama/koruma ilişkisinin, kentsel koruma ile ilişkilendirilen lisansüstü tez çalışmaları tarafından anahtar kelime kullanımlarında disiplinleri içeren anahtar kelimelerin kullanılmış olmasını bu kelime kullanımlarının koruma ile ilişkilendirilerek kullanıldıkları varsayımıyla kategorize edilmiş, yine turizm ve kentsel tasarım disiplinleri ile ilişkilendirilecek ve bu disiplinlerin altında birleştirilecek anahtar kelime grupları değerlendirilerek kategorilendirmeye gidilmiştir.

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

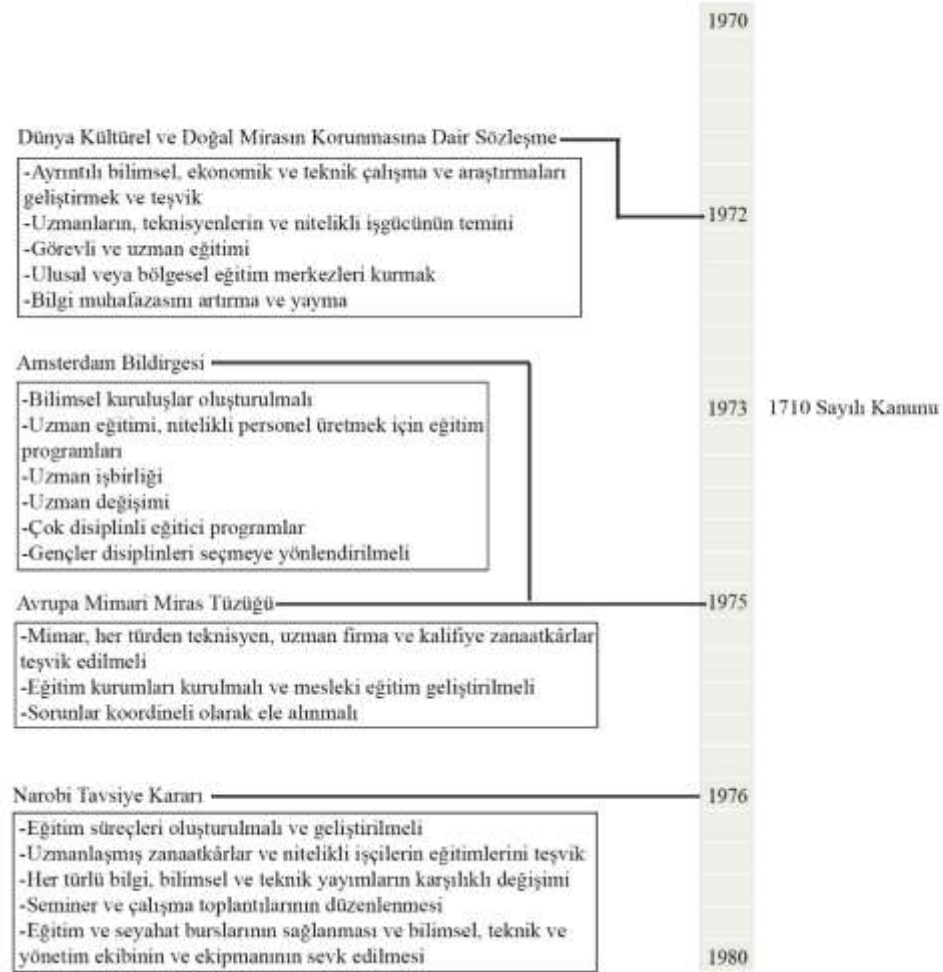

Şekil 31. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (1983 öncesi dönem)

-Lisansüstü Tezler
(tez verisi yok)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 31'in devamı

-Lisansüstü Tezler

-Planlamada Koruma
Kent planlama (3)
Planlama (2)
Koruma planlaması (2)
Fiziksel planlama (1)

-Korumanın Disiplinler Arası Yeri
Kentsel tasarım (2)

-Turizm/Koruma İlişkisi
Turizm sektörü (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 32. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (1983-2004 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Planlamada Koruma
Kent planlama (3)
Planlama (2)
Koruma planlaması (2)
Fiziksel planlama (1)

-Korumanın Disiplinler Arası Yeri
Kentsel tasarım (2)

-Turizm/Koruma İlişkisi
Turizm sektörü (1)

-Uluslararası Alan

-Ulusal Alan

Şekil 32'nin devamı

-Lisansüstü Tezler

-Planlamada Koruma Kent planlama (18)
Koruma planlaması (4)
Stratejik planlama (2)
Planlama (1)
Peyzaj planlama (1)
Turizm planlaması (1)

-Korumanın Disiplinler Arası Yeri

Kentsel tasarım (7)
Turizm (4)
Şehircilik (3)
Kentsel arkeoloji (3)
Kent tarihi (2)
Mimarlık (1)
Tasarım (1)
Mimari tasarım (1)
Arkeoloji (1)
Tarih (1)

-Turizm/Koruma İlişkisi

Turizm türleri (1)
Turizm bölgeleri (1)
Turizm potansiyeli (1)

-Koruma/ Tasarım

Tasarım öğeleri (1)
Tasarım yöntemleri (1)
Kentsel tasarım parametreleri (1)
Kentsel koruma alanlarında kentsel tasarım ölçütleri ilişkisi (1)
Kentsel tasarım rehberleri (1)

-Uluslararası Alan

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşme

-Eğitim ve geniş kapsamlı kamu bilinci programları
-Bilgi, deneyim ve uzmanlık alışverişi
-Uzmanlık güçlendirme çabaları

Kültürel Rotalar Tüzüğü

-Yenilikçi bir bilimsel bakış açısı
-Disiplinler arası yaklaşım
-Kültürel Rota kavramı, araştırılması, değerlendirilmesi, korunması, kullanılması ve yönetimi için özel bir metodoloji gerekliliği
-Araştırma ekipleri, çok disiplinli ve işbirlikçi nitelikte olmalı
-Turizm amaçlı bir Kültürel Rotanın geliştirilmesi

Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü

-Sürdürülebilir Planlama
-Bilimsel ve akademik yöntemler
-Çokdisiplinli araştırma ve anlamlı yorumlama
-Bilimsel araştırmalara, antik kayıtlara ve yaşayan geleneklere dayanan bakış açıları
-Sürekli araştırma, eğitim, değerlendirme ve danışmanlık
-Uzman eğitimi
-Temel akademik koruma programları
-Yerinde eğitim programları ve kurslar

-Ulusal Alan

2004 5226 Sayılı Kanun

-Sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı disiplinler arası çalışma
-İl özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulması
-Restorasyon projelerinde mimar bulundurma
-Koruma amaçlı imar plânları; müellifi şehir plâncısı olmak üzere disiplinler arası uzman ekip

2006

2007

2008

2009

2010

Şekil 33. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (2004-2011 arası dönem)

-Lisansüstü Tezler

-Planlamada Koruma
Kent planlama (10)
Koruma planlaması (4)
Stratejik planlama (3)
Planlama (2)
Bölgesel turizm planlaması (2)
Peyzaj planlama (1)
Yeni-işlevsel planlama-tasarım (1)

-Korumanın Disiplinler Arası Yeri

Kentsel tasarım (5)
Şehircilik (3)
Mimarlık (3)
Turizm (2)
Sivil mimarlık (1)
Peyzaj mimarlığı (1)
Şehircel tasarım (1)
Kentsel arkeoloji (1)
Çevresel sanat (1)
Koruma tarihi (1)
Kent tarihi (1)
Ekonomik coğrafya (1)
Ulaşım (1)

-Turizm/Koruma İlişkisi

Kültürel turizm (3)
Sürdürülebilir turizm (1)

-Koruma/ Tasarım

Kentsel tasarım rehberleri (3)
Renkler (1)
Renk sistemleri (1)
Malzeme seçimi (1)
İç mekan tasarımı (1)
Bina tasarımı (1)
Arayüz tasarımı (1)
Cephe tasarımı (1)
Kent estetiği (1)

-Uluslararası Alan

Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajları için Koruma Ortak İlkeleri

-Disiplinlerarası araştırma ve eğitim amaçlı endüstriyel miras alanları veya yapıları tarafından desteklenen disiplinlerarası bir yaklaşım

Valetta İlkeleri

-Şehir planlama ve arazi gelişimi
-Kentsel ve bölgesel planlama
-Disiplinler arası uzmanların etkin işbirliği
-Araştırmacılar, kamu hizmetleri, özel girişimler ve daha geniş halkın işbirliği
-Çalışmalar somut önerilere yol açmalı
-Tarihi kentlerde turizmin gelişmesi

Mimari Miras Koruma Bildirgesi

-Bilimsel ve sistematik araştırma ve değerlendirme
-Çok disiplinli araştırma alanı
-Uzman eğitimi ve deneyimi
-Koruma eğitiminin başarısı için uluslararası çağdaş koruma yaklaşımları ulusal ve yerel niteliklere göre yeniden tanımlanmalı, bu yaklaşımların uzmanlar tarafından tüm hedef kitlelere doğru araç ve yöntemlerle ulaştırılması hedeflenmeli
-Uzmanların ortak koruma terminolojisiyle donatılması
-Uygulamaları gerçekleştirecek teknik elemanların yetiştirilmesi

-Ulusal Alan

2010

2011

2012

2013

2015

2020

648 Sayılı KHK

-Koruma amaçlı imar planları, müellifi şehir plancısı olmak üzere alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak ilgili meslek grupları
-Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü, söz konusu varlıkların ve alanların özelliklerine göre konusunda uzmanlaşmış biyolog, peyzaj mimarı, ziraat, çevre, orman ve su ürünleri mühendisleri ve hukukçular ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca uygun görülecek uzmanlardan Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve taşrada Çevre ve Şehircilik Bakanlığı temsilcisinin başkanlığında, aynı meslek alanlarından yeterli sayıda uzmanın katılımı suretiyle yeteri kadar Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu teşkil edilir

Şekil 34. Kentsel Koruma kavramının değişim süreci/Akademik boyut (2011 sonrası dönem)

Uluslararası alanda ele alınan tartışmaların geneli koruma alanına yönelik disiplinler arası bir çalışma ortamının oluşturulması, tüm ulaşılabilir bilgi ve uzmanlıklardan uygun biçimde faydalanılması, gelecekte bir kılavuz olarak detaylı bir biçimde belgelenmesi ve değişen koşullara göre güncellenmesi beraberinde uzmanlara eğitim verilmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Aynı zamanda mimari koruma, arkeolojik alanların korunması, arkeoloji ve planlama, kentlerin değişimleri ve gelecekleri, kırsal mimari ve bölgesel planlama, kültürel turizm, sokak dokusu ve karakteri, tarihi bahçeler, peyzaj alanları, eğitim ve çok disiplinli yaklaşım gibi kültürel miras ve korumanın daha farklı yönlerine odaklanılmış ve kentsel koruma kavramı çağdaş bir zemin kazandırılmaya çalışılmıştır.

Koruma ve koruma-gelişme dengesinin sağlam bir şekilde kurulması gerekliliği ve bunun kaçınılmazlığı konusu netlik kazanmıştır. Küresel seviyeye gelen dünyadaki gelişmeler ve yasal metinlerde kazandırılmaya çalışılan gelişmeler ile bireyler ve toplumlar “koruma” kavramı hususunda bilinçlenmiş/bilinçlendirilmiş, bununla birlikte toplumda korumanın öneminin ve değerinin artması sağlanmıştır. Bugün koruma, doğal ve yapılı çevrelerin farklı ölçek ve nitelikteki bileşenlerinin, sosyal kültürel, ekonomik, tarihsel anlamsal işlevsel, görsel ve fiziksel bağlamları ile somut ve somut olmayan özellikleriyle bütünleşik olarak korunmalarını, geliştirilmelerini, yönetilmelerini ve gelecek nesillere aktarılabilmelerini amaçlayan, kapsamlı ve çok yönlü bilgiye dayalı disiplinler arası ortak çalışma ile yürütülen, katılımcı ve bilimsel bir araştırma alanı olarak tanımlanabilir. Bugün tüm bu gelişmeler sonucunda koruma anlayışındaki bu değişim ve gelişim sürecinde, korumanın ölçeği ve boyutunun ulaştığı bu aşamaları kapsayacak şekilde araçlar-çözümler üretilmeye çalışılmalıdır.

Lisansüstü tez çalışmalarında ele alınan akademik boyutla ilişkilendirilen anahtar kelime tercihleri ile koruma alan pratiği; 1990-2004 arası dönemde “Kent planlama, Koruma planlaması, Planlama, Fiziksel planlama”, 2004-2011 arası dönemde “Kent planlama, Koruma planlaması, Stratejik planlama, Planlama, Peyzaj planlama, Turizm planlaması” ve 2011 sonrası dönemde “Kent planlama, Koruma planlaması, Stratejik planlama, Planlama, Kentsel planlama, Bölgesel turizm planlaması, Peyzaj planlama, Yeni-işlevsel planlama-tasarım” şeklinde anahtar kelime kullanımlarıyla planlama faaliyetlerinin çeşitli disiplinlerle ilişkilendirildiğini görmekteyiz. Yine 1990-2004 arası dönemde “Kentsel tasarım”, 2004-2011 arası dönemde “Kentsel tasarım, Turizm, Şehircilik, Kentsel arkeoloji, Kent tarihi, Mimarlık, Tasarım, Mimari tasarım, Arkeoloji, Tarih” ve 2011 sonrası dönemde “Kentsel tasarım, Şehircilik, Mimarlık, Turizm, Kentsel

arkeoloji, Kent tarihi, Sivil mimarlık, Peyzaj mimarlığı, Şehirselle tasarım, Çevreselle sanat, Koruma tarihi, Ekonomik coğrafya, Ulaşım” anahtar kelimeleriyle ifade edilen disiplinler ile kentselle koruma alanının ilişkilendirildiğini görmekteyiz.

Gelişen dönüşen devinim içerisinde koruma alanına yönelik ele alınan kavramların kapsamlarının arttığından bahsedilebilir. Uluslararası alanda sıkça tartışılan çok disiplinli yaklaşım gerekliliği vurgusu ve ülkemiz tarafından ise 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile gelen çok disiplinli ele alışı etkisinin paralelinde çalışmalar üretildiğini söyleyebiliriz. Akademik boyut ile ilişkilendirilen disiplinler arası korumanın vurgulandığı anahtar kelime kullanımlarında toplamda 48 adet kullanım tespit edilmiştir. Bu kelimelerden kentselle tasarım disiplini 14 adet kullanılmış, bunu 6 adet şehircilik anahtar kelimesi, 6 adet turizm anahtar kelimesi ve 4 adet mimarlık anahtar kelimesi takip etmektedir.

Kentselle tasarım anahtar kelimesi kullanan tezler detayda irdelendiğinde “Kentselle değişim, Kent dokusu, Kollektif bellek, Kent estetiği, Kent kimliği, Hafıza, Tasarım rehberleri” gibi mekânsal ve sosyal boyutla ilişkilendirilen anahtar kelime kullanımlarının kentselle tasarım anahtar kelimesi ile beraber kullanıldıkları görülmüştür. Ayrıca çalışmada anahtar kelimeler kategorize edilirken “Renkler, Renk sistemleri, Malzeme seçimi, İç mekân tasarımı, Bina tasarımı, Arayüz tasarımı, Cephe tasarımı, Kent estetiği, Tasarım öğeleri, Tasarım yöntemleri, Kentselle tasarım parametreleri, Kentselle koruma alanlarında kentselle tasarım ölçütleri ilişkisi, Kentselle tasarım rehberleri” gibi anahtar kelime kullanımları kentselle tasarım/koruma ilişkisi kurularak gruplandırılmıştır. Türkiye’de kentselle koruma alanına yönelik zaman içinde yasal bir çerçeve geliştirilirken kentselle koruma planları içerisinde kentselle tasarımın nasıl ele alınacağı hususunun göz ardı edildiği gözlenmektedir. Ülkemizde kentselle koruma ve kentselle tasarım kavramlarının kent planlama disiplini altında bir arada ele alınması uygulama süreci çerçevesinde tartışmalı bir süreç doğurmuştur. Koruma alanlarında kimlik ve benzeri öğelerinin vurgulanmasını sağlayacak kentselle tasarım çalışmalarının küçük ölçekte kenti biçimlendirmeye çalışan uygulamalar olarak ele alınmasıyla ise daha çok mekânsal planlama uygulamalarının bütünsel parçası olamamış bütüne eklenmeye çalışan bir pratik olmuştur.

Turizm anahtar kelimesi kullanan tezler detayda irdelendiğinde ise “Kent planlama, Bölgeselle turizm planlaması, Yönetim planı, Alan yönetimi, Kültürel turizm, Sürdürülebilir turizm, Kent kimliği, Sosyoekonomik faktörler, Kentleşme, Kentselle değişim, Kentselle hizmetler, Sürdürülebilir gelişme, Sürdürülebilirlik” gibi anahtar kelime kullanımlarıyla beraber kullanıldıklarını, ilişkilendirilen anahtar kelime kullanımları değerlendirildiğinde

ise kentsel koruma sürecinin mekânsal, ekonomik, yönetsel, sosyal birçok boyutu ile ele alındığını görülmüştür. Ayrıca çalışmada anahtar kelimeler kategorize edilirken “Turizm türleri, Kültürel turizm, Sürdürülebilir turizm, Turizm sektörü, Turizm bölgeleri, Turizm potansiyeli” gibi anahtar kelime kullanımları turizm/koruma ilişkisi kurularak gruplandırılmıştır.

Ülkemiz yasal düzenlemeleri akademik boyut açısından irdelendiğinde ise 1710, 2863 ve 3386 sayılı Kanun düzenlemeleri ile akademik boyuta özgü sadece kurul üyeliklerinde belirli disiplinlerin bulundurulması hususunda hassasiyet gösterildiği görülmektedir. 2004 yılına gelindiğinde ise 5226 sayılı Kanun ile bünyesinde konusunda uzman kişileri (sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji) barındırması ve belediyeler ile koruma kurulları arasında iletişimin sağlanması için olumlu bir gelişme olan KUDEB birimleri tanımlanmıştır. Yine 5226 sayılı Kanun ile koruma amaçlı imar planı müellifi şehir plancısı olmak üzere; alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi uzmanlık alanlarından Bakanlık tarafından seçilecek uzmanlar tarafından hazırlanması gerekliliği şeklinde yapılan düzenleme ile uluslararası metinlerde de sıkça vurgulanan bu durumun ülkemiz yasalarında da net bir şekilde vurgulanmaya başladığını görmekteyiz. Yine 5226 sayılı Kanun ile halkın katılımının, gönüllü sivil toplum kuruluşlarının ve akademik düzeyde katılımın sağlanmasının amaçlanması bakımından döneminin önemli bir yasası olmuştur.

Genel olarak bir değerlendirmeye gidilirse kentsel koruma sürecine yönelik sorunlar literatür taraması sonucu değerlendirildiğinde tespit edilen akademik sorunların; her bilim alanının net bir şekilde sınırlarının çizilememesi, oluşturulan politika, analiz yöntem ve tekniklerinin ve uygulama araçlarının ve hatta mevzuat ve ilke kararları hususunda bilimsel araştırmalara dayanan detaylı ve kapsamlı bir irdlemeye gidilmemiş olması, çok disiplinli çalışma ortamının kurulamaması, koruma eyleminde eğitim yetersizliği vd. sorunlar üzerine temellenmektedirler. Uluslararası alanda akademik boyuta dair yapılan tartışmalarda yukarıda da bahsedildiği üzere kapsamlı yaklaşım ve genelde öneri niteliği taşıyan ifadeler kullanılmıştır. Ülkemiz yasal düzenlemeleri ise yönetsel çerçevede uzman kişilerin bulundurulması üzerine temellenmişlerdir. Lisansüstü tez çalışmaları tarafından belirtilen anahtar kelime kullanımları değerlendirildiğinde ise genelde ele aldıkları araştırma problemine göre ilgili oldukları disiplinlere atıfta bulun ifadelerine yer vermişlerdir.

4. SONUÇ

Bu çalışmada, anahtar kelimeler çalışmanın kapsamı hakkında bilgi verir varsayımıyla kentsel korumaya yönelik üretilen lisansüstü tez çalışmaları tarafından kullanılan anahtar kelimeler ile ülkemiz tarafından kentsel koruma konusunda yayınlanmış yasal mevzuatlar/Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu bağlayıcı mevzuatlar ve diğer uluslararası-hükümetler arası kuruluşların ve sivil toplum kuruluşlarının yayınladığı bağlayıcı olmayan mevzuatlar üzerinden kentsel koruma alanı içerik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Öncelikle bu iki farklı düzlem birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmiş, daha sonra içeriklerinde barındırdıkları kentsel koruma süreci boyutları açısından karşılaştırılarak birbirleriyle ilişkilendirilmişlerdir. Bu doğrultuda, lisansüstü tez çalışmaları ile kentsel koruma mevzuatı arasındaki bağlantı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ulusal/uluslararası literatürde tanımlanan korumanın kavramsal yapısı ve korumanın uygulamada nasıl gerçekleşeceğine dair yol haritaları bulunduğu ülkenin koşullarına göre uyarlanırlar. Koruma yaklaşımı veya korumaya nasıl yaklaşıldığı başta kültür olmak üzere sözü edilen coğrafyanın ekonomik, politik, çevresel ve sosyal yapısıyla yakından ilişkilidir. Bir ülkede kentsel koruma olgusunun varlığından söz edilebilmesi için öncelikle üst ölçekte ülkenin sosyal, ekonomik, fiziksel, kültürel özellikleri çerçevesinde oluşturulmuş bir koruma politikasının ortaya konmuş olması gerekmektedir. Bu anlamda çalışma kapsamında da ele alınan kültürel mirasın sürdürülebilir korunmasında kullanılan kuramsal ve yasal çerçeve koruma politikaları ile ilişkilendirilmekte, bu kuramsal ve yasal çerçeve üzerinden yasa yapıcılar tarafından düzenlenen ve bu yasal sistemle hayata geçirilen kentsel koruma süreci boyutları irdelenmektedir.

Kentsel koruma alanı, hem ulusal hem de uluslararası yaklaşımlardan, gelişmelerden ve yaşam şekillerinden etkilenecek bir gelişim sergilemiş ve bu tez çalışmasıyla bu gelişimin ne şekilde olduğu irdelenmeye çalışılmıştır. 20. yüzyılın son çeyreğinde tarihi çevrelerin kimliğinin korunması, tarihi kentsel dokunun yeniden canlandırılması, sosyal/ekonomik ve fiziki mekânların bütüncül olarak ele alınması ve planlanması anlayışı üzerinden çağdaş koruma anlayışının çerçevesi çizilmiştir. Genel anlamda bakıldığında uluslararası ve ulusal koruma politikalarının üretilmesi üst ölçekten alt ölçeye bütüncül korumanın etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi adına önem arz etmektedir. Ulusal düzeyde bakıldığında ise birçok ülkenin mevcut kent politikalarını gözden geçirerek yasal

sistemlerdeki eksik ve sorunlu kısımları düzeltme gerekliliği doğmuş ve bu yönde hareket etmişlerdir. Bu kapsamda öncelikle yasal ve yönetsel çerçeve ele alınarak tarihi çevrelerde koruma sorunlarının çözümüne yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerde “koruma” olgusu mevcut tanımından çıkarılarak tarihi çevrelerin kente kazanımına yönelik yeni kavramlar gündeme getirilmiştir.

Bu noktada ülkemizdeki korumaya ilişkin yaklaşımları tartışabilmek adına geçmişten günümüze ülkemiz tarafından üretilen yasal düzenlemelerin ve kentsel korumaya yönelik ele alınan çalışma kapsamlarının incelenmesi bize yol gösterici olacaktır. 19. yüzyıldan günümüze bu evrimsel gelişim/değişim yaşanırken kentsel korumaya yönelik ele alınan çalışmaların içeriklerinde ve ulusal/uluslararası platformda oluşturulan yasal düzenlemeler çerçevesinde de değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Ülkemizdeki kentsel korumaya ilişkin gelişim değerlendirildiğinde ise genel olarak ülkemizin uluslararası alanda yapılan tartışmaların kapsamının gerisinde kaldığını fakat bu sürece dâhil olma, bünyesinde yaşadığı sorunlara cevap verecek şekilde mevcut koruma mevzuatını kendi koşullarına uyarlama çabasında olduğunu söyleyebiliriz.

Tez kapsamı dâhilinde yapılan tüm araştırma, analiz ve değerlendirmeler “1- Kentsel Koruma alanına yönelik üretilen yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan anahtar kelimeler açısından yaşanan değişiklik nasıldır?, 2- Kentsel Koruma alanına yönelik çıkarılan yasalardaki değişim nasıldır? ve 3-Geçmişten günümüze yapılan akademik çalışmalar ve çıkarılan yasaların benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?” araştırma sorularına temellendirilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan bu araştırma soruları paralelinde gerçekleştirilen üç aşamalı analiz çalışması genel olarak değerlendirilirse;

İlk olarak “Kentsel Koruma alanına yönelik yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ele alınan anahtar kelimeler açısından yaşanan değişiklik nasıldır?” sorusu sorgulanmıştır. Lisansüstü tezler, teslim edildikleri yıl, tez türü, üretildikleri üniversite ve anabilim dalları, tezlerde belirtilen konu alanları ve tezler tarafından tercih edilen anahtar kelimeler gibi başlıklar üzerinden içerik analizi yöntemi aracılığıyla lisansüstü tezler üzerinden yapılan okumalarda bu soruya verilen yanıtlarda kentsel koruma süreci boyutlarına ilişkin yaşanan değişim konusu paralelinde yorum getirilmeye çalışılmıştır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yapılan tarama sonucunda, 1990-2018 yılları arasında “kentsel koruma” anahtar kelimesiyle yapılan gelişmiş tarama sonucunda 216 lisansüstü tez çalışması çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Yapılan incelemelerde lisansüstü tez

çalışmalarında toplamda kullanılan anahtar kelime sayısının 1083 olduğu saptanmış, birbirine benzer anlamı ifade eden kelimeler birleştirilip, çalışma alanlarını ifade eden kullanımlar elendiğinde geriye kalan 214 anahtar kelime üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Tezin yapılan çalışmalar kısmında daha detaylı ifade edilen ilk araştırma sorusunun cevabı tez çalışmalarından gelen anahtar kelimeler üzerinden genel olarak dönemsel değerlendirmeye çalışılırsa;

1990-2004 arası dönemde; kavramsal olarak "Kentsel koruma alanları, Kültürel miras, Çevre koruma, Kültür varlıkları, Kentsel çevre", mekânsal olarak "Geleneksel konut, Kentsel yapı, Sivil mimari, Anıtlar, Yeni yapılaşma", planlama süreci olarak "Koruma planları, İmar planları, Koruma politikaları", yasal olarak "Türk hukuku, İmar Hukuku, Avrupa Birliği", teknik olarak "Restorasyon" anahtar kelime kullanımları ile ülkemizle benzer tutum sergilendiğini söyleyebilirken ülkemizden farklı olarak uluslararası alanda ele alınan tartışmalar ile benzerlik gösteren ekonomik olarak "Kentleşme, Çevre sorunları, Konut sorunu, Konut açığı", sosyal olarak "Kent kimliği, İmaj, Kolektif bellek, Sosyoekonomik faktörler", teknik olarak "Koruma tedbirleri, Kentsel yenileme, Kentsel dönüşüm" gibi anahtar kelime kullanımlarının tercih edildiği gözlemlenmiştir.

2004-2011 arası dönemde; kavramsal olarak "Bütünleşik koruma, Kentsel sit alanları, Tarihi mekan, Kültürel çevre koruma, Tabiat varlıkları", mekânsal olarak "Kentsel konut, Yeni yapılaşma, Kentsel değişim, Kentsel gelişme", planlama süreci olarak "Kentsel koruma projeleri, Koruma Amaçlı İmar Planı, Yenileme süreçleri", yasal olarak "Koruma mevzuatı", yönetsel olarak "Korumada etkin olan aktörler, Katılım, Yönetim", ekonomik olarak "Kentsel rant", teknik olarak "Kentsel müdahale, İyileştirme, Kentsel dönüşüm ve yenilenme" anahtar kelime kullanımları ile ülkemizle benzer tutum sergilendiğini söyleyebilirken ülkemizden farklı olarak uluslararası alanda ele alınan tartışmalar ile benzerlik gösteren mekânsal olarak "Sürdürülebilir gelişme, Doğal afetler, Bütünleşme, Tarihi süreklilik, Tarihsel devamlılık, Tarihsel katmanlaşma, Kent formu", planlama süreci olarak "Koruma yöntemleri, Planlama-koruma sistemi, Turizm politikası", ekonomik olarak "Küreselleşme, Sürdürülebilir kentleşme, Mutenalaştırma, Meşruiyet", sosyal olarak "Sürdürülebilirlik, Yaşam kalitesi, Kentlileşme, Günlük yaşam, Kent kimliği, Kentsel kültür, Hafıza, Yöresellik", teknik olarak "Mekânsal analiz, Risk analizi, Haritalama, Görselleştirme, Coğrafi bilgi sistemleri, Planlamada bilişim teknolojileri" gibi anahtar kelime kullanımlarının tercih edildiği gözlemlenmiştir.

2011 sonrası dönemde; kavramsal olarak "Kentsel sit alanları, Geleneksel yerleşim, Yenileme alanı, Doğa koruma, Doğa koruma alanları", planlama süreci olarak "Yönetim planı, Türkiye alan yönetim planları, Koruma uygulamaları, Koruma ve canlandırma politikaları, Yenileme süreçleri, Kentsel dönüşüm boyutları, Bütünleşik kentsel koruma-geliştirme süreci", yasal olarak "Koruma mevzuatı, Uluslararası koruma belgeleri", yönetsel olarak "Alan yönetimi, Katılım, Örgütlenme, Sivil toplum örgütleri", sosyal olarak "Mülkiyet hakkı, Kamu yararı, Kentsel hizmetler", ekonomik olarak "Kamulaştırma, Kentsel rant, Kentsel sorunlar", teknik olarak "Kentsel yenileme, Kentsel dönüşüm, Koruma tedbirleri, Koruma müdahalesi, Koruma çalışmalarının finansman yöntemleri, Çevresel etki değerlendirme" anahtar kelime kullanımları ile ülkemizle benzer tutum sergilendiğini söyleyebilirken ülkemizden farklı olarak uluslararası alanda ele alınan tartışmalar ile benzerlik gösteren kavramsal olarak "Somut olmayan kültürel miras, Sürdürülebilir kentsel koruma, Organik doku, Somut olmayan kültürel miras, Tarihi kentsel peyzaj", mekânsal olarak "Sürdürülebilir gelişme, Düşük karbonlu kentsel gelişme, Şehir içi ulaşım", yönetsel olarak "Yönetişim, Yönetim stratejileri", ekonomik olarak "Kentleşme, Sürdürülebilir kentleşme, Sürdürülebilir kalkınma, Sürdürülebilir kentsel hareketlilik, Kentsel toplumsal hareketler, Soylulaştırma", sosyal olarak "Kent kimliği, Kentsel kültür, Yerel kimlik, Sosyokültürel değişim, İnsan hakları, Sürdürülebilirlik, Yenilenebilir enerji", teknik olarak "Ekonomik analiz, Kentsel analiz, Sürdürülebilir kalkınma yönetimi" gibi anahtar kelime kullanımlarının tercih edildiği gözlemlenmiştir.

Yukarıda çalışmalar tarafından kentsel koruma süreci boyutları açısından yaşanan değişim aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmalar tarafından ele alınan anahtar kelime kullanımları genel olarak değerlendirildiğinde ise; eser/anıt koruma ile başlayan koruma eylemine yaklaşımın yerini 1970'li yıllarda "Kentsel Koruma, Bütünleşik Koruma" kavramları almış, çalışma verilerinin de 1990 yılı sonrasını kapsaması ve çalışmanın kentsel koruma kavramına temellenmesinin de doğal sonucu olarak çalışmalar tarafından "Kentsel koruma" kavramı en sık ele alınan konu olmuştur. Zamanla yaşanan gelişmeler çerçevesinde kentsel koruma ile başlayan tartışmalara "Çevre/Doğa koruma, Doğa koruma alanları, Kıyı koruması" gibi kavramlar çalışmalar tarafından eklenmiş, sonraki süreçte ise bu kavramlar yerini günümüz küresel çağın getirdiği kentsel/çevresel sorunlara yönelik yapılan tartışmalar tarafından da vurgulanan "Sürdürülebilir kentsel koruma, Sürdürülebilir gelişme" gibi kavramlara bırakmıştır. Tüm bunlara ek olarak koruma eyleminin aynı zamanda kültürel eylem olarak görülmesinin yanında insan hakları boyutuna da temellen

tartışmalar neticesinde zamanla bu kavramlara ek olarak “Sürdürülebilir kentleşme, Sürdürülebilir kalkınma, Yaşam kalitesi, Sürdürülebilirlik, Sosyo kültürel değişme, Yerel kimlik” gibi kavramlar ilişkilendirilerek çalışmalar bu kavramsal çerçeve içerisinde tartışmaya başlamışlardır. Yine çalışmalar tarafından “Miras, Kültür varlıkları” kavramlar ele alınırken “Kültür ve Tabiat varlıkları” ayırına gidilmiş, bu kavramlar zamanla “Kentsel arkeolojik kaynak, Kentsel peyzaj, Somut olmayan kültürel miras” gibi kavram çeşitlemelerine uğrayarak çalışmalar tarafından tartışılmışlardır. Yönetmelilerde de mevcut örgütsel yapıyı ifade eden kelime kullanımları yerini “Sivil toplum örgütleri, Katılım, Alan yönetimi, Yönetişim” gibi kavram çeşitlenmelerine bırakmıştır. “Koruma amaçlı imar planı” ile “Sit alanları”na temellenen tartışmalar zamanla “Yenileme alanı, Kentsel dönüşüm, Kentsel yenileme” gibi kavramlar ile ilişkilendirilmeye başlanmış, aynı zamanda bu alanlar özelinde artan ilgi/algının yerini ekonomik kaygılara bırakması dolayısıyla çalışmalar tarafından kentsel müdahalelere ve finansal konulara yönelik kavramlar ile analiz yöntem tekniklerini ifade eden kelime kullanımları üzerinden tartışılmaya başlanmıştır.

İkinci olarak “Kentsel Koruma alanına yönelik çıkarılan yasalardaki değişim nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Geline nokta uluslararası alanda çok geniş perspektifte ve boyutta kavramlar çerçevesinde tartışmalar sürdürülürken her ne kadar 2863 sayılı Kanunun başarılı sayılacak bir düzenleme olması ve sonrasında 5226 sayılı Kanun değişikliğiyle getirilen düzenlemeler ile uluslararası standartlara uygun bir düzenleme yakalanmışsa da yaşanan son gelişmeler ile bu gelişmelerin aksine bir tutum/tavır takınılmaya başlandığını söyleyebiliriz.

Üçüncü olarak “Geçmişten günümüze yapılan akademik çalışmalar ve çıkarılan yasaların benzeşen ve farklılaşan yönleri nelerdir ve alanı nasıl etkilemişlerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu sorunun değerlendirmesini yaparken öncelikle ulusal/uluslararası yasal düzenlemelerin birbirlerinden etkilenme durumlarını değerlendirip sonrasında lisansüstü çalışmaların ne ölçüde bu düzenlemeleri ele aldıklarını tartışmada fayda vardır.

Öncelikle 1964 yılında gerçekleştirilen Venedik Tüzüğü ile gelen düzenlemelerin uluslararası boyutta koruma anlayışında farklı bir sürecin başlangıcı, bir kırılma noktası olduğu söyleyebiliriz. Ülkemizde ise tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek adına getirdiği “Sit” kavramıyla tarihi anıtları tek başlarına değil de çevresiyle birlikte düşünölmeye başlaması ile 1973 yılı Eski Eserler Kanununun 1964 yılı Venedik Tüzüğü ile paralellik taşıdığını düşünebiliriz. Uluslararası alandaki gelişmelerin Türk kamuoyuna

aktarılması ve tarihi çevre koruma konusunda bilinçlenmenin artmasında üniversite öğretim üyelerinin yayınları, GEEAYK'nun kararları, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların kampanyalarının etkili olduğu söylenilebilir.

Uluslararası alanda üretilen 1972'de Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesinin imzalanması ile koruma alanına daha farklı bir ölçek ve boyut kazandırılmıştır. Ülkemiz tarafından 1982 yılında Dünya kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi'nin (1972) kabul edilmesi akabindeki süreçte yasalarımıza 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeyle paralel olarak 2863 sayılı Kanununda da “Kültürel ve Doğal” ayırımına gidildiğini görmekteyiz ve bundan kaynaklı birbirlerine net bir şekilde etkilerinin olduğundan bahsedebiliriz. Aynı zamanda Dünya kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme “Dünya kültür mirası listesi” oluşturulması ve yer alan ülkelere “Dünya mirası fonu” verildiği vurgulanmış, 2863 sayılı Kanunda da “Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına katkı fonu” oluşturulması düzenlemesinin getirilmesi ve tespit/tescil işlemleri ile ilgili düzenlemeleri içermesi ile de bu iki yasal düzenlemenin arasındaki benzerliklerden kaynaklı paralellik taşıdığından bahsedilebilir.

1980'li yıllar, birçok ülkede olduğu gibi ülkemiz için de farklı gelişmelerin ve kırılma noktalarının gerçekleştiği bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Ülkemiz tarafından yine 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin (1985) ve 1999 yılında kabul edilen Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin (1992) kabulü ile ülkemiz tarafından evrensel tanımların kabul görmeye başladığını ve uluslararası alanda ele alınan politikaların benimsenme çabasından bahsedilebilir. Bu noktada 1980'li yılların ülkemizin uluslararası sözleşmelere katılımları ve şuan günümüzde de yaşadığı kanun değişiklikleri ile gösterdiği çaba ve halen yürürlükte olan 2863 sayılı Kanun düzenlemesini içermesi ile uluslararası koruma çalışmaları açısından paralellik gösteren bir dönem olduğundan bahsedebiliriz. 2000'li yıllarla birlikte ülkemizde özellikle kentsel koruma alanında birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Uluslararası alanda bu dönemlerde gerçekleştirilen 2000 yılı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi 2003 yılında ülkemiz tarafından kabul edilmiş yine ülkemizin 2006 yılında kabul edeceği Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003) yayınlanmıştır. 2000 yılı Avrupa peyzaj Sözleşmesinde “Avrupa Konseyi peyzaj ödülü” verilmesi ve kriterlerinden bahsedilmekte, yine 2003 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde de “İnsanlığın somut olmayan kültürel mirasının temsili listesi”nin oluşturulması ve bu değerlerin

korunması “Somut olmayan kültürel mirası koruma fonu” verilmesinden bahsedilmektedir. Ülkemizin bahsi geçen sözleşmelere bu düzenlemeler tarafından oluşturulacağı bahsedilen listelere katılmak ve sağlanan fondan yararlanmak maksadıyla yasal mevzuatımıza dâhil edilmiş olabilecekleri gibi bir yorumlamaya gidilebilir.

2000’li yıllarda ülkemizde gerçekleştirilen ve ülkemiz kentsel koruma mevzuatı açısından yaşanan en önemli gelişmenin ülkemiz koruma mevzuatının uluslararası normlara uygun hale getirilmesi amacıyla düzenlendiğini söyleyebileceğimiz 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile 2863 sayılı Kanunda yaşanan değişikliklerdir. Bu gelişmeyi sonrasında 1983 yılı 2863 sayılı Kanunda 2007 yılı 5663 sayılı Kanun, 2009 yılı 5835 sayılı Kanun ve 2013 yılı 6498 sayılı Kanun değişiklikleri yaşanmıştır. Ülkemiz kentsel koruma mevzuatında en köklü değişiklik 5226 sayılı Kanun ile yaşanmıştır. Bu kanun ise uluslararası alanda yayınlanan 1975 yılı Amsterdam Bildirgesi ile tartışılmaya başlayan “Bütünleşik Koruma” kavramı paralelinde gelişmeler sergileyerek bütünleşik koruma kavramının ve uluslararası düzenlemelerin yansımalarının ülkemiz yasal düzenlemelerinde kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başladığından bahsedebiliriz. Aynı zamanda korumanın yönetsel boyutuna kazandırılan ve planlama ile olan bağlantısını kurma çabasına girildiğini ifade edebileceğimiz “Yönetim Alanı”, “Yönetim Planı”, “Bağlantı Noktası” ve “Katılımcı Alan Yönetim Modeli” gibi kavramlar 2004 yılında yürürlüğe giren 5226 sayılı kanunla birlikte yasal zemin bulmuştur. Yine 1983 yılında taraf olduğumuz Dünya kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi’nden (1972) bu yanda uluslararası alanda ele alınmaya başlayan yerel/bölgesel kapsamlı planlama politikası üretilmesi tartışmalarının 2004 yılı 5226 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeler ile de uluslararası alana uyum çabaları çerçevesinde daha kapsamlı ve çok boyutlu ele alınmış olmasının uluslararası alana benzer tutum sergileyen ülkemiz mevzuatı açısından 2004 yılı 5226 sayılı Kanunun olumlu ve başarılı bir gelişme olduğundan bahsedebiliriz.

Üzerinde en fazla tartışmanın yapıldığı ve çalışmanın gerçekleştirildiği Kanun ise 2005 yılı 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun’dur. “Kentsel yenileme” alanlarına yönelik uygulamalara temellenen bu Kanun, sit alanları ile ilişkilendirilen yenileme alanı mantığıyla kent bütünü göz ardı edilerek kentsel koruma kavramı mantığından çıkılmasına yönelik düzenlemeleri içerdiğinden bahsedilebilir. Ülkemizde 2004 yılında yaşanmakta olan olumlu gelişmelerden sonra bu kanun ile uluslararası norm ve standartların aksine gelişme yaşanmaya başlanmıştır. Bu durumu 2011 yılı 648 sayılı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile 2012 yılı 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun düzenlemeleri tarafından devam ettirilmiştir.

Özetle, anıt özelinde ele alınan koruma eylemine bakış açısı zamanla anıt ve çevresine, sonrasında ise kentsel ölçeğe doğru yayılan bir gelişim süreci göstermiştir. Bu gelişim sürecinde ülkemiz 1951 yılı GEEAYK ile koruma konusunda kurumsallaşmaya gitmiş, 1970’li yıllar ile getirilen “Sit” tanımıyla koruma kavram ölçeği genişleyerek tespit/tescil işlemleri başlatılmış, 1980’li yıllar ile “Koruma amaçlı imar planı” kavramı getirilerek planlama ve korumada aktif rol üstlenecek kurumsallaşma başlatılmış ve koruma kurulları bünyesine akademik çevrelerin katılması düzenlemesi getirilerek akademik alanın da koruma çalışmalarına katkıları sağlanmıştır. Bu dönemde çıkarılan 1983 yılı 2863 sayılı Kanun ile uluslararası alanda yapılan tartışmalar ile birebir örtüşme de ülkemiz uluslararası koruma çabasına uyum süreci açısından önemli gelişme olmuştur. 2000’li yıllarda 5226 sayılı Kanun ile bu gelişmelere ek olarak koruma çabası daha sağlam temellere oturtulmaya çalışılmış, kent planlama anlayışı yerini kavram olarak planlama ile yönetim boyutu ile ilişkilendirilen “Alan yönetimi, Yönetim alanı, Yönetim planı, Bağlantı noktası, Katılım” gibi kavramlara bırakarak yasalarda yer almaya başlamıştır. Bu düzenleme ise ülkemiz kentsel koruma mevzuatı açısından en köklü değişiklikleri içeren düzenleme olmuştur. Tüm bu olumlu gelişmeler sonrasında 2005 yılı 5366 sayılı Kanun ile sit alanı özelinde yenileme mantığı getirilerek yasanın uygulama sürecini sekteye uğratacak gelişmelerin önü açılarak bu kazanımların aksine gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu olumsuz tutumu 648 sayılı KHK ve 6306 sayılı Kanun düzenlemeleri de devam ettirmiştir. Ülkemiz yasal düzenlemelerinin aksine uluslararası alanda tartışılan ve koruma kavramı ile ilişkilendirilen “Yönetişim, Katılımcı alan yönetimi, Sürdürülebilir gelişme, Sürdürülebilir kalkınma, Yaşam kalitesi, Yenilenebilir enerji, İklim değişikliği, Sosyo kültürel boyut, Alanın ruhu, Özgünlük, Yorum, Sunum, Kültürel peyzaj, Endüstri mirası” kavramlarının yasal düzenlemelerimizde henüz yer almaya başlamadığını görmekteyiz.

Sonuç olarak, tüm uluslararası ve ulusal alan açısından lisansüstü tez çalışmalarının bu iki düzlem arasında çalışmalar gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz. Uluslararası alan ile paralel kavramsal tartışmalara gidildiği ve ülkemiz yasal düzenlemeleri açısından ise yapılan çalışmaların genellikle mevzuatımızda yaşanan bu kırılma noktalarında ele alınan

kavramların uygulama sürecinde yarattığı gelişme ya da sorunlara yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise lisansüstü tez çalışmaları tarafından tercih edilen anahtar kelime kullanımlarının; ülkemiz yasal düzenlemeleri ile beraber yasalara kazandırılan kavramlar ile yasaların uygulama sürecinde yaşanan karşılaşılan sorunların çalışmalar tarafından ele alındığını, uluslararası metinlerde vurgulanan kavramlar ve tartışmalar ile ise paralellik taşıdığını söyleyebiliriz. Genelde kavramsal, planlama süreci ve yasal/yönetmelik boyuta ilişkin anahtar kelime kullanımlarının ülkemiz mevzuatında yaşanan bu kırılma noktalarında ele alınan kavramların uygulama sürecinde yarattığı gelişme ya da sorunlara yönelik üretildiklerini; mekânsal, ekonomik, sosyal ve teknik boyuta ilişkin anahtar kelime kullanımlarının ise ülkemiz yasal düzenlemeleri ile yaşanan gelişmelerden daha kapsamlı uluslararası alanda vurgulanan kavramlar çerçevesiyle paralel ele alındığını söyleyebiliriz.

5. ÖNERİLER

"Ülkemizdeki Lisansüstü Tez Çalışmaları-Kentsel Koruma Mevzuatı İlişkisi"nin ortaya konulmasına temellenen tez kapsamında gerçekleştirilen çalışma ile ulusal/uluslararası yasal düzenlemeler ve ülkemiz lisansüstü tez çalışmalarının kentsel koruma sürecine müdahil olma çabalarının okunması adına durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca çalışma kapsamında bilimsel araştırma süreci ile ulaşılan sonuçlar ışığında birtakım öneriler sunmak mümkündür;

-Araştırma süreci boyunca ve öncesinde ilgili literatür taranırken kentsel korumaya yönelik kavramların ortak bir dil ve terminoloji oluşturularak ele alındığını söylemek mümkün değildir. Bu durumu yasal düzenlemelerin metinlerinde de görmekteyiz. Birbirine benzer tanımlamaları bünyesinde barındıran kentsel koruma kavramının terminolojideki karmaşıklıktan kaynaklı kentsel koruma alanına yönelik değerlendirmelerin doğruluğunun ve nesneliliğinin bu karmaşa içerisinde arzu edilen seviyeye erişmesi gerektiğini ve günümüzde toplumların bilinçlenmesinin bu çalışmaların daha kapsamlı çalışmalar üretilmesi konusunda yönlendirici olabileceği düşünülmektedir.

-Kentsel korumanın kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesinde en önemli ve öncelikli olarak ele alınması gereken konu neyi korumamız konusunun tariflenmesine ve ölçütlerinin belirlenmesine "Ne korunmalı?" sorusuna verilecek yanıttır. Bir "Seçme" işi olan koruma olgusunun teorik ve pratik temellerinin çatısının oluşturulması ve bu değerlerin yasal sistem aracılığıyla sınırlarının net bir şekilde belirlenerek bu sınırların doğru bir şekilde ölçütleri oluşturulmalıdır.

-Bir diğer önemli konu ise kentsel korumanın ne maksatla ele alınacağını netleştirilmesi ile kapsamının belirlenmesine yarayan "Ne için korunmalı?" sorusuna verilecek yanıttır. Bu soruya cevaben verilecek yanıt bize korumanın amaç ve hedefine yönelik bilgi vermesi beklenmektedir. Geçmişten günümüze gelen bu süreçte kentsel koruma alanı evrilerek değişimler ve gelişmeler yaşamıştır ki bu değişme ve gelişmeler kentsel korumanın kapsamını genişletmiştir. Yasal sistem aracılığıyla gerçekleştirilen koruma uygulamalarının sağlıklı olabilmesi adına bu sorunun cevabının ilgili

mevzuatımızda net bir şekilde karşılığını bulması, hedeflerin tam anlamıyla tanımlanması gereklidir ve önem arz etmektedir.

-Yine bir başka nokta ise, gerçekleştirilmeye çalışılan kentsel korumaya yönelik politika yaklaşımının ve araçlarının ne olduğunun belirlenmesine yarayan “Nasıl korunmalı?” ve koruma eyleminde kimin hangi rolü üstlendiğine işaret ederek aktörlerin tanımlanmasını sağlanmasına yarayan “Kim tarafından?” sorusuna verilecek yanıttır. bu soruya verilen yanıtlar aracılığıyla, alt ölçekten üst ölçeye ilişkin ele alınan koruma politikalarına dair usul ve esaslar kapsamlı bir şekilde oluşturulmalı ve yetkilendiren kurum, kuruluş ve ilgililer ile aktörlere atfedilen görevler hakkında net bir çerçeve çizilmelidir. Bu noktada çizilen çerçeve uygulama sürecini de kapsayacak şekilde ele alınarak yasal düzenlemelere tam anlamıyla aktarılmalıdır.

-Bir diğer önemli konu ise koruma uygulamalarında asıl etkenin insanların yol açtığı sorunlar, bilinçlilik düzeyinin geliştirilememesi ve aidiyetlik hissinin kazandırılmaması ve kamuoyu oluşturma eksikliğidir. Bu noktada ise “Kim için korunmalı?” sorusu içselleştirilerek yasal/akademik alanda üretilen çalışmalarda boyut kazandırılmalıdır. Aynı zamanda koruma eyleminin ana teması söz konusu alanlar içerisinde yaşamlarını sürdüren insanlara yönelik sağlıklı yaşam çevreleri oluşturmaya karşıt orada yaşayanların da bu çevreleri koruma adına girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Bu noktada her türlü çalışmalarla bu bilinç yaşam alanındaki insanlara kazandırılmalıdır.

-Son olarak ise bahsi geçen tüm bu sorulara verilecek yanıtlarda ekonomik kaygıların güdülmemesi tam anlamıyla “koruma” mantığından çıkmayacak yaklaşımların ele alınması gerçekleştirilecek her türlü düzenlemelerin/çalışmaların olumlu sonuçlar vermesini doğuracaktır. Bu noktada uluslararası yasal düzenlemelerdeki kapsamlı ele alışlar gibi ülkemiz de kendince devinim içerisinde olduğu bu dar kapsamdan çıkarak çok geniş kapsama açılması, bu üç düzlemin ise birbirlerini beslemesi gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Ahunbay Z., 1996. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayınları, İstanbul.
- Ahunbay, Z., 2004. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları: 28, 3. basım, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 184 s.
- Ahunbay, Z., 2005. Tarihi çevre yönetimi ve yönetim planları, Tarihi Kentlerin Yönetimi-Panel: İçinde, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayını, İstanbul, 35-50.
- Akçura, T. ve Çapar, M., 1973. İmar Planlarında Tarihi Kent Dokusu ve Tarihi Eserlerle İlgili Tutumların İncelenmesi, Mimarlık Dergisi, 8-10.
- Akın, N., 1988. Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar, Mimarlık Dergisi, n: 40-43.
- Akozan, F., 1977. Türkiye’de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunları, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul.
- Aliefendioğlu, Y., 2011. Türkiye’de koruma alanlarındaki taşınmazların kullanımı ve koruma statülerinin taşınmaz piyasaları ve değerlerine etkileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y., 2005. İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, XVIII, 1, 23-46.
- Altınöz, G., 2012. Kültürel Miras ve Koruma Anlayışının Tarihsel Gelişimi, Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, Birinci Baskı, Derleyen: Ersoy, M., Ninova Yayıncılık, İstanbul, 299-303s.
- Arslan, T. M., 2012. Kültürel Miras Alanlarında Sağlıklılaştırma ve Yenileme Süreçlerinin Değerlendirilmesi Ankara Hamamönü ve Hacıbayram Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ashworth, G.J., Graham, B. and Tunbridge, J.E., 2007. Pluralising pasts: Heritage, identity and place in multicultural societies, London: Pluto Press, London.
- Aslan, Z. and Ardemagni, M., 2006. Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cites, UNESCO, 116s.
- Atalay, P., 2010. Kentsel dokunun korunmasında yasal ve yönetsel çerçeve: Ankara yenileme alanı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, N., 2001. Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları, Türkiye’de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı, TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul.

- Aydın Yönet, N., 2011. Korumalı Yerleşimlerin Tercih Sebeplerinde Etkili Olan Faktörleri Açıklamaya Yönelik Kavramsal Bir Model, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aygün, H. M., 2011. Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık-Evrensel koruma ilkeleriyle ne ölçüde bağdaştırıldığı sorgulanması, *Vakıflar Dergisi*, Haziran, 35, 191-213.
- Binan, C., 1999. Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşüncel Gelişiminin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Bozkurt, B., 2014. Çamlıhemşin Konaklar Mahallesi konak yapılarının koruma sorunları ve yeniden kullanım önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Büyükköksal, T., 2012. Kentsel Korumanın Sürdürülebilirliğinin Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi Eskişehir Odunpazarı Örneği, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Can, C., Kentsel Koruma Alanları ve Koruma Sorunları, 307-314, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14441.pdf, 01.03.2015.
- Candaş, K. N., Sağsöz, A. ve Al, S., 2014. Türkiye'de Korumacılık ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bilincinin Gelişimi: 1938-1960 Dönemi, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/10, 272-286.
- Cansunar, G., 2011. Koruma Politikaları Bağlamında Tarihi Dokuların Yaşayan Kente Entegrasyonu, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Cinel, T., 2010. Kentsel Sit Alanında Planlama: Koruma ve Süreklilik Bağlamında Sorunlar ve Öneriler: Giresun örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- COE, Avrupa Kültür Konvansiyonu (1954), Paris, 19.12.1954.
<https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/paris-1954.pdf>, 20 Şubat 2020.
- COE, Tarihi Öneme Sahip Kentlere İlişkin Split Bildirgesi (1971), Split, 23 Ekim 1971.
<https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Tarihi-Oneme-Sahip-Kentler-Split%2C-COE%2C-1971.pdf>, 20 Şubat 2020.
- COE, Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (1975), Amsterdam, 21-25 Ekim 1975.
<https://www.scribd.com/doc/70431509/K-Avrupa-Mimari-Miras-Tuzu%C4%9Fu-COE-1975>, 20 Şubat 2020.
- COE, Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985), Granada, 3 Eylül 1985.
<http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/Strasbourg-Antlasmasi-1985.pdf>, 20 Şubat 2020.

- COE, Kentsel Açık Alanlara İlişkin Tavsiye Kararı (1986), 12 Eylül 1986.
[http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1986-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1%20\(86\)%2011.pdf](http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1986-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1%20(86)%2011.pdf), 20 Şubat 2020.
- COE, Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1992), Valetta, 16 Ocak 1992.
<https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkeolojiyeni03.pdf>, 20 Şubat 2020.
- COE, Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2000), Strazburg, 21 Kasım 2000.
<http://docplayer.biz.tr/8214363-Avrupa-peyzaj-sozlesmesi.html>, 20 Şubat 2020.
- Corbin, J., and Strauss, A., 2007. Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA-Sage.
- Çeçener, B., 1982. Taşınmaz Eski Eser Koruma Olayı, Kararları, Organları, Koruma Politikası ve Ülkemiz, Türkiye 1. Şehircilik Kongresi Bildirileri, ODTÜ, Ankara.
- Çetin, C., 2012. Kültür Varlıklarını Koruma Eğitimi: Türkiye'deki Yeri Ve Önemi, Batman Üniversitesi, Journal of Life Sciences, 1, 1, 241-250.
- Çoban, T., 1989. Kentsel Korumanın Yasal Boyutu ve Ülkemizde Yerel Yönetimlerin Bu Konuda Sorunlarına Yardımcı Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çolak, N. İ., 2015. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, Şubat, İstanbul.
- Çubuk M., 1998. 1993-1997 Çağdaş Kentsel Kültür Mirası, Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu, Sunuşlar-Sonuçlar ve Bir Değerlendirme, Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu, Nisan, İstanbul, MSÜ Yayını, 1, 8.
- Dağistan, Ö. ve Melike, Z., 2005. Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış, TMMOB Planlama Dergisi, 1, 20-25.
- Dinçer, İ. ve Akın, O., 1994. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, Nisan, İstanbul, MSÜ Yayını, 117-137.
- Dinçer, İ., 2010. Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama: Avrupa Deneyimi, İstanbul Uygulamaları, "Türkiye'de Kent Ölçeğinde Koruma ve Kent Planlamanın Yollarının Kesişmesi ve Yeniden Ayrılması: Protokol Alanından Yenileme Alanına", Nobel Yayın, İstanbul, 225-255.
- Dönmez, O., 1985. Türkiye'de Eski Eserler Hukuku, Ankara Barosu Dergisi, 3, 434-466.
- D.P.T., 1997. Ulusal Çerçeve Eylem Planı-Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması, T.C. DPT, Yayına Hazırlayan Raşit Raci Bademli, Ankara, 58s.

- Duyguluer, F., 2006. İmar Mevzuatının Kayıpları, Planlama Dergisi, 20-4, 27-37.
- Ekinci, Y., 2009. Tarihi Çevre Korumanın Yönetimsel Boyutu ve Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları: Selimiye Camii Alan Yönetimi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ekşi Z., 2012. Türkiye'deki Koruma Planlaması Sisteminin ve İlgili Mevzuatın İngiltere Örneği ile Karşılaştırmalı Olarak İrdelenmesi, Uzmanlık Tezi, Kültür Bakanlığı, Kocaeli Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, Kocaeli.
- Erdem, R., 2014. Ülkemizde Şehirlerin Yaşadığı Sorunlara İlişkin Genel Çerçeve, Kamu'da Sosyal Politika, Ocak-Şubat-Mart, 28-34.
- Erdem Yazıcıoğlu, M., 2018. Kültürel Miras ve İnsan Hakları Bağlamında Türkiye'de Koruma Sisteminin İncelenmesi: İstanbul Tarihi Yarımada Örneği, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erden, D., 2003. Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm, Yayınlanmamış Doktora Tezi, MSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erden Erbey, D., 2008. Kültürel mirasın korunmasında üst ölçekli projelerin rolü: 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul ve Fatih Suriçi'ne etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erder, C., 1975. Tarihi Çevre Koruma Bilinci, ODTÜ Yayınları, Ankara.
- Ergen, C., 1994. İmar Planları, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Eyüboğlu Erşen, A., 2009. Tarihi kentlerin korunmasında kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu kararlarının Edirne kenti örneğinde değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Göksu, E., 1993. Mimari ve Kentsel Korumanın Kavramsal Temelleri: Uluslararası Düzlemde Belirlenen Çerçevenin Ulusal Düzeyde İrdelenmesi, 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Kolokiyumu, Nisan, İstanbul, MSÜ Yayınları.
- Gündüz, V. D., 2013. Koruma Amaçlı İmar Planlarında Uygulama Sorunları: Mardin Eski Kent Merkezi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hasol, D., 2002. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul.
- Hatami, M., 2013. Tarihi kent merkezlerinin koruma sorunları: Urmiye tarihi kent merkezi üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ICOM, Şanghay Tüzüğü: Müzeler ve Somut Olmayan Miras Konulu Çalıştay – Asya Pasifik Yaklaşımları (2002), Şanghay, 20-25 Ekim 2002.

- ICOMOS, Washington Tüzüğü: Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (1987), Washington, Ekim 1987. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (1990), İsviçre, Ekim 1990. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0574229001536913919.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS Tüzüğü (1999), Guneý Avustralya-Burra, 26 Kasım 1999. http://web.deu.edu.tr/terracottas/focuh/doc_1999_icomos_burra_charter.asp, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (1999), Meksika, Ekim 1999. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü: Kültürel Miras Değerine Sahip Alanlarda Turizmin Yönetimi (1999), Meksika, Ekim 1999. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0300983001536913522.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler (2003), Zimbabve, Ekim 2003. <https://iscarsah.files.wordpress.com/2014/11/iscarsah-principles-tc3berk.pdf>, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Kültürel Rotalar Tüzüğü (2008), Quebec, Ekim 2008. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0623812001536913379.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Kültürel Miras Alanların Algılanması ve Sunumu Tüzüğü (2008), Quebec, 4 Ekim 2008. <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=en>, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS-TICCIH ortak ilkeleri (2011), Dublin, 28 Kasım 2011. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0914779001536912340.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri (2011), Paris, 28 Kasım 2011. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf, 20 Şubat 2020.
- ICOMOS, Mimari Miras Koruma Bildirgesi (2013), Türkiye, 30 Mayıs 2012-17 Mart 2013. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, 20 Şubat 2020.
- Kamacı, E., 2014. 2863 Sayılı KTVKK'nın Uluslararası Yasal Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi, METU JFA, 2, 2-31, 1-23.
- Kan H., 2009. Taraklı Yerleşimindeki Tarihi Dokunun Sürdürülebilirliği Bağlamında Kentsel Koruma ve Geliştirme Stratejileri, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Kanadoğlu, S., 2007. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, 3. Baskı, Şeçkin Yayıncılık, Ankara.

- Kaplan, A., Taşkın, T. ve Önenç, A., 2006. Assessing the Visual Quality of Rural and Urban-fringed Landscapes surrounding Livestock Farms. *Biosystems Engineering*, 95, 437-448.
- Karakan, B., 2006. Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Afyon Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karataş, Z., 2015. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Sosyal Hizmet E-Dergisi, 1, 1, 62-80.
- Karpuz H., 1990. Eski eser ve anıtların korunmasında halkın eğitimi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 34, 1-2, 405-408.
- Kaya Altay, İ., 2004. Avrupa Birliği Mekânsal Politikaları ve Türkiye Planlama Politikalarına Etkileri, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Kayın, E., 2015. Kentsel Mekândaki Koruma Eylemine İlişkin Güncel Sorunlar, EGEMİMARLIK, 49, 8-1.
- Kejanlı, T., Akın, C. T. ve Yılmaz, A., 2017. Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 19, 179-196.
- Keleş, R., 1987. Türkiye’de Kentbilim Eğitimi, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara, 561s.
- Kiper, H. P., 2004. Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması -Türkiye-Bodrum Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kiper, H. P., 2006. 4 Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye-Bodrum Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kiraz M., 2005. Kültürel miras bilinci oluşturulmasında arkeoloji müzeleri için yöntem geliştirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, D., 1979. Çağdaş Kültür, Çağdaş Çevre ve Tarihsel Mimari Konut Sorunu, Ulusal Kültür Dergisi, 1, 4, 20- 22.
- Kuban, D., 1993. Türkiye’ye Özgü Bir Kentsel Koruma Politikası Olabilir mi? 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Kolokyumu, Nisan, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını: 52-57.
- Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve uygulama, İstanbul, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Larkham, P., 1996. Conservation and City, Loutledge, London&New York, London, 3-17.

- Lowenthal D., 1996. Possessed by the past, New York: The Free Press, New York.
- Lynch, K., The Image Of The City, http://books.google.com.tr/books?id=_phRPWsSpAgC&printsec=frontcover, 06 Ocak 2008.
- Madran, E. ve diğ erleri, 1994. Koruma Kurullarının Gündemlerinde Bulunan Konulara İliş kin Bir Araş tırma, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokyumu, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, 35-44.
- Madran, E. ve Özügül, N., 1999. International Documents Recarding the Preservation of Cultural and Natural Heritage, METU Faculty of Architecture Press, Ankara.
- Madran, E. ve Özgönül, N., 2005. Kültürel ve Doğ al Değ erlerin Korunması, T.M.M.O.B. Mimarlar Odası, Ankara, 3, 131-132.
- Madran, E., 2000. Taş ınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mevzuatının Geliş imi ve Yargısal Denetim, Mekan Planlama ve Yargı Denetimi, Yargı Yayınevi, Ankara, 156-200.
- Madran, E., 2002. Tanzimattan Cumhuriyet'e kültür Varlıklarının Korunmasına İliş kin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İş birliğ i, Ankara.
- Marmasan, Ö., 2007. Bilimsel-teknik kriterler aç ısından mevcut yasamanın eleş tirisini: Türkiye'de kültür varlıklarının sınıflandırılması, Doktora Tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Meydan Larousse, 1987. 13. Cilt, İstanbul, 19s.
- Mumcu, A., 1969. Eski Eserler Hukuku ve Türkiye Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, XXVI, 3-4, 5.
- Mutlu, S., 2009. Türkiyede kentsel dönüş ümün kalkınma planları bağ lamında analiz edilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ç anakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ç anakkale.
- Oral, E., 2009. Tarihi kentsel çevrelerin korunmasında yasal düzenlemelerin kent kimliğ ine etkileri Sulukule örneğ i, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ömeroğ lu, C., 2006. Antakya kentinin özgünlüğü ve günümüz koruma sorunlarının Antakya kentsel sit alanında irdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Örnek Özden, E., 2005. Taş ınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Planlama-Koruma İliş kisi Üzerine Yeni Bir Sistem Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Örnek Özden E. ve Görgülü Z., 2006. Koruma İliş kisi Üzerine Yeni Bir Sistem Önerisi, MEGARON YTÜ Mimarlık Fakültesi, e-Dergisi, 1, 4, 234-255.

- Özcan, K., 2009. Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 2, 1- 18.
- Özden, P.P. ve Kubat, A.S., 2003. Türkiye’de Şehir Yenilemenin Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler, İTÜ Dergisi, 2, 1, 77-88.
- Özdoğan, M., 2006. Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji, Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları: 2, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Özel, S., 1998. Uluslararası Alanda, Kültür Varlıklarının Korunması, Alkım Yayınları, İstanbul.
- Özen T., S., 2009. Bütünleşik Kentsel Koruma ve Ekonomisi: Trabzon Kenti Modeli, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özgür, M., 1997. Kentsel Sit Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarının Uygulama Süreci Sorunlarının Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özsoydan, G., 2007. Kentsel Korumaya Stratejik Yaklaşım Beşiktaş Köyiçi Kentsel Sit Alanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztekin, D., 2010. Sosyal ve Fiziksel Çevre Bağlamında Koruma Planları Antalya Kaleiçi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztemiz, İ., 2012. Koruma amaçlı imar planlarının kentsel tasarım ölçütlerine göre değerlendirilmesi: Beyoğlu koruma amaçlı nazım imar planı örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, H., H., 2007. Tarihi ve kültürel çevrenin korunmasında sivil toplumun rolü: Hamamönü örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öz, A. K. ve Güner, S., 2007. Avrupa Birliği Kültür Mevzuatı (16.40), Kültürel Mirasın Dostları Derneği Yayınları, İstanbul.
- Parlak, D., 2007. Şehrin Hukuku: Çevre ve Kültür Değerlerinin Korunmasında Bir Karşı Saldırı Aracı Olarak Hukuk, Kanat Kitap, İstanbul.
- Pearson M., and Sullivan S., 1995. Loking after heritage places: The basic of heritage planning for managers, landowners and administrators, Melbourne University Press, Melbourne.

- Pickard, R., 2001. Policy And Law in Hertage Conservation, Spon Press, London.
- Resuloğlu, S., 2005. Koruma Olgusu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Yaklaşımları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarıkaya L., Y., 2009. Tarihi evre Koruma Mevzuatına Genel Bir Bakış, dosya 14.1, Tarihi evrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamaları-1, Haziran, 62-69.
- Sarıkaya L., Y., 2011. Kültür Mirasına İlişkin Koruma Politikaları ve Uygulamalarında Kamu Yararı İlkesi. Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi, 5, 11, Ocak-Haziran, 115-132.
- Sevim, A., 2009. Türkiye'de Konut Politikaları Bağlamında Konut Sorunu ve Kentsel Koruma Alanlarına İlişkin Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sinan, P. E., 2012. Planlama-siyaset ilişkisinin Türkiye kırsal planlama süreci üzerine etkileri, Doktora Tezi, K.T.., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Szen, S., 1998. Kentsel Sit Alanlarında Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Yönelik 18. Madde Uygulaması Antalya-Haşim İşcan Mahallesi rneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, P., 2008. Tarihi evreleri Koruma Sürecinde Yaşanan Fiziksel ve Sosyo-Kültürel Değişim, Ankara-Ulus Tarihi Kent Merkezi İstiklal Mahallesi rneği, Yüksel Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tankut, G., 1997. Tarihi evrenin Korunması Hayal ya da Gerçek, Ege Mimarlık, 97, 1, 22, 45.
- Tankut, G., 2005. Doğal ve Tarihi evrenin Korunması: Sorunlar Ve Olası zmler, Planlama Dergisi, 1, 9-12.
- Tatlıcan G., 2006. Kentsel Koruma Alanlarının Yaşatılmasında Kültürel Yatırımların nemi, İstanbul Fener ve Balat Semtleri rneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E., 2001. Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama rnekleri. Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- T.C. Resmi Gazete, 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu. (14527), 6.06.1973, 1-4.
- T.C. Resmi Gazete, 2863 Sayılı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (18113), 23.07. 1983, 1-22.
- T.C. Resmi Gazete, 3386 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (19497), 24.06.1987, 1-9.

- T.C. Resmi Gazete, 2004 yılı 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (25535), 27.07.2004. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm>, 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun. (25866), 16.06.2005. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050705.htm>., 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 5663 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (26537), 30.05.2007. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070530-1.htm>, 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 5835 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (27138), 11.02.2009. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/02/20090211-1.htm>, 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 648 sayılı "Çevre Ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname". (28028), 17.08.2011. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110817-1-1.htm>, 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun. (28309), 31.05.2012. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120531.htm>, 01.03.2020.
- T.C. Resmi Gazete, 6498 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (28792), 11.11.2013. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131011-1.htm>, 01.03.2020.
- Tekeli, İ., 1987. Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Türkiye 11.Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama, Düzenleme Sorunları, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Toksöz, E., 2001. Kültürel miras ve koruma bağlamında Avrupa Birliği mevzuat ve politikalarının Türk Hukuk Sistemine uyarlanma koşulları üzerine bir yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tosun, Y., 2008. Kültürel Mirasın Korunmasında Üst Ölçekli Projelerin Rolü 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul ve Fatih Suriçi'ne Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tunçer, M., 2000. Türkiye'de Bölge-Kent Planlaması ve Kentsel Tasarım: Uygulama Sorunları ve Görüşler, Geleceği Planlamak, Dünya Şehircilik Günü 24. Kolokyumu, İzmir, 9-18.
- Ulubaş, A. ve Kocabaş, A., 2016. Sürdürülebilir Kentsel Koruma Yaklaşımı Bağlamında Eyüp Tarihi Dokusunun İrdelenmesi, Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, IV. Çevre-Tasarım Kongresi, 73-84.

- UNESCO, Lahey Sözleşmesi: Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi (1954), Lahey, 14 Mayıs 1954. <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Lahey-Sozlesmesi-UNESCO%2C-1954.pdf>, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhrac Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi Ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme (1970), Paris, 14 Kasım 1970. <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14271/kultur-varliklarinin-kanunsuz-ithal-ihrac-ve-mulkiyet-t-.html>, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme (1972), Paris, 17 Ekim-21 Kasım 1972. <http://www.unesco.org.tr/Pages/161/177>, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Tarihi ve Geleneksel Alanların Korunması ve Çağdaş Yaşamdaki Rollerini Konusunda Tavsiye Kararı (1976), Nairobi, 26-30 Kasım 1976.
- UNESCO, ICCROM ve ICOMOS, Nara Özgünlük Belgesi (1994), Nara, 1-6 Kasım 1994. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi (2001), 2 Kasım 2001. <http://www.unesco.org.tr/pages/180/17>, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003), Paris, 29 Eylül-17 Ekim 2003. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>, 20 Şubat 2020.
- UNESCO, Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Geliştirilmesi ve Korunması Sözleşmesi (2005), Paris, 20 Ekim 2005. <http://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/>, 20 Şubat 2020.
- URL-1, Eskici, B., Türkiye’de Taşınabilir Kültürel Mirası Koruma Eğitimi ve Kültür Varlıklarını Koruma-Onarım Bölümü Üzerine, <https://docplayer.biz.tr/23264548-Doc-dr-bekir-eskici.html>, 26.12.2019.
- URL-2, “Türk eğitim sisteminde kültürel miras ve koruma”, <http://www.worldheritageturkey.com/tr/detail/20/dosyalar/280/turk-egitim-sisteminde-kulturel-miras-ve-koruma.html>, 21.03.2015.
- URL-3, Kentsel Korumanın Olabilirliği, <http://www.serapfirat.com/makaleler/akademik4.php>, 01.03.2015.
- URL-4, Mehmet TUNÇER, 2010, Şehir Planlama Eğitiminde Koruma Kaygısı ve Bilinci, <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2010/12/sehir-planlama-egitiminde-koruma.html>, 05.04.2015.
- URL-5, Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi, 1904, <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Madrid-Konferansi%2C1904.pdf>, 20 Şubat 2020.

- URL-6, Carta Del Restaura, 1931, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf, 20 Şubat 2020.
- URL-7, Venedik Tüzüğü, 1964, <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTRtr0243603001536681730.pdf>, 20 Şubat 2020.
- URL-8, COE, Amsterdam Bildirgesi, 1975, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf, 20 Şubat 2020.
- URL-9, Cengiz CAN, Kentsel Koruma Alanları Ve Koruma Sorunları, s.307-314, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1255/14441.pdf, 01.03.2015.
- URL-10, Kayın, E., Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=354&RecID=1970>, 15.11.14.
- Yavruoğlu, B. ve Özen Turan, S., 2013. Giresun Koruma Amaçlı İmar Planları ve Uygulama Düzeyinin Değerlendirmesi, Mersin, 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (KBAM) Sempozyumu, Kasım, Mersin, Bildiriler Kitabı: 225-234.
- Yeşilbursa C. C., 2011. Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilbursa, C. C., 2013. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Görüşleri, Kastamonu Eğitim Dergisi, Mayıs, 21, 2, 405-420.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2013. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A. E., 2011. Kentsel koruma projelerinde aktörlerin örgütlenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, P., 2004. Türkiye'deki koruma yasaları, uygulamaları, sorunları ve bunların Avrupa'daki örnekler ile karşılaştırılması; çözüme yönelik öneriler, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yılmaz, Ö.Ö., 2005. Türkiye'de Kültürel Mirasın Sorunları ve Yönetimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Yılmaz, B., 2006. Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme ve Türkiye, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yücel, C., 2004. Türkiye'de Kentsel Koruma Alanlarının Planlanmasına Yönelik Bir Sistem Önerisi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yücel, C., 2005. Korunacak Kentsel Alanların Planlanmasında Güncel Yaklaşımlar, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 223-235.
- Yücel, C., 2013. Yeniden Düzenlenen Koruma Mevzuatında Miras Algısı Üzerine Bir Tartışma, Mersin, 4. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı (KBAM) Sempozyumu, Kasım, Mersin, Bildiriler Kitabı: 225-234.
- Zeren, N., 1981. Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, FBE, İstanbul.
- Zeren N., 1990. Koruma Amaçlı İmar Planları, Yapım Süreci, İlkeler, Yöntemler. Kültür ve tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Trabzon'da doğdu. İlköğretim eğitimini Trabzon Zehra Kitapçioğlu İlköğretim Okulu'nda, ortaöğretim eğitimini Yunus Emre Lisesi'nde tamamladı. 2004 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne başladı ve 2010 yılı Haziran ayında bölümden mezun oldu. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Anabilim Dalında Yüksek Lisans programına başladı. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Meslek Yüksek Okulu'nda İngilizce dili üzerine hazırlık öğrenimini tamamladı. İngilizce bilmektedir.